TÜRKİYE'DE KUŞAKLARARASI DAYANIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Emine ÖZMETE

2017
ANKARA

©Tüm hakları saklıdır
Birinci Baskı, 2017

ISBN: 978-605-67150-0-6

Ankara Üniversitesi Basımevi
İncitaşı Sokak No:10 06510 Beşevler / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55
Basım Tarihi: 17/01/2017

Canım babama ve anneme
Canım oğullarım Mert'e ve Alp'e

ÖNSÖZ

Bu kitap, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Sosyal Bilimler Araştırma Grubu (SOBAG) tarafından desteklenen "Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi"nin sonuçlarını içermektedir. Proje desteğini sağlayan TÜBİTAK SOBAG'na ve proje uzmanlarına; projede araştırmacı olan Prof.Dr. Feryal Turan'a, danışman olan Prof.Dr. Şennur Kışlak'a, bursiyer olan Araş. Gör. Burcu Özdemir'e ve Blm Uzm. Özlem Bostancı'ya, projede saha çalışmasını yürüten Olgu Araştırma ve Danışmanlık Ltd.'ne çok teşekkür ederim.

Geniş aile modelinde büyükanne-büyükbaba, çocuklar ve torunlar olmak üzere üç neslin bir arada yaşaması, geçmişten günümüze toplumumuzun önemli değerlerinden biridir. Aile, her yaş grubunda ve her birey için en önemli sosyal destek sistemidir. Ailede kuşaklararası dayanışmanın sağlanması ve sürdürülmesi hem yaşlanan büyükler, hem de toplumda yetişkin olmaya hazırlanan çocuklar ve gençler için ayrı bir öneme sahiptir. Ailede gerçekleşen sosyalizasyon sürecinde toplumun geneli tarafından benimsenen ve toplumun temel dinamiklerini oluşturan değerlerin gelecek nesillere aktarılması, kuşaklararası dayanışma ile başarılı hale gelmektedir. Diğer yandan yaşlılar da çocuklarına ve en yakında olan akrabalarına güvenmekte; ömürlerini geçirdikleri evde aile yanında yaşlanmak ve yaşamak istemektedirler. Bu bağlantı yalnızca kuşaklararası dayanışmaya katkı sağlamakla kalmayıp, yaşlıların yaşam memnuniyetini de artırmaktadır.

Yaşlılar toplum içinde; olgunluk ve dengelenme unsuru olma, geçmiş – gelecek arasında köprü olma ve toplumun sürekliliği bilincini ayakta tutma; dil, kültür ve tarih dağarcığının taşıyıcısı ve aktarıcısı olma, tecrübe paylaşımı ile gelecek nesillerin olaylar karşısında deneme yanılma sürelerini ve maliyetlerini azaltmalarına destek olma gibi işlevleri gerçekleştirirler. Yaşlıların en önemli işlevi kuşaklararası ilişkilerin özelliğinde görülür. Yaşlıların kendileri (1. nesil) ile çocukları (2. nesil) ve torunları (3. nesil) arasında bulunan bağlantının önemi küçük çocukların gelişiminde kendini gösterir. Özellikle 0– 12 yaşları arasındaki çocuklar için büyüklerle birlikte olmak en önemli eğitim / sosyalizasyon ortamıdır. Çünkü çocuklar görerek ve model alarak davranışları ve tutumları öğrenirler. Bu ortamda 2. neslin, yani ana-babaların durumu dikkate alındığında, daha çok üretme, kazanma ve getirme, yetme ve yetiştirme işleri ile meşgul oldukları görülür. Günlük işleri fazla, talep ettikleri istek ve arzuları çok, yaşanmamış deneyimleri fazladır.

Diğer yandan çocuklarının beklentilerini gerçekleştirme görevleri her zaman fazladır. Bu noktada yaşlı büyükler ile torunlar arasında oluşan bağ ve dayanışma aile işlevlerinin yürütülmesini de kolaylaştırmaktadır. Ancak son yıllarda evlenme oranlarının azalması, boşanma oranlarının artması, farklı aile tiplerinin ortaya çıkması (tek ebeveynli aileler, parçalanmış aileler), köyden kente göç, bireyselleşme, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş gibi aileye ve topluma ilişkin yapısal değişimler, kuşaklararası ilişkiler üzerindeki baskıyı artırmıştır.

Endüstrileşme, modern toplum ve kentleşme süreci yaşlıların sosyal yaşamlarına ve diğer yaşam koşullarına ilişkin değişimi de beraberinde getirmektedir. Çocuk sayısının azalması ve hanenin daralması hem finansal, hem de fiziksel olarak yaşlıya bakım gücü potansiyelinin de azalmasına neden olmaktadır. Nicel olarak gözlemlenen bu azalmanın yanı sıra, nitelik olarak da azalma görülmektedir. Bireyselleşme kültürü tüm dünyada olduğu gibi, küreselleşmenin de etkisiyle Türk toplumunu etkilemeye başlamaktadır. Bağımsız ve bireyci kültürlerde yaşlı anne babaya destek olmak zorlaşmaktadır. Kuşakların karşılıklı sorumluluk duygusunun azalması, kuşaklararasındaki bağı ve desteği azaltan bir olgudur. Bu durum, yalnızlığa neden olmakta, özellikle yaşlıların sosyal, ekonomik ve psikolojik iyilik halini tehdit etmektedir. Bu nedenle kuşaklararasındaki dayanışmanın değerlendirilmesi ile ilgili durumun ortaya konulması ve dayanışma düzeyine ilişkin kanıtların oluşturulması hem yaşlıların hem de yetişin çocukların refahı için oluşturulabilecek sosyal politikalar açısından önemlidir.

Prof. Dr. Emine Özmete
17 Ocak 2017, Ankara

İÇİNDEKİLER

Özet ..... **xvii**

Abstract ..... **xviii**

1. GİRİŞ **1**
1.1.Kuşaklararası Dayanışma Teorileri 2

2. LİTERATÜR ÖZETİ **7**

2.1.Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar 7
2.2.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar 19

3. YÖNTEM **39**

4. ÇALIŞMA I: NİTEL ARAŞTIRMA **41**

4.1. Yöntem 41
4.1.1. Araştırmanın Modeli 42
4.1.2. Hedef Kitle (Evren) ve Örneklem 42
4.1.3. Veri Toplama Aracı 43
4.1.4. Veri Toplama Süreci 43
4.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları 44
4.1.6. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi 44

4.2. Nitel Çalışmaya İlişkin Bulgular 44
4.2.1. Yaşlı Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler 45
4.2.2. Yetişkin Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler 45
4.2.3. Kuşaklararası Dayanışma Boyutlarının Değerlendirilmesi 46
4.2.3.1 İşlevsel Dayanışma 46
4.2.3.2. Normatif Dayanışma 64
4.2.3.3.Uzlaşımsal Dayanışma 82
4.2.3.4. İlişkisel Dayanışma 88
4.2.3.5. Duygusal Dayanışma 90
4.2.3.6. Yapısal Dayanışma 94

5. ÇALIŞMA II: NİCEL ARAŞTIRMA **101**

5.1. Yöntem 101
5.1.1. Araştırmanın Modeli 101

5.1.2. Hedef Kitle (Evren) ve Örneklem 102
5.1.3. Veri Toplama Aracı 104
5.1.4. Veri Toplama Süreci..... 105
5.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları..... 106
5.1.6. Saha Çalışması..... 106
5.1.7. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi 107
5.2.Nicel Çalışmaya İlişkin Bulgular..... 107
5.2.1. Yaşlı Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler 107
5.2.2. Yetişkin Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler 117
5.2.3. Yaşam Memnuniyeti 124
5.2.4. Yaşlılık Dönemi İle ilgili Düşünceler..... 133
5.2.5. Yaşlıların Yaşam Biçiminin Değerlendirilmesi..... 138
5.2.6. Kuşaklararası Dayanışma Boyutlarının Değerlendirilmesi 141
5.2.6.1.Yapısal Dayanışma..... 141
5.2.6.1.1. Yaşlıların Yapısal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri..... 143
5.2.6.1.1.1. Yaşlıların Sağlık Durumlarına İlişkin Değerlendirmeleri 143
5.2.6.1.1.2. Yaşlıların Kronik Hastalıklara Sahip Olma Durumu 144
5.2.6.1.1.3. Yaşlıların Sağlıklı Yaşama İlişkin Davranışları..... 146
5.2.6.1.1.4. Yaşlıların Öz Bakım Kapasitesi 148
5.2.6.1.1.5. Yaşlıların İlgiye ve Desteğe İhtiyaç Duydukları Konular 150
5.2.6.1.1.6. Yaşlıların Yapısal Dayanışma İle İlgili Olarak Çocukları ile Bağları..... 150
5.2.6.1.1.6.1.Yaşlıların En Sık Görüştükleri Çocukları ve Coğrafik Olarak Mesafesi..... 151
5.2.6.1.1.6.2.Yaşlıların Sorunları Olduğunda İlk Kime Başvurdukları ve Yaşlıların Bakımları ile İlgilenen Kişiler 153
5.2.6.1.2. Yetişkin Çocukların Yapısal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri..... 154
5.2.6.1.2.1.Yetişkin Çocukların Sağlık Durumlarına İlişkin Değerlendirmeleri..... 155
5.2.6.1.2.2.Yetişkin Çocukların En Sık Görüştükleri Ebeveynleri ve Coğrafik Olarak Mesafesi 156
5.2.6.1.2.3. Yetişkin Çocukların Ebeveynlerinin Bakıma Muhtaçlık Durumu ve Ebeveynlerinin Bakımı İle İlgilenme Sıklığı..... 158

5.2.6.2.Duygusal Dayanışma 160
5.2.6.2.1. Yaşlıların Duygusal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri..... 160
5.2.6.2.2. Yetişkin Çocukların Duygusal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri..... 162
5.2.6.3.Normatif Dayanışma 164
5.2.6.3.1.Yaşlıların Normatif Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri..... 165
5.2.6.3.1.1. Yaşlıların Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Aileden Beklentileri..... 168
5.2.6.3.1.2. Yaşlıların Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Devletten Beklentileri..... 169
5.2.6.3.1.3. Yaşlıların Genel Olarak Normatif Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 171
5.2.6.3.2.Yetişkin Çocukların Normatif Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 173
5.2.6.3.2.1.Yetişkin Çocukların Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Aileden Beklentileri..... 177
5.2.6.3.2.2.Yetişkin Çocukların Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Devletten Beklentileri..... 179
5.2.6.3.2.3. Yetişkin Çocukların Genel Olarak Normatif Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri..... 181
5.2.6.4.Uzlaşımsal Dayanışma 183
5.2.6.4.1. Yaşlıların Uzlaşımsal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 183
5.2.6.4.2. Yetişkin Çocukların Uzlaşımsal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 185
5.2.6.5.İşlevsel Dayanışma..... 186
5.2.6.5.1. Yaşlıların İşlevsel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri..... 187
5.2.6.5.2. Yetişkin Çocukların İşlevsel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 190
5.2.6.6.İlişkisel Dayanışma 193
5.2.6.6.1. Yaşlıların İlişkisel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 193
5.2.6.6.2. Yetişkin Çocukların İlişkisel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 195
5.2.7.Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi ve Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenler..... 197

5.2.7.1. Yaşlıların Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmaya ve Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenlere İlişkin Değerlendirmeleri..... 198
5.2.7.2. Yetişkin Çocukların Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmaya ve Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenlere İlişkin Değerlendirmeleri..... 201
5.2.8. Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmayı Etkileyen Faktörler: İleri Analiz Sonuçları..... 205
5.2.8.1. Yaşlılarda Kuşaklararası Dayanışmayı Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: İleri Analiz Sonuçları..... 205
5.2.8.1.1.Yaşlılarda Yapısal Dayanışmayı Etkileyen Faktörler..... 206
5.2.8.1.2.Yaşlılarda Duygusal Dayanışmayı Etkileyen Faktörler..... 208
5.2.8.1.3.Yaşlılarda Normatif Dayanışmayı Etkileyen Faktörler..... 210
5.2.8.1.4.Yaşlılarda Uzlaşımsal Dayanışmayı Etkileyen Faktörler..... 211
5.2.8.1.5.Yaşlılarda İşlevsel Dayanışmayı Etkileyen Faktörler..... 212
5.2.8.1.6.Yaşlılarda İlişkisel Dayanışmayı Etkileyen Faktörler..... 213
5.2.8.2. Yetişkin Çocuklarda Kuşaklararası Dayanışmayı Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: İleri Analiz Sonuçları..... 215
5.2.8.2.1. Yetişkin Çocuklarda Yapısal Dayanışmayı Etkileyen Faktörler..... 215
5.2.8.2.2. Yetişkin Çocuklarda Duygusal Dayanışmayı Etkileyen Faktörler..... 217
5.2.8.2.3. Yetişkin Çocuklarda Normatif Dayanışmayı Etkileyen Faktörler..... 218
5.2.8.2.4. Yetişkin Çocuklarda Uzlaşımsal Dayanışmayı Etkileyen Faktörler..... 219
5.2.8.2.5. Yetişkin Çocuklarda İşlevsel Dayanışmayı Etkileyen Faktörler..... 220
5.2.8.2.6. Yetişkin Çocuklarda İlişkisel Dayanışmayı Etkileyen Faktörler..... 222
6. Sonuç..... 223
KAYNAKÇA..... 235
EKLER..... 240

TABLOLAR

Tablo 1: Yaşlı Bireylere ve Yetişkin Çocuklara İlişkin Demografik Özellikler 45
Tablo 2: İşlevsel Dayanışma Temaları 47
Tablo 3: Normatif Dayanışma Temaları 64
Tablo 4: Uzlaşımsal Dayanışma Temaları 82
Tablo 5: İlişkisel Dayanışma Temaları 88
Tablo 6: Duygusal Dayanışma Temaları 91
Tablo7: Yapısal Dayanışma temaları 94
Tablo 8: Nicel Araştırmada 65+ Yaş Grubu İçin Planlanan Örneklem 103
Tablo 9: Nicel Araştırmada 20-54 Yaş Grubu İçin Planlanan Örneklem ... 104
Tablo 10: Nicel Araştırmada Yaş Gruplarına, Kır-Kent Ayrımına ve İlllere Göre Uygulanan Anket Sayısı 104
Tablo 11: Yaşlı Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler 108
Tablo 12:Yaşlı Bireylerin Çalışma ve Gelir Durumuna İlişkin Bilgiler 113
Tablo 13: Yaşlıların Eşlerine İlişkin Demografik Bilgiler 116
Tablo 14: Yetişkin Çocuklara İlişkin Demografik Bilgiler 118
Tablo 15:Yetişkin Çocukların Çalışma ve Gelir Durumuna İlişkin Bilgiler 120
Tablo 16: Yetişkin Çocukların Eşlerine İlişkin Demografik Bilgiler 123
Tablo 17: Yaşlıların Yaşam Memnuniyeti 125
Tablo 18: Yetişkin Çocukların Yaşam Memnuniyeti 127
Tablo 19: Yaşlıların Yaşlılık Dönemine İlişkin Düşünceleri 134
Tablo 20: Yetişkin Çocukların Yaşlılık Dönemine İlişkin Düşünceleri 137
Tablo 21: Yaşlıların Yaşam Biçiminin Değerlendirilmesi 139
Tablo 22: Yaşlıların İzledikleri Televizyon Programlarının İçeriği 141

Tablo 23: Yaşlıların Ebeveynlerinin Hayatta Olma Durumu 142
Tablo 24: Yaşlıların Ailesinde Bakıma İhtiyacı Olan Birinin Olma Durumu 142
Tablo 25: Yetişkin Çocukların Ebeveynlerinin Hayatta Olma Durumu..... 142
Tablo 26: Yetişkin Çocukların Ailesinde Bakıma İhtiyacı Olan Birinin Olma Durumu 143
Tablo 27: Yaşlıların Kronik Hastalıklara Sahip Olma Durumu 145
Tablo 28: Yaşlıların Sağlıklı Yaşama İlişkin Davranışları 146
Tablo 29: Yaşlıların Öz Bakım Kapasitesini Değerlendirmeleri 148
Tablo 30: Yaşlıların En Çok İlgiye ve Desteğe İhtiyaç Duydukları Konular 150
Tablo 31: Yaşlıların En Sık Görüştükleri Çocukların Cinsiyete ve İllere Göre Dağılımı 151
Tablo 32: Yaşlıların Çözülmesi Gereken Sorunları Olduğunda İlk Başvurdukları Kişiler 153
Tablo 33: Yaşlıların İhtiyaçlarının Karşılanması ve Bakımı İle İlgilenen Kişiler 154
Tablo 34: Yaşlıların Duygusal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri.... 160
Tablo 35: Yaşlıların Duygusal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmelerinin İllere Göre Dağılımı 161
Tablo 36: Yetişkin Çocukların Duygusal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 163
Tablo 37: Yetişkin Çocukların Duygusal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmelerinin İllere Göre Dağılımı 163
Tablo 38: Yaşlıların Yaşlı Bireyler Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Öncelikli Sorumluluğun Kime Ait Olduğuna İlişkin Değerlendirmeleri 165
Tablo 39: Yaşlıların Yaşlı Bireyler Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Öncelikli Sorumluluğun Kime Ait Olduğuna İlişkin Değerlendirmelerinin İllere ve Cinsiyete Göre Dağılımı-I-..... 165
Tablo 40: Yaşlıların Yaşlı Bireyler Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Öncelikli Sorumluluğun Kime Ait Olduğuna İlişkin Değerlendirmelerinin İllere ve Cinsiyete Göre Dağılımı-II- 166

Tablo 41: Yaşlıların Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Onlara Kimin Bakmaları Gerektiğine İlişkin Değerlendirmeleri 167

Tablo 42: Yaşlıların Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Onlara Kimin Bakmalarını İstediklerine İlişkin Değerlendirmeleri 167

Tablo 43: Yaşlıların Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Aileden Beklentileri (%) 168

Tablo 44: Yaşlıların Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Devletten Beklentileri (%) 170

Tablo 45: Yaşlıların Genel Olarak Normatif Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 173

Tablo 46: Yetişkin Çocukların Yaşlı Bireyler Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Öncelikli Sorumluluğun Kime Ait Olduğuna İlişkin Değerlendirmeleri 174

Tablo 47: Yetişkin Çocukların Yaşlı Bireyler Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Öncelikli Sorumluluğun Kime Ait Olduğuna İlişkin Değerlendirmelerinin İllere ve Cinsiyete Göre Dağılımı 174

Tablo 48: Yetişkin Çocukların Yaşlı Ebeveynleri Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Onlara Kimin Bakmaları Gerektiğine İlişkin Değerlendirmeleri 175

Tablo 49: Yetişkin Çocukların Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Onlara Kimin Bakmalarını İstediklerine İlişkin Değerlendirmeleri 175

Tablo 50: Yetişkin Çocukların Yaşlı Ebeveynlerine Bakma Nedenlerini Değerlendirmeleri 176

Tablo 51: Yetişkin Çocukların Yaşlı Ebeveynlerine Bak(a)mama Nedenlerini Değerlendirmeleri 176

Tablo 52: Yetişkin Çocukları Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Aileden Beklentileri (%) 178

Tablo 53: Yetişkin Çocukları Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Devletten Beklentileri (%) 180

Tablo 54: Yetişkin Çocukların Genel Olarak Normatif Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 182

Tablo 55: Yaşlıların Uzlaşımsal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 183

Tablo 56: Yetişkin Çocukların Uzlaşımsal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 185
Tablo 57: Yaşlıların İşlevsel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 187
Tablo 58: Yetişkin Çocukların İşlevsel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 190
Tablo 59: Yaşlıların Son 6 Ayda En Sık Görüştükleri Çocuğu İle Görüşme Şekli ve Sıklığı 194
Tablo 60: Yaşlıların İlişkisel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 194
Tablo 61: Yetişkin Çocukların Son 6 Ayda Ebeveynleri İle Görüşme Şekli ve Sıklığı 195
Tablo 62: Yetişkin Çocukların İlişkisel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 196
Tablo 63: Yaşlıların Modern Toplumda Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Döneminde Kuşaklararası Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 198
Tablo 64: Yaşlıların Modern Toplumda Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Döneminde Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenlere İlişkin Değerlendirmeleri 199
Tablo 65: Yetişkin Çocukların Modern Toplumda Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Döneminde Kuşaklararası Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri 202
Tablo 66: Yetişkin Çocukların Modern Toplumda Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Döneminde Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenlere İlişkin Değerlendirmeleri 203
Tablo 67: Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Mevcut Durumu 234

ŞEKİLLER

Şekil 1: Kuşaklararası Dayanışmanın Temel Boyutları 6
Şekil 2:Aktif Yaşlanma ve Kuşaklararası Dayanışma İçin Çözüm Önerileri .....
Şekil 3: Aktif Yaşlanma ve Kuşaklararası Dayanışma Yılının Temel Hedefleri 38
Şekil 4: Yaşlıların Aile Tipinin İllere Göre Dağılımı 111
Şekil 5: Yaşlıların Gelir Düzeylerinin İllere Göre Dağılımı 114
Şekil 6: Yaşlıların Yaşamdan Memnuniyetinin İllere Göre Dağılımı 125
Şekil 7: Yaşlıların Yaşam Memnuniyetinin Medeni Duruma Göre Dağılımı 126
Şekil 8: Yaşlıların Yaşam Memnuniyetinin Öğrenim Düzeyine Göre Dağılımı 127
Şekil 9: Yetişkin Çocukların Yaşam Memnuniyetinin İllere Göre Dağılımı 129
Şekil 10: Yetişkin Çocukların Yaşam Memnuniyetinin Medeni Duruma Göre Dağılımı 130
Şekil 11: Yetişkin Çocukların Yaşam Memnuniyetinin Öğrenim Düzeyine Göre Dağılımı 130
Şekil 12: Yaşlıların Yaşam Kalitesine İlişkin Değerlendirmeleri 132
Şekil 13: Yetişkin Çocukların Yaşam Kalitesine İlişkin Değerlendirmeleri 132
Şekil 14: Yaşlıların Günlük Televizyon İzleme Süresi 140
Şekil 15: Yaşlıların Sağlık Durumlarına İlişkin Değerlendirmeleri 144
Şekil 16:Yaşlıların En Sık Görüştükleri Çocukları 151
Şekil 17: Yaşlıların En Sık Görüştükleri Çocukları ile Coğrafik Olarak Mesafesi 152
Şekil 18: Yetişkin Çocukların Sağlık Durumlarına İlişkin Değerlendirmeleri 155
Şekil 19: Yetişkin Çocukların En Sık Görüştükleri Ebeveynleri 157

Şekil 20: Yetişkin Çocukların En Sık Görüştükleri Ebeveynleri ile Coğrafik Olarak Mesafesi 157
Şekil 21: Yetişkin Çocukların Ebeveynlerinin Bakıma Muhtaçlık Durumu 158
Şekil 22: Yetişkin Çocukların Ebeveynlerinin Bakımı İle İlgilenme Sıklığı 159
Şekil 23: Yaşlıların Torun Sahibi Olma Durumu 189
Şekil 24: Yaşlıların İşlevsel Dayanışma Kapsamında Torunlarına Bakma Sıklığı 189
Şekil 25:Yetişkin Çocukların Çocuk Sahibi Olma Durumu 192
Şekil 26: Yetişkin Çocukların Çocuklarını Büyütürken Yaşlı Ebeveynlerinden Çocuk Bakımı Konusunda Yardım Alma Sıklığı 193
Şekil 27: Yaşlılarda Yapısal Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı 279
Şekil 28: Yaşlılarda Duygusal Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı 280
Şekil 29: Yaşlılarda Normatif Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı 281
Şekil 30: Yaşlılarda Uzlaşımsal Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı 282
Şekil 31: Yaşlılarda İşlevsel Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı 283
Şekil 32: Yaşlılarda İlişkisel Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı 284
Şekil 33: Yetişkin Çocuklarda Yapısal Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı 285
Şekil 34: Yetişkin Çocuklarda Duygusal Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı 286
Şekil 35: Yetişkin Çocuklarda Normatif Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı 287
Şekil 36: Yetişkin Çocuklarda Uzlaşımsal Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı 288
Şekil 37: Yetişkin Çocuklarda İşlevsel Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı 289
Şekil 38: Yetişkin Çocuklarda İlişkisel Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı 290

Özet

Bugün sosyal, ekonomik, tıbbi, bilimsel ve teknolojik değişimlerin sonucu olarak dünyanın yaşlı nüfus oranı artmış ve artmaya devam etmektedir. Yaşlanma süreci ve yaşlılık dönemine ilişkin son yıllarda üzerinde tartışılan önemli konulardan biri "kuşaklararası dayanışma" dır. Bu projenin temel amacı Türkiye'de 65 ve daha büyük yaştaki bireylerin (çocukları olan) ve 65 ve daha büyük yaşta ebeveyne sahip 20-54 yaş grubundaki yetişkin çocukların bakış açısı ile mikro düzeyde kuşaklararası dayanışmayı değerlendirmektir. Projede hem nitel hem de nicel araştırma yöntemini içeren karma yöntem kullanılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre Türkiye 12 bölge olarak ele alınmış ve her bölgeden bir il olmak üzere toplam 12 il kent ve kır dağılımı dikkate alınarak araştırmaya dâhil edilmiştir. Her ilin kentsel ve kırsal alanında amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen temsil yeteneğine sahip sayıda yetişkin çocuk sahibi olan 65 yaş üzerindeki kadın ve erkek bireyler ile 20-54 yaş grubunda olup 65 ve daha büyük yaşta ebeveyne sahip yetişkin çocuklarla yüz yüze görüşülerek anket formları doldurulmuştur. Böylece 65 ve daha büyük yaşta olup çocuk sahibi yaşlı bireyler 2000 kişi; 20-54 yaş grubunda olup 65 ve daha büyük yaşta ebeveyne sahip 2000 kişi olmak üzere toplam 4000 örneklem ile Türkiye'de kuşaklararası dayanışmaya ilişkin bir değerlendirme ortaya konulması planlanmıştır. Projenin saha çalışmasından sonra 1902 yaşlı birey ve 2198 yetişkin çocuk olmak üzere toplam 4100 anket değerlendirilmiştir. Bu projede özellikle 1. nesil ile 2. nesil arasındaki kuşaklararası dayanışma ilişkilerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu amaçla kuşaklararasında aile bireylerinin ilişkilerinin sıklığı ve niteliği, aile bireylerinin diğer bireyler ile ilişkileri hakkındaki duyguları ve değerlendirmeleri, kuşaklararasında fikirler, değerler ve yönelimler konusunda fikir birliği, kuşaklararasında alınan ve verilen destek, kaynakların değişimi, aile değerlerinin önemi konusunda benimsenen normlara bağlılık kadar çocuk olma ve ebeveyn olmanın gerektirdiği bakım ilgi destek gibi sorumlulukları gerçekleştirme ile ilgili beklentiler, aile üyeleri arasındaki coğrafik yakınlığa bağlı olarak kuşaklararasında sunulan fırsatlar gibi konuların belirlenmesi hedeflenmiştir. Proje sonucunda; yaşlıların için yapısal dayanışmayı yaşlıların öz bakım kapasitesi, duygusal veuzlaşımsal dayanışmayı çocuklarının sözlerini dinlemeleri ve saygı göstermeleri, normatif dayanışmayı coğrafik mesafe, işlevsel dayanışmayı çocukları ile yüz yüze görüşme sıklığı, ilişkisel dayanışmayı ise telefonla görüşme sıklığının etkilediği belirlenmiştir. Kuşaklararası dayanışma yetişkin çocuklar açısından değerlendirildiğinde; yapısal dayanışmayı ebeveynlerin bakımı ve ihtiyaçları ile ilgilenme sıkılığı, duygusal dayanışmayı yaşlandıklarında çocuklarının kendilerine bakacağı düşüncesi, normatif dayanışmayı yaşlandıklarında eşlerine bakma düşüncesi, uzlaşımsal dayanışmayı yaşlılarda olduğu gibi çocukların sözlerini dinlemesi ve saygı göstermesi, işlevsel dayanışmayı en sık görüştükleri ebeveynlerinin yaşadıkları yer, ilişkisel dayanışmayı çocuklarını büyütürken ebeveynlerinden yardım alma sıklığının etkilediği bulunmuştur.

Abstract

today, as a result of social, economic, medical, scientific and technologic changes, the elderly population of the world has increased and kept increasing as well. ın overcoming many problems that emerge in old age period, one of the opinions that have been argued lately is “intergenerational solidarity”. the primary aim of this research is to evaluate intergenerational solidarity with the point of view of the individuals in turkey at the age of 65 and over (having children) and children at the age of 20-54 having parents with the age 65 and over. ın the scope of the projects, mixed methodology is employed including quantitative and qualitative methodology. according to the data from turkish statistical ınstitute, turkey has been evaluated as 12 regions and by taking one province from each region, totally 12 provinces have been included to research by taking urban and rural allocation into consideration. so, 2000 people at the age of 65 and over with children; 2000 people at the age of 20-54 with parents at 65 or over, totally with 4000 subjects, the evaluation about intergenerational solidarity have been put forth. after the field work, 4100 questionnaires are evaluated 1902 of them being older parents and 2198 of them being adult children. ın this project, it is especially aimed to put forth the intergenerational solidarity relations between 1st generation and 2nd generation. ıt is aimed to determine the frequency and quality of family members’ relations between generations, the evaluations and feelings of family members on relations with other individuals, consensus on opinions, values and inclinations between generations, support that is taken and given between generations, exchanging resources, expectations related to executing responsibilities required by being parents and children as well as loyalty to the norms adopted about the importance of family values and the opportunities presented between generations depended on geographical closeness among family members. ın conclusion, it is observed that there is a correlation between structural solidarity and the self-care capacity of older parents, emotional, consensual solidarity and respect to the words of elderly, normative solidarity and geographical distance, functional solidarity and face to face contact frequency, associational solidarity and phone call frequency. when intergenerational solidarity is evaluated in terms of adult children, structural solidarity is affected by the frequency of taking care of the elderly parents, emotional solidarity is affected by the idea that their children will take care of them when they get old, normative solidarity is affected by the idea that they will take care of their spouses when they get old, consensual solidarity is affected by the respect to the words of elderly as it is the case in elderly, functional solidarity is affected by the living place of the most contacted parents, associational solidarity is affected by the frequency of help when they get from their parents when they raise their own children.

1. GİRİŞ

Türkiye'de demografik değişim sürecinde yaşlı bireylerin sayısı artmaktadır. Tıp ve teknoloji alanındaki gelişmeler, yaşam standardının iyileşmesi doğumda ve 60 yaşında beklenen yaşam süresini uzatmakta; Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de yaşlı nüfusun gün geçtikçe artması beklenmektedir. Demografik değişime ek olarak aile yapısında da bazı değişiklikler gerçekleşmektedir. Evlenme oranlarının azalması, boşanma oranlarının artması, farklı aile tiplerinin ortaya çıkması (tek ebeveynli, parçalanmış, LGBT vb.), kuşakların yatay yapısının dikeyleşmesi; diğer bir deyişle fazla sayıda aile üyesinin bulunduğu geniş aile yapılarından, az sayıda aile üyesinin bulunduğu küçük aile yapılarına geçiş aile ve kuşaklararası ilişkiler üzerindeki baskıyı artırmıştır. Diğer yandan endüstrileşme, modern toplum ve kentleşme süreci yaşlıların sosyal yaşamlarına ve diğer yaşam koşullarına ilişkin değişimi de beraberinde getirmektedir. Bu değişimler sonucunda yaşlıların kaliteli bir yaşam sürdürmesi politikacılar, bilim insanları ve hizmet sunanlar için öncelikli ve önemli bir alan olmuştur. Türkiye'de yaşlı bakımı genellikle "Toplum temelli bakım" yaklaşımı ile birlikte anılmaktadır. Başka deyişle, uygulamalar kurum bakımından çok yaşlıların evde, aile içinde bakılmasını desteklemektedir. Türkiye'de yaşlı bireyler kurumsal bakımdan çok kendi informal iletişim ağları içinde bulunan çocuklarına ve diğer sosyal destek kaynaklarına güvenmektedirler. Bu bağlantı yalnızca kuşaklararası dayanışmaya katkı sağlamakla kalmayıp, yaşlıların yaşam memnuniyetini de artırmaktadır (Öztop, Şener, Güven ve Doğan, 2009, s.957-959).

Yaşlılar toplum içinde; olgunluk ve dengelenme unsuru olma, bulundukları, toplumda geçmiş – gelecek sürekliliği bilincini ayakta tutma, dil dağarcığının, kültür dağarcığının taşıyıcısı ve aktarıcısı olma, bilinen ve yaşanmış tarih dağarcığının taşıyıcısı olma, tecrübe paylaşımı ile deneme yanılma sürelerini ve maliyetlerini azaltma gibi işlevleri gerçekleştirirler. Gerçekte yaşlılığın en önemli işlevi kuşaklararası ilişkilerin özelliğinde görülür. Yaşlıların kendileri (1. nesil) ile çocukları (2. nesil) ve torunları (3. nesil) arasında bulunan bağlantının önemi küçük çocukların gelişiminde kendini gösterir. Özellikle 1- 5 ve 6 – 12 yaşları arasındaki çocuklar için

büyüklerle birlikte olmak en önemli eğitim / sosyalizasyon ortamıdır. Bu ortamda 2. neslin, yani ana-babaların durumunu göz önüne alacak olursak, daha çok üretme ve üreme, kazanma ve getirme, yetme ve yetiştirme işleri ile dolu/meşgul oldukları görülür. Tempoları hızlı, talep ettikleri istek ve arzuları çok, yaşanmamış deneyimleri fazladır. Çocuk sayısı fazla ise çocuk daha az kıymetli ama daha çok özgür, çocuk sayısı az ise çocuk daha kıymetli ama daha az özgürdür, ailenin beklentilerini gerçekleştirme görevleri daha fazladır.

1.1. Araştırma Problemi

Dünyadaki nüfus dinamikleri sürekli bir biçimde değişmekte, bir yandan dünya nüfusu artmakta, bir yandan da nüfusun yapısı değişmektedir. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde doğum oranları azalmakta, yaşam süresi ise uzamaktadır. Bu durum yaşlı nüfus oranının toplam nüfus içerisindeki oranını artırmaktadır. Yaşlı nüfusun artması refah devletleri açısından sosyal ve ekonomik bazı sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Ekonomik anlamda en büyük sorunlardan biri çalışan nüfusun azalması ve çalışan nüfusun desteklediği emekli ve yaşlıların çoğalması makro ekonomi açısından problematik bir durum haline gelmektedir. Ayrıca yaşlılıkla birlikte sağlığın bozulması sağlık harcamalarındaki artışı da beraberinde getirmektedir. Özellikle uzun süreli bakım ihtiyacının arttığı yaşlılık döneminde bakım verecek nitelikli elemanların bulunması ve bu elemanların finansmanının sağlanması hem refah devleti, hem yaşlı birey, hem de aile açısından sıkıntılı bir durumdur.

Demografik değişikliklerle birlikte makro düzeydeki bu etkilerin yanı sıra mikro düzeyde geleneksel olarak aile bireylerinin hem bakım hem de psiko-sosyal destek sağladığı aile kurumu da değişime uğramaktadır. Demografik değişimler ailenin yapısını da etkilemektedir. Doğum hızlarının azalması ile birlikte çocuk sayısı azalmakta, böylece hane boyutu küçülmektedir. Ayrıca özelikle Türkiye'de gerçekleşen kırdan kente göç olgusu geniş ailelerin azalmasına ve çekirdek aile yapısının en yaygın hane tipi haline gelmesine yol açmıştır. Çocuk sayısının azalması ve hanenin daralması hem finansal, hem de fiziksel olarak bakım gücü potansiyelinin de azalmasına sebep olmuştur. Yaşlı anne babalara destek olacak veya bakacak çocuk sayısı giderek azalmaktadır. Nicel olarak gözlemlenen bu azalmanın yanı sıra, nitelik olarak da azalma görülmektedir. Bireyselleşme kültürü tüm dünyada olduğu gibi, küreselleşmenin de etkisiyle Türk toplumunu etkilemeye başlamaktadır. Bağımsız ve bireyci kültürlerde yaşlı anne babaya destek olmanın bireysel özgürlükleri kısıtladığı, bireyin kendisinin ya da devletin yaşlı bakımını

üstlenmesi ve yaşlı ebeveynlere destek olması konusundaki görüşler yaygınlaşmaktadır. Sorumluluk duygusunun azalması, kuşaklararasındaki bağı ve desteği azaltan bir olgudur. Bu durum, özellikle refah devletinin asgari düzeyde hizmet verdiği ülkelerde yaşlı bireylerin sosyal, ekonomik ve psikolojik iyilik halini tehdit etmektedir.

Bütün bu demografik, yapısal ve kültürel değişiklikler çerçevesinde kuşaklararası ilişkilerin olumsuz olarak etkilendiği yapılan araştırmalar sonucunda gözlemlenmektedir. Demografik dönüşüm içerisinde olan Türkiye için ise kuşaklararası dayanışmanın ne boyutta olduğu sosyal devlet politikalarına yön vermek açısından büyük önem arz etmektedir. Hem yaşlı bireylerin mağdur olmaması, hem de devletin yaşlı bireyleri koruyabilmesi açısından demografik değişimin kuşaklararası dayanışmayı nasıl etkilediği önemli bir araştırma konusu olarak ortaya çıkmaktadır.

1.2. Kuşaklararası Dayanışma Teorileri

Kuşaklararası ilişkiler aile sosyolojisinin yaygın bir araştırma konusu olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle son yıllardaki demografik ve yapısal değişiklikler kuşaklararası ilişkilere olan ilgiyi artırmıştır. Kuşaklararası dayanışma modelleri, aile içerisindeki genç kuşak ile yaşlı kuşak arasındaki dayanışma ilişkilerinin geliştirilmesi düşüncesinden hareket etmektedir. Kuşaklararası ilişkiler hem nitelik, hem nicelik, hem motivasyonel mekanizmalar açısından farklı düzeylerde (makro-mikro) incelenmiştir. Nitelik açısından bakıldığında özellikle üç kuram kuşaklararası ilişkiler literatürüne hâkim olmuştur. Bunlardan ilki **kuşaklararası çatışma kuramı**dır. Kuşaklararası çatışma kuramı mikro düzeyde kuşaklararasındaki fikir ayrılıkları ve anlaşmazlıklar üzerine odaklanır ve kuşaklararasındaki kültürel farklılıkları göz önünde bulundurur. Makro düzeyde ise kuşaklararası çatışma, ekonomik sistemden, özellikle de emeklilik sisteminden kaynaklanan kuşaklararasındaki maddi çıkar çatışması olarak nitelendirilir. Emeklilik maaşlarının çalışanlardan alınan vergilerle ödendiği kuşaklararası dayanışma sistemlerinde demografik olarak nüfusun yaşlanması gün geçtikçe sorun yaratmaktadır. Çatışma kuramına göre giderek artan emekli sayısını maddi olarak destekleyecek çalışan sayısı da azalmaktadır ve bu durum çalışan kesimde huzursuzluk oluşturmaktadır. Kişisel birikimlere dayalı emeklilik sistemlerine geçme durumunda ise emekliliği dolmuş ya da yakın olanların mağduriyete uğraması söz konusudur. Bu durumda kuşaklararasında kaçınılmaz bir çatışma gerçekleşmektedir (Clarke, Preston, Raksin ve Bengtson, 1999).

Kuşaklararası çatışma kuramına karşı geliştirilen **kuşaklararası dayanışma kuramı** ise kuşaklararası ilişkilerin olumlu yönlerine vurgu yaparak, nesiller arasındaki dayanışma unsurlarıyla kuşaklararası ilişkilerin anlaşılabileceğini savunur (Bengtson ve Roberts, 1991). **Kuşaklararası ikilem teorisi** ise kuşaklararası ilişkilerin hem pozitif, hem de negatif yönlerinin bir arada bulunduğunu, bunun da hem yaşlı, hem de genç kuşakları ikileme sürüklediğini iddia eder (Luescher ve Pillemer, 1998; Connidis ve McMullin, 2002). Bazı post-modern kuramcılar ise kuşaklararası ilişkilerin hem ikilem, hem kaygı, hem de güvensizlikle şekillendiğini iddia etmektedir (Kerns, 2009).

Daha önce de bahsedildiği gibi kuşaklararası dayanışma literatürde mikro ve makro düzeyde incelenmektedir. Mikro düzeyde, ailedeki farklı kuşaklararasında ortaya çıkan dayanışma ilişkileri biçiminde açıklanırken; makro düzeyde bu *kavram*, toplumlar bazında genç ve yaşlı kuşak arasında ortaklaşa olarak kurulabilecek sosyal ve ekonomik dayanışma ilişkilerini ifade etmektedir ve bu kuşakları etkileyen kamu hizmetlerine işaret etmektedir (Izuhara, 2005; Walker, 1996).

Mikro düzeyde kuşaklararası ilişkiler ise 1950'li yıllarda gündemeye gelmeye başlamış, özellikle sosyal psikoloji alanındaki çalışmalarla ortaya çıkmıştır (Heider, 1958). Daha sonra aile sosyolojisi kuşaklararası dayanışma alanında çalışmalara başlamıştır (Strauss, 1964). Ancak kuşaklararası ilişkiler yaklaşımının bugünkü hali Bengtson ve Schrader tarafından 1987 yılında ortaya atılmış, bu model, Mc Chesney ve Bengtson (1988) tarafından geliştirilmiştir. Bugün ise en sık kullanılan hali Bengtson ve Roberts'ın 1991 yılında yayınladıkları makaleyle şekil bulmuştur.

Kuşaklararası dayanışma teorisi kapsamında güncel bazı teoriler de geliştirilmiştir ancak bu teorilerin kullanımı asgari düzeyde kalmıştır. Örneğin Kalmijn'e (2005) göre kuşaklararası dayanışma; pratik, finansal ve sosyal destek olarak üç biçimden oluşmaktadır. *Pratik destek,* genelde ev işlerindeki yardımları kapsamaktadır. Anne babanın ihtiyaç duyduğunda bakımının sağlanması; dede ve büyükannenin de torunlarının bakımını sağlaması da pratik desteğin kapsamına girmektedir. *Finansal destek,* anne-babanın çocuklarına maddi yönden sağladığı destektir. Anne babadan çocuklara kalan miras da finansal destek içerisinde değerlendirilmektedir. Aynı şekilde çocukların anne babaya karşı gerçekleştirdiği maddi destek de finansal destek olarak sayılmaktadır. *Sosyal destek* ise kuşakların birbirlerini ziyaret etmesi, anne babanın çocuklarına sosyal açılardan yardımcı olması, nasihatler vermesi gibi davranışlardır.

Diğer bir yandan Goerres ve Tepe'ye (2010) göre başlıca üç dayanışma biçimi ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, ilişkisel dayanışmadır. *İlişkisel dayanışma* aile bireylerinin gerçekleştirdiği her türlü etkileşimdeki kalıplar ve etkileşim sıklığı olarak tanımlanmaktadır. *İşlevsel dayanışma,* aile üyelerinin birbirine olan yardımları ve kaynak paylaşımı olarak tanımlanmıştır. *Normatif dayanışma* ise aile içinde paylaşılan rollerin benimsenmesine yönelik olan isteklilik derecesidir.

Bu proje kapsamında Bengtson ve Roberts'ın 1991 yılında önerdiği kuşaklararası dayanışma yaklaşımı kullanılmıştır. Türkiye'de aile yapısına uygun olduğu ve kuşaklararası ilişkileri çok yönlü olarak incelediği için Kuşaklararası dayanışma kuramı bu proje için uygun görülmüştür.

Sosyal olarak kuşaklararası dayanışma, ailede kuşaklararasında oluşturulan yakın bireylerarası bağları yansıtmaktadır. Ailede kuşaklararası ilişkiler dayanışmayı ve karşılıklı desteği içermektedir. Aile düzeyinde kuşaklararası dayanışmanın yapısı, uzun süreli ilişkiler ile etkileşimin davranışsal ve duygusal boyutları, ebeveynler ile çocuklar arasında ayrıca büyük ebeveynler ve torunlar arasındaki bağlılık, duygu ve destek ile açıklanmaktadır. Bu en çok bilinen kuşaklararası dayanışma teorisi ile açıklanmaktadır. Bengtson ve arkadaşlarına göre (Bengtson ve Schrader, 1982; Roberts ve Bengtson,1991) bu teoride kuşaklararası dayanışmayı belirleyen altı kavramsal boyut bulunmaktadır:

a. İlişkisel dayanışma: Kuşaklararasında aile bireylerinin ilişkilerinin sıklığı ve niteliği,
b. Duygusal dayanışma: Aile bireylerinin diğer bireyler ile ilişkileri hakkındaki duyguları ve değerlendirmeleri
c. Uzlaşmaya dayalı dayanışma: Kuşaklararasında fikirler, değerler ve yönelimler konusunda fikir birliğinin sağlanması
d. İşlevsel dayanışma: Kuşaklararasında alınan ve verilen destek
e. Normlara dayalı dayanışma: Aile değerlerinin önemi konusunda benimsenen normlara bağlılık kadar çocuk olma ve ebeveyn olmanın gerektirdiği sorumlulukları gerçekleştirme ile ilgili beklentiler
f. Yapısal dayanışma: Aile üyeleri arasındaki coğrafik yakınlığın kuşaklararasında sunulan fırsatlara yansıması "fırsatların yapısı"

Kuşaklararası dayanışmanın boyutları birbirleriyle ilişki içindedirler. Tek bir boyut diğer tüm boyutları etkileyebilmekte, farklı boyutların etkileşimi kuşaklararası dayanışmanın niteliğini değiştirebilmektedir. Ayrıca Bengtson ve Oyama (2007), kuşaklararasındaki etkileşimleri betimleyen üç beklentiye değinmiştir. Birincisinde aile ve yaygın eğitim kurumlarının tüm kuşakların topluma uyum sağlamasında sahip oldukları pay bulunmaktadır. İkincisinde,

çeşitli durumlarda ailedeki yaşlı bireylerle diğer kuşaklararasında karşılıklı olarak finansal ve duygusal destek sağlanmasına değinilmiştir. Üçüncüsü ise yaşlılara devlet tarafından sunulan destek ve bakım hizmetlerini kapsamaktadır.

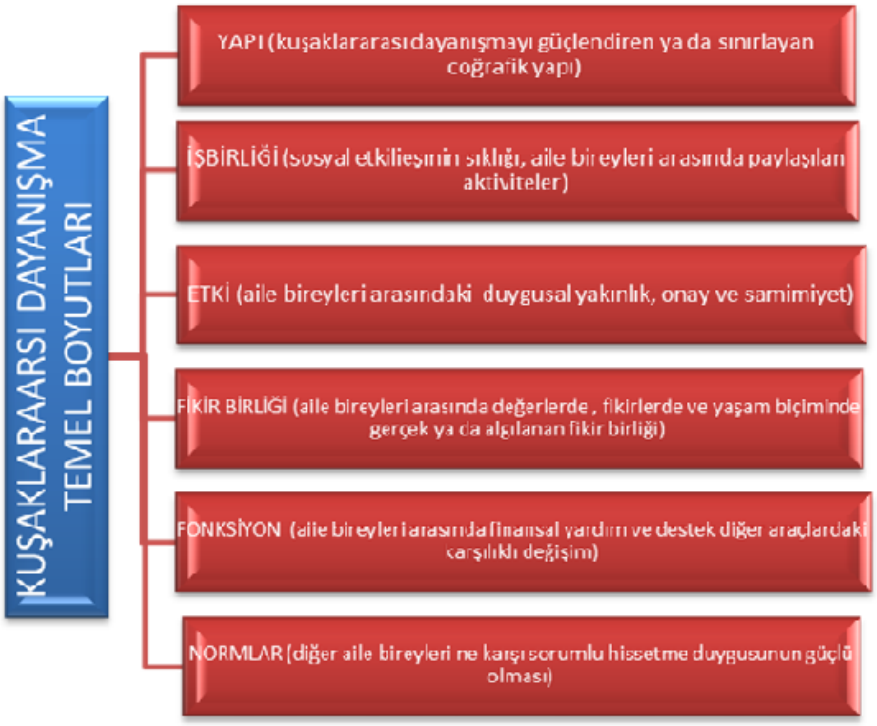

Şekil 1: Kuşaklararası Dayanışmanın Temel Boyutları
(Silverstein ve Bengtson, 1997)

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Kuşaklararası dayanışma konusu son yıllarda Türkiye'de yeni kavramlaşan bir konu haline gelmiştir. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Herhangi bir kuramsal çerçeveye dayanmaksızın literatürde birtakım çalışmaların yapıldığı gözlemlenmektedir.

Bu bölümde proje literatür çalışması sürecinde yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar tarih sırasına göre derlenmiştir. Yurt içinde yapılan çalışmalar bölümünde yurt içinde ya da yurt dışında yaşayan Türkiye kökenli bireylerin, Türklerin dahil olduğu uluslar arası karşılaştırmalı çalışmalara da yer verilmiştir.

2.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Yener (1980) tarafından Ankara, İstanbul ve İzmir'de yaş haddi nedeniyle 1978-80 yıllarında emekliye ayrılan memurların yaşamlarını etkileyen sosyal ve ekonomik faktörleri incelemek amacıyla yapılan araştırmada, yetişkin çocuklarına yakın yerlerde oturan emeklilerin çocuklarıyla daha sık görüştükleri saptanmıştır. Araştırma kapsamına alınan emeklilerin %15.3' ü çocuk bakımı konusunda çocuklarına yardımcı olduklarını, %44.9' u çocuklarından hastalık sırasında yardım aldıklarını belirtmişlerdir (Yener, 1980).

Atalay ve arkadaşları (1992) tarafından yapılan araştırmada kentte yaşayan yaşlıların %70.04'ünün çocuklarından ayrı olarak kendi evlerinde oturdukları ve ailelerin %28.26'sının her gün, %19.96'sının haftada bir, %13.36'sının ayda bir, %10.80'inin iki üç günde bir, %9.20'sinin yılda bir, %4.66'sının sadece özel günlerde anne babalarıyla görüştükleri saptanmıştır (Atalay vd., 1992).

Menteş (1993) tarafından Elazığ'da 60 ve daha büyük yaş grubundaki yaşlılar üzerinde yapılan araştırmada yaşlı ana-babaların çocuklarına ev işleri, çocuk bakımı, aile gelirini düzenlemeye ilişkin öneride bulunma konularında yardımcı oldukları belirlenmiştir. Yine aynı araştırmada yaşlı

ana-babaların çoğunluğunun çocuklarıyla aynı kentte oturdukları ve oldukça sık görüştükleri saptanmıştır (Menteş, 1993) .

Işık Aytaç, 1998 yılında yaptığı çalışmasında yaşam yeri ve yaşam biçimi tercihleri ile kuşaklararası ilişkiler üzerine yoğunlaşmıştır. Araştırmanın amacı makro düzeyde kentleşme ve ekonomik gelişmenin, mikro düzeyde ise modernite ve laikliğin kuşakların birlikte yaşamasını etkileyip etkilemediğini bulmaktır. Nicel yöntem kullanılan bu çalışmada 1988 yılına ait Türk Aile Yapısı Araştırması verileri kullanılmıştır. Toplamda 8639 kişinin yer aldığı örneklem üzerinde multinomial lojistik regresyon modeli uygulanmıştır. Sonuçlar göstermiştir ki, daha önce bahsedilen mikro ve makro faktörle (kentleşme, ekonomik gelişme, modernite ve laiklik) kuşakların birlikte yaşama ihtimallerini düşürmektedir (Aytaç, 1998, s. 241-264).

Sibel Kalaycıoğlu ve Helga Ritterberger-Tılıç, 20. yüzyılın ikinci yarısında Türkiye'de başlayan iç-göç sonucu Ankara'ya göç eden göçmenlerin kuşaklararası işlevsel ve kültürel dayanışma biçimlerini analiz ederek, göçün kuşaklararası ilişkilere etkilerini belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma kapsamında Ankara'da yaşayan 15 göçmenle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır ve her üç jenerasyonla ilgili bilgi elde edilmiştir. Bu bilgiler meslek ve eğitim durumu, göç hikayesi, gayrimenkul sahipliği, bağımlı bireylerin bakımı ve ebeveyn-çocuk ilişkilerini kapsamaktadır. Sonuçlar göç durumunda refahını sağlanmasında ve korunmasında ailenin rolü ve öneminin büyük olduğunu, aile içindeki dayanışmanın kurumsal refah hizmetleri üzerindeki baskıyı azalttığını, aile içindeki dayanışmanın bireylere çok az bir ekonomik, sosyal ve kültürel karar alanı bıraktığını göstermektedir (Kalaycıoğlu ve Rittersberger-Tılıç, 2000, s. 523-542)

Öztop ve Telsiz' in (2001), Yaşlı Ana-Babaların Yetişkin Çocuklarıyla İlişkileri ve Bu Konudaki Beklentiler: Kuşaklararası Bir Değerlendirme konulu araştırmasında; katılımcıların büyük çoğunluğunun hastalık vb. durumlarda (%96.6) ve yiyecek alış-verişi konusunda (%63.4) yardım aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların %39,9'u ev işleri, %30,8'i konutun bakım ve onarımı ve %29.0'u da ulaşım konularında yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada katılımcıların cinsiyeti, evlilik durumu ve gelir düzeyi gibi faktörler göz önünde bulundurularak incelenmiş ve sonucunda bu faktörlerin hizmet konularında yardım alma durumunu etkilediği saptanmıştır. Ana-babaların yiyecek alış-verişi, ev işleri, konutun bakım ve onarımı, hastalık gibi durumlarda cinsiyet farklılığı önemsiz, ulaşım konusunda ise önemli bulunmuştur. Ana-babaların yiyecek alış-verişi, ev işleri, konutun bakım ve onarımı, ulaşım gibi konularda yardım alma durumlarını evlilik durumu ve gelir düzeyi gibi değişkenlerin

etkilemediği bulunmuştur. Aynı araştırmada yetişkin çocukların hizmet konularında yardım alma durumları incelendiğinde; araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların çoğunluğu hastalık vb. durumlarda ve çocuk bakımı konularında ana-babalarından yardım almaktadırlar (hastalık vb. durumlarında %95.0, çocuk bakımı %77.8). Yetişkin çocukların konutun bakım ve onarımı (%32.1), yiyecek alış-verişi (%15.4) ve ev işleri (%9.1) konularında ana-babalarından yardım aldıkları saptanmıştır. Yardım alma durumu çocukların evlilik durumu ve ana-babalarının gelir durumu faktörlerine göre farklılık göstermektedir. Çocukların cinsiyeti bir değişken olarak yardım alma durumunu etkilememektedir (Öztop ve Telsiz, 2001).

Aynı araştırmada yaşlılıkta hizmet yardımı konularında tercih edilen kaynaklar açısından ana-baba ve yetişkin çocuklar karşılaştırılarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; yiyecek ile ilgili alış veriş yapma konusunda ana babaların %70.0'inin çocuklarından, %19.1'inin eşlerinden, %11.0 inin akrabalarından yardım almayı tercih ettikleri saptanmıştır. Çocukların ise %78.6'sı eşlerini, %12.5'i çocuklarını tercih etmişler ve %8.9'u ise herhangi bir kaynaktan yardım almadan kendilerine yeterli olmayı tercih etmişlerdir. Ev işleri konusunda çocuklar %57.2 oranı ile ücretli yardımı tercih ederken ana-babaların %30.5'i çocuklarından yardım almayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Konutun bakım ve onarımı konusunda ana-babalar (%35.0) ve yetişkin çocuklar (%30.8) çocuklarından yardım almayı tercih ettiklerini açıklamışlardır. Hastalık vb. durumlarda da her iki katılımcı grubu %96.1 oranı ile çocuklarından yardım almayı tercih ettiklerini söylemişlerdir. Ulaşım konusunda da ana-babalar (%39.9) ve yetişkin çocuklar (%42.8) kaynak olarak çocuklarını tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Öztop ve Telsiz, 2001). Araştırma kapsamına alınan ana-babalar arasında çocukları tarafından her gün ziyaret edildiklerini belirtenler (%41.8) önde gelmekte, bunu haftada 1-2 kez (%26.9) ve ayda 1-2 kez (%26.1) ziyaret edildiklerini belirtenler izlemektedir. Çocukları tarafından 1-2 kez ziyaret edildiklerini belirtenler (%5.2) ise düşük orandadır. Ziyaret edilme sıklığı ise yaşlı ana-babaların ve yetişkin çocukların cinsiyetine ve evlilik duruma göre farklılaşmaktadır. Yaşlı kadınların yarıdan fazlasının (%50.5), yaşlı erkeklerin ise %31.0'inin çocukları tarafından her gün ziyaret edildikleri; ana-babaların hem yetişkin kız (%41.8) hem de erkek (%41.8) çocukları tarafından her gün ziyaret edildikleri saptanmıştır. Ana-babayı ziyaret edilme sıklığı çocukların evlilik durumuna göre incelendiğinde; çocuğu dul veya boşanmış yaşlı ana-babaların %78.3'ü, çocuğu evli olanların ise %36.8'i her gün ziyaret edildiklerini belirtirlerken; yetişkin çocukların ana-babalarını ziyaret etme sıklığı, ana-babaların evlilik durumuna göre incelendiğinde; dul veya boşanmış olan yaşlıların %62.6'sı çocukları

tarafından her gün ziyaret edildiklerini, evli olan yaşlıların ise %34.3'ü ayda 1-2 kez ziyaret edildiklerini belirtmişlerdir. Çocukları ile gecekonduda aynı bahçe içinde oturduklarını belirten yaşlı ana-babaların tamamı (%100) ve aynı apartmanda oturanların çoğunluğu (%97,3), çocukları tarafından her gün ziyaret edildiklerini belirtmişlerdir. Çocukları ile aynı semtte oturan ana-babaların %66,4'ünün haftada 1-2 kez, farklı semtte oturanların %75'inin de ayda 1-2 kez ziyaret edildikleri saptanmıştır. Çocukları tarafından hiç ziyaret edilmediğini belirten ana-babaya rastlanmamıştır. Oturulan yerlerin birbirine olan uzaklık durumu ile ziyaret edilme sıklığı arasındaki ilişki istatistiksel olarak da önemli bulunmuştur. Yine aynı araştırmada yaşlı ana-babaların sorunları paylaşma konusunda; kadınların % 52.8'i, erkeklerin ise %21.6 sının çocuklarından yardım aldıkları; yetişkin çocukların ise %59'unun sorunlarını paylaşma konusunda yaşlı ana-babalarından yardım aldıkları bulunmuştur (Öztop ve Telsiz, 2001).

Alıçlı- Mottram ve Hortaçsu 2005 tarihli çalışmalarında sosyal değişimin yaşlı anneler ve kızları arasındaki ilişkiye olan etkisini araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırma kapsamında 30 anne ve onların 30 kızı ile derinlemesine görüşmeler yapmışlardır. Görüşme yapılan annelerin çoğu 1930'lu yıllarda, ekonomik kıtlıkların ve kısıtlayıcı sosyal normların hükmettiği istikrarlı toplumlarda dünyaya gelmişlerdir. Kızları ise 1950'li yıllarda sosyal değişimin yüksek, tüketim kültürü ve bireyselliğin ön plana çıkmaya başladığı dönemlerde dünyaya gelmişlerdir. Araştırma sonuçları annelerin kendi gençliklerindeki fırsatlarla ideallerin kızlarınkiyle çatıştığını göstermektedir ve bu durum ebeveynlik şekilleri ve amaçları bakımından yaşlı annelerde endişeye neden olmaktadır. Yetişkin kızlar ebeveynlerinin ve çocuklarının istekleri arasında sıkışmış olup, kendi idealleri ve gerçekleri arasında çatışma yaşamaktadırlar. Bu durum yetişkin annelerin hem kendi içlerinde, hem de yaşlı anneleriyle sorun yaşamalarına neden olmaktadır. Hem yaşlı anneler, hem de yetişkin kızları kişisel farklılıklara ve çocuk yetiştirme eğilimleri arasındaki farka işaret etmiştir (Alıçlı-Mottram ve Hortaçsu, 2005. s. 675-691) .

Recep Kapar 2005 tarihli "Kuşaklararası Sosyal Dayanışma" adlı makalesinde, kuşaklararası dayanışmaya makro düzeyden yaklaşarak, olası emeklilik sistemi değişikliliğini eleştirmektedir. Liberal ekonomilerdeki mevcut emeklilik sistemlerinin adil olmadığını, kişisel birikimlerin sosyal adaleti daha da çıkmaza sokacağını öne sürmektedir. Mevcut sistemin kuşaklararası dayanışma bakımından daha uygun olduğunu, ancak aksak kısımlarının düzeltilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Kapar, 2005, s. 5-12).

Öztop ve arkadaşları (2009) kuşaklararası desteğin yaşlıların yaşam memnuniyeti üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla 60 ve daha büyük

yaştaki 200 birey ile araştırma yürütmüşlerdir. Araştırmada Ankara Büyükşehir Belediyesi Aile Yaşam Merkezi'ne devam eden çocuğu olmayan ve çocukları ile birlikte yaşamayan 123 yaşlı kadın ve 77 yaşlı erkek ile gönüllülük esasına dayalı olarak görüşmüşlerdir. Araştırmada orjinali Neugarten, Havighurst ve Tobin tarafından geliştirilen yaşam memnuniyeti ölçeği kullanılmış, yaşlıların çocuklarından aldıkları destek/ yardım ile yaşlıların çocuklarına verdikleri destek/ yardım değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda yaşlıların sağlık durumuna ilişkin iyilik düzeyinin çocuklardan yardım almada önemli bir belirleyici olduğu, yardım alma ve yaşam memnuniyeti arasında negatif bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Diğer bir deyişle yaşlı kadınlar ve erkeklerin çocuklarından yardım alma düzeyi arttıkça yaşamlarından duydukları memnuniyet azalmaktadır. Yaşlı kadınlarda çocuklarından finansal yardım alma ve ev işlerinde yardım alma düzeyi arttıkça yaşamdan duyulan memnuniyet azalmaktadır. Yaşlı erkeklerde ise özellikle dışarı çıkma ve ulaşım konusunda çocuklardan alınan yardım yaşam memnuniyetini azaltmaktadır. Ancak hem yaşlı kadın hem de yaşlı erkekler için çocuklarından hediye almak yaşam memnuniyetini artıran bir değişken olarak bulunmuştur. Ayrıca yaşlı kadınların çocuklarına karar verme konusunda sağladıkları destek yaşam memnuniyetini artıran önemli bir değişken olarak belirlenmiştir (Öztop, Şener, Güven ve Doğan, 2009, s.962-965).

Ayşe Canatan "Toplumsal Değerler ve Yaşlılar" konulu makalesinde toplumsal değerlerin aktarılmasında kuşaklararası ilişkilerin önemine dikkat çekmiştir. Hızla değişen günümüz toplumunda, geleneksel kültür değerlerinin ve birikimlerin aktarılmasında yaşlı bireylerin önemli rol oynadıklarını belirtmiştir (Canatan, 2008, s. 62-71).

İsmail Tufan ve Suzan Yazıcı'nın "Yaşlılıkta Kuşaklararası İlişkiler" adlı makalesinde yaşam süresinin uzamasının ve modernleşmenin yaşlı bakımına olan ihtiyacı artırdığı ve kuşaklararası ilişkileri değiştirdiğine vurgu yapılmaktadır. Daha iyi ekonomik şartlar ve bakım sigortası gibi uygulamaların kuşaklararası ilişkileri güçlendireceği öne sürülmektedir (Tufan ve Yazıcı, 2009, s. 47-52).

Seval Güven ve Arzu Şener, 2010 tarihli "Family Relations in Aging" adlı makalelerinde yaşlıların aile içindeki rollerinden ve yaşam kalitelerinden bahsetmektedirler. Yaşlı bireylerin özellikle destek, güven, sevgi ve ilgi görmesinin yaşlılığı kolaylaştıracağına, sorunlarla başedebilme kapasitesini artıracağına, toplumun kendilerine baktıklarını hissettireceğine ve sağlık, mutlu ve tatminkâr bir hayat yaşamalarını sağlayacağına vurgu yapmaktadırlar. Bu nedenle, yaşlılıktan bahsederken, analiz edilmesi gereken ilk sosyal kurumun aile olduğunu, çünkü yaşlılık ve yaşlanmanın

ancak aile yapısı içinde en iyi şekilde incelenebileceğini söylemektedirler (Güven ve Şener, 2010, s. 47-52).

Tamer (2014) tarafından yapılan bir araştırmada gençlere ‘’yaşlıların aile içindeki önemi nedir?’’ sorusu yöneltilmiş; gençlerin %55’i manevi destek, %38’i tecrübe ve bilgi, %3’ü maddi destek ve %4’ü çocuk bakımı açısından yaşlıların önemli olduklarını özetlemiştir. Alınan cevaplar karşılaştırıldığında İç Anadolu ve Akdeniz bölgesinden gelen gençler için yaşlının önemi, deneyimi ve bilgisi odağında öne çıkarken; diğer bölgeler için yaşlının manevi desteği ilk sırada yer almıştır. Bu sonuçtan hareketle, yaşlıların aile içinde farklı işlevleri itibarıyla önemli oldukları görülmektedir. Yine bu araştırmada gençlerin %84’ü yaşlıların toplumda saygın bir konumu olduğuna; %91’i yaşlının tecrübe ve bilgisine ihtiyaç olduğuna; %87’si geleneksel toplumlarda yaşlılara daha fazla değer verildiğine katıldıklarını söylemişlerdir. Gençlerin %51’i yaşlının aile içindeki önemi giderek azalmakta olduğu görüşüne katılırlarken, %41’i buna katılmamaktadırlar. Gençlerin %68’i yaşlılara olan saygının azaldığını ve % 95’i yaşlılara saygı duyulması gerektiğini kabul etmişlerdir. Gençlerin yaşlılarla olan ilişkinin dayalı olduğu temel unsurlar sorgulandığında gençler yaşlılarla olan ilişkilerinin; saygıya (%21), sevgiye (%20), güvene (%20), anlayışa (%20) ve maddiyata dayalı (%19) olduğunu söylemişlerdir. Bu sonuçlardan da görülmektedir ki yaşlılara saygı önemli değer olarak öne çıkmaktadır (Tamer, 2014).

Nauck ve Suckow (2006) genç annelerin ve büyükannelerin sosyal ağlarının kuşaklararası ilişkileri nasıl etkilediğini kültürlerarası bir perspektiften incelemek için 7 ülkede (Japonya, Kore, Çin, Endonezya, İsrail, Almanya, Türkiye) nicel bir çalışma yürütmüşlerdir. 249 ikili (anne-kız) toplamda 2945 ağ üyesi belirtmişlerdir ve bu her iki kuşağın da sosyal ağları ve eşleriyle, kızlarıyla ve anneleriyle paylaştıkları sosyal ağ kompozisyonları betimlenmiştir. Sonuçlar göstermektedir ki ataerkil toplumlarda birlikte yapılan aktiviteler kuşaklararası ilişkilerin niteliğinden etkilenmektedir. Ancak, pratik yardımlarla ilişkinin niteliği arasında bir ilişki bulunamamıştır. Yaşlı annelerin yetişkin kızlarından yardım beklentisi en çok Çin ve Endonezya'dan gözlemlenirken, Kore ve Türkiye'deki beklentiler daha düşüktür. Beklentilerin en az olduğu ülkeler ise Japonya, Almanya ve İsraildir. Türkiye'de verilen yardımlara karşın duygusal dayanışmanın az olduğu gözlemlenmiştir. Yaşlı anneler aldıkları yardımdan daha çok kızlarına yardım ettiklerini belirtmişlerdir (Nauck ve Suckow, 2006, s. 251-274).

Yine ulus ötesi bir bağlamda yapılan çalışmada, Amerika'daki Türk göçmenlerin kuşaklararası dayanışmayı nasıl deneyimledikleri araştırılmıştır. 28 kişiyle yapılan bu nitel çalışmada temellendirilmiş kuram kullanılarak bu 28 kişinin Türkiye'deki ebeveynleriyle ilişkileri incelenmiştir. Sonuçlar

göstermektedir ki Amerika'daki göçmen Türkler kuşaklararası ilişkilerinde önemli derecede yapısal, ilişkisel ve işlevsel değişiklikler yaşamaktadırlar. Amerika'ya taşınmayla beraber coğrafi uzaklık artmış, yüz yüze görüşme sıklığı azalmış, internet ve telefon görüşmeleri sıklaşmıştır. Maddi alış-veriş senede bir görüştüklerinde karşılıklı hediyeler, ya da ebeveynlerin Amerika'da ziyaretleri sırasında uçak biletlerinin karşılanması şeklinde olmuştur. Katılımcılar ailelerinin sağlıklarından ve yanların da olamadıklarından şikâyet etseler de, ebeveynlerinin Amerika'ya taşınmasının sosyal ağ açısından doğru bir karar olmayacağını belirtmişlerdir. Bütün bu değişiklikler göçmenlerin ikilem yaşamalarına neden olmaktadır. (Şenyürekli ve Detzner, 2008, s. 457-467).

Hollanda'da yapılan bir çalışmada, 1. ve 2. nesil göçmenlerin kuşaklararası dayanışma hakkındaki görüş farklarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında Türkiye, Fas, Surinam ve Hollanda Antilleri kökenli olmak üzere toplamda 2028 göçmene anket uygulanmıştır. Her iki neslin da tutumları göz önüne alınarak, aile ve bireysel karakterlerin düşüncüler üzerindeki etkisi çok düzeyli analitik bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Türkiye ve Fas'taki göçmenlerin Surinam ve Antiller'e göre kuşaklararası dayanışma açısından daha yüksek puan aldıkları gözlemlenmiştir. Birinci kuşak göçmenlerin ise, ikinci kuşak göçmelere oranla daha yüksek aile değerlerine sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca dini inançlar ve aile değerleri arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Göçün ve kültür etkileşiminin göçmen aileler üzerinde baskı yaratabileceği, kuşaklarası dayanışmaya destekleyen politikalar yapılırken etnik ve dini farklılıkların da gözetilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Merz, Özeke-Kocabaş, Oort ve Schuengel, 2009, s. 291-300) .

John Gal, 2010 yılında yayınladığı makalesinde 8 ülkenin (Kıbrıs, Yunanistan, İsrail, İtalya, Malta, İspanya, Portekiz ve Türkiye) Akdeniz refah devleti sınıflandırılmasına dâhil edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu sekiz ülkenin birçok ortak özelliği bulunmaktadır. Özellikle Akdeniz refah devleti modelinin ortak 3 özelliği dikkat çekmektedir. Bunlar refah devleti için şekillenen din, aile ve kayırmacı-partikülarist ilişkilerdir. Gal tarafından yapılan bu çalışamada Akdeniz refah sisteminin ortak ve özelliklerini belirlemenin ilerde yapılacak çalışmalara ışık tutması beklenmektedir (Gal, 2010, s. 283-300).

Yine Hollanda'da yapılan bir çalışma beş farklı etnik geçmişe sahip ailelerin kuşaklararası dayanışma durumunu incelemiştir. Yapılan bu nicel çalışma Türkiye, Fas, Surinam ve Antiller kökenli ve de Felemenk aileleri kapsamaktadır. Sonuçlar göstermektedir ki, normatif ve ilişkisel dayanışma konusunda göçmen aileler Felemenk ailelere göre daha yüksel normatif

değerlere sahiptir ve kuşaklararasında etkileşim ve iletişim sıklığı çok daha fazladır. Göçmen kökenli ailelerin içinde değerlendirme yapılacak olursa, normatif dayanışma açısından Türkiye ve Fas kökenli göçmen aileler en yüksek puanları kaydetmişlerdir. Örneğin Türk kökenli katılımcıların % 84'ü "Çocuklar, ebeveynleri hastalandıkları zaman onlara bakmalıdır" ifadesine katılırlarken, bu oran Felemenk katılımcılar için % 40'tır. Yine Türk kökenli katılımcılar "Ebeveynlerine yakın mesafede yaşayan çocukların haftada en az bir kere ebeveynlerini ziyaret etmeleri gerekir" ifadesine % 87 oranında katılırlarken, Felemenk denekler % 38 oranında bu ifadeye katılmışlardır. İlişkisel dayanışma göz önünde bulundurulduğunda, ebeveynleriyle en sık kontak kuran ailelerin Türk kökenli aileler olduğu ortaya çıkmıştır. İşlevsel dayanışma konusunda ise daha karmaşık sonuçlar bulunmuştur. En çok işlevsel dayanışma Fas ve Surinamlılar'da, en az işlevsel dayanışma ise Türklerde gözlemlenmiştir. Felemenk ailelerin göçmen kökenli ailelere oranla daha az işlevsel dayanışma içinde olması hipotezi desteklenmemiştir (Schans ve Komter, 2010, s. 194-203).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM) ve TÜİK tarafından Türkiye'de aile politikalarının ihtiyaç duyduğu bilgilerin alınması amacıyla ilk defa 2006 yılında Türkiye Aile Yapısı Araştırması yapılmıştır ve bu araştırma 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından tekrarlanmıştır. Araştırmanın amacı Türkiye'deki ailelerin yapısını, bireylerin aile ortamındaki yaşam biçimlerini ve bireylerin aile yaşamına yönelik değer yargılarını tespit etmektir. Anket formunda temel demografik bilgilerin yanı sıra göç, istihdam ve gelir düzeyi, evlilik ve boşanma bilgileri, aile ilişkileri ve aile yaşamı konusunda eğilimler, akrabalarla ve komşularla olan ilişkiler, günlük yaşam ve kültürel faaliyetler ve son olarak da projeyi yakından ilgilendiren yaşlılığa ilişkin eğilim ve bilgiler bulunmaktadır. Yaşlılıkla ilgili 2006 yılına ait öne çıkan bulgular aşağıdaki gibidir:

Yaşlılığa dair sorulan ilk soru hane halkında bakıma ihtiyaç duyan yaşlı bir bireyin bulunup bulunmadığıdır. Araştırma verilerine göre hanelerin %5'inde sürekli bakıma muhtaç yaşlı bulunmaktadır. Bakıma muhtaç yaşlı oranı, kırsal alanlarda yaşayan haneler arasında (%8) kentsel alanlarda yaşayan hanelere göre (%4) daha yüksektir. Hanelerde bakıma muhtaç yaşlı oranı üç büyük ilde farklılaşmamakla birlikte Ankara'da bu oran daha düşüktür (%2).

Ailesinde sürekli bakıma muhtaç yaşlı bulunanların en çok sağlık hizmetine (%43), maddi desteğe (%26) ve bakıcı desteğine (%12) ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır. Kırsalda yaşayanlar, yaşlı bakımında sağlık hizmetine (%46) ve maddi desteğe (%27) daha yüksek oranda ihtiyaç duyduğunu belirtmiştirlerdir. Diğer yandan, kentlerde yaşayanlar da bakıcı desteğine (%16) daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar.

60 yaşın altındaki katılımcılara sorulan “Kendinize bakamayacak kadar yaşlandığınızda nasıl yaşamayı düşünürsünüz?” sorusu ile elde edilen bilgiye göre ülkemizdeki bireylerin çoğunluğunun yaşlılıklarında çocuklarının yanında yaşamak istediği anlaşılmaktadır (%55). Bunun yanı sıra bireylerin %18’i evinde bakım hizmeti almak istediğini, %9’u huzurevine gitmek istediğini belirtmiş ve %17’si ise “fikrim yok” cevabını vermiştir. Kentsel alanlarda yaşayanların %11’i, kırsal alanlarda yaşayanların ise %6’sı huzurevine gitmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir. Çocuklarının yanında kalmak isteyenler kentte %50 oranında iken kırda bu oran artarak %65’e ulaşmıştır. "Evimde bakım hizmeti alırım" diyenlerin oranı da kentte yaşayanlar arasında (%19) kırsal alanlarda yaşayanlara göre (%15) daha fazladır.

Üç büyük il arasında karşılaştırma yapıldığında, yaşlılığında huzurevine gitmeyi tercih edenlerin (%22) ve kendi evinde bakım hizmeti alacağını belirtenlerin (%24) oranı İzmir'de; çocuklarının yanında kalacağını söyleyenlerin oranı ise İstanbul'da (%51) daha yüksektir. Ankara'da yaşayanların %36'sı bu konuda fikri olmadığını ifade etmiştir.

Yaşlılık dönemiyle ilgili yaşam tercihleri cinsiyete göre incelendiğinde, "huzurevine giderim" diyenlerin kadınlar arasında (%10), erkeklere göre (%8) biraz daha fazla olduğu görülmektedir. Çocuklarının yanında kalmayı tercih eden erkeklerin oranı (%56) kadınlara (%54) göre biraz daha yüksektir. Bunun yanı sıra, “evimde bakım hizmeti alırım” diyenler kadınlar arasında (%19) biraz daha fazladır.

Öğrenim durumuna göre yaşlılıkla ilgili tercihlere bakıldığında, öğrenim düzeyi arttıkça huzurevine gitmeyi düşünenlerin oranının arttığı görülmektedir. “Huzurevine giderim” diyenler en yüksek oranda %19 ile üniversite ve lisansüstü öğrenim görenler arasında bulunmaktadır. Buna mukabil, öğrenim düzeyi düştükçe çocuklarının yanında kalmayı talep edenlerin oranı artmaktadır. Okuryazar olmayanların %74'ü yaşlandıklarında çocuklarının yanında kalmak istediklerini belirtmektedirler. “Evimde bakım hizmeti alırım” diyenler de en fazla üst eğitim düzeylerinde olanlar arasında (%30) bulunmuştur.

Yaşlılık dönemi tercihleri hanehalkı tipine göre incelendiğinde, "Huzurevine giderim" diyenler en fazla dağılmış aile mensupları arasındadır (%14). Evde bakım hizmeti almayı tercih edenler ise çekirdek (%19) ve dağılmış aile tiplerinde (%21) daha yüksektir. Sosyoekonomik seviye yükseldikçe huzurevine gitmeyi ya da evde bakım hizmeti almayı tercih edenlerin oranı artmaktadır. Alt SES (sosyo-ekonomik statü) grubunun %4'ü huzurevine gitmeyi bir seçenek olarak düşünürken bu oran üst SES grubunda %18'e

çıkmaktadır. Evde bakım hizmeti almayı düşünenlerin oranı alt SES grubunda %10 iken, üst SES grubunda bu oran %30'a yükselmektedir.

Ayrıca araştırma kapsamında, yaşlılık dönemi tercihleri içerisinde huzurevine giderim diyen kişilere bunun nedeni sorulmuştur ve cevaplar değerlendirildiğinde, en yüksek oranlarda “çocuklarıma yük olmak istemem" (%55), “çocuklarım benimle birlikte yaşamak istemeyebilir" (%16), “huzurevlerindeki imkânlar daha rahat olduğu için" (%11) cevaplarının olduğu görülmektedir.

Yerleşim yerine göre bakıldığında, "tek başıma yaşamaktansa kendi yaşıtlarımla birlikte olmak isterim" cevabını verenlerin oranının kentte daha yüksek olduğu görünmektedir (%10). Üç büyük il arasında değerlendirme yapıldığında, çocuklarıma yük olmak istemem cevabını verenlerin oranının Ankara'da (%56), "bakacak kimsemin olmayacağını düşündüğüm için" cevabını verenlerin oranının ise İstanbul'da (%10) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Cinsiyet göz önünde bulundurulduğunda, yaşlılıkta huzurevini tercih gerekçeleri bakımından kadın ve erkekler arasında farklılık bulunmamaktadır. Yaş ilerledikçe, gerekçe olarak "çocuklarım benimle birlikte yaşamak istemeyebilir" cevabını verenlerin oranı azalmaktadır. Çocuklarına yük olmak istemediği için huzurevini tercih edenlerin oranı, 55-60 yaş grubunda daha yüksektir (%60).

Hanehalkı tipine göre bakıldığında; geniş ailelere mensup bireylerde "çocuklarım benimle birlikte yaşamak istemeyebilir" cevabını verenlerin oranı (%24), çekirdek ailelerde ise "çocuklarıma yük olmak istemem" diyenlerin oranı (%57) daha yüksektir. Huzurevine gitme gerekçesi olarak huzurevindeki imkânların daha rahat olmasını (%16) ve bakacak kimsesinin olmayacağını (%15) belirtenlerin oranı ise dağılmış ailelerde yüksektir.

Yaşlı ebeveynleri ziyaret sıklığına bakıldığında erkek ve kız çocukların ziyaret sıklığı benzerlik göstermektedir. Erkek çocukları tarafından “haftada bir veya daha sık" ziyaret edilen yaşlıların oranı %47, aynı sıklıkta kız çocukları tarafından ziyaret edilenlerin oranı ise %44'tür. Hem erkek hem de kız çocukları tarafından bir yıldan uzun bir süredir ziyaret edilmeyen yaşlıların oranı ise yaklaşık %3 oranındadır. Hem erkek hem kız çocukları tarafından hiç ziyaret edilmeyen yaşlıların oranı da aynıdır (%3).

Ziyaret sıklığı yerleşim yerine göre değerlendirildiğinde, "haftada bir veya daha sık" ziyaret edilen yaşlıların oranı kentte daha yüksek çıkmaktadır. Erkek çocukları tarafından bu sıklıkta ziyaret edilen yaşlıların oranı kentte %55, kırda %40; kız çocukları tarafından ziyaret edilenlerin oranı ise kentte

%56, kırda %34'tür. Hiç ziyaret edilmeyen yaşlıların oranı yerleşim yerine göre farklılaşmamaktadır. Görüşülen kişilerin cinsiyetine göre farklılaşma kız çocukların ziyaret sıklığında görünmektedir. Kız çocukları tarafından "haftada bir veya daha sık" ziyaret edilen kadınların oranı (%48), ziyaret edilen erkeklere göre daha yüksektir (%40). Yaş grubuna göre farklılaşma gözlemlenmemektedir (TAYA, 2006).

2011 yılında yapılan araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye'de tüm hanelerin %6'sında bakıma muhtaç bir yaşlı bulunmaktadır. Bakıma muhtaç yaşlı bulunan hanelerin kentsel bölgelerdeki oranı %5'tir. Kırsal bölgelerde ise bu oran %9'dur. Bakıma muhtaç kişilerin varlığı yapısal dayanışma açısından önem teşkil etmektedir.

Türkiye genelinde 18 yaş üstü ve 60 yaş altı katılımcıların üçte birinden fazlası yaşlandıklarında nerede yaşayacağı konusunda (%39) bir fikri olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların büyük bir kısmı ise yaşlandıklarında çocuklarının yanında yaşamak istediklerini belirtmektedirler. 2006 araştırmasına ek olarak 2011 yılında bireylere yanında kalmak istedikleri çocukların cinsiyetleri sorulmuştur. Bireylerin %22'si oğlu ile kalabileceğini ifade ederlerken, kız evlatlarıyla kalabileceklerini söyleyenlerin oranı %9'dur. Yaşlandıklarında huzurevinde yaşamak istediğini söyleyenlerin oranı %10, evinde bakım hizmeti almak isteyenlerin oranı ise %10'dur.

Yerleşim yerine göre bakıldığında, kentte yaşayanların %12'si "huzurevine giderim" cevabı verirken, kırda yaşayanların sadece %6'sı aynı görüştedir. Kentte çocukları ile yaşamak istediğini söyleyenlerin oranı toplamda %28'tir. Kırda ise bu oran %43'tür. Kırda bulunanların %33'ü yaşlandıklarında oğullarının yanında, %19'u ise kızlarının yanında yaşamak istediklerini ifade etmektedirler. Kentte yaşayanların ise %20'si oğullarının, %8'i kızlarının yanında yaşamak istemektedirler.

Araştırmada 60 yaş ve üstü olup çocukları ve/veya gelini/damadı ile aynı evde yaşayan yaşlılara bunun sebebi sorulmuş ve "neden çocuklarınızla aynı evde yaşıyorsunuz" sorusu yöneltilmiştir. Cevaplara bakıldığında, çocuklarımla birlikte yaşamaktan mutlu olduğum için (%30), çocuklarımla birbirimize destek olmak için (%22) ve gelenek ve göreneklerimiz böyle gerektirdiği için (%13) cevapları en yüksek oranlara sahiptir. Yaşlılık döneminde yaşam tercihleri ve bunun nedenleri normatif dayanışma açısından önem arz etmektedir.

Çocuklarından ayrı yaşayan, kız ve erkek çocuk sahibi olan yaşlı bireylere çocuklarının kendilerini ne sıklıkta ziyaret ettikleri sorulmuştur. Sonuçlara göre erkek çocukların %33'ü haftada birden fazla anne ve babalarını ziyaret etmektedir. Bu erkek çocukların %51'i haftada en az bir kere ailesini ziyaret

etmektedirler. Çocuklarından ayrı yaşayan bireylerin %2'si ise erkek çocuklarının hiç ziyarete gelmediğini ifade etmektedirler. Ziyaret etme sıklığı ilişkisel dayanışma açısından önemli bulgular içermektedir.

Kır-kent ayrımı göz önünde bulundurulduğunda ise kentte yaşayanların %59'u haftada en az bir kere erkek çocuğu tarafından ziyaret edilmektedir. Kırda yaşayanlarda bu oran %43'e düşmektedir. Yılda birkaç kez ziyaret edilen yaşlıların oranı kırda daha yüksektir (%30).

Bireylerin sosyoekonomik statüleri dikkate alındığında erkek çocukları tarafından en sık ziyaret edilen grubu alt orta SES (sosyo-ekonomik-statü) grubundakiler oluşturmaktadır. Bu kişilerin %52'si erkek çocukları tarafından haftada en az bir kez ziyaret edilmektedir. En üst SES grubundaki çocukların %27'sinin anne ve babalarını ayda bir kez ziyaret ettiği ortaya çıkmıştır. Bu oran diğer SES gruplarında %10'un altındadır. Kız çocuklarının ise %38'i haftada birden fazla yaşlı anne ve babalarını ziyaret etmektedir. %12'si ise haftada en az bir kere yaşlı ebeveynlerini ziyaret etmektedir. %50'si haftada en az bir kere ailesini ziyaret etmektedir. Çocuklarından ayrı yaşayan bu yaşlı bireylerin %2'si ise kız çocuklarının hiç ziyarete gelmediğini ifade etmektedirler.

Kır-kent ayrımına göre değerlendirildiğinde, kentte yaşayanların %59'u haftada en az bir kere kız çocuğu tarafından ziyaret edilmektedir. Kırda yaşayanlarda bu oran %40'a düşmektedir. Erkek çocukların ziyaretinde olduğu gibi kız çocukları tarafından yılda birkaç kez ziyaret edilen yaşlıların oranı kırda daha yüksektir (%28).

Ziyaretler üç büyük il özelinde incelendiğinde İstanbul'daki yaşlıların kız çocukları tarafından ziyaret edilme sıklığının daha yüksek olduğu görünmektedir. İstanbul'da yaşayan yaşlıların %68'i en az haftada bir kez ziyaret edildiklerini belirtirlerken bu oran İzmir'de %59'a, Ankara'da ise %48'e gerilemektedir. Kız çocukları tarafından yılda birkaç kez ziyaret edilen yaşlıların oranı ise Ankara'da (%19) ve İzmir'de (%12) daha yüksektir. Erkek çocukları tarafından ziyaret edilen yaşlı oranlarında olduğu gibi, kız çocukları tarafından ziyaret edilen yaşlı oranlarının da İstanbul ve Akdeniz bölgelerinde daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. İstanbul'daki yaşlıların %68'i ve Akdeniz Bölgesi'ndeki yaşlıların %64'ü kız çocukları tarafından haftada en az bir kez ziyaret edilmektedir (TAYA, 2011).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın TÜİK aracılığı ile yürüttüğü 2011 tarihli Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler çalışması bulunmaktadır. Yaşlılık dönemine ait birçok konunun ele alındığı anketlerde yaşlılıkla ilgili görüşler ön plana çıkmaktadır. Katılımcılara ilerideki yaşlılık dönemine ait görüşleri sorulmuştur. "Çocuklarımın bana bakacağını

düşünüyorum" ifadesine "kesinlikle katılıyorum" diyenlerin oranı% 44,1 iken, "katılıyorum" cevabını verenlerin oranı % 35,6'dır. İki oran birleştirildiğinde, katılımcıların çoğunun (% 79,7) çocukları tarafından bakılmayı bekledikleri gözlemlenmektedir. "Katılmıyorum" (% 6,1) ve "Kesinlikle katılmıyorum" (%3,8) cevapları ise %9,9 luk bir oran oluşturmaktadır. Kalan % 10'luk kesim ise bu soruya yanıt vermemiştir. Katılımcılar yüksek oranda çocuklarından saygı göreceklerini beklerlerken (% 86), sözlerinin dinlenmesi konusunda biraz daha tereddüt göstermektedirler (%70,2). Farklı demografik değişkenlere göre yapılan değerlendirmelerde cinsiyet unsuru göz önünde bulundurulduğunda yaşlılık döneminde kadınların çocuklarından beklentileri erkeklere göre daha düşüktür. Sosyo-ekonomik düzeyin önemli bir fark yaratmadığı gözlemlenmiş, kırda yaşayan katılımcıların kentte yaşayanlara göre çocuklarından daha fazla beklentiye sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Eğitim durumu da çocuklardan beklentileri çok fazla etkilememiştir (ASPB, 2011).

2.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Ulusal literatürde görüldüğü gibi kuşaklararası dayanışma üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda yapılan yurt dışında yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmalar kuşaklararası dayanışmanın 6 boyutu hakkında bilgi sunmaktadır.

Almanya'da yapılan bir çalışma ise, kuşaklararası ilişkileri hem kır, hem de kent bağlamında incelemiştir. Ayrıca 2001 yılında yapılan bu çalışma, Doğu ve Batı Almanya arasında da karşılaştırma yapmaktadır. Kuşaklararası ilişkiler kapsamında hane yapısı, coğrafi uzaklık, görüşme sıklığı ve niteliği, kuşaklararası transferler ve aile dışı ilişkiler değerlendirilmiştir. Bu değerlendirilmeler hali hazırda bulunan kuşaklararası ilişkiler konusunu temel alan literatür üzerinden yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre hem kırsal, hem de kentsel alanlarda kuşaklararası kontak yüksek seviyededir ancak bu durum ilişkinin kalitesi hakkında çok bilgi vermemektedir. Kırsal alanlardaki aile yapısı, aile içi bakımı daha kolay hale getirmektedir. Ayrıca bu araştırma kırsal kesimlerde yaşayan yaşlı bireylerle araştırma yapmanın zorluklarını ortaya koymuştur (Scharf, 2001, s. 547-566).

Hindistan'da yapılan bir araştırma, kuşaklararası ilişkileri incelemiş, kentleşmenin, modernleşmenin ve küreselleşmenin de ekonomik yapı ve toplumsal değerler üzerinde etkisi olduğunu, bunun da geniş aileleri etkilediğini söylemiştir. Tarım ekonomisinden hizmet ekonomisine geçmek, genç neslin toprağa olan bağımlılığını azaltmış, ekonomik bağımsızlığını artırmıştır. Bu durum aileler arasındaki bağı da azaltan bir durum olarak

ortaya çıkmıştır. Yaşlı nesiller değişen aile normları ve sosyal güvence sisteminin yetersizliği arasında sıkışmışlardır. 1986-87 verilerine göre Hindistan'da yaşlı bireylerin % 80'i kırsal alanlarda yaşamaktadırlar. Yaşlı bireylerin % 93,3'ü ise aileleriyle birlikte yaşamaktadırlar. % 5.7'si tek başına yaşarlarken %1'den az bir kısmının huzurevlerinde yaşadıkları belirlenmiştir. Bu yaşlılardan büyük bir kısmı (% 57.2) ekonomik olarak ailelerine ve çocuklarına bağımlıdır. Sadece % 28.2'si ekonomik olarak tamamen bağımsızdır ve % 14.5'i yarı bağımlıdır (Bhat ve Dhruvarajan, 2001, s. 621-640).

Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de karşılaştırmalı olarak yapılan bir çalışma, sosyo-ekonomik ve sağlık durumu farklılıklarının kuşaklararası dayanışma üzerine olan etkisini araştırmıştır. Bu araştırma aşağı doğru yapılan tek taraflı yardımları, yani yaşlı ebeveynlerin yetişkin çocuklarına yaptıkları yardımları kapsamaktadır. Kuşaklararası dayanışma çeşitleri olarak para yardımı, pratik yardım ve torun bakımı ele alınmıştır. Nicel yöntem kullanılan bu çalışmada 1988 tarihli İngiliz Emeklilik ve Emeklilik Planları Araştırması ve 1994 tarihli Amerikan Sağlık ve Emeklilik Araştırması kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre İngiltere ve Amerika Birleşik Devletlerin'de kuşaklararası dayanışmayı etkileyen faktörler arasında belirgin bir fark gözlemlenmemiştir. Sosyo-ekonomik durum, evli katılımcılar arasında dayanışmayı etkilerken, evli olmayan katılımcılar arasında daha çok sağlık durumu etkili olmuştur. Evli katılımcıların para yardımı yapma durumlarını çalışıyor olmaları, orta veya yükseköğrenim görmüş olmaları ve beraber yaşamaları olumlu etkilerken, mavi yakalı olmaları ve bütün çocuklarının 25 yaşından büyük olması negatif olarak etkilemektedir. Yine evli katılımcıların ev işlerinde yardımcı olmaları eğitim durumları ve beraber yaşıyor olmaları ile pozitif ilişki içindedir. Ebeynlerin sağlık durumunun kötü olması ise yetişkin çocuklara verilen pratik yardımları olumsuz olarak etkilemektedir. Daha fazla çocuğa sahip olan yaşlı bireylerin, torun bakma olasılığa da daha fazladır. Beraber yaşamak pratik yardımı İngiltere'de Amerika Birleşik Devletleri'ne oranla daha kolaylaştırmıştır (Henretta, Grundy ve Harris, 2002, sf. 441-458) .

Singapur'da iki kuşaktan yaşlı ve yetişkin kadınlarla yapılan bir çalışma ise toplumsal cinsiyet rolleri, çocuk cinsiyet tercihleri, aile kurma, bakım verme ve yaşam biçimi tercihleri açısından görüş farklarını incelemiştir. Araştırma kapsamında 63 kişiyle derinlemesine nitel görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları göstermiştir ki yetişkin kadınlar aile bağları konusunda batı değerlerini benimserlerken; yaşlı kadınlar saygı, yükümlülük ve yakın ilişkiler kapsamında örülmüş Konfüçyüsçü bir anlayışı benimsemişlerdir. Toplumsal cinsiyet rolleri konusundaki görüşleri değerlendirildiğinde; yetişkin

kadınların daha kariyer odaklı bir yaşam, yaşlı kadınların ise daha çok aile ve çocuk yetiştirme odaklı bir kariyer düşündükleri ortaya çıkmıştır. Yaşlı bireylerin çoğu erkek çocuk tercihi belirtirlerken, yetişkin kadınlar çocuklar hakkında herhangi bir cinsiyet tercihi belirtmemişlerdir. Yaşlı kadınlar geniş aile içerisinde çocukları ve torunları ile yaşamayı tercih ederlerken, yetişkin kadınlar eşleri ve çocukları ile çekirdek aile biçiminde yaşamayı tercih etmektedirler. Yetişkin kadınlar, yaşlı annelerinden yardım ve tavsiye beklerlerken, aynı zamanda daha bağımsız bir hayat sürmek istemektedirler. Bu durum kuşaklararası çatışmaya neden olmaktadır (Teo, Graham, Yeoh ve Levy, 2003, s. 327-347).

Endonezya'nın East Java köyünde yapılan bir araştırmada yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerine sağladıkları yardım unsurları incelenmiştir. 60 yaş üstü 212 yaşlı birey ile yarı-yapılandırışmış nitel görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonuçları düşünülenin aksine sadece az miktarda yaşlı bireyin yetişkin çocuklarına muhtaç oldukları, çoğu yardımın yaşlı ebeveynlerden yetişkin çocuklara yapıldığını göstermiştir. Görüşme yapılan yaşlı bireylerden sadece % 20'sinin maddi ve fiziksel yardım açısından çocuklarına muhtaç olduğu saptanmıştır. Diğer yaşlıların sağlık durumu iyi olmakla birlikte, geçimlerini emekli maaşlarından ve toprak gelirlerinden sağlamaktdırlar. Yaşlı bireyler çoklu nesillerden oluşan ailelerin ekonomik direği olarak ortaya çıkmaktadır. Yaşlı ebeveynlerin emeklilik maaşları ve birikmiş mal ve sermayeleri yetişkin çocukları hayata hazırlamak için önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Ancak yaşlı ebeveynler bu cömertliklerinin karşılığını alamamaktadırlar. Bu durum birçok yaşlı bireyi yaşlılık döneminin risklerine karşı savunmasız bırakmaktadır (Schröder-Butterfill, 2004, s. 497-530).

Eski SSCB ülkelerinden İsrail'e yerleşen 425 (248 yaşlı-177 yetişkin) göçmenle yaşam biçimleri ve yaşam memnuniyetleri konusunda bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın amacı kuşaklararası dayanışma ışığında yaşam memnuniyetini belirleyen sosyal, ailesel ve bireysel faktörleri belirlemektir. Çalışmanın sonuçlarına göre, beklenenin tam aksine, ayrı yaşayan nesillerde yaşam memnuniyeti, birlikte yaşayanlara göre daha fazla çıkmıştır. Duygusal dayanışma her iki nesil için de yaşam memnuniyetiyle pozitif bir ilişkiye sahiptir. İşlevsel dayanışma ve yaşam memnuniyeti arasındaki pozitif ilişki sadece yaşlı nesil için geçerlidir. Yaşlılar arasında sağlık durumu, gençler arasında ise iş ve yaşam standardı yaşam memnuniyetini en çok belirleyen faktörlerdir. Aile dayanışmasının ve aile desteğinin yaşam memnuniyetine olan etkisi çok azdır (Lowenstein ve Katz, 2005, s749-767).

Daatland ve Lowenstein (2005) OASIS veri tabanını (Norveç, İngiltere, Almanya, İspanya, İsrail) kullanarak refah devletlerindeki farklı kuşaklararası

dayanışma kalıplarını belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmanın iki amacı vardır. Birincisi kuşaklararası dayanışmanın kolektivist güney ülkelerinde daha yüksek ve bireyci kuzey ülkelerinde daha düşük olup olmadığını test etmek, ikincisi ise devlet tarafından verilen cömert aile desteklerinin ve yardımların aile bakımının yerine geçip geçmediğini ya da destekleyip desteklemediğini anlamaktır. Araştırmanın sonuçları hem güney, hem de kuzey ülkelerinde kuşaklararası dayanışmanın güçlü olduğuna, ancak dayanışma karakteristiklerinde farklılıklar gösterdiklerine işaret etmektedir. Ayrıca devlet tarafından sağlanan yardımların ailenin yerini almaktansa aileyi desteklediği görülmüştür. Aile, piyasa, devlet üçgenine bakıldığında ülkeler arasında bazı farklılıklar öne çıkmaktadır. Örneğin İsrail'de yaşlı bakımı konusunda bu üç unsur eşit olarak dağılmaktadır. Almanya, İspanya ve İngiltere'de yaşlı bireylerin ihtiyaçları daha çok aileleri tarafından karşılanmaktadır. Norveç'te ise yaşlı bireylerin bakımları ve ihtiyaçları konusunda devlet ön plana çıkmaktadır. Aile içindeki yardımları etkileyen faktörlere bakıldığında fiziksel kısıtlılıklar (ihtiyaç), eşin olmaması (boşanmış/dul), çocukların yakında yaşaması yaşlı bireylerin yetişkin çocuklarından yardım almasını olumlu yönde etkileyen faktörlerdir. Bu çalışmada yardım çeşitleri toplu olarak analiz edilmiş, alt başlıklar ayrılmamıştır (Daatland ve Lowenstein, 2005, s.174-182).

"Kuşaklararası Sandviç" hipotezi, iki kuşak arasında kalan orta yaşlı kadınların üstteki ya da alttaki nesle sağladıkları bakım ya da pratik yardımların diğer nesli yardımdan mahrum bırakacağını savunmaktadır. Kuşaklararası dayanışma hipotezi ise her iki nesle yapılan yardımların da kuşaklararası bağları güçlendirdiğini söylemektedir. İngiltere ve Amerika'dan alınan verilerle karşılaştırmalı olarak yapılan bir araştırmada büyük ebeveynlere ve bakıma ihtiyaç duyan çocuklara sahip kadınların her iki nesile de yardım etme durumları incelenmiştir. Yardım "herhangi bir yardım" olarak belirlenmiş, ayni, maddi, pratik ve bakım yardımlarını içermektedir. Araştırma sonuçları dayanışma hipotezini destekler niteliktedir. Katılımcıların üçte biri her iki nesile de yardım ettiklerini, beşte biri ise hiçbir nesile yardım etmediklerini söylemişlerdir. Evli kadınların yardım sağlama ihtimali daha yüksek bulunmuştur. Her ülkede de mavi yakalı çalışan kadınların ebeveynlerine yardım etme ihtimali beyaz yakalılara oranla düşük bulunmuştur. Yaşlı ebeveynlerin gelir durumları ile yetişkin çocuklarına yardım sağlamaları arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ancak 3 ya da daha fazla çocuğa sahip olan yetişkin kadınların daha az çocuğa veya hiç çocuğa sahip olanlara göre ebeveynlerine yardım sağlama ihtimali düşük bulunmuştur (Grundy ve Henretta, 2006, s. 707-722).

OASIS araştırması kapsamında yapılan bir çalışmada Norveç, İngiltere, Almanya, İspanya ve İsrail'deki kuşaklararası dayanışma unsurları

incelenmiştir. Her ülkeden 1200 katılımcının dahil edildiği analizlerde her ülkenin dayanışma boyutlarının farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. İspanya ve İsrail'de, diğer kuzey ülkelerine göre büyük ebeveynlere daha çok sorumluluk hissedilmektedir. Yetişkin çocuklar yaşlı ebeveynlerine onların sağladıklarından daha fazla destek vermektedir. Yaşlı ebeveynler yetişkin çocuklarına daha çok finansal ve duygusal destek sağlamaktadır. Yetişkin çocuklar ise özellikle evli olmayan (boşanmış ya da dul) ebeveynlerine ya da fiziksel engeli olan ebeveynlerine yardım sağlamaktadırlar. Ailesel normların kuşaklararası dayanışma üzerindeki etkisi ortalama bir seviyede olarak bulunmuştur. İsrail ve İspanya gibi ülkelerde normların kuşaklararası yardım üzerine etkisi diğer ülkelere göre daha fazladır. Ülkeler arası karşılaştırma, kuşaklararası dayanışmayı anlamak açısından önemli bilgiler vermektedir. Ülke bazında bakıldığında, Norveç'te yetişkin çocukların evli olması ve çocuk sahibi olması, her iki ebeveynin de hayatta olması ve coğrafi yakınlığın az olması yaşlı ebeveynlere yapılan yardımları negatif etkilemiştir. Yetişkin çocuğun ailesel normlarının yüksek olması, ebeveynin yaşının büyüklüğü, yardıma ihtiyacı olması ve çocuğuna yardımda bulunması da yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerine yaptıkları yardımları pozitif olarak etkilemektedir. Diğer ülkelerde de benzer sonuçlar çıkarken, sadece İsrail'de duygusal dayanışmanın yardımlar üzerinde istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir etkisi bulunmaktadır. Yine sadece İsrail'de yaşlı annelerin kurumsal devlet hizmetlerinden ve diğer hizmetlerden yararlanma seviyeleri ile çocuklarından yardım alma seviyeleri arasında negatif bir ilişki bulunmuştur (Lowenstein ve Daatland, 2006, s. 203-223).

Güney Avrupa ülkelerinde yaşlı bakımı geleneksel olarak yetişkin çocukların, özellikle kız çocuklarının sorumluluğu altındadır. Ancak değişen demografik ve kültürel yapılar bu sorumluluğu zorlaştırmaktadır. Bu değişim süreci altında gizlenen süreçleri açığa çıkarmak amacıyla İtalya'nın Milan şehrinde bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında hem bakıma ihtiyaç duyan yaşlı bireylerle, hem yakınlarıyla hem de bakım veren Ukrayna, Romanya, Rusya, Moldova, Polonya gibi ülkelerden gelen göçmen kadınlarla yarı yapılandırılmış nitel görüşmeler yapılmıştır. Enformel bakım ilişkilerinin zayıflaması, formel devlet desteğinin yetersiz olması, göçmen kadınların bakım konusunda gri bir piyasa yaratmalarına neden olmuştur. Özellikle orta sınıfa ait yetişkin kadınlar bakım ve yardım sorumluluklarını göçmen kadınlar istihdam ederek yerine getirmeye başlamışlardır (Da Roit, 2007, s. 251-269).

İsveç'te yapılan bir çalışmada yetişkin çocukların ve yaşlı bireylerin sosyal sınıflarının kuşaklararası kontak sıklığını etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Araştırma kapsamında 2002 tarihli SWEOLD (İsveç İleri Yaşlılar Boylamsal Çalışması) araştırmasından 1146 kişi (yaşlı bireyler ve

yetişkin çocukları) örneklem içine dâhil edilmişlerdir. Lojistik Regresyon yöntemiyle yapılan analizlerde yetişkin çocuk ve yaşlı ebeveynlerin hem coğrafi mesafeyle hem de görüşme sıklığıyla ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Mavi yakalı ailelerin beyaz yakalı ailelere oranla birbirlerine daha yakın yaşadıkları ve haftada bir defadan daha sık görüştükleri bulunmuştur. Sosyal mobilitenin ise kuşaklararası görüşme sıklığını ve coğrafi yaşama mesafesine bir etkisi bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Beyaz yakalı çalışanlardan birbirlerine daha yakın mesafede oturanların, mavi yakalı çalışanlara göre daha az sosyalleştiği görülmüştür (Fors ve Lennartsson, 2008, s. 253-270).

SHARE (Sağlık, Yaşlılık ve Emeklilik Anketi) Araştırması kapsamında yapılan bir çalışma Güney Avrupa ülkelerindeki yüksek aile bağları nedeniyle yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerinin ihtiyaçlarına daha duyarlı oldukları hipotezini test etmeyi amaçlamıştır. Bu değerlendirme yaşlı ebeveynin medeni durumu, algılanan sağlık durumu ve eğitim seviyesine odaklanılarak yapılmıştır. 10 Avrupa ülkesinin (İtalya, İspanya, Yunanistan, Fransa, İsveç, Danimarka, Hollanda, İsviçre, Almanya, Avusturya) dahil edildiği bu nicel çalışmada, örneklem (11.627) üzerinde çok düzeyli probit modeli uygulanmıştır. Araştırmalar hipotezi güçlü bir şekilde desteklemiştir. İhtiyaç duyan ebeveynler yetişkin çocuklarından daha çok yardım almaktadırlar ve bu durum Güney Avrupa ülkelerinde daha güçlü bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Sağlık durumu kötü olan yaşlı ebeveynler yetişkin çocuklarından daha çok yardım almaktadırlar ve bu durum yine Güney Avrupa ülkelerinde daha belirgin olarak görülmektedir. Benzer şekilde eşi olmayan (boşanmış/dul) ebeveynler Güney Avrupa ülkelerinde daha belirgin olmak üzere 10 Avrupa ülkesinde de yetişkin çocuklarından daha fazla yardım almaktadırlar (Kalmijn ve Saraceno, 2008, s. 479-508) .

Hollanda'da yapılan bir çalışma kuşaklararası dayanışmanın iyilik durumu ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırma kapsamında Hollanda Akrabalık Panel Çalışması kullanılmıştır (n=1456). Araştırmanın sonuçları sunulan araç yardımlar ile yaşlı ebeveynlerin ve yetişkin çocukların iyilik durumları arasında negatif ilişki olduğunu göstermektedir. Kuşaklararası ilişkinin kalitesi, her iki kuşağın da iyilik hali için en güçlü belirleyici olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca kuşaklararası ilişki kalitesinin yüksek olduğu çiftlerde kuşaklararası işlevsel dayanışmanın yüksek olması, her iki kuşağın da genel iyilik halini olumlu olarak etkilemektedir (Merz, Consedine, Schulze ve Schuengel, 2009, s. 783-802).

Kohli ve Albertini önce yapılan çalışmalara bakarak çocuk sahibi olmamanın kuşaklararası transferlere olan etkisini incelemişlerdir. Çocuk sahibi olmama, istenmeyen bir durum olabileceği gibi, bilinçli tercih edilen bir durum olabilmektedir. Bu durumun yaşlılıkta karşılaşılabilecek sosyal ve

ekonomik sorunlara karşı bir risk teşkil ettiği yönünde literatürde görüşler bulunmaktadır. Ancak, cinsiyete, eğitime ve medeni duruma bağlı olarak bireylerin bu dezavantajın üstünden gelmesi mümkündür. Bu bireyler diğer aile bireyleriyle güçlü ilişkiler kurmakta, aile dışı ağlara yatırım yapmakta, gönüllü aktivitelere katılmaktadırlar. Üstelik bütün bu bahsedilen aktiviteleri çoğu olan yaşlı bireylerden daha fazla bir şekilde yapmaktadırlar (Kohli ve Albertini, 2009, s. 1171-1183).

Yine SHARE veritabanı kullanılarak 14 Avrupa ülkesinde kamusal transferlerin aile transferlerinin yerine geçtiğini savunan hipotez test edilmiştir. Sonuçlar her iki hipotezin de geçerli olmadığını göstermişir. Devlet desteği alan yaşlı bireylerin yetişkin çocuklarına daha çok finansal destek sağladıkları görülmüştür. Devlet yardımı alan yaşlı bireylerin yetişkin çocukları daha fazla ama düzensiz olarak yaşlı ebeveynlerine yardım ederlerken, finansal yardımları azalttıkları gözlemlenmiştir (Deindl ve Brandt, 2011, s. 645-662).

Cooney ve Dykstra yaptıkları çalışmada Amerika Birleşik Devletleri ve Hollanda'daki aile normlarını karşılaştırmalı bir şekilde incelemişlerdir (2011). Çalışma kapsamında nicel yöntem kullanılmış, Amerika'dan 4600 (NSFH), Hollanda'dan ise 8161 (NKPS) kişi analiz kapsamına alınmıştır. Yapılan karşılaştırma sonucu Amerika Birleşik Devletleri'ndeki aile normlarının Hollanda'daki aile normlarına göre daha güçlü olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak Hollanda'da kuşaklararası destek kalıpları daha yüksek olarak ortaya çıkmıştır. Amerika'daki aile normları ve dayanışma kalıpları arasındaki ilişki Hollanda'daki ilişkiden daha güçlüdür ve Amerikalı yetişkin bireyler ailesel normlar ışığında yaşlı ebeveynleriyle destek ilişkisi kurarlarken; Hollandalı bireyler kişisel tercihleri doğrultusunda ebeveynleriyle destek ilişkisi kurmaktadırlar. Hollanda'da yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerine destek vermeleri ile sadece coğrafi yakınlık arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunurken, yaşlı bireylerin çocuklarına yardım etmesi ile çocuğun yaşı arasında anlamlı negatif bir ilişki, çocuğun eğitim durumuyla ilgili ise yine anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur. Amerika'da ise yetişkin çocuklara yapılan yardım coğrafi uzaklıkla, çocuğun yaşıyla ve çocuğun tam zamanlı çalışıp çalışmadığıyla ilgilidir. Amerika'da yaşlı ebeveynlere verilen yardım ile aile normları, coğrafi uzaklık, çocuğun tam zamanlı çalışması, yaşlı ebeveynin yaşı, cinsiyeti, çocuğuyla olan ilişkinin kalitesi, sağlık durumu, tek başına yaşayıp yaşamaması arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Cooney ve Dykstra, 2011, s. 1-25).

Kuşaklararası ilişkiler ve dayanışma üzerine yapılan araştırmalara ek olarak, bu araştırmaların dayandırıldığı teorilerin sunulduğu çalışmalar da bulunmaktadır. Bu temel çalışmalar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Merril Silverstein ve Vern Bengtson'un 1997 yılında yaptıkları "Kuşaklararası dayanışma ve Amerikan ailelerinde yetişkin çocuk ve ebeveyn ilişkilerinin yapısı" konulu çalışmada gizli yapı analizi (latent class analysis) kullanılmış ve bu analizde kuşaklararası dayanışmanın 3 temel boyutlarını temel alarak tipoloji oluşturmaya çalışmışlardır. Bu tipolojiler sonucu Amerikan ailelerinde beş ilişki çeşidi bulunmuştur. Bunlar: kenetlenmiş, sosyal, yakın ama mesafeli, mecburi ve kopmuş ailelerdir. Kenetlenmiş aileler kuşaklararası dayanışmanın 6 boyutun özelliklerine sahiptir. Sosyal aile ise coğrafi yakınlık, görüşme sıklığı, duygusal yakınlık ve görüşlerin benzerliği gibi unsurlara sahiptir ancak yardım alışverişi bu ailelerde gözlenmez. Mecburi ailelerde coğrafi yakınlık ve görüşme sıklığı yüksektir ancak duygusal yakınlık ve fikir benzerliği pek görülmez. Yakın ama mesafeli ailelerde yetişkin çocuklar aileleriyle duygu bağına sahiptir ve görüşleri benzerlik gösterir ancak coğrafi yakınlık, ziyaret ve yardım alışverişi görülmez. Kopmuş ailelerde ise 6 dayanışma boyutunun hiçbiri gözlenmez. Ayrıca bazı sosyo-demografik değişkenler kuşaklararası ilişkiler üzerinde etkili olmuştur. Özellikle babalarla ve boşanmış ebeveynlerle olan ilişkiler en zayıf bağa sahiptir. Sonuç olarak yapısal açıdan Amerikan aileleri farklılık göstermektedir. Ancak bu aileler işlevsel açıdan ailenin ihtiyaçlarına cevap verebilecek potansiyele sahiptir (Silverstein ve Bengtson, 1997, sf. 429-460).

Editörlüğü Cruz-Saco ve Zelenev (2010) tarfından yapılmış olan Intergenerational Solidarity: Strengthening Economic and Social Ties (Kuşaklararası Dayanışma: Ekonomik ve Sosyal Bağları Güçlendirme) adlı kitap birçok makaleden oluşan bir derlemedir. İlk üç makale kuşaklararası dayanışmanın analitik çerçevesini ortaya koymaktadır. İlk makalede Cruz-Saco (2010) kuşaklararası dayanışmanın ayrıntılı bir analizini sunmuş ve kuşaklararası ilişkileri etkileyen faktörleri dile getirmiştir. Vern Bengston ve Petrice Oyama makalelerinde akademisyenlerin kuşaklararası çatışmadan ziyade kuşaklararası dayanışmaya odaklandıklarına dikkat çekmişlerdir. Ayrıca kuşaklararası dayanışma teorisinin hem makro (toplum), hem de mikro (aile ve bireyler) seviyede incelenmesi gerektiğinin altını çizmişlerdir. Kuşaklararası çatışma teorisinin gerçeği yansıtmadığını, kuşaklararası dayanışmanın gelecekte de varlığını sürdereceğini söylemişlerdir. Ariela Lowenstein ise makalesinde aile biriminin yaşlanma sürecinde referans noktası olduğunu savunmaktadır. Ailenin esenliğini ve bütünlüğünü korumak için de toplumdaki ekonomik değişiklikler, küreselleşme, teknolojide gelişme, kadınların rollerinin değişmesi gibi radikal değişikliklerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Yaşlanma bir kıyamet alameti değil, yeni potansiyeller yaratmaya yarayan bir fırsat ya da risk faktörü olarak nitelendirilmelidir. Lowenstein da diğer yazarlar gibi kuşaklararası çatışmadan ziyade kuşaklararası dayanışmaya odaklanmak gerektiğini, kuşakların

birbirine verecekleri şeylerin birbirlerinden alacakları şeylerden daha önemli olduğunu vurgulamaktadır. Kitabın bir sonraki bölümünde Donna Butts, Elizabeth Larkin, and Shannon Jarrott kuşaklararası dayanışma programlarının dikkatli bir şekilde programlanması gerektiğini, böylece yanlış programların negatif etkilerinden kaçılabileceğini söylemektedirler. Ayrıca kuşaklararası dayanışma perspektifinin yüksek düzeyde politika yapma konusunda etkili bir araç olduğundan bahsetmektedirler. Sanchez, Saez, and Pinazo makalelerinde kuşaklararası dayanışmayı inşa etmek için spesifik politika ve stratejilerden bahsetmektedirler Her ne kadar lokal insiyatiflerin etkililiği tartışılsa da, bu tür hareketlerin köklü değişimlere zemin sağlayacak alt yapı için gerekli enerjiyi sağladıkları söylenebilir. Cruz Saco Peru'daki kuşaklararası dayanışmadan yola çıkarak gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik yapının nesil dayanışması üzerindeki etkisini tartılmıştır. Latin America ve Karayip ülkelerini örnek göstererek Jacqueline Mazza istihdam ve ücret politikalarının makro düzeyde kuşaklararası ilişkilere olan etkisini tartışmıştır. Alam da daha çok gençlerin sahip oldukları ekonomik gücün Hindistan'da kuşaklararası ilişkileri şekillendirdiğini, özgeciliğin dayanışma konusunda büyük rol oynadığını savunmaktadır. Ancak Alam'a göre gençlerde özgecilik duygusunu geliştirmek toplumlar için bir zorluk oluşturmaktadır. Oduaran ise Sahraaltı Afrika'daki kuşaklararası dayanışmanın post-modernism, küresellşeme ve sosyo-ekonomik nedenlerde dolayı örselendiğini söylemektedir. Ancak Sahraaltı Afrika'da kuşaklararası dayanışma değerlendirmesi yaparken kültürel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmaktadır. Sonuç makalesinde ise kuşaklararası dayanışmanın uygun program ve politikalarla geliştirilmesi gerektiği, özellikle toplum içerisinde esnekliğin artıtılması gerektiğine vurgu yapılmıştır (Cruz-Saco ve Zelenev, 2010).

Araştırma kapsamında kullanılan Kuşaklararası Dayanışma Yaklaşımının en sık kullanılan biçimi Bengtson ve Roberts'ın 1991 tarihli makalesinde yer almaktadır. Bengtson ve Roberts bu makalede kuşaklararası dayanışmanın 6 boyutunu belirlermişlerdir ve bu boyutları ölçmek için kullanılacak parametreleri belirtmişlerdir. Belirtilen parametreler ışığında iki farklı ampirik test ile kuram revize edilmiştir. Revize edilen kuram yapısal denklem modeline çevrilerek 363 ikiliden (yaşlı ebeveyn ve yetişkin çocuk) oluşan bir örneklem üzerinde bu model test edilmiştir ve kuramın geçerliliği teyit edilmiştir.

Vern Bengtson 2001 tarihli ve Burgess ödüllü makalesinde çekirdek ailenin ötesinde, farklı kuşakların bağlarının 21. yüzyılda çok daha önem kazanacağını öne sürmüştür. Bunun 3 nedeni bulunmaktadır. Birincisi demografik değişim nedeniyle nesillerin birlikte geçirdikleri yılların sayısı artmaktadır. İkincisi büyük ebeveynlerin aile içindeki işlevlerinin öneminin giderek artmasıdır. Üçüncüsü ise kuşaklararası dayanışmanın gücünün ve esnekliğinin zaman içinde artmasıdır. Kuşaklararası ilişkilerin önemi arttığı

kadar, bu ilişkilerin çeşitliliği de giderek artmaktadır. Yine bunun da 3 tane nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi aile yapısındaki değişiklikler, ikincisi doğumda beklenen ortalama ömür süresinin uzaması, üçüncüsü ise farklı kuşaklararası ilişki tipleridir. Bengtson bu argümanını Kaliforniya'da yapılan "Kuşakların Boylamsal Çalışması" adlı araştırmanın sonuçlarına dayanarak geliştirmiştir (Bengtson, 2001, s. 1-16).

Dayanışma, çatışma ve ikilem kuramlarının incelendiği bir makalede Bengtson ve arkadaşları bu kuramların birbirleriyle çelişen kuramlar olmadığını, aksine birbirlerini tamamladıklarını savunmaktadırlar. Bu vesileyle kuşaklararası dayanışma kuramına açıklık getirmişlerdir. Kuşaklararası dayanışma kuramı, tek boyutlu değildir ve tek bir gösterge ile ölçülemez. Diğer yandan çatışma ve ikilem kuramları tek gösterge ile ölçülmeye çalışılmaktadır. Ayrıca kuşaklararası dayanışma kuramı tekdüze ve istikrarlı bir şekilde ilerlememektedir. "Ne kadar çok o kadar iyi" anlayışı her dayanışma boyutu için uygun değildir. Bir dayanışma boyutundaki fazlalık diğer dayanışma boyutunu olumsuz olarak etkileyebilmekte, nesiller arasında stres ve sıkıntıya neden olabilmektedir (Bengtson, Giarrusso, Mabry ve Silverstein, 2002, s. 568-576).

Merz, Schuengel ve Shulze, 2007 tarihli makalelerinde sosyolojik dayanışma kuramlarının psikolojideki bağlanma teorileri açısından incelenmesinin giderek yaygınlaştığına dikkat çekmektedirler. Bağlanma teorileri hem kişilerin, hem de ilişkilerin nedensel süreçlerini incelediği için kuşaklararası dayanışma kuramları kapsamında kullanılması oldukça uygundur. Ayrıca, bağlanma teorisinin gelişimsel boyutu, kuşaklararası dayanışmayı etkileyen yaşam döngüsü meselelerine de parmak basmaktadır. Bu makale kuşaklararası dayanışma konusunda psikoloji ve sosyolojinin nasıl kesiştiğini göstermeyi amaçlamaktadır. Bağlanma kuramının önemli konseptlerinden biri olan bağlanma ilişkilerinin 3 boyutu bulunmaktadır: yön, nitelik ve nüfuz (penetration). Bu boyutlar da kuşaklararası dayanışma perspektifinde kullanılan dayanışmanın yönü, işlevsel ve ilişkisel dayanışma örüntüleri ve mütekabiliyete tekabül etmektedir. Ancak kuşaklararası dayanışmanın duygusal yönü var olan sosyolojik teoriler tarafından yeterince açıklanamamaktadır. Bu nedenle bu boyut değerlendirilirken bağlanma teorilerinin kullanılması uygun olacaktır (Merz, Schuengel ve Shulze, 2007, sf. 175-186).

Karen Vandervan 2011 tarihli makalesinde kuşaklararası ilişkilerin kuramsallaştırılıp sistematik bir şekilde incelenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bunun için de kuşaklararası ilişkilerin belirli bir formatta incelenmesi gerektiğini, kanıta dayalı ve dönüşümsel araştırma yöntemlerinin benimsenmesi gerektiğini, teori, araştırma ve uygulamanın bütünleşmesi gerektiğini, bütüncül (holistik) ve kapsayıcı bir teorinin olması gerektiğini ve

bu kapsayıcı teorinin altında farklı düzeylerde teoriler olması gerektiğini savunmaktadır. Teori oluşturma kapsamında uygulamacıların rolü büyüktür. Uygulamacıların kuramsal duyarlılığı, entegre düşünme yeteneği ve metaforik düşünme yeteneği teori geliştirme konusunda önemli unsurlardır (Vandervan, 2011. s. 22-36).

Aileler, Yaşlanma ve Sosyal Politika: Avrupa Refah Devletlerinde Kuşaklararası Dayanışma (Families, Ageing, and Social Policy: Intergenerational Solidarity in European Welfare States) adlı kitap kuşaklararası dayanışmayı farklı refah devletleri bağlamında incelemiştir. Bu konuda yazılmış olan kitap, refah devletleri arasındaki dayanışma kuşaklararası dayanışma boyutlarını irdeleyen ve karşılaştıran bir içeriğe sahiptir. Giriş kısmında kitabın editörü Chiara Saraceno kuşaklararası dayanışmanın mikro ve makro boyutlarından bahsederek kitabın diğer bölümleri için kuramsal bir zemin hazırlamaktadır. Birinci bölümde Gunhild Hagestad ise "kitap desteği nesil" kavramını tartışmış, her üç jeneresyonun da (çocuk, yaşlı, yetişkin-xyz) birbirine ihtiyacı olduğu argümanını savunmuştur. Bu ilk iki bölüm daha çok teorik argümanlar üzerine kurulmuşken, diğer bölümler daha çok araştırmaya dayalı makaleler olarak düzenlenmiştir (Saraceno –ed.-, 2008).

Kitabın ikinci bölümünde Kohli ve Albertini genç yetişkin ve orta yetişkin çocukların önemli iki yaşam olayı sırasında yaşlı ebeveynleri tarafından nasıl desteklendiklerini incelemektedir. Bu yaşam olaylarından bir tanesi genç ve orta yetişkin çocukların kendilerinin çocuk sahibi olmaları, diğeri ise bu çocukların boşanmalarıdır. Çocuk sahibi normatif bir olgu olarak değerlendirilirken, boşanma normatif olmayan bir yaşam olayı olarak değerlendirilmekte, yapılan analizlerde bu durum göz önünde bulundurulmaktadır. Analizler SHARE veri seti kullanılarak yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre İskandinav ülkelerinde bu yaşam olayları sırasında yardım Akdeniz ve kıta Avrupası ülkelerine göre daha sıktır, ancak yoğunluğu daha azdır. Araştırma kapsamındaki ülkelerin çoğunda yetişkin çocukların finansal destekten ziyade psiko-sosyal destek aldıkları görülmüştür. Boşanmadan sonra kuşakların birlikte yaşama oranları Fransa ve Almanya'ya oranla İspanya'da daha yüksektir. İsveç'te ise bu durum oldukça nadir görülmektedir. İspanya'da boşanmadan sonra en çok tercih edilen yaşama biçimi birlikte yaşama iken İsveç'te böyle bir tercih ön plana çıkmamaktadır. Ayrıca boşanmanın yaşlı ebeveynlerin yetişkin çocuklarına sağladığı yardımı teşvik etmediği, torun doğduğunda ebeveynlerin yardımının arttığı ve bu durumun daha belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır. Yine boşanmalarda sosyal destkten ziyade birlikte yaşama ve finansal yardım ön plana çıkmıştır. Çünkü yetişkin çocukların boşanma sonrasında daha çok finansal desteğe ihtiyaç duyduğu gözlemlenmiştir.

Üçüncü bölümde Teresio Poggio, İtalya'daki aile odaklı refah devletinin korunmasında ev mülkiyetinin kuşaklararasında aktarılmasının rolünün büyük önem taşıdığını söylemektedir. Konut politikaları bu bağlamda kaynakların kuşaklararası dağıtımında aktif bir rol oynamaktadır. Bu durum İtalya'nın hem kültürel yapısından, hem de refah devleti sisteminden kaynaklanmaktadır. Nicel araştırmaya dayanan bu çalışmanın verileri İtalyan Milli İstatistik Enstitüsünün 2003 yılında 19.227 haneyle yaptığı araştırmadan temin edilmiştir.

Kitabın dördüncü bölümünde Steinbach ve Kopp kuşaklararası temasın tek ilgi çekici unsur olmadığını; ancak kuşaklararası temasın diğer dayanışma türleri için bir önkoşul teşkil ettiğini savunmaktadır. Bu nedenle kuşaklararası temas unsurları olan frekans ve yoğunluğun ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. Bu görüşlerini Almanya'da toplanan "Yakın İlişkiler ve Aile Dinamikleri Panel Araştırması" verilerine dayandırmaktadır.

Beşinci bölümde Heral Künemund "crowding out", yani devletin ailenin yerine geçme hipotezinin geçerli olmadığını, aksine devlet yardımlarının aileyi desteklediğini ve kuşaklararası bağları güçlendirdiğini savunmaktadır.

Altıncı bölümde Sarasa ve Billingsley yine SHARE veri setini kullanarak pratik yardım ve bakım yardımı konularını daha derinlemesine incelemişlerdir. Kişisel bakım ve ev işleri konularının ayrı olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmuş, farklı yardım şekillerini bir arada değerlendirmenin metodolojik açıdan hatalı olduğunu söylemişlerdir. Araştırmanın bulguları, yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerine yardım etmelerinde ebeveynlerin sağlık durumu, günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirip gerçekleştiremedikleri ve gelir düzeyleri gibi faktörlerin belirleyici olduğunu göstermektedir. Ayrıca yetişkin çocuklarda kardeş sayısı, çocuğun eğitim durumu ve sosyo-ekonomik statüsü de bu yardımlarda belirleyici faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Kitabın yedinci bölümünde Wolfgang Keck yine "crowding-out", yani devletin ailenin yerine geçmesi hipotezini sorgulamış, yaşlı ebeveyn ve yetişkin çocuklar arasındaki ilişkileri farklı refah devletleri açısından değerlendirmiştir. Karşılaştırmalı olan bu çalışmada da, Avrupa refah ülkelerinin kuşaklararası dayanışma bilgilerinin bulunabileceği SHARE veri seti kullanılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları da "crowding out" hipotezini reddetmiştir.

Sekizinci bölümde Kalmijn, ikinci bölümdeki Kohli ve Albertini'nin tam aksine ebeveynlerin boşanma ve ayrılıkların kuşaklararası ilişkiler üzerine etkisini incelemiştir. Yine SHARE veri tabanı kullanılarak yapılan bu

çalışmaya göre boşanmış babaların, boşanmış annelere göre çocuklarıyla daha az kontak içinde oldukları bulunmuştur. Boşanmış annelerin çocuklarıyla kontakları her ne kadar evli annelere göre daha az olsa da, boşanmış ve evli babalar ile çocukları arasındaki etkileşimin azlığı açıısndan aradaki fark çok daha büyüktür.

Dokuzuncu bölümde de boşanmanın etkisi sadece İtalya örneği üzerinden çalışılmış, boşanma durumunda kuşaklararası dayanışmanın en çok erkekler için azaldığı, boşanmanın kuşaklararası dayanışma üzerinde eşi kaybetmekten daha olumsuz etkilerinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Onuncu bölümde ise hane boyutunun küçülmesinin kuşaklararası dayanışmayı olumsuz olarak etkilemediği tezi Hollanda örneği üzerinden anlatılmıştır. Onbirinci bölümde ise İsveç örneği üzerinden kuşaklararası dayanışma unsurları değerlendirilmiştir. Düşük gelirin kuşaklararası finansal transfer için bir belirleyici olduğu, aile dayanışmasının refah devletinin sunduğu hizmetleri tamamlayıcı nitelikte olduğu kanısına varılmıştır.

Onikinci bölümde ise Fransa'daki tüm nüfus ve göçmen halkın kuşaklararasında finansal transferler davranışları karşılaştırıldığında bazı farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. Göçmen halk arasında finansal transferler daha çok aşağıdan yukarı doğru yani çocuklardan ebeveynlere doğru ilerlerken, Fransa'nın genelinde ve çoğu Avrupa ülkesinde finansal yardımlar yukarıdan aşağı doğru yani ebeveynlerden çocuklara doğru ilerlemektedir. Ancak her grupta ihtiyaç temelli finansal yardım esastır. Son bölüm olan onüçüncü bölümde yine göçmenler üzerinden karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır. Almanya'daki göçmen halk ve yerel halkın kuşaklararası dayanışma açısından karşılaştırıldığı bu makalede, sanılanın aksine, hem Alman halkı hem de göçmen halk için kuşaklararası dayanışma ağı aynı derecede yoğundur. Yaşlılar için yetişkin çocukları önemli ve güvenilir bir destek kaynağıdır.

Aktif Yaşlanma ve Kuşaklararası Dayanışma

Giderek yaşlanan dünya nüfusu için Aktif Yaşlanma önem kazanan bir kavram haline gelmiştir. Aktif yaşlanma çok boyutlu bir kavram olup çok farklı şekillerde tanımlanmaktadır. En çok kullanılan tanım Dünya Sağlık Örgütü'ne aittir. Dünya Sağlık Örgütü aktif yaşlanmayı "insanlar yaşlandıkça yaşam kalitesini artırmak için **sağlık, güvenlik** ve **katılım** gibi konulardaki fırsatlardan yaşlıların en iyi şekilde yararlanma süreci" olarak tanımlamaktadır (WHO, 2014). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre aktif yaşlanmanın 6 belirleyicisi bulunmaktadır. Bunlar davranışsal belirleyiciler, fiziksel çevre belirleyicileri, sosyal çevre belirleyicileri, ekonomik faktörler, bireysel belirleyiciler, sosyal hizmetlere ve sağlığa ilişkin belirleyicilerdir (WHO, 2014). Bu belirleyicilerin

çoğunda ailenin rolü büyüktür. Bu yüzden aktif yaşlanmayı tartışırken kuşaklararası dayanışmanın da tartışılması uygun olacaktır.

Birleşmiş Milletler'in Yaşlılık Uluslararası Eylem Planı (MIPAA) 2002 yılında kabul edilmiş ve buna bağlı olarak Avrupa Bölgesi Eylem Planı hazırlanmıştır. Avrupa Birliği 2012 yılını, bu önemli gelişmenin 10. yılı anısına, "Aktif Yaşlanma ve Kuşaklararası Dayanışma" yılı olarak seçmiştir. Bu tema Avrupa toplumunda yaşlanmaya bağlı olarak ortaya çıkan zorluklarla mücadele adına; 60 yaş üstündeki bireylerin daha uzun süre iş yaşamında kalmalarını ve olabildiğince emekliliği ertelemelerini hedeflemektedir. Bu temanın bir diğer hedefi ise sosyal dışlanmayla mücadele kapsamında, yaşlı nüfusun sosyal etkinliklere katılımını destekleyerek, 'aktif vatandaşlık' girişimlerinde bulunmalarını sağlamaktır. Ayrıca sağlıklı yaşlanmanın teşvik edilmesi, yaşlılıkta başkalarına olan bağımlılığın asgari düzeye düşürülmesi hedeflenmektedir. Aktif yaşlanma kavramı, yaşlı insanların çalışmaya devam edebilmeleri, sağlıklı kalmaları, topluma katkıda bulunmaya devam etmeleri için onlara daha fazla fırsatın sunulmasını içermektedir. Diğer yandan nüfusun aktif olarak yaşlanmasını sağlayacak politikalar geliştirilerek, 60 yaş üzerindeki bireylerin niteliklerine göre istihdam edilmesi halinde, hem yaşlıların deneyim ve yeteneklerinden faydalanılacağı hem de günlük yaşamlarını kimseye ihtiyaç duymadan sürdürebilecekleri öngörülmektedir. Kuşaklararası dayanışma ise hem mikro düzeyde ailedeki farklı yaş grupları arasındaki dayanışmayı, hem de makro düzeyde toplumdaki yaşlıların ve diğer dezavantajlı grupların yaşam düzeylerini korumak ve geliştirmek için başta gelir olmak üzere kaynakların yeniden dağıtımını sağlama anlamına gelmektedir. Bu noktada yaşlıların kaliteli bir yaşam sürdürebilmeleri için güçlü aile ve güçlü toplum yapısı içinde bireylerin eşitliğine dayanan, hak ve sorumluluklara sahip olunan bir sistemde kuşaklararası dayanışma arzu edilen bir çözümdür. Bu bağlamda aktif yaşlanma ve kuşaklararası dayanılma birbirinden ayrılamaz iki kavramdır. Aktif yaşlanmanın en önemli unsurlarından olan sosyal destek, en güçlü olarak aile tarafından verilmekte, bu durum da kuşaklararası dayanışmanın aktif yaşlanma için önemi ortaya koymaktadır.

T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı'nın 2011 Ağustos ayında yayınladığı "2012 Avrupa Aktif Yaşlanma ve Nesillerarası Dayanışma Yılı Hakkında Bilgi Notu" konulu raporda ülkemizde yaşlı nüfusun ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda aktif katılımlarının yeterli olmadığı, bu nedenle aktif yaşlanma politikalarının uygulanmasının gelecekte karşı karşıya kalınabilecek risklerin en aza indirilmesi konusunun önemli olduğu belirtilmektedir. Bu bilgi notunda Türkiye'nin durumu şu şekilde rapor edilmektedir:

"*Ülkemizde ileri yaştaki kişilerin refahlarının iyileştirilmesine yönelik uygulamalar çeşitlilik arz etmektedir. Ülkemizde 5510 sayılı Sosyal*

Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa göre sigortalı yaşlılar yaşlılık aylığı ve yaşlılık toptan ödemesinden yararlanabilmektedir. Yaşlıların faydalanabileceği diğer haklar ise primsiz sistemler kapsamında sunulabilmektedir. Yukarıda sözü edilen yaşlılık sigortasının kapsamına girmeyen ve dolayısıyla faydalanamayan yaşlı vatandaşlarımız, 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından verilen hizmetlerden faydalanabilmektedir.

Yukarıda ortaya konulan yapı dikkate alınarak, ülkemizde bakıma muhtaçlık riskine karşı nüfusun tamamının güvence altına alınamadığı, yardımların farklı kurumlar tarafından sunulması nedeniyle uygulamada birlik sağlanamadığı ve yapılan yardımların yetersiz olduğu ifade edilmektedir. 2008 yılında hayata geçirilen sosyal güvenlik reformu kapsamında sürdürülen çalışmalarla bu eksikliklerin giderilmesini sağlayacak bir sistem oluşturulması amaçlanmaktadır.

Yaşlı vatandaşlarımızın toplumsal hayata aktif olarak katılabilmeleri için sağlık ve bakım hizmetleri düzenlenmesi gereken ilk alandır. Ancak bu hizmetler yaşlılarımızın ihtiyaçlarına cevap verebilir niteliğe kavuştuktan sonra diğer politika araçları uygulama alanı bulacaktır. En basit anlatımla, bu kişilerin nitelikli sağlık hizmetlerine erişimi ve uygun ortamlarda bakımları sağlanmak suretiyle fiziksel durumları iyileştirilmedikçe, uygulanacak politikalar istenilen sonuçları vermeyecektir. Bu nedenle, sağlıklı yaşlanmayı sağlamak amacıyla önleyici ve kolay erişilebilir sağlık hizmetlerinin oluşturulması gerekmektedir.

Yukarıda bahsi edilen durum ışığında, ülkemizde aktif yaşlanma konusunda yapılabilecekler değerlendirildiğinde, öncelikle hedef gurubumuzun bir değerlendirmesinin yapılması gerekliliği açıktır. Hedef kitleye yönelik bir politika geliştirmeden önce gruba ilişkin yeterli veri toplanması önem arz etmektedir. Bu noktada hedef gurubumuzun büyüklüğü ve dağılımı düşünüldüğünde, geniş saha araştırmaları yoluyla farklı coğrafi, ekonomik, sosyal çevrelerde yaşayan yaşlıların ihtiyaç, istek ve yapabilirliklerinin tespit edilmesi ve bu tespitler doğrultusunda politikaların oluşturulması hareket noktası olmalıdır. Yukarıda bahse konu dokümanlarda ifade edildiği üzere, nüfusun yaşlanması konusunda uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel çalışmalar bir arada, koordinasyon içerisinde yürütülmelidir.

Yaşlılık alanında geliştirilen politikalar yalnızca maddi yardım çerçevesinde sınırlı bırakılmayıp, konunun bütün boyutlarıyla değerlendirilmesine olanak sağlayacak bir farkındalığın toplum genelinde tesis edilmesi gerekmektedir.

Aktif yaşlanma kavramındaki "aktif" kelimesinin sadece iş gücü piyasası için kullanılmadığını yeniden hatırlatmak gerekirse, ülkemizdeki yaşlıların ihtiyaçları, tercihleri ve yapabilirlikleri doğrultusunda gerek çalışma hayatı, gerekse gönüllü aktiviteler yoluyla toplumsal hayata etkin olarak katılımlarının sağlanması hedeflenmelidir. Yaşlılarımızın çalışma hayatına ve gönüllü aktivitelere katılmasını özendirici ve üretkenliklerini artırıcı bir yapının tesis edilmesi bu hedefe ulaşılması için son derece önemlidir.

Bilgi notunun başlangıcında ifade edilen, yaşlılığın, yarattığı olumsuz algının yanı sıra aslında fırsata çevrilebileceği söylemi, bu insanlarımızın sahip oldukları deneyimlerden genç insanların faydalanabileceği bir ortamın sağlanması önerisinde vücut bulmaktadır. Bunun yanı sıra, yaşlıların temel bilgi ve deneyimlerinin korunması ve aynı zamanda geliştirilmesini sağlamak amacıyla hayat boyu öğrenme kapsamında bu kesimi hedefleyen eğitim programları düzenlenmelidir." (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2011).

Yaşlı bireylerin topluma katılımını desteklemek için ve bu konuda toplumda farkındalığı artırmak üzere devletin, sivil toplum örgütlerinin ve diğer tüm paydaşların mücadele etmesi gerekmektedir. Kuşaklararasındaki dayanışmayı güçlendirmek ve aktif yaşlanma için daha iyi fırsatlar sunma bağlamında tüm düzeylerde eyleme geçilmesi gerektiği öngörülmektedir. Bireylerin ait oldukları grup ya da topluluk içinde yaşamaları ve ömürlerini sonlandırmaları hem ekonomik hem de sosyal olarak bireyi daha güçlü kılar. Son yıllarda yapılan çalışmalar kuşaklararası dayanışma için yaşlı dostu çevre uygulamalarına ve konut politikalarına odaklanmaktadır. Kuşaklararası dayanışmanın güçlendirilmesi için konutların;

- Yaşlılar için bağımsız bir yaşama uyumlu olması
- Kuşakların birlikte yaşaması için işbirliğine dayalı olanakları sağlaması
- Emeklilik döneminde konutun nasıl kullanılacağına ilişkin olasılıkların yeni ihtiyaçlar çerçevesinde değerlendirilmesi

Aktif yaşlanma sürecinde yaşlı bireylerin kararlara katılımı, yaşadıkları konut kadar yaşlı dostu kent uygulamarına da uyum sağlamaları merkezi role sahiptir. **Kuşaklararası dayanışma** ise her yaştan insanın kendi ihtiyaçları ve kapasiteleri doğrultusunda önemli bir yere sahip olduğu bir toplumu oluşturmak için farklı yaş grupları arasında karşılıklı destek ve işbirliğini sağlamak ve eşitlik temeline dayalı olarak toplumun ekonomik ve sosyal olarak süreçlerinden bu bireyleri yararlandırmaktır.

Kuşaklararası dayanışmanın desteklenmesi yaşlıların kendi başlarına ya da aileleri ile birlikte yaşadıkları konutların ve toplumla buluştukları diğer mekanların etkisi büyüktür. Bu noktada çözüm önerilerini aşağıdaki gibi özetleyebiliriz (The European Housing Forum, 2012) (Şekil 2).

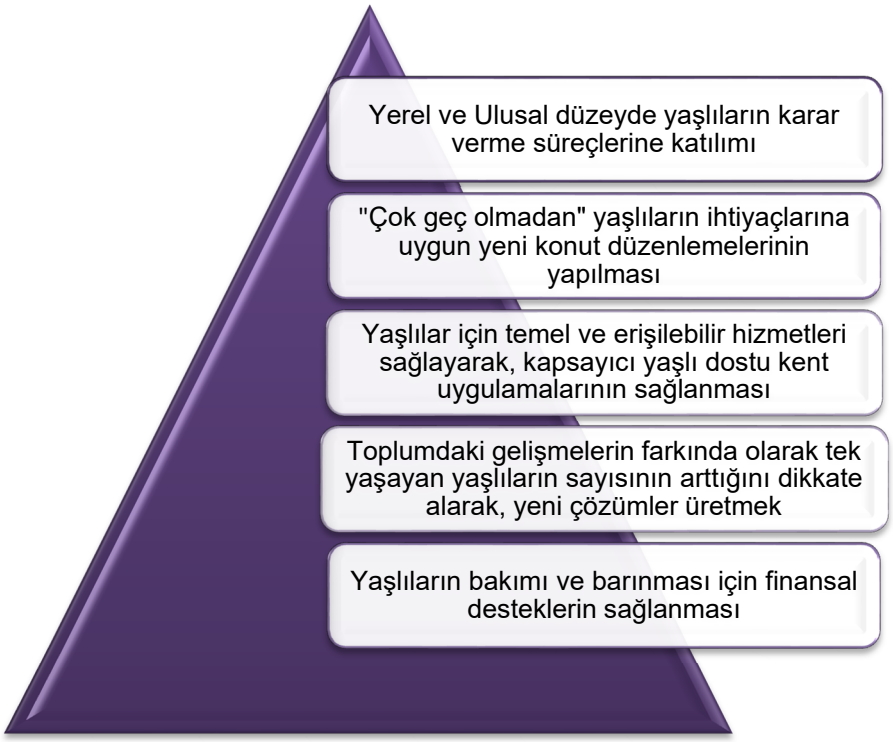

Şekil 2:Aktif Yaşlanma ve Kuşaklararası Dayanışma İçin Çözüm Önerileri

Günümüzde "aileye güven" kavramı "kuşaklararası dayanışma" kavramının doğal bir açıklaması olmaktadır. Ancak bu kavramlar artık aile normlarındaki çeşitlilik, aile yapısı ve kompozisyonundaki değişiklikler gibi konular ile mücadele etmektedir. Toplumda farklı coğrafyalar arasında artan hareketlilik, zorunlu göçler, kırdan kente göç gibi nedenler ile geçmişte uzun süre bir arada olan farklı nesillerin bundan sonra bir arada kalmasını zorlaştırmaktadır. Aileler her zaman çocuk bakımından, torun bakımından, bakıma muhtaç engelli ya da yaşlı akrabalarının bakımından sorumlu olmuşlardır. Bu sorumluluk aile içinde kadına ait olmuştur. Bu nedenle genellikle aile içinde yürütülen bu bakım işi değersiz ve görülmeyen emek olarak karşımızda durmaktadır. Oysa kuşaklararası dayanışmayı güçlendirmek için aile dostu politikalara ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Ailenin değişen yapısına göre iş ve aile yaşamı arasında bir uzlaşma sağlanmalıdır. Özelikle coğrafik olarak mesafelerin fazla olması kuşaklararasındaki dayanışmayı güçleştirmektedir. Yaşlı bireyin aileden uzakta olması yaşlıalr için birçok riski de beraberinde getirmektedir. Bunlar sosyal dışlanma

(yoksulluk riski), sağlığın kötüleşmesi (fiziksel ve mental bozulmalar) gibi risk faktörleri olarak sıralanabilir (King Baudouin Foundation, 2012).

Özellikle Dünya'da ve Avrupa Birliği ülkelerinde yaşlı nüfusun artması ile birlikte kuşaklararası dayanışma başlığı altında yaşlılar için iki önemli konu gündeme gelmiştir. Bunlar;

1.Kamudaki emeklilik sisteminin finansal olarak sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır.

2.Yaşlılık döneminde sağlık bakımı ve sosyal bakım gibi hizmetler ile yeterli emeklilik gelirlerinin sürdürülmesidir.

Bu her iki konuda da kuşaklararası dayanışma açısından üzerinde düşünülmesi gereken çevresel sürdürülebilirlik ile birlikte sosyal sürdürülebilirliğin bir amaç olarak tanımlanıp tanımlanmadığıdır. Sosyal sürdürülebilirilik kavramı; gelecek nesillerin şu andaki nesil ile aynı düzeyde ya da daha fazla sosyal kaynaklara erişiminin sağlanması gerektiği fikrine dayanmaktadır. Bu açıdan emeklilik gelirinin yeterliliği, iyi kalitedeki sosyal ve sağlık hizmetleri ve uygun erişilebilirlik gelecek yaşlı nesil için endişe verici olabilir. Ancak yaşlanan toplumlarda sosyal sürdürülebilirlik için önemli zorunluluklardan biri kuşaklararasında pratik ve karşılıklı yarar sağlayan memnuniyet verici ilişkilerin sağlanmasıdır (Zaidi, Gasior ve Sidorenko, 2010). Kuşaklararasındaki dayanışma ve bağ Dünya'da, Avrupa'da olduğu gibi ülkemizde de sosyal modelin ayrılmaz bir parçasıdır ve böyle kalacaktır. Dayanışmanın sadece finasal destek ve sürdürülebilirlik ile değerlendirilmesi eksik olacaktır.

Avrupa Birliği ülkelerinde 2009 yılında 27 bin kişinin katılımı ile gerçekleştirilen "kuşaklararası dayanışma" başlıklı araştırmanın sonuçlarına göre; "toplum için en iyinin ne olduğu konusunda yaşlılar ile gençlerin aynı fikirde olması kolay değildir" cümlesine katılımcıların %28'i kesinlikle katılıyorum, %41'i ise katılıyorum yanıtını vermişlerdir. Yaşlılar geç yaşlara kadar çalıştıkları için gençler için iş olanaklarının daha az olacağını düşünenlerin oranı ise %56'dır (%26 kesinlikle katılıyorum, %30 katılıyorum). Avrupa'da gençler arasında artan işsizlik oranının bu düşüncede etkili olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların %62'si yaşlıları topluma bir yük olarak görmemektedir. Bu konuda kararsız olanların oranı ise %23 olarak bulunmuştur. Avrupa Birliği ülkelrinde bu araştırmaya katılan bireylerin %66'sı (%35 kesinlikle katılıyorum, %31 katılıyorum)- eğer istenirse-, hükümetlerin normal emeklilik yaşına bağlı olarak yaşlıların

iş yaşamına devam edebileceği düzenlemelerin yapılması gerektiğini düşünmektedirler. Katılımcıların %78'i (%38 kesinlikle katılıyorum, %40 katılıyorum) çevrede hareket edebilmeleri kolaylaşırsa yaşlı bireylerin topluma daha çok katılacaklarını düşünmektedirler. Araştırma kapsamına alınan bireylerin yaklaşık yarısı (%52; %19 kesinlikle katılıyorum, %33 katılıyorum) çalışan insanların vergi ödeme ve yaşlıların desteklenmesi için toplumsal katılım konusunda gittikçe isteksiz hale geleceğini düşünmektedirler. Katılımcılar yerel yönetimlerin (% 92), kamu merkezlerinin (% 90) ve okulların (% 89) genç ve yaşlı nesil arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesinde ve iyileştirilmesinde aktif rol almaları gerektiğini belirtmektedirler. Hükümetlerin gençler ve yaşlılar arasındaki ilişkileri iyileştirmek için iyi işler yaptığını belirtenlerin oranı düşüktür (%27; %8 kesinlikle katılıyorum, %19 katılıyorum). Bu görüşe katılmayanların oranı ise yüksektir (%64; %29 kesinlikle katılmıyorum, %35 katılmıyorum). Litvanya (%55) ve Belçika'da (%50) hükümetin kuşaklararası dayanışmayı destekleyen işler yaptığını düşünenlerin oranı daha yüksek iken, Macaristan (%78), İrlanda (% 76) ve Letonya'da (%71) hükümetin bu konuda destekleyeci işler yapmadığını belirtenlerin oranı yüksek düzeydedir (Zaidi, Gasior ve Sidorenko, 2010).

Şu anda en yaşlı kıta olan Avrupa başta olmak üzere yaşlanan toplumlar;

- İnsanların çalışam yaşamında daha uzun süre kalmasına yardımcı olmak,
- Yaşlılar için sosyal dışlanma ile mücadele etmek,
- İnsanlar yaşlanırken bağımlı hale gelmelerini önlemek şeklinde açıklanabilecek üç temel amaca odaklanmaktadır.

Birleşmiş Milletlerin "Her yaş grubu için toplum" teması ile 1999 yılını yaşlı yılı ilan etmesi ile birlikte toplumlarda yaşlanma ve yaşlılık üzerinde daha çok düşünülmeye başlanmıştır. Bu tema ise dört temele dayandırılmıştır: (i)yaşam boyu bireysel gelişme, (ii) kuşaklararası ilişkiler, (iii) yaşlanan nüfus ve kalkınma arasındaki karşılıklı etkileşim, (iv) yaşlı bireylerin durumu. 2002 yılında Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı, 2007 yılında Dünya Sağlık Örgütü'nün Yaşlı Dostu Kentler ve Toplumlar Küresel Ağı ve 2012 yılında Avrupa Birliği'nin Aktif Yaşlanma ve Kuşaklararası Dayanışma Yılı ilan etmesi yaşlılara yönelik politikaların ve programların yapılanmasında önemli adımlar olmuştur.

Avrupa 2020 yılına kadar "Aktif ve sağlıklı yaşlanma inovasyon ortaklığı" ile "Yaşlı dostu Avrupa Konsorsuyumu" olamk üzere iki önemli çalışmayı başlatmıştır. Bunlardan ilki; bakım sistemlerinin etkililiğini geliştirerek yaşlıların sağlığını ve yaşam kalitesini iyileştirmek, ikincisi ise yaşlılara yönelik olumlu tutumları, kapsayıcı pazar seçeneklerini, topluma aktif katılımı, yaşam

boyu öğrenmeyi ve kuşaklararasındaki öğrenmeyi, kuşaklararsında ve aynı kuşakta sosyal korumayı hedeflemektedir (Hatton-Yeo, 2016).

Aktif yaşlanma ve kuşaklararası dayanışma yılının temel hedefleri ise aşağıdaki gibi belirlenmiştir (Şekil 3).

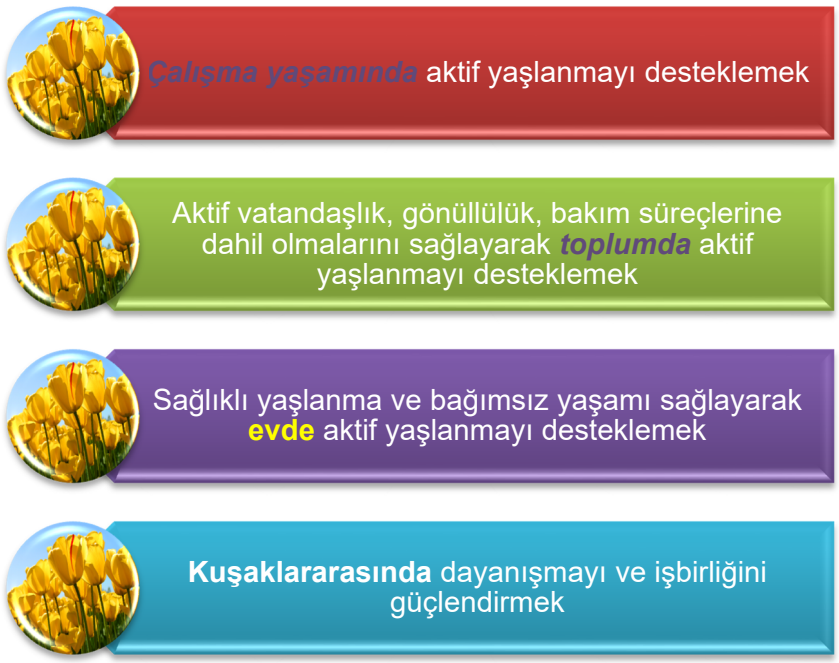

Şekil 3: Aktif Yaşlanma ve Kuşaklararası Dayanışma Yılının Temel Hedefleri

3.YÖNTEM

Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın değerlendirilmesi amacıyla yürütülen olan bu projede kuşaklararası dayanışmanın tüm boyutları ile irdeleneceği bir anket formu oluşturulmuştur. Bu anket formu günümüze değin yurt içinde ve yurt dışında yapılmış çalışmalar incelenerek hazırlanmıştır. Bu araştırmada öncelikle mevcut TÜİK verileri, resmi raporlar ve konu ile ilgili yapılmış çalışmalar dikkate alınmıştır. Bu çalışmada kuşaklararası dayanışma teorisi temel alınarak; bu teoride belirtilen alt boyutlara ilişkin verileri elde edebilecek sorular oluşturulmuştur.

Bu boyutlar:

a. İlişkisel dayanışma: Kuşaklararasında aile bireylerinin ilişkilerinin sıklığı ve niteliği,
b. Duygusal dayanışma: Aile bireylerinin diğer bireyler ile ilişkileri hakkındaki duyguları ve değerlendirmeleri
c. Uzlaşmaya dayalı dayanışma: Kuşaklararasında fikirler, değerler ve yönelimler konusunda fikir birliğinin sağlanması
d. İşlevsel dayanışma: Kuşaklararasında alınan ve verilen destek
e. Normlara dayalı dayanışma: Aile değerlerinin önemi konusunda benimsenen normlara bağlılık kadar çocuk olma ve ebeveyn olmanın gerektirdiği sorumlulukları gerçekleştirme ile ilgili beklentiler
f. Yapısal dayanışma: Aile üyeleri arasındaki coğrafik yakınlığın kuşaklararasında sunulan fırsatlara yansıması "fırsatların yapısı" olarak belirlenmektedir.

Bu araştırmada iki aşamalı olarak çalışma yürütülmüştür. Hem nitel hem de nicel araştırma tekniklerini içeren karma araştırma yöntemi kullanılarak veri toplanmıştır. Karma yaklaşıma dayalı araştırmalarda nicel ve nitel araştırma yöntemleri bir arada kullanılarak araştırılan gerçekliğe ilişkin daha sağlıklı ve çoğulcu verilere ulaşmak amaçlanır. Karma yaklaşıma dayalı araştırmalar kendi içinde 2 ye ayrılır;

1. Eş zamanlı karma model: Araştırmanın belirli bir aşamasında hem nicel hem nitel paradigmayı yansıtan yöntem ve tekniklerden yararlanılmaktadır.

2. Eş zamansız karma model: Araştırmanın bir aşamasında nicel diğer aşamasında nitel yöntemler kullanılır. Bu çalışmada eş zamansız karma model kullanılmıştır. Sosyal araştırmalarda kullanılan nicel-nitel yöntem karşıtlığına ilişkin birçok çalışma olmasına rağmen, bu iki yaklaşımın birleştirilmesi konusunda artan bir uzlaşma vardır (Frankfort-Nachmias and Nachmias, 1992). Nitel ve nicel araştırma araçlarının birlikte kullanımı yalnızca örnekleme bağlı olarak yapılacak değerlendirmelerden kaçınmayı sağlamıştır. Bu yaklaşımların birleştirilmesi araştırmacılara sadece nicel yöntemle ölçülemeyen mevcut sosyal ve ekonomik durum içindeki insan davranışlarını etkileyen durumları açığa çıkarma olanağı da vermiştir. Nitel çalışma araştırma konusu ile ilgili algıların ve olayların gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulmasını sağlamaktadır. Özellikle araştırma konusunda daha önce yapılmış araştırmaların azlığı nedeniyle kuramsal bilginin yetersiz olduğu durumlarda nitel araştırma nicel araştırmaya kavramsal çerçeve oluşturmak için kullanılmaktadır. Bu projede nicel araştırma için kuramsal bilgi ve nicel sorulara çerçeve oluşturabilecek nitel araştırma aşaması öncelikle gerçekleştirilmiş, daha sonra nicel araştırmaya geçilmiştir.

Araştırmalarda, istatistiksel olarak temsil edilen örneklemlerden elde edilen nicel verinin kullanılması, genellenebilir sonuçlara ulaşmayı sağlayan neden-etki değerlendirmesi için daha uygundur. Bununla birlikte, nitel teknikler belli konular, durumlar ya da olayların daha ayrıntılı incelenmesine olanak sağlar ve projeden etkilenen kişilerin/grupların perspektifini, dinamiklerini ya da nicel çözümlemede gözlemlenen sonuçların altında yatan nedenleri görme olanağı sağlar. Bu teknikler genellikle projeden etkilenenlerin bu projeye verdikleri değer, sonucu etkileyebilecek olan süreçlerin eleştirel anlaşılabilirliğini ve nicel çözümlemede gözlenen sonuçların daha derin bir yorumunu sağlar.

Bu araştırmada aşağıdaki yöntemler kullanılmıştır:

1. Nitel araştırma: Derinlemesine Mülakatlar
2. Nicel araştırma: Anketler (yaşlı anketi ve yetişkin çocuk anketi)

4. ÇALIŞMA 1: NİTEL ARAŞTIRMA

4.1. Yöntem

Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi kapsamında yapılacak olan nicel çalışmanın öncesinde Türkiye'deki kuşaklararası dayanışmanın kültürel ve sosyal boyutlarını belirlemek amacıyla öncelikle nitel çalışma yapılmıştır. Yapılan nitel çalışmanın kuşaklararası dayanışma ile ilgili bazı ön bilgilerin ve çerçevenin ortaya konması ve bir sonraki adım olan nicel çalışmaya ışık tutması amaçlanmıştır.

Nitel çalışmalar araştırmacının veri topladığı ve kendi bilgi, deneyim ve yaratıcı gücünü de içine katarak bu verileri yorumladığı araştırma biçimi olarak tanımlanmaktadır (Strauss ve Corbin, 2015). Nitel çalışmalar, araştırmacıyı sosyal olguyu yorumlayan, inşa eden ve dönüştüren ana oyuncusu olarak kabul eder (Denzin ve Lincoln, 2005; Maxwell, 2005).

Nitel araştırmalar duygu, düşünce ve davranışların derinlemesine incelenmesine olanak verir ve derinlemesine incelenen bu olgular, daha önce akla gelmeyen, düşünülmeyen ve tartışılmayan yeni temaların ortaya çıkmasına, buna bağlı olarak da yeni teori ve yaklaşımların geliştirilmesine yardımcı olur (Strauss ve Corbin, 2015). Nicel çalışmalar, her ne kadar iki değişken arasındaki ilişkiyi gözler önüne serebilse de, ilişkinin nedenleri, süreçleri ve dinamikleri gibi daha karmaşık problemler konusunda bilgi verme özelliğine sahip değildir. Buna karşın nitel yöntemler, tanımlama, betimleme ve açıklama gibi metotlarla bu karmaşık sorulara yanıt verebilir. Bu nedenle, nitel araştırmalar ‘neden’ ve ‘nasıl’ sorularına yanıt aramada yaygın olarak kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Nitel çalışmanın amacı sosyal deneyimin nasıl yaratıldığını ve bireylerin bu sosyal deneyime nasıl bir anlam kattığını ortaya çıkarmaktır (Willis, 2007; Denzin ve Lincoln, 2005). Bu çalışmada da Türkiye'deki kuşaklararası dayanışmanın farklı boyutlarını natüralist ve yorumlayıcı bir yaklaşımla ortaya koymak amacıyla ilk aşamada nitel çalışma yürütülmüştür.

4.1.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim yaklaşımıyla desenlenmiştir. Olgubilim (Fenomeloji) çalışmaları Cropley'ye (2002) göre, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır. Olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmeler yapılır. Görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim ve esneklik yoluyla irdeleme özelliklerinin kullanılması gerekmektedir. Araştırmacının görüşülen bireyle güven ve empatiye dayalı bir etkileşim ortamı oluşturabilmesi önemlidir. Böyle bir ortam içinde bireyler kendilerinin bile daha önce farkında olmadıkları ya da üzerinde fazla düşünmedikleri yaşantıları ve anlamları ortaya koyabilirler. Olgubilim araştırmaları kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olacak sonuçlar sağlayacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar sağlar. Bu araştırmada ise yaşlı ebeveynlerin ve yetişkin çocukların dayanışma motivasyonları, düşünceleri, tutumları ve destek biçimlerinin açıklanması, bireylerin bile farkında olmadıkları kuşaklararası dayanışma dinamiklerinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Ortaya çıkarılacak olan bu dinamiklerin, daha sonra yapılacak olan nicel çalışmaya ışık tutması da amaçlanmaktadır.

4.1.2. Hedef Kitle (Evren) ve Örneklem

Araştırmanın hedef kitlesi iki gruptan oluşmaktadır. Birinci grubu Türkiye'de ikamet eden yetişkin çocuğa sahip olan 60 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. İkinci grup ise yaşlı ebeveynleri olan yetişkin çocuklardır. Mikro düzeyde kuşaklararası dayanışmanın özelliklerini analiz edebilmek için aynı aileden farklı kuşakların çalışmaya dâhil edilmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle, her iki grup içerisinde de akrabalık bağı olan bireyler bulunmaktadır. Nitel çalışmada örneklem, TÜİK tarafından belirlenen ve NUTS-1 düzeyinde bölge illerinin seçilmesiyle oluşturulmuştur. Bu coğrafi dağılımın içinde Afyon, Niğde, İstanbul, Ankara, Bingöl, Kastamonu, Adana, Adıyaman, Manisa, Artvin illeri bulunmaktadır. Görüşme yapılacak bireyler belirlenirken amaçlı örneklem seçimi yöntemi kullanılmıştır. Bireylere ulaşmak için kartopu tekniği uygulanmıştır. Kartopu tekniği, araştırmacının bir vaka ya da bireyle başladığı, o vaka ya da bireyden aldığı bilgiyle diğer vaka ve bireylere ulaştığı ve bu süreci istenilen örneklem sayısına ulaşana kadar tekrarladığı bir tekniktir (Neuman, 2003). Rastgele seçim yaparken cinsiyet dengesine

özen gösterilmiştir ve mümkün olduğunca benzer sayıda kadın ve erkeğin araştırmaya katılımı sağlanmaya çalışılmıştır. Örneklemin belirlenmesinde daha önce de belirtildiği gibi coğrafi bölge, cinsiyet ve yerleşim yeri (kır-kent) kriterleri kullanılmıştır. NUTS bölgelerinden 10 il, her ilden 2 yerleşim bölgesi (kır-kent), her yerleşim bölgesinden 2 cinsiyet (kadın-erkek) ve her cinsiyetten en az 3 kişi olmak üzere toplamda 120 kişi (10x2x2x3) bu nitel çalışmada örneklem için yeterli sayı olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda nitel çalışma kapsamında 60 ve daha büyük yaştaki 58 birey ve yaşlı ebeveynleri olan 58 yetişkin çocuk ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Böylece nitel çalışmaya toplam 116 kişi dahil edilmiştir.

4.1.3. Veri Toplama Aracı

Veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Görüşmelere yol göstermesi açısından hem yaşlı bireylerle yapılacak görüşmeler için, hem de yetişkin çocuklarla yapılacak görüşmeler için "konu rehberleri" hazırlanmıştır (EK 1 ve EK 2). Konu rehberleri, kuşaklararası dayanışma konusunu esas alan literatürdeki konuları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir (Bengtson ve Roberts, 1991). Veri toplama öncesinde araştırmacılar kuşaklararası dayanışma konusunda detaylı olarak bilgilendirilmiştir.

4.1.4. Veri Toplama Süreci

Katılımcılar ile görüşme yapılmadan önce ön bilgilendirme yapılmıştır ve randevu alınmıştır. Araştırmacı randevu saatinde katılımcının uygun olduğu bir mekânda (genellikle kendi evi) hazır bulunmuş, kendisini ve projeyi tekrar tanıtmıştır. Katılımcılara bu araştırmanın bilimsel amaçlı olarak yürütüldüğü, kimlik bilgilerinin gizli kalacağı, istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri gibi etik konularda bilgi verilmiştir. Bilgilendirilmiş onam formunu (EK 3) imzaladıktan sonra katılımcıyla görüşmeye başlanmıştır. Yine katılımcıların onamıyla görüşmeler dijital ortamda kayıt altına alınmıştır. Kayıt cihazları katılımcıların yakınına fakat dikkatlerini dağıtmayacak bir yere yerleştirilmiştir. Görüşme sırasında katılımcıların rahat bir pozisyonda olmalarına dikkat edilmiş, aynı ortamda başka katılımcıların ya da kişilerin bulunmamasına özen gösterilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler uygulanırken "huni yaklaşımı" kullanılmıştır. Görüşmelere genel sorularla sohbet havasında başlanmış, araştırmanın amaçlarına ve konu rehberlerine uygun olarak daha özel (spesifik) sorulara geçilmiştir. Genel sorularla görüşmeye başlanılması katılımcılar ve

araştırmacıların arasındaki buzların kırılmasına, güven ilişkisinin inşa edilerek araştırmanın güvenilirliğini artırmaya katkıda bulunmuştur. Genel soruların üzerine inşa edilen özel sorular hem araştırmacı, hem de katılımcı için sorular arasındaki mantıksal ilişki kurmaya ve sohbetin akışını daha kolay yönlendirmeye olanak sağlamıştır.

4.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Nitel çalışma sürecinde bazı durumlarda bireyler görüşmeyi reddetmişlerdir. Böyle durumlarda araştırmacılar kartopu yöntemi ile seçilen ve daha önce yedek listede oluşturulan farklı adreslere yönelmişlerdir. Daha önce de belirtildiği gibi her yaşlı bireyin yetişkin çocuğuna ulaşmak mümkün olmadığı için ek olarak kan bağı bulunmayan yetişkin bireylerle görüşme yapılmıştır. Yaşlı bireylerin bir kısmının duyma konusunda çektiği güçlükler zaman zaman görüşme süresini uzatmıştır. Ayrıca bazı yaşlı katılımcıların okuma yazma bilmemesi onam formundaki imza konusunda zorluk yaratsa da, katılımcıların sözlü onamı ve yakınlarının imzası yeterli görülmüştür.

4.1.6. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Kayıt cihazı ile kayıt altına alınan 116 adet nitel görüşme araştırmacılar tarafından deşifre edilmiştir. NVivo 9.0 paket programının yardımıyla veriler kodlanarak analiz edilmiştir. Verilerin kodlanmasında literatürden yararlanıldığı gibi, ortaya çıkan yeni temalar da değerlendirilmiştir.

4.2. Nitel Çalışmaya İlişkin Bulgular

Bu bölümde katılımcılarla yapılan yarı-yapılandırılmış nitel görüşmelerin analizleri sunulmaktadır. İlk bölümde katılımcıların sosyo-demografik özellikleri tablolarla belirtilmiştir. Bu tablolarda hem yaşlı ebeveynlerin, hem de yetişkin çocukların, yaşadıkları şehir, yerleşim yeri, yaş ve cinsiyet gibi bireyleri tanıtıcı bilgileri yer almaktadır. Yaşlı bireylere ve yetişkin çocuklara ilişkin demografik bilgiler ayrı ayrı açıklanmıştır. İkinci bölümde ise nitel çalışma kapsamında elde edilen bulgular Bengtson ve Roberts ‘ın (1991) Kuşaklararası Dayanışma Yaklaşımının 6 alt boyutu kullanılarak Türkiye’deki kuşaklararası dayanışmanın nitelikleri analiz edilmiş ve sunulmuştur.

4.2.1. Yaşlı Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler

Yaşlı bireylerin demografik özelliklerine bakıldığında; yaş ortalamasının 68.9, ortanca yaşın 68, yaş aralığının ise 60-89 olduğu görülmektedir. Cinsiyet dağılımının ise yaşlı bireyler için neredeyse eşit bir şekilde dağıldığı görülmektedir (31 kadın, 27 erkek). Bu yaşlı bireylerden 30'u emekli, 23 tanesi ise ev hanımdır. Kadınların büyük çoğunluğunun ev hanımı olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmış ve emekliye ayrılmış olan kadınların sayısı erkeklere göre azdır. Sadece 5 yaşlı birey halen çalışmaktadır. Gelir düzeyleri incelendiğinde; 11 kişinin asgari ücretten az bir gelir seviyesine sahip olduğu görülmektedir (1050 TL'den az). 43 yaşlı bireyin geliri ise 1051-3000 TL aralığındadır. 3001 TL'den fazla geliri olan yaşlı bireye rastlanmamıştır ve 4 kişinin de gelirinin bulunmadığı saptanmıştır. Yaşlı bireylerin, 42'sinin kentte, 16'sının ise kırsal alanda yaşadıkları görülmektedir. Yaşlı bireylerin kırsal kesimde yaşama oranları Türkiye ortalamasını yansıtan düzeydedir. Türkiye'de kırsal alanda yaşayan bireylerin oranı % 20, kentsel alanda yaşayanların oranı ise % 80 civarındadır. Yaşlı bireylerden 38'i evli, 19'u dul, 1 tanesi ise boşanmıştır. Yaşlı bireylerin 12'sinin okuma yazması yoktur, 6'sı ise okula gitmediği halde okuma yazma öğrenmiştir. 26'sı ilkokul, 7'si ortaokul, 2'si lise, 5 tanesi ise ön lisans mezunudur (Tablo 1).

4.2.2. Yetişkin Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler

Yetişkin bireylerin demografik özellikleri incelendiğinde; yaş ortalamasının 40.9, ortanca yaşın 42, yaş aralığının ise 21- 59 olduğu saptanmıştır. Yaşlı ebeveyne sahip olan yetişkin çocuklardan 27'sinin kadın, 31'inin erkek olduğu görülmektedir. Aralarında 3 kişi emeklidir. 18 kişi ev hanımı, 36 kişi de halen çalışmaktadır. 14 kişi herhangi bir gelirinin olmadığını, 3 kişi gelirinin asgari ücretten az olduğunu (1050 TL'den az), 35 kişi gelirinin 1051 TL ile 3000 TL arasında olduğunu, 6 kişi de gelirinin 3001 TL'den fazla olduğunu belirtmiştir.

Tablo 1: Yaşlı Bireylere ve Yetişkin Çocuklara İlişkin Demografik Özellikler

	Yaşlı Bireyler N:58	**Yetişkin Çocuklar N:58**
Cinsiyet		
Kadın	31	27
Erkek	27	31
Çalışma durumu		
Emekli	30	3
Çalışıyor	5	36
Ev Hanımı	23	18

Gelir		
Yok	4	14
1050 TL den az	11	3
1051-3000	43	35
3001 den fazla	0	6
Yerleşim yeri		
Kır	16	10
Kent	42	48
Medeni durum		
Evli	38	47
Bekar	0	8
Dul	19	0
Boşanmış	1	3
Öğrenim Düzeyi		
Okur-yazar değil	12	0
Okur yazar	6	1
İlkokul	26	11
Ortaokul	7	18
Lise	2	13
Önlisans	5	5
Lisans/üniversite	3	10

Yaşlı ebeveyne sahip olan yetişkin çocuklardan 10 kişinin kırda, 48 kişinin kentte yaşadıkları belirlenmiştir. 47 yetişkin çocuğun evli, 8'inin bekâr, 3'ünün de boşanmış oldukları saptanmıştır. Öğrenim düzeyleri açısından 1 kişinin okur-yazar olduğu, 11 kişinin ilkokul mezunu, 18 kişinin ortaokul, 13 kişinin lise, 5 kişinin ön lisans ve 10 kişinin de lisans mezunu oldukları görülmüştür (Tablo 1).

4.2.3. Kuşaklararası Dayanışma Boyutlarının Değerlendirilmesi

Bu bölümde nitel çalışmadan elde edilen sonuçlar, kuşaklararası dayanışmanın işlevsel, normatif, uzlaşımsal, ilişkisel, yapısal, duygusal olmak üzere altı farklı boyutu esas alınarak değerlendirilmiştir.

4.2.3.1. İşlevsel Dayanışma

İşlevsel (functional) dayanışma kuşaklararası dayanışmanın en önemli ve en gözle görülür dayanışma biçimlerinden biridir. Kuşaklararasında yapılan finansal ve ayni yardımlar, günlük ev işlerinde verilen destekler ve bakım verme konusunda yapılan yardımlar ile kuşaklararası ilişkilerde dayanışmanın en önemli unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir. İşlevsel dayanışma; aile üyelerinin çeşitli konularda birbirlerine destek olmasının ve kaynak

paylaşımının derecesini içeren dayanışma biçimidir. Yaşlı ana-babalar ve yetişkin çocukları arasındaki işlevsel dayanışma; finansal yardım, pratik yardım ve bakım yardımı olarak sıralanabilir. Finansal yardım, aile bireyleri arasında süregelen maddi desteği ifade eder. Pratik yardım, anne babaya ev işlerinde yardımcı olmak, hastalandıklarında onlara bakmak ya da anne babalarının torunlarına bakması şeklindeki hizmetlerdir. Bakım yardımı ise, bir şeyin iyi halini sürdürmesi ve gelişmesi için gösterilen çaba veya birinin temel ihtiyaçlarını karşılamadır (Bengtson&Roberts, 1991). Nitel araştırma sonuçalarına göre işlevsel dayanışma temaları finansal yardım, pratik yardım ve bakım yardımı olmak üzere üç başlık altında oluşmuştur (Tablo 2).

Tablo 2: İşlevsel Dayanışma Temaları

1.Finansal Yardım	İhtiyaç temelli yardım	Birlikte yaşama (co-habitation)	Hediyeleşme	Ekonomik Düzey		
2.Pratik Yardım	Toplumsal Cinsiyet	Coğrafi Uzaklık	Torunların yaşları	Yaşlı ebeveynlerin sağlık durumu	Pratik yardımda bulunma nedenleri	Pratik yardımların ilişkiye etkisi
3.Bakım Yardımı	Coğrafi Uzaklık	Torun Bakımı	Karşılıklı Bakım			

4.2.3.1.1. Finansal Yardımlar

Finansal dayanışma yaşlı ebeveynlerin ve yetişkin çocukların birbirlerine yaptığı maddi ve ayni yardımların derecesi olarak değerlendirilmektedir. Finansal dayanışma, aile bireyleri arasında süregelen maddi desteği ifade eder. Daha çok anne babanın çocuklarının eğitimleri, evlilik süreçleri ya da çocuk bakımları konusunda ihtiyaç duydukları maddi desteği sağlaması olarak dikkati çekmektedir.

Bu bölümde finansal yardımlar; ihtiyaç temelli yardım, birlikte yaşama, hediyeleşme ve ekonomik düzey olarak temalaştırılmıştır. Ekonomik destek teması ihtiyaç, ekonomik yetersizlik ve diğer faktörler olarak açıklanmıştır. Hediyeleşme teması ise özel günler, ziyaret, dini faktörler, hediye kültürü ve diğer faktörler alt temalarıyla açıklanmıştır. Bu projede nitel çalışmadan elde edilen sonuçlara göre genellikle kuşaklararası finansal yardımın daha çok yaşlı anne-babalardan yetişkin çocuklarına doğru gerçekleştiği belirlenmiştir. İhtiyaç dâhilinde yapılan bu finansal yardımlar hem ayni hem de nakit olarak gerçekleşmektedir.

Finansal Yardımlar: İhtiyaç Temelli Yardım

Kuşaklararası dayanışmanın finansal yardım boyutu incelendiğinde, araştırmaya katılan 58 yaşlının 18'i ihtiyaçları olması durumunda çocuklarına ekonomik destekte bulunduklarını belirtmişlerdir.

Bingöl'de yaşayan 65 yaşındaki erkek yaşlı (K.S.) *"Çocuklarımın bir ihtiyacı olduğu zaman yardımda bulunurum. Yardım etmemin sebebi bir ebeveyn olarak çocuklarımın mağduriyetini gidermek."* şeklinde açıklama yaparak aile içinde mağduriyetin giderilmesi amacıyla ihtiyaç temelinde çocuklarına finansal yardım yaptığını belirtmiştir.

Ankara'da yaşayan 78 yaşındaki yaşlı kadın (F.Ç.) kendi maaşı olmadığı halde eşinin vefatından sonra kendine kalan maaşı gerektiğinde çocukları ile paylaştığını ifade etmektedir: *"Emekli maaşım var rahmetlikten kalan. Oğlum alır ondan. Eve bir şeyler yapar. Benim gerekenlerimi alır. Kalanı kızlarıma, torunlarıma veririm. Onlara para veriyorum arada lazım deyince."*

Anne babalar, çalışan, geliri olan çocuklardan ziyade, geliri olmayan veya geliri az olan çocuklara maddi yardımlarda bulunmaktadırlar. Diğer yandan çocuklarda genellikle ihtiyaç temelli olarak yaşlı ebeveynlerine ihtiyaçları oldukları durumda yardım ettiklerini belirtmektedirler.

"Babam kız kardeşlerime ve bekâr erkek kardeşime ufak yardımlar ediyor. Benim işim var, bana yardım etmiyor" (N.G. 33, Erkek, Adıyaman)

"Anneme maddi yardımda bulunmuyorum. Annemin ihtiyacı yok. Kayınpederime zaman zaman yardımda bulunuyoruz ihtiyacı olduğunda. Ya da alınacak bir şeyi olduğunda alıyoruz. İhtiyacı oldukça da nakit para veriyoruz. Annem de her ay maddi yardımda bulunuyor. Sebebi, onun maddi durumu iyi, bize çocukların eğitim masraflarını karşılamamız için, benim bağ kurumu yatırmam için yardım ediyor." (N.D. 49, Kadın, Afyon)

Yaşlı bireylerin genel olarak çocuklarına daha fazla yardımda bulundukları, yaşlı ebeveynlerine yardımda bulunduğunu söyleyen yetişkin çocukların daha az sayıda oldukları belirlenmiştir. 58 yetişkin çocuktan 14'ü ihtiyaç duyduklarında ebeveynlerine yardımda bulunduklarını beyan etmişlerdir.

Niğde'de yaşayan 30 yaşındaki kadın katılımcı (B.G.), *"Sıkıştıkları zaman, ihtiyaçları olduğunda veriyoruz. Senede bir kere anca oluyordur. Ya şimdi o orda aç kalsa o da benim sorumluluğum yardım etmek zorundayım. O orda açken ben burada yiyemem ki."* Sözleri ile ihtiyaçları olduğu durumda ailesine yardımda bulunduğunu belirtmiştir. Genellikle aynı evde yaşanmadığı durumda finansal yardımın hem yaşlı ebeveynler hem de yetişkin çocuklar tarafından ihtiyaç olduğu durumda yapıldığı ortaya çıkmıştır.

Finansal Yardımlar: Birlikte Yaşama

Yapılan görüşmelerin çoğu göstermektedir ki, yaşlı ebeveynler en çok maddi yardımı birlikte oturduğu çocuklarına vermektedirler. Kendisiyle birlikte yaşayan çocuklarının onlara destek ve yardımcı olduğunu düşünen ebeveynler, buna karşılık olarak birlikte yaşadıkları çocuklarına maddi destekte bulunduklarını ifade etmektedirler. Burada karşılıklı bir dayanışma ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar literatürde coğrafi konum ve maddi yardım ilişkilendirilmesi olmasa da, bu durum, maddi yardımların yaşlı ebeveynlerin ve yetişkin çocukların yaşadıkları yere göre değiştiğini göstermektedir.

"Yanında kaldığım oğluma veriyorum işte birlikte geçiniyoruz. Diğer çocuklara veremiyorum zaten aldığım maaş çok değil. Kiraya çıksam param yetmez bu oğlan da beni bırakmadı. Vakti zamanında diğer çocuklara da yaptım büyük oğlum depremden geldi ona baya yardım ettim. Bu yanında kaldığım oğlum diğer boşanan oğlana dedi "Gardaş annemi senin yanına vereyim ev tutun birlikte kalırsınız maaşını da sen alırsın." dedi, oğlan "Ben sıkıntıyı istemem gardaş annemin aldığı maaşta ne var da " dedi. Diğer oğlanın yanında da hiç duramam içer o içti mi zarar verir. Bu çocuğumdan çok fayda gördüm iyi bu çocuğum." (F. G. 70, Kadın, Niğde)

Finansal Yardımlar: Hediyeleşme

Hediyeleşme kültürü özellikle sosyo-ekonomik durumu düşük ailelerde yaygın olarak gözlemlenmemektedir. Yaşlı ebeveynler daha çok para yardımı yaptıkları için hediye almayı tercih etmemektedirler ve bu kuşakta hediye alma kültürü daha düşük seviyede gözlemlenmektedir. Yetişkin çocuklar ise, yaşlı ebeveynleri için hediyeleri özel günlerde almayı tercih etmektedirler.

"Hediye konusunda çok fazla şeyi yoktur annemin yaş itibariyle. Yani hediye kültürü yok fazla. Dediğim gibi o parasını verir biz kendimiz alırız." (Ş.K., 38, Erkek, Afyon)

"Ne yalan söyleyeyim öyle çok almıyorum. Bayramlarda falan, özel günlerde alırım. Geçen babalar gününde almıştım mesela."(H.G, 56, Kadın, Niğde)

Özel günlerde, yetişkin çocuklar yaşlı anne-babalarını sevindirmek amacıyla hediye aldıklarını belirtmektedirler. Anne-babalarının yüzlerinin gülmesinin önemli olduğunu, ayrıca, kendi çocuklarının da büyük ebeveynlerine hediye almaktan hoşlandığını söylemektedirler. Bu durum hediyeleşmenin kuşaklararası ilişkileri ve dayanışmayı güçlendirici bir araç olarak görüldüğüne de işaret etmektedir.

"(Hediye) almaya çalışıyoruz. Mesela önemli, özel günlerde alıyoruz. Onları sevindirmek, yüzlerinin güldüğünü görmek hoşumuza gidiyor o nedenle alıyoruz. Hem kendi anne babama hem eşimin anne babasına almaya çalışıyoruz fakat karşılıklı olması gereken bir şey. Onlardan da nasıl tepki geleceğini bilmediğimiz için çekiniyorum bazen. Bazen mutlu olmayabiliyorlar. Ya da bize de öyle geliyor olabilir. Ne kadar da kendi annenle kayınvalideni bir tutmaya çalışsan da olmuyor. Denge sağlanamayabiliyor. Örneğin annenize en ufak bir şey aldığımızda yüzünün güldüğünü görebiliyoruz ama kayınvalidem de bu olmuyor. Ya da bize hissettiremiyor." (Z.K. 36, Kadın, Afyon)

"Hediye alıyoruz. Alma sebebimiz büyüğümüzü sevindirmek için alıyoruz. Yılda en az 3-4 defa alıyoruz. Her bayramda alıyoruz zaten. Artı çocuklar seviyorlar yani dedesine bir şeyler almayı." (H.K. 42, Erkek, Kastamonu)

"Maddi yardımlar ve hediyeleşme ilişkimizi olumlu etkiliyor, birbirimizin yanında olduğunun ve dayanışmanın olduğunun bir göstergesi oluyor". (S. D., 30, Erkek, Bingöl)

Finansal Yardımlar: Ekonomik Düzey

İhtiyaçları dâhilinde birbirlerine ekonomik yardımda bulunduklarını beyan eden aile bireylerinin yanı sıra özellikle ekonomik yetersizliklere bağlı olarak bu dayanışmayı gerçekleştiremediklerini ifade eden katılımcılar da vardır. Ekonomik yetersizlikleri nedeni ile çocuklarına yardımda bulunamadığını söyleyen yaşı bireylerin sayısı 11'dir.

Bir katılımcı *"Biz kendimiz zor geçiniyoruz çocuklarıma maddi yardım edecek gücüm yok."* sözleri ile bu durumu ortaya koymuştur (*A.G.A. ,65, Kadın, Adıyaman*).

Bir başka katılımcı *"Maddi yardımda bulunamıyorum. Çünkü benim durumum anca bana yetiyor." s*özleri ile çocuklarına ekonomik destekte bulunmadığını belirtmiştir (*C.S., 78, Kadın, Kastamonu).*

Aynı soru yaşlı ebeveynleri olan yetişkin çocuklara sorulduğunda, 58 yetişkin bireyden 17 tanesi yaşlı ebeveynlerinin ihtiyaçları olmadığını ve maddi durumlarının kendilerini geçindirmeye yettiğini belirtmişlerdir:

Bir yetişkin çocuk *"Babamın emekli maaşı var o para onlara yetiyor da artıyor da."* Sözleri ile ailesine yardımda bulunmadığını belirtmiştir (*H.A. ,33, Erkek, Adıyaman*), Bir başka yetişkin çocuk da *"Elimde oldukça yapıyorum ama benim de maddi durumun çok iyi değil. Evim kira, çocuklarım okuyor. Daha çok annem bana yardım ediyor."* İfadesi ile ailesine ekonomik yardımda bulunamamasının sebebini kendi ekonomik yetersizliğine bağlamıştır (*N.Ç. , 45, Kadın, Ankara).*

Hem yaşlı ebeveynlerin çocuklarına yaptıkları finansal yardımlarda hem de yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerine yaptıkları finansal yardımlarda ekonomik düzeyin önemli bir belirleyici olduğu ortaya çıkmaktadır.

4.2.3.1.2. Pratik Yardımlar

Pratik yardımlar, temizlik, yemek, fatura ödeme, alış-veriş gibi yardımlar olarak tanımlanmaktadır. Yapılan görüşmeler, ev dışındaki alış-veriş, fatura ödeme gibi işleri yetişkin erkek çocuklarının yaptıklarını, kız çocuklarının daha çok ev işlerini ve yaşlı ebeveynlere bakma rollerini üstlendiklerini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet temelli iş bölümü aynı kuşaktan çekirdek ailelerde olduğu gibi, farklı kuşaklardaki geniş aileler ile yeni kuşak çekirdek aileler arasında da görülmektedir.

Pratik Yardımlar: Toplumsal Cinsiyet

Yaşlı ebeveynler ve yetişkin çocukları arasındaki pratik yardımlaşmayı etkileyen faktörlerden biri cinsiyettir. Elde edilen bulgular incelendiğinde; cinsiyetin yardım edip etmeme durumunu ve yardımın türünü belirlemede etkisi olduğu görülmüştür. Yardımın sağlanmasındaki etkisine bakacak olursak genel olarak erkek çocukların çalışması ve vaktinin olmaması sebebiyle bu yardımları çok sağlayamadıkları görülmüştür. Erkek çocukların sağlayamaması durumunda devreye eşleri yani yaşlı ebeveynlerin gelinleri girmektedir.

Adıyaman'da yaşayan 32 yaşındaki erkek bir yetişkin çocuk bu durumu şu şekilde açıklamaktadır. *"Hayır etmiyorum ben kendi işimde gücümdeyim. Hanımım gerektiği zaman anneme yardım eder evini temizler." (Y.A.)*

Kız çocukların erkek çocuklara oranla pratik yardımları daha çok ve sık sağladıkları görülmektedir. Bu konuda elde edilen sonuçlar da toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi görülmektedir. Çünkü kız çocukların ve gelinlerin bu pratik yardımları sağlamaları onların bir görevi olarak toplum tarafından atanmıştır. Cinsiyetin yardımın türüne olan etkisine bakıldığında; genellikle yetişkin kız çocukların daha çok yemek yapma, temizlik, bakım, ev işi gibi sorumlulukları üstlendikleri, erkeklerin ise faturaları ödeme ve ulaşım gibi işlerde yardım sağladıkları belirlenmiştir. Bunlara ek olarak bazı istisnalardan söz edilebilir. Örneğin bazı erkek katılımcıların fatura, temizlik, bulaşık yıkama, yemek yapma gibi her konuda yardımcı oldukları belirlenmiştir. Örneğin ailesiyle yaşayan bekar bir erkek ailesine yardımcı olduğu konuları şöyle açıklamıştır :*"Yardımcı oluyorum, hepsini ben yapıyorum. Faturaları öderim, bulaşık yıkar temizlik yaparım, hastaneye götürürüm."(S.B.,32, Erkek, Artvin)*

Torunların büyük ebeveynlere yardımlarında da cinsiyetin etkisinden söz edilebilir. Kız torunların ev işleri erkek torunların ise market alış verişi ve ulaşım gizi konularda yardım sağladıkları görülmüştür. Örneğin; *"Kız torunlarım özellikle bana çok yardım ediyorlar, eskiden kendi evimde kaldığım zaman (şu anda bir çocuğunun evinde kalıyor) özellikle sürekli yardıma gelirlerdi bütün ev işlerimi yaparlardı."(D.B., 72, Kadın, Bingöl). " Torunlar gelirler, kızlar gelirler hep yardım ederler"*(*A.Y., 80, Kadın, Ankara).*gibi yaşlı ebeveynlerin açıklamaları ev içi sorumluluklar konusunda daha çok kız torunlarından yardım aldıklarını göstermektedir.

Adıyaman'da yaşayan ve çalışan 32 yaşındaki erkek yetişkin çocuk, yaşlı ebeveyninin dışarıdaki işlerine destek olduğunu belirtmektedir:

"Benim dükkânım var, gün boyu ordayım. Annemin dışarıyla işi olduğu zaman yapıyorum, faturaları ödüyorum. Annem yaşlı, her zaman çarşıya çıkamıyor, ben de işim icabı çıkıyorum ve yapıyorum" (Ş.C., 32, Erkek, Adıyaman).

"Annem muhtaç olduğu için bütün işlerini ben yapıyorum. Faturalarını ödüyorum, alış-verişini yapıyorum, bakımını, ekmeğini, yemeğini, banyosunu, temizliğini bütün her şeyini ben yapıyorum. O sadece lavabosuna gidebiliyor. Diğerlerini ben yapıyorum. Kayınpederime de ara sıra gidebiliyorum annem rahatsız olduğu için. Onun evi biraz uzak. Bazen de ona yardım ediyorum." (N.D., 49, Kadın, Afyon)

"Benim eşim vefat etti ben bekar oğlumla evde tek yaşıyorum. Evde yemek yemiyorum oğlum da evde yemiyor. 4 çocuğum evli. Onlar kendi aileleriyle ilgileniyorlar. Hafta sonları çocukları alıp bize geliyorlar. Evi falan temizliyorlar o kadar. Haftada bir yaparlar. Ben ve bekar oğlum yapamıyoruz onlar yapıyorlar. Kızlarım bize geldiği zaman yemek yapıyorlar." (A. G., 68, Erkek, Adıyaman)

"Şimdi gelinim olsun kızım olsun bu tip şeyleri severek yapıyolar, özellikle çağırırlar mesela eşim bir yere gittiğinde eve çağırırlar veya yapar getirirler. Ekseriyetle evine çağırırlar. Onlarla beraber otururuz, muhabbet ederiz, yer içeriz. Tabi ben de memnun oluyom. Kendilerinin beni unutmadıklarını, beni sevdiklerini hissediyom. Bu yönden de kendilerine çok teşekkür ediyorum, mesela her hangi bir sohbet esnasında da hep yaptıklarını söylerim. Gelinim böyle yaptı, kızım geldi diye. Bazen sökük oluyo makine var kızım diker ütüler, baba hazırladım der kızım niye zahmet ettin falan derim ben. Annesi hepsini yaptığı halde o da (torunu) gelip yardımcı oluyo". (M.Ç. 66, Erkek, Manisa)

Aşağıdaki örnekte de cinsiyet temelli iş bölümünün aynı kuşaktan kişiler arasında önemi görülmektedir. Eşi hasta olan erkek yaşlının eşine kızı bakmaktadır, diğer bir deyişle, geleneksel bakım görevini kız çocuk üstlenmektedir. Ancak hem karısı hasta olduğu için, hem de kızı annesiyle ilgilendiği için erkek yaşlı kendini bakıma muhtaç hissetmektedir. Eşini kendine bakım veren biri olarak gören erkek yaşlı, evli olduğu halde bakıma ihtiyacı olduğunu düşündüğü için tekrar evlenmek istemektedir.

"Devlet dul kadınlara maaş veriyor, evlenmeyi düşünmüyorlar. Mesela bir zamanlar, hanımın hasta, bana hiç bir hayrı yok, dedim şu hanım bana yarar, evleneyim dedim. Dedim ki 'Hanımefendi sen de yalnızsın ben de yalnızım. Bu yalnızlığımızı gidersek olmaz mı?' 'Aman' dedi, 'O. Abi yahu kim koca kahrı çekecek? Devlet bana maaş veriyor,' dedi. 'Ben koca kahrı çekemem.' dedi. 'E gelinin yanında laflarını duymak daha mı iyi?' dedim. 'O daha iyi bence.' dedi. Devlet bu koca kadınlara maaşı vermese daha iyi olur. Hanımlar kendine bakıyor da, erkekler bakamıyor. Koca kahrı çekemem diyor, hâlbuki nikâh altında ölmek dinimize göre daha uygun. Benim hanımım hasta, bana hiç bir hayrı yok, kızımda kalıyor karşı evde. E bir hanım otursa da şurada beraber çayımızı yudumlasak." (O. Y., 77, Erkek, Ankara)

Pratik Yardımlar: Coğrafi Uzaklık

Yapılan araştırmalarda elde edilen bulguların değerlendirmesiyle coğrafi uzaklığın kuşaklararası pratik yardımları önemli düzeyde etkilediği sonucuna varılmıştır. Genellikle, ebeveynleri ile birlikte yaşayan yetişkin çocukların günlük yaşam aktiviteleri konusunda (yemek yapma, temizlik, alış veriş, fatura ödeme, ulaşım vb.) sürekli olarak yardım ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle finansal yardımda olduğu gibi pratik yardımda da aynı evi paylaşmanın etkili olduğu belirlenmiştir. Aynı evi paylaştıkları için ebeveynler ya da yetişkin çocukların her gün günlük işlerde birbirlerine yardım ettikleri ortaya çıkmıştır.

Örneğin; *"Ev işleri yapıyorum başka ne yapabilirim, hep beraberiz, birlikte yer içeriz" (G.O., 60, Kadın, Ankara). "Aynı evde oturduğumuz için ortak yapıyoruz. Ev işi bana ait günlük yemek işi anneme ait"* (*M.Ç., 44, Kadın, Ankara)* gibi açıklamalar ile aynı evde yaşayanlar için pratik dayanışmanın bir işbölümüne dönüştüğü anlaşılmaktadır. Ebeveynler ile yetişkin çocuklar aynı binada farklı dairelerde yaşadığı durumda da hemen her gün görüştükleri, ihtiyaç doğduğunda özellikle yemek, temizlik gibi konularda sıklıkla birbirlerine yardım ettikleri görülmüştür. Örneğin; *"Üst katta oğullarım oturuyor ve gelinlerim sağolsunlar yardım ediyorlar"*(*E.A.,75, Kadın, Adıyaman). "Ortanca oğlum alt katta oturuyor, dükkanı çarşıda o benim*

faturalarımı ödüyor, ihtiyacım olduğunda söylüyorum o yapıyor" (Z.C.,66, Kadın, Adıyaman) açıklamaları yakın mesafede oturmanın pratik dayanışmayı güçlendiridiği anlaşılmaktadır. Aynı yerleşim yerinde yaşayanların haftada iki üç kere görüşerek yemek, bakım gibi konularda yardımlaştıkları belirlenmiştir. Çocukları ile aynı ilçede yaşayan 77 yaşındaki erkek yaşlı (O.Y.), "*Haftadan haftaya gelir gelinim evi süpürür, çamaşırlarımı yıkar."* şeklinde bu durumu açıklamıştır. Bu durum yerleşim yeri il seviyesinde olduğunda; haftada bir ya da iki haftada bir şeklinde değişebilmekte ve buna bağlı olarak yardımlaşma daha az olmaktadır. Farklı illerde ve uzak illerde yaşayanlar ise bu tür pratik yardımlarda sık sık bulunamamaktadırlar. Ayda bir ya da çalışanlar için yılda birkaç kez, yıllık izinlerde ve tatillerde ebeveynlerle bir araya gelinmekte ve bu zamanlarda pratik yardımlar sağlanmaktadır. Örneğin; *"Yıllık izne geldiğimiz zamanlar eşim evi siler süpürür, ben de tamir işlerini yaparım" (H.A., 33, Erkek, Adıyaman)* açıklaması gerçekte coğrafik uzaklık olmasa yetişkin çocuklar tarafından ebeveynlere sunulan pratik yardımların daha sürdürülebilir olacağı açıktır. Bu mesafede ebeveynlerin de çocuklarının yanına ziyarete gittiklerinde bu tür yardımları çocuklarına sağladıkları belirlenmiştir. *"Yılda 1-2 sefer gidiyoruz. Gittiğimizde sağlıyoruz bu yardımları. Mutfağı ele geçiririm ben gidince." (G.S., 66, Kadın, Afyon)*. Sonuç olarak yaşlı ebeveynler ve yetişkin çocuklar arasındaki pratik konularda yardımlaşmada coğrafi uzaklığın çok etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pratik Yardımlar: Torunların Yaşları

Nitel çalışma sonuçlarına göre yaşlı ebeveynlere torunlarının pratik yardım sağlayıp sağlamadıkları sorulduğunda verilen cevapların torunların yaşlarına bağlı olduğu gözlenmiştir. Torunların yaşları genel olarak küçük olduğunda yaşlılara bu konularda yardım sağla(ya)madıkları belirlenmiştir. Örneğin Kastamonu'da yaşayan 89 yaşındaki Ş.E. (Kadın) *"Torunlar daha ufak yavrum. Yardım edemiyorlar"* açıklaması ile bunu açıkça dile getirmiştir. Yaşa ek olarak torunların okumaları ya da uzak olmaları bu tür yardımları sağlayamalarını engelleyen unsurlar olarak ortaya çıkmıştır. Ankara'da yaşayan 72 yaşındaki F.Ç. (kadın) "*Onlar uzakta yardım etmez onlar"* şeklindeki açıklaması ile uzakta olmalrı nedeniyle torunlarından yardım alamadığını ifade etmektedir. Verilen cevaplar arasında yaşı çok küçük olmayan torunların pratik yardımları sağladığı sonucuna az da olsa ulaşılmıştır. Örneğin; *"Faturalarımı götürüp yatırıyorlar. Elektirik suyumu götürüp yatırıyorlar, alışveriş yapıyorlar, temizlik yapıyorlar" (N.K., 65, Kadın, Ankara). "Ediyorlar tabi. Onlar olamasa ne iş yapabilirim ben evde" (Ş.C., 75, Kadın, Kastamonu)* gibi açıklamalar torunların günlük yaşam aktivitelerini desteklemede büyük destekleri olduğunu ve işlevsel dayanışma başlığı altında pratik yardımlarda katkı sağlayabildiklerini göstermektedir.

Pratik Yardımlar: Ebeveynlerin Sağlık Durumu

Ebeveynler ve yetişkin çocuklar arasındaki pratik yardımlaşma ilişkisine en çok etki eden faktörlerden birisi de sağlık durumudur. Sağlıklı olan ebeveynler kendi işlerini ve bakımlarını bile kendileri zor yaptıkları için çocuklarına pratik yardım sağlayamamaktadırlar. Örneğin; *"Sence ben yardım edebilir miyim? Ben kocama ve kendime yemek yapamıyorum. Çocuklarıma yardım etmiyorum. Etmek istesem de edemem"(E.A., 75, Kadın, Adıyaman).*

"...., bana kim bakacak? Yok etmiyorum herkes kendine" (Ş.E., 89, Kadın, Kastamonu). açıklamaları ile yaşlı ebeveynlerin özellikle yaş ilerledikçe kendi yaşamını bile yönetmekte güçlük çektikleri anlaşılmaktadır.

Yaşlı ebeveynler, sağlık durumları ve güçleri yerinde değilse kendi işlerini kendileri karşılayamıyorlarsa yetişkin çocuklarından sürekli olarak yardım almaktadırlar*:*

"Ben yardım etmiyorum üstte gelinler var onlar bana yardım ediyorlar" (A.A., 65, Kadın, Adıyaman).

Bazı yaşlılar kendi hayatını idame ettiremeyecek durumdaysa yetişkin çocuklarıyla birlikte kalmakta ve tüm iaşeleri onlar tarafından karşılanmaktadır:

"Evet ediyoruz. Zaten beraber kalıyoruz. Aslında bunların iaşesini tamemen biz sağlıyoruz. Ulaşım, alışveriş falan kendi hanemizde kaldığı için zaten karşılanıyor. Diğer ihtiyaçları da tarafımızca karşılanıyor. Yemek, temizlik gibi ihtiyaçları da eşim tarafından karşılanıyor. Beraber oturduğumuz için her şeyinden biz sorumluyuz annemin herhangi bir sorumluluğu yok bu konularda"(Ş.K., 38, Erkek, Afyon).

Yaşlı ebeveynlerin yetişkin çocuklarıyla kalmalarının tek nedeni kendi geçimini sağlayamaması değildir. Bu konudaki en önemli etkenlerden biri de ebevynlerin sağlık durumlarının bozulması ve bakıma muhtaç hale gelmesidir. Birlikte yaşayan ve sağlıklı olan ebeveynler çocuklarına pratik yardımda bulunmaktadırlar. *"Ev işlerinde yardım ediyorum ne yapacağım başka. Hep beraberiz zaten"(G.O., 60, Kadın, Ankara).*

Ebeveynin sağlık durumu iyiyse ve yakınsa çocuklarına sıklıkla, uzaksa bir araya geldiklerinde pratik yardımları sağlamaktadırlar (özellikle yemek yapma ve ufak çaplı temizlik konularında). Ebeveynlerin sağlık durumunu yetişkin çocukları açısından değerlendirdiğimizde; sağlık durumu kötü olan anne babalarına daha çok ve sık yardım sağladıkları belirlenmiştir. Sağlık durumu iyi olan ebeveynlerin çocukları, ihtiyaçları olmadığı için bu tür pratik yardımları sağlama gereksinimi duymadıklarını belirtmişlerdir:

Diğer yandan yaşlı ebevynlerin çocuklarına sağlamış oldukları pratik yardımda da en önemli belirleyicilerden biri sağlık durumu ve yardım sağlayacak güçte olmalarıdır.

"Çok yardım ediyorum her konuda. İkizlere baktım 6 senedir. Yemeklerini yaptım, çamaşırlarıyla ilgilendim, gezdirdim, dolaştırdım, eğitmeye çalıştım"(H.G., 56, Erkek, Afyon).

Araştırmanın yapıldığı illerde bu konuda öne çıkan birkaç ilden bahsedilebilir. Adıyaman'da yaşlıların genel olarak sağlık problemleri ve güçsüzlükleri nedeniyle katılımcıların hiç birinin çocuklarına bu tür pratik yardımda bulunmadıkları ortaya çıkmıştır:

"Ben hastayım çocuklarıma yardım edemiyorum" (Z.C., 66, Kadın, Adıyaman).

Çanakkale'de ise katılımcıların tamamının sağlık durumları iyi olduğu için karşılıklı olarak birbirlerine yardım sağladıkları sonucuna varılmıştır. *"Tabi, yemeklerini, temziliklerini hep ben yapıyorum" (S.B., 70, Kadın, Çanakkale).*

Yaşlı ebeveynlerin genel olarak eğer sağlık durumları ve güçleri yerindeyse yetişkin çocuklarına yemek yapma, temizlik, pazar alış verişi konularında yardım ettikleri görülmüştür:

"Ediyoruz. Onlar çalıştıkları için onların yapamadıkları işleri biz yapıyoruz. Çocukların okula götürülüp getirilmesi, faturaların ödenmesi, Pazar işleri ve diğer işlerde hep yardımcı oluyoruz" (V.S., 67, Erkek, Afyon). Pratik yardımların dışında kalsa da torunların bakımı ve maddi yardım konuları da sıkça belirtilen konular arasındadır. *"Büyük kızımın mesela bakıcı sorunu var. Öyle olunca sa büyük şehirde tabi bakıcı bulmak çok zor. Biz de onun kayınvalidesi ile birlikte dönüşümlü olarak ona yardımda bulunuyorz. E şimdi ben kenarda oturup da ona yardım etmemek vicdansızlık olur bana göre"(G.P., 65, Kadın, Çanakkale).*

Yaşlılar çocuklarıyla birlikte yaşıyorsa ve çocukları çalışıyorsa yemek yapma ve günlük ev işleri en çok yardım edilen konular arasındadır. Çocuklarıyla ayrı ya da çocuklarından uzakta yaşıyorlarsa çocuklarını ziyarete gittiklerinde ya da çocukları onları ziyarete geldiğinde (genellikle yıllık izinler, bayram tatilleri ve hafta sonu tatilleri) bu tür hizmetleri sağladıkları görülmüştür: *"Yılda 1-2 sefer gidiyoruz. O zaman sağlıyorum bu yardımları, görüştüğümüzde" (G.S., 66, Kadın, Afyon).* Öne çıkanlar arasında yetişkin çocukların bir araya geldiklerinde ebeveynlerinin bu tür hizmetleri sağlamalarını istemedikleri fakat onların içinden gelerek ısrarla yaptıkları belirtilmiştir:

"Yardım etmeye çalışıyor. Biz karşı çıkıyoruz ama o yine de durmuyor. Duramıyor" (M.C.,55, Erkek, Kastamonu).

Pratik Yardımlar: Pratik Yardımda Bulunma Nedenleri

Ebeveynlere ve yetişkin çocuklara neden bu yardımları sağladıkları sorulduğunda en çok karşılaşılan cevap anne, baba, evlat olma rolleri, aile bağının olması ve aile olunması gibi cevapların öne çıktığı görülmektedir:

"Tamamen annelik duygusu sebebiyle" (Ş.K., 38, Erkek, Afyon).

"E kendi evladım" (M.K., 72, Erkek, Kastamonu).

"Sonuçta onlar benim ailem. Kocaman bir aile olduğumuz için yardıma ihtiyaçları olduğunda ben uzatıyorum elimi onlara. O şekilde" (N.B., 45, Kadın, Çanakkale).

Buna ek olarak dayanışma ve pratik yardım için sevgi, saygı önemli nedenler arasındadır: "*Evlatlara karşı olan sevgimizden dolayı yardım ediyoruz" (S.Y., 65, Erkek, Afyon).*

Birlikte yaşama da yardım sağlama nedenleri arasında yer almaktadır:

"Çünkü aynı evi paylaşıyorsun" (M.Ç., 44, Kadın, Ankara).

"Anne babamız olduğu için yani görevimiz. Belki de maaşları falan olsaydı bizimle durmazlardı" (Y.E., 48, Erkek, Kastamonu).

Vicdani sorumluluk, anne, baba ya da çocuk olmanın verdiği yükümlülükler, asli görev olarak görülmesi, zorunda olduğunu düşünme, eşini sevdiği için ailesine de bu tür yardımları sağlama gereğinde olduğunu düşünme yardım verme ve dayanışma nedenleri arasında gösterilebilir:

"O benim babam ben onun evladı olduğum için kendimi sorumlu hissediyorum " (N.Ç., 41, Kadın, Artvin).

"Bu tür şeyler onların asli görevi olduğu için ben ne zaman istesem yapıyorlar. Onlar benim evladım ben onlara yıllarca emek verdim onlar da şimdi bana vicdanen anne baba olarak yardım ediyorlar" (C.S., 68, Kadın, Niğde).

"Eşimi çok seviyorum ben ondan galiba. Yani şöyle düşünüyorum benim annem babam da dışarıda olsaydı o da onlara bakmak zorunda kalırdı. Yani kendimi mecburmuşum gibi hissediyorum" (B.G., 30, Kadın, Niğde).

Yaşlı bir ebeveyn tarafından yaşam tecrübesini paylaşmak, bildiklerini öğretme isteği de yardımlaşma sebepleri arasında belirtilmiştir.

"Hayat tecrubesi " (M.Ö., 63, Erkek, Osmaniye).

Pratik yardımlar: Pratik yardımların Yaşlı Ebeveynler ile Yetişkin Çocuklar Arasındaki Karşılıklı İlişkiye Etkisi

Elde edilen bulguların değerlendirilmesi sonucunda aile içindeki pratik yardımlaşmanın ilişkileri olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Bireylerin bu yardımlardan mutlu oldukları, bu yardımların ilişkileri güçlendirdiği, samimiyeti, bağlılığı ve dayanışmayı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

"Yardım yapınca daha güzel ilişki oluyor. Mesela daha yakın duruyor torunlar falan" (H.Ç., 67, Erkek, Kastamonu).

"Tabi ki karşındaki insan memnun oluyor. Dolayısıyla o memnuniyeti okuyabiliyorsunuz. Aradaki ilişki daha sıcak daha güzel oluyor" (C.K., 43, Kadın, Manisa).

"Çok iyi etkiliyor. Sürekli aferin alıyorum" (F.K., 27 Kadın, Osmaniye).

"Çok iyi etkiliyor. Daha samimi oluyoruz. Onların da güven duygusu oluşuyor babamız arkamızda diye. Bu güzel bir şey yani. Problemleri olursa bi 'alo' derler yani. Biz de imkanımız dahilinde çözmeye çalışırız. Baba desteği görmek çok güzel bir şey" (S.Y., 65, Erkek, Afyon).

Dikkat çeken cevaplar arasında yetişkin bir çocuğun bu yardımları yaşlı ebeveynine sağlamasının ebeveynini tembelleştirdiği bilgisi yer almaktadır.

"Annemi daha çok tembelleştiriyor" (C.B., 47, Erkek, Çanakkale).

İstisna olarak yaşlı bireye sahip yetişkin bir çocuk bu yardımların işini engellediğini ama yine de sıkıntı olmadığını belirtmiştir:

"E tabi ki onların hoşuna gidiyor. Beni biraz işimden engelliyor ama sıkıntı yok" (E.B.,45, Erkek, Çanakkale).

4.2.3.1.3. Uzun Süreli Bakım Yardımı

Nitel çalışma kapsamında yaşlı ebeveynleri olan yetişkin çocuklara uzun süreli olarak yaşlı ebeveynlerine bakıp bakmadıkları, yaşlı bireylere ise torunlarına uzun süreli olarak bakıp bakmadıkları sorulmuştur. Bu kısımdaki analizler, bu sorulara evet cevabı veren katılımcıların görüşmelerine dayanarak yapılmıştır. Böylece bakım verme sürecindeki dinamiklerin ortaya çıkması amaçlanmıştır.

Uzun Süreli Bakım Yardımı: Coğrafi Uzaklık

Uzun süreli bakım gereken durumlarda, coğrafi yakınlığın, diğer bir deyişle kuşaklararası coğrafi yakınlığın etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Coğrafi olarak yakın olan yetişkin çocukların gerektiği zaman bakım yardımında bulunduğu

gözlemlenmiştir. Bakıma muhtaç yaşlı anne-babalara yakındaki çocuklarının bakmakta olduğu görülmüştür. Bu durum, benzer şekilde pratik yardımlar için de geçerlidir. Coğrafi mesafenin azalması, özellikle fiziksel yardımlar için önemli bir faktördür.

"Anneme baktım ölmeden önce. Annemin beyin tümörü vardır. On ay baktık yatakta ameliyattan sonra. Bizzat biz baktık… Gelinler bakmadığı için biz üstlendik sorumluluğu. İşin doğrusu bu yani." (H.G., 56. Erkek, Afyon)

" Evet hem anneme hem babama baktım. Babam Alzheimer hastasıydı, kalp hastasıydı sonra da felç oldu. Annem de omurgası kırıldı, kalçası kırıldı. Kendi işlerini kendileri yapamadığı için ben yapmak zorunda kaldım. Babama 4 yıl baktım. Anneme de 5 yıldır bakıyorum. ..Bir tane kardeşim var o uzakta olduğu için, ben yakında olduğum için sürekli gidip gelip yanında olduğum için ben üstlendim bakımı." (N.D. 49, Kadın, Afyon).

"1999 senesinde eşim rahatsızlanmıştı. Onun bakımını tamamen üstlendim tabii ki. Bana bağımlıydı. Yemeğini, temizliğini her türlü ihtiyacını giderdim…..Omurilik felci, …On dört sene baktım. Büyük oğlum İstanbul'daydı. Küçük oğlum küçüktü, dokuz yaşındaydı. Başka seçenek olmadığı için bütün bakımını ben üstlenmiştim. İyi, her şey yolundaydı. Gayet zaman zaman kontrollerini yaptırarak elimizden geldiği kadar bakımını yaptırdık. İlk başlarda evde bakım hizmeti diye bir şey yoktu. Bu yüzden yaşadığımız yerden daha büyük bir merkeze yerleştik. Uzun süre orada yaşadık ama sonra devlet evde bakım hizmeti diye bir hizmeti ayağımıza getirince evimize geri döndük. Çünkü buradaki sağlık ocağında da bu tür bir hizmet veriliyordu. Bunun gibi sıkıntı durumundaki merkeze gönderiliyordu ambulansla. Yani sıkıntılarımız azalmıştı. Evde bakımını da kontrol altına alınca sorun kalmadı. Yatan hastada oluşan yaraları bir süre sonra oluşmaması konusunda kendi kendimizi eğittik. Sonuç başarılıydı. Bir kere yaşadık ama bir daha öyle bir problem yaşamadık. Her şey yolundaydı." (A. A., 65, Kadın, Çanakkale).

Her hangi bir ebeveyninize uzun süre bakmak zorunda kaldınız mı? Sorusuna 35 yaşındaki Afyon'da yaşayan S.G. *(Erkek),*

*"Evet kaldım. Yatalaktı şeker hastasıydı. Ben maddi olarak uzun süre baktım ama 1 hafta falan yanında kaldım. O an için ablalarımın işleri vardı. Mecburen ben baktım. Ben müsaittim." ş*eklinde cevap vermektedir.

Yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi bakım sorumluluğunu genellikle yetişkin kız çocuklarının ya da gelinlerin üstlendiği gözlemlenmiştir. Finansal yardım konusunda erkek çocukların etkili olduğu belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rol dağılımı, pratik yardımlarda olduğu gibi, bakım yardımlarında da ortaya çıkmaktadır.

Uzun Süreli Bakım Yardımı: Torun Bakımı

Her kuşaklararası dayanışmanın diğer boyutlarında olduğu gibi, işlevsel dayanışmanın bir alt boyutu olarak uzun süreli bakım konusunda da kuşaklararası dayanışmanın tek yönlü olduğu söylenemez. Yapılan görüşmelerde yaşlı ebeveynlerin de yetişkin çocuklarına ve torunlarına bakarak, onlarla ilgilenerek yardımcı oldukları ortaya çıkmaktadır. Özellikle kız çocukların ya da gelinlerin çalışması durumunda, büyük ebeveynler torunlarına bakmaktadırlar.

"Kızım çalışıyordu. Anneanne olarak eşim toruna baktı." (A.Ç., 73, Erkek, Niğde).

"Bakıyorum çocuklarıma. Anneleri ev işine gitti çocukları küçüktü ben baktım". (A. S. 70, Kadın, Osmaniye).

Aşağıdaki örnek, parçalanmış ailelerde büyük ebeveynlerin çocukların bakımı konusunda büyük rol oynadıklarını göstermektedir. Parçalanan ailelerde, küçük çocukların yaşamında istikrar sağlayabilmek için büyük ebeveynlerin devreye girdikleri gözlemlenmektedir.

"Torunlarıma, bir tane oğlumun kızı oldu ona baya üç dört sene baktık. Çalıştıkları için ikisi de. Ondan sonra büyük oğlumun oğlu vardı anne babadan ayrıldı. Dört yaşında bize teslim edildi şimdi sekiz buçuk yaşında. Şimdi biz her şeyinde okumasında, giyiminde, eğitiminde okulunda her şeyinde biz ilgileniyoz bu yaştan sonra ve bundan zevk duyuyoz yani. Bu çocuk sokakta kalmış olsa daha kötü olurdu. Şimdi bizim denetimimiz altında olduğu için bizim ihtiyaçlarımızda da bize faydası oluyor şu an. Ufak tefek şeylere gönderiyoruz alıp geliyo. Yani çok güzel bir şey. Bir yere gittiğinde halasına falan onun sesi kesildiğinde hemen anlıyoz onun evde olmadığını. (M. Ç, 66, Erkek, Manisa).

Uzun Süreli Bakım Yardımı: Karşılıklı Bakım

Kuşaklararası dayanışmanın işlevsel boyutunu etkileyen bir konu ise bakımdır. Bakım; bir şeyin iyi halini sürdürmesi ve gelişmesi için gösterilen çaba veya birinin temel ihtiyaçlarını karşılamadır. Yaşlılık döneminde artan hastalıklar ile birlikte yaşlı evebeynlerin bakımının ekonomik, psiko-sosyal boyutları ile planlanması önemli bir konudur. Her yaşlı için olmasa da bakıma ihtiyaç duyma oranı yüksektir. Bu dönemde aile bireyleri bakım için alternatif yollar düşünmektedirler. Modern toplumda değişen aile yapısı, köyden kente göç, doğum oranlarının azalması, doğumda ve 60 yaşında beklenen ömür süresinin uzaması gibi demografik değişimler yaşlı bakımına

ilişkin organizasyonun yapılmasına ilişkin çabaları önemli hale gelmektedir. Yaşlı bakımı çoğunlukla ve öncelikli olarak aile bireyleri tarafından gerçekleştirilmesi gereken bir sorumluluk olarak görülmektedir.

Nitel çalışmada elde edilen sonuçlar; hem çocukların yaşlı bireye sağladığı bakım hem de yaşlı bireyin çocuklarına sağladığı bakım şeklinde değerlendirilmiştir.

Yaşlı bireyin yetişkin çocuğa sağladığı bakımın iki ana nedeni olduğu görülmüştür. Bunlardan ilki aynı evde yaşama, ikincisi çocukları çalıştığı için torununa bakma durumudur. Bakım sağlayamama nedenleri ise üç başlık altında incelenebilir. Bunlar; yaşlı bireyin sağlık sorunları, coğrafi uzaklık veya bakıma gerek duyulmamasıdır.

Yetişkin çocuğun yaşlı bireye bakım sağlamasında ise dört ana neden ortaya çıkmıştır. Bunlar; ailede yaşlı ebeveyne bakacak başka birey bulunmaması, yaşlı bireyin sağlık sorunlarının artması, aynı evde yaşama veya bakımı bir görev olarak görmedir. Yetişkin çocukların yaşlı ebeveyne bakım sağlayamama nedenleri ise iki gruba ayrılabilir: Bunlar yaşlı bireyin ihtiyacının olmaması ya da yaşlı bireyin vefat etmesi olarak sıralanmıştır.

Görüşmeye katılan **yaşlı bireylerin** çoğunun, çocuklarına ve torunlarına bakım konusunda yardımcı oldukları görülmüştür. Yaşlı ebeveynlerin yetişkin çocuklara bakım sağlama nedenleri iki başlık altında toplanabilir: Bunlardan ilki kız çocuğun ya da gelinin çalışması ve bu nedenle toruna yaşlı bireyin bakmasıdır. Yetişkin bireyler, çocuklarının bakımında tecrübesi ve güvenilirliği açısından yaşlı ebeveynlerin bakımını tercih etmektedirler. Yaşlı bireyler de bu durumdan mutlu olduklarını ifade etmişlerdir.

"*Torunlarımıza, anne babalarının bakmaya zamanı olmadığı için (çalıştılar, askere gittiler vb. durumlarda) biz baktık." (A. K. 70, Erkek, Afyon)*

"*13 senedir ben bakıyorum zaten, annesi babası çalışıyor*." *(G. O. 60, Kadın, Ankara)*

İkinci neden ise yaşlı ebecveynler ile yetişkin çocukların aynı evde yaşıyor olmalarıdır. Beraber yaşadıkları için kendiliğinden gelişen bir durum olduğunu, doğal bir iş bölümü yaptıklarını aktarmışlardır.

"*Baktık. 6 yaşına kadar baktık. Bir aradaydık kalabalıktık*." (F. Ç. 72, Kadın, Ankara)

"*Baktım, 3 senedir bu torunun yavrusuna baktım. Kışın baktım yazın evime gittim. Annesi çalışıyordu o yüzden baktım".* (*N. K. 65, Kadın, Artvin)*

Yaşlı bireylerin bakım sağlayamama sebepleri ise üç başlık altında incelenmiştir: Sağlık sorunları olan yaşlı bireyler bakım yardımı sağlayamadıklarını belirtmişlerdir. Bakım sağlayacak güçleri olmadığını ve kendi rahatsızlıkları ile uğraştıklarını aktarmışlardır.

"*Demiştim sana ayağım tutmuyor diye. Kim bana baksın*." *(M. B. 69, Erkek, Bingöl)*

"*Bakamadım sağlık sorunlarım yüzünden. Zamanında torun yapmadılar. 15 sene gecikmeli torun yaparsan böyle olur işte biz yaşlandık artık. Bakamıyoruz. Dizim mesela bugün kapıdan aşağı inemiyorum tutmuyor. Eller tam tutmuyor. Çocuğu tutamıyorsun düşürürüm diye. Geç kaldılar yani.* (*G. S. 66, Kadın, Afyon)*

İkinci neden yaşlı ve yetişkin bireyler arasındaki coğrafi uzaklıktır. Yaşlı bireyler, yetişkin bireyler ile uzak yaşadıkları için rahat ulaşamadıklarını ve bakım sağlayamadıklarını aktarmışlardır.

"*Gurbete gidemiyorum ki ne zaman bakayım hani, gidersem bakarım yani." (G. Ç. 67, Kadın, Artvin).*

"*Yok kızım bakmadım. Uzaktalar zaten. Burdakilerin de zaten annesi çalışmıyor anneleri bakıyor."* (*E. K. 68, Erkek, Niğde).*

Üçüncü neden ise; bakıma ihtiyaç duyulmamasıdır–. Yaşlı bireyler, çocuklarının veya torunlarının kendi ihtiyaçlarını karşılayabildiğini ve yardıma ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir.

"*Olmadı. Hiçbir hastalığı olmadı." (İ. A. 68, Erkek, Çanakkale)*

"*Hayır, baktığım olmadı. Torunların hepsi gelir hepsiyle ilişkilerimiz, sohbetimiz yürür ama her hangi bir bakım durumları, ihtiyaçları olmadı. Öyle uzun zaman yanımızda kalmadılar.* (*Ş. K. 75, Erkek, Manisa).*

Genel anlamda ise yaşlı ebevyenlerin yetişkin çocuklara ve torun bakımına sağladıkları katkının kuşaklararasındaki ilişkileri olumlu etkilediği görülmüştür.

Görüşmeye katılan yaşlı ebeveyne sahip olan **yetişkin çocukların** çoğunun yaşlı ebeveyne bakım konusunda yardımcı ol(a)madıkları görülmüştür. Günümüz yaşam koşulları da bu durumun bir etkileyicisidir. Öncelikle nitel çalışma sonucunda elde edilen sonuçlara göre bakım sağlama nedenleri dört başlık altında derlenmiştir:

İlk neden ailede yaşlı bireye bakacak başka bireylerin bulunmamasıdır– S. G. 35, Erkek, Afyon). Çünkü diğer çocuklar ile coğrafi uzaklık olabilmekte ya da bakmak istemeyen çocuklar olabilmektedir.

İkinci neden yaşlı bireylerin sağlık sorunları yaşadıkları için bakıma ihtiyaç duymaktadırlar. Kronik rahatsızlığı bulunan veya yatağa bağımlı yaşayan yaşlı bireylere çocukları tarafından bakım sağlanmaktadır.

"*Evet. 4 yıl boyunca 24 saat baktım. Kardeşlerim bakmadı. Ilk etapta zorlandım. Kardeşlerim istemedi. Çünkü Alzheimer çok zor bir hastalık. Bakımı çok zor bi iş. Ilk etapta zorlandım ama alıştım. Keşke yaşasaydı da bir 10 yıl daha baksaydım.* (*M. Y. 49, Kadın, Ankara).*

Üçüncü neden yaşlı birey ve yetişkin çocuğun beraber yaşamalarıdır. Aynı evde yaşadıkları için yaşlının her ihtiyacı genel anlamda çocukları tarafından karşılanmaktadır.

"*Zaten şu anda biz annemle birlikte uzun yıllardır kalıyoruz. Ben 38 yaşındayım 38 yıldır beraberiz yani. Rahatsızlıktan dolayı bir bakım söz konusu değildi." (Ş. K. 38, Erkek, Afyon).*

"*Tabiki. 19 senedir. Sebebi işte eşimin tek erkek olması. 2 tane görümcem var, hani onlarda kalmak istemiyor. Bir de bu ev de onun olduğu için ben onun yanına geldim. Yani hep biz baştan beri bir beraberiz. Sonradan olan bir olay değil bu."* (*Ç. K. 36, Kadın, Ankara)*

Dördüncü neden ise, çocukların bakımı görev olarak görmesi, ailesi oldukları için bu sorumluluğu gerçekleştirmesidir Burada çocuklara yaşlı ebeveynlere bakım sağlama nedenleri sorulduğunda 'Ailemdir, atamdır' gibi yanıtlar vermişlerdir.

"*Sevgi. Onlar bize yıllarca baktı. Ve hala daha da bakacağından emindik. Bizim de görevimiz. Kanser… Birden eridi gitti yani. Yalnız babamın hastalığında yaklaşık bir on beş gün kadar yatmışlığı oldu hastanede. Ama ona da bizim bakmamıza ihtiyaç kalmadı çünkü makinedeydi. (C. Ö. 36, Erkek, İstanbul).*

"*Kayınvalidem kalpten ameliyat olmuştu bir ay kadar baktım. Görümcem umreye gidince bakacak kimse olmadı, baktım."* (*H. Y. 45, Kadın, Niğde).*

Yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerine bakım sağlayamama nedenleri ise üç başlık altında derlenmiştir:

İlk neden, yaşlı bireyin bakıma ihtiyaç duymamasıdır. Bu yanıtı veren çocuklar yaşlı bireyin yardım almadan ihtiyaçlarını karşılayabildiğini belirtmişlerdir.

"*Hayır. Aynı şehirde 20 dakikalık mesafede olan başka bir konutta kalıyorlar." (İ. H. 35, Erkek, Bingöl*

"*Hayır, kalmadım. Köyde yaşıyor."* (*F. D. 50 Kadın, Kastamonu)*

İkinci neden, yaşlı bireyin vefat etmesidir. Yetişkin çocukların yaşlı ebeveynleri vefat etmeden önceki bakım sağlama durumları ise değişiklik göstermektedir.

"*Kaldım. Anneme baktım. Kendi anneme. Kısmi felç geçirmişti annem. Vefat etti." (E. K. 42, Kadın, Ankara).*

"*Evet. Kaynanam ve kayınbabama baktım. Kaynanam alzheimerdı. Kayınbabam da 90 yaşında öldü.* "(*M. E. 49 Kadın, Niğde).*

Üçüncü neden ise coğrafi uzaklıktır. Yaşlı birey ile uzak kalan yetişkin çocuklar bakım sağlayamadıklarını, sık iletişim kuramadıklarını belirtmişlerdir.

"*Hayır bakmadım. Annem ve babam kışın bize gelirler 2 ay kalıp geri giderler." (H. A. 33, Erkek, Adıyaman).*

"*Kalmadım. Ben bakmadım. En küçük kardeşim baktı. Annem onların yanında durduğu için."* (*N. B. 53, Kadın, Kastamonu).*

4.2.3.2. Normatif Dayanışma

Normatif dayanışma (normative solidarity) yaşlı ebeveyn ve yetişkin çocukların geleneksel aile normları üzerinde anlaşma derecesiyle ölçülen ve nitelendirilen bir dayanışma biçimidir. Normatif dayanışmanın yüksek olması, diğer kuşaklararası dayanışma türlerini de destekleyen bir durumdur.

Tablo 3: Normatif Dayanışma Temaları

Normatif Dayanışma Temaları
Maddi Yardımlar ve Normatif Dayanışma
Pratik Yardımlar ve Normatif Danışma
Uzun Süreli Bakım ve Normatif Dayanışma
Yaşlılıkta Yaşam Tercihleri
Ailenin Önemi
Bir Tabu olarak Huzurevi
Bakım için Motivasyonlar
Geleneksel ve Kültürel Normlar
Dini Motifler
Toplumsal Cinsiyet
Devlet ve Aile Ekseni
Miras ve Bakım
Çalışma Yaşamı ve Bakım

4.2.3.2. 1. Normatif Dayanışma: Maddi Yardımlar

Görüşmeler esnasında yaşlı ebeveynlere ve yetişkin çocuklara birbirlerine karşı maddi yükümlülük hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. Verilen cevaplar göstermektedir ki, hem yetişkin çocuklar, hem yaşlı ebeveynler birbirlerine maddi sorumluluk hissetmediklerini, ancak ihtiyaç doğrultusunda birbirlerine yardım edebileceklerini belirtmişlerdir.

"Çocuğunun ihtiyacı olduğu zaman her zaman eğer durumu iyiyse yardım edebilirse çocuklarına yardım etmeli. Onlar için çalışıyorum diye düşünüyorum. (M.G., 65, Kadın, Kastamonu)"

Her ne kadar yaşlı ebeveynler çocuklarının işleri olduğunu, çalıştıklarını ve çocuklarının ihtiyaç duymadıklarını belirtseler de, fazla paralarını çocuklarına verdikleri gözlemlenmektedir. Aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi yaşlılıkta fazla paranın lazım olmadığı görüşü yaygındır. Ülkemizde de yaşlı bireylerin çoğu fazla paralarını çocuklarına vererek kuşaklararası dayanışmayı güçlendirmeyi amaçladıkları görülmektedir.

"Biz yaşlılar parayı ne yapacağız ki. Parayı harcayacak sağlığımız yok. Fazla param olduğunda çocuklarıma dağıtıyorum." (A.G., 68, Erkek, Adıyaman).

Yaşlı Ebeveynlerin Yetişkin Çocuklarına Karşı Maddi Sorumluluk Anlayışları

Yaşlıların çoğu imkanları varsa çocuklarına karşı kendilerini sorumlu hissetmektediler ve çocuklarına bağlılıkları yüksek düzeydedir. Yaşlılar çocuklarının rahat bir hayat yaşamaları için maddi destek konusunda kendilerini sorumlu hissettiklerini belirtmektedirler. Araştırmada belirlenen temalar şunlardır; imkanların yetmesi, anne-baba görevi, rahat bir hayat geçirme, ihtiyaç duyma.

Örneğin katılımcılardan M.Ç. (66, Erkek, Manisa) " *Çocuklarımdan ihtiyacı olup de bizim de imkânlarımız olduğunda vermiyosak zaten bu hoş bir şey değil yani cimrilikten başka bir şey değil. Bir insan evladının sıkıntı çekmesini istemez, istemeden zaten onların ihtiyaçlarını görür. Ben böyle inanıyom. Çünkü buna ne derler dünyada her malı mülkü var; çoluğu çocuğu, damadı, kızı zebillik içinde adam vermiyor. Öldükten sonra, öldükten sonra ne yapacaksın, mezara mı götürecen o parayı. Dünyada iken gözünle gördüğün şekilde ver hiç olmazsa onların da rahat yaşadığını görürsün. Böyle mal sevgisi olmaz yani."* şeklinde görüşlerini açıklayarak ihtiyaç doğrultusunda çocuklara yardım yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Yaşlıların bir kesimi kendi ihtiyaçlarından önce çocuklarının ihtiyaçlarını ön plana çıkarmaktadır. Önce çocuğum rahat etsin ben artık zaten yaşlıyım yaklaşımı, bu anlayışta azımsanmayacak bir düzeydedir. Farklı bölgelerden araştırmaya katılan yaşlı ebeveynler bu konuda benzer görüşler açıklamışlardır:

"Tabi sıkışırsa eğer desteklenmeli kızım. Çocuğum orda darlık çekerken ben burada bolluk mu çekeyim. Ben yemesem de olur onlar yesin". (*E.K. 68,Kadın, Niğde).*

"Mümkünse, ekonomik durumu uygunsa evet desteklemelidir. Çünkü onların daha çok ihtiyacı var. Ev, araba, çocuklar, onların tahsili vb. ihtiyaç çok. Örneğin şimdiden büyük torunum kreşe gidiyor. Yıllığı 20.000 lira falan yani uçuk biraz oralarda fiyatlar. Mutlaka onları desteklemek lazım. Rahatlamaları için" (*G.S. 66, Kadın, Afyon).*

Araştırmaya katılan bazı yaşlılar sadece çocuklarına değil torunlarına da maddi sorumluluk hissetmekte ve bunu kendilerinin görevleri arasında görmektedirler.

"Şimdi şöyle ben daha öncede gelmezden önce de torunumu bir sene iki sene dershaneye göndermişimdir. İhtiyaçları olduğu zaman gene destek vermişimdir yani istedikleri zaman. Bazen ihtiyaçları oluyor söylüyorlar veriyoruz. Tarlada zeytinler her sene yağ verdiği zaman yağ veririm. Afiyetle yiyorlar, memnun olduklarını da söylüyorlar, beğeniyorlar. Bu şekilde benim yapabileceğim şeyler bunlar. Olan kişi çocuklarını desteklemeli eğer yoksa çocukları büyüklerini desteklemeli." (*M.K. 72,Erkek, Kastamonu).*

Yaşlılar ayrıca çocuklarına manevi destekte de bulunmakta ve bu desteği de kendi rol ve sorumlulukları arasında görmektedirler:

"*Soruyu tam yanıtlayabilmem için kendimin çok dolu olmam gerekir, varlıklı olmam gerekir. Ben emekliyim. Maddi olarak değil de daha çok manevi olarak sorumlu hissediyorum."* (*İ.Ö,66, Erkek, Afyon).*

Araştırmaya göre çok küçük bir oranda da olsa bazı yaşlılar çocuklarına maddi olarak sorumluluk hissetmemektedirler. Araştırmaya katılan Niğde'de yaşayan 67 yaşındaki R.K. (Kadın) şu görüşleri belirtmiştir: "*Benim fikrim şu ki kızım hiç 5 kuruş bile vermemem lazım kendi ayakları üzerinde durabilmesi lazım. Çocukları hep alıştırmayacaksın vermeye"*

Yetişkin Çocukların Yaşlılara Maddi Destek Konusundaki Yaşlı Ebeveynlerin Değerlendirmeleri

Yaşlıların büyük kısmı çocuklarından maddi beklenti içindedirler. Yaşlılara göre çocuklarının gücü yetiyorsa bu destek çocuklarının görevidir. Ama yaşlıların geliri kendilerine yettiğini düşündükleri zaman herhangi bir beklenti içine girmemektedirler. Yaşlı katılımcılarda, "yaşlının ihtiyacı varsa çocuğun görevi anne-babasına bakmaktır" anlayışı hâkimdir. Araştırmada elde edilen temalar; ihtiyaç duyma, evlatlık görevi, gücü yetme ve rahat etme olarak ortaya çıkmıştır:

"*İhtiyaç sahibi anne babalar mutlaka desteklenmeli, unutulmamalı ama benim her hangi bir beklentim yok çocuklarımdan. Gelip konuşmamız, şöyle sohbet etmemiz, ufak bir hediye alması bana yetiyor zaten de. Fakir anne baba çocukları tarafından desteklenmeli, çünkü yaşlanmış, hiçbir geliri şeyi yok ama bunun yanında annenin babanın durumu iyi ise çocuklarına mutlaka destek vermeli. Çünkü rahat olur o zaman*." *(M.K 72,Erkek, Kastamonu).*

Diğer yandan eğer çocuğun maddi olanakları yeterli ise anne-babasını desteklemesi beklentisi ortaya çıkmaktadır.

" E Tabii ki anne babanın ihtiyacı varsa ve çocuğun durumu müsaitse tabii ki desteklemelidir. Anne baba da kimseden destek beklememelidir, çocuğunda imkân varsa."(A.A., 65, Kadın, Çanakkale).

Ayrıca maddi destek konusunda "karşılıklı destek" dikkat çeken kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram birçok yaşlı tarafından kullanılmıştır.

"Destekelemeli kızım bu karşılıklı olacak. Anne-baba evladı destekleyecek; evlat da anne babayı destekleyecek." (*E.K. 68,Kadın, Niğde).*

Yetişkin Çocukların Yaşlı Ebeveynlerine Karşı Maddi Sorumlulukları

Nitel çalışmaya katılan yetişkin çocukların bazıları yaşlı ebeveynlere maddi destek yapılmasının yaşlı bireyin maddi durumuna bağlı olarak gerekli olduğunu belirttikleri tespit edilmiştir. Katılımcılar bu desteğin sevgi saygı açısından önemli olduğunu, bağlılığı artırdığını belirtmektedirler. Diğer yandan eğer ihtiyacı varsa ebeveynlerin de çocuklara yardım etmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun anne baba görevi olduğu ifade edilmiştir. Araştırmada, gücü yetme, ihtiyaç duyma, anne- baba görevi ve yaşlının paraya ihtiyaç duyması/duymaması gibi temalar elde edilmiştir.

"*Durumları iyiyse desteklemelidirler. Yetişkin çocukların çocukları okuduğu için, bazen sıkıştıkları için, düğün falan oluyor, çocukların eğitim masrafları oluyor. O yüzden desteklerlerse daha iyi olur.(N.D., 49, Kadın, Afyon).*

Bazı katılımcılar ise yaşlıların paraya ihtiyaç duymadıklarını, yaşam dönemi itibarıyla yetişkin çocukların paraya daha fazla ihtiyaç duyduğunu belirtip yaşlıların yetişkin çocuklarını maddi yönden desteklemeleri gerektiğini belirtmişlerdir.

"*Çocuklar bir noktaya kadar yetebiliyorlar. Anne babalar zaten çok ihtiyacı olmayan kişiler olduğunu düşünüyorum. Anne baba yaşlanınca çok paraya ihtiyaç duymuyorlar bence. Maddi olarak çocuklarını destek olmalılar diye düşünürüm." (P.A., 39, Kadın, Çanakkale).*

Bazı yetişkin çocuklar ise yaşlılıların maddi desteğine karşı çıkmaktadırlar. Yaşlıların sorumluluk ve görevlerini çocukları için yerine getirdiklerini düşündüklerini belirtmişlerdir. Araştırmada elde edilen tema görevini tamamlama olarak belirlenmiştir.

"Hayır. Eğer yetişkinler kendileri kazanıyorlarsa gerek yoktur. Benim mesela hiç maddi olarak bir beklentim olmadı. Ama isterse verir o ayrı bir olay da ama beklentim yok. Ha ben evlendiğimde araba aldı vb. şeyler aldı da almasa da olurdu. Ben o kadar önemsemiyorum yani. Benim düşüncem beni okuttu, ben üniversite okudum, bir mesleğim var, kazancım var, kendi ayağımın üstünde duruyorum o yüzden gerek yok".(H.K., 42, Erkek, Afyon).

Yaşlılara maddi destek özelikle yaşlının ihtiyacı varsa ve de yetişkin çocuğun maddi imkân sağlayabilecek gücü varsa yüksek bir oranda sorumluluk hissedilen bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuklar kendilerini anne babalarına karşı borçlu hissetmekte; maddi desteği evlatlık görevi olarak görmektedirler. Anne babalarını kimseye muhtaç etmeme fikri de katılımcılarda baskın bir şekilde görülmektedir. Ayrıca yetişkin çocuklar maddi destek sağlamanın dini bir görev olduğunu da belirtmişlerdir. Araştırma sonuçlarının bu bölümünde gücü yetme, ihtiyaç duyma, borçlu hissetme, dini görev, gelenek-görenek, yabancıya muhtaç etmeme gibi temalar elde edilmiştir.

"*İhtiyaçları varsa kesinlikle. Zaten ben ilahiyatçıyım aynı zaman da. Zekât verilecek grupları İslamiyet sayarken anne babayı, evladı, dedeyi, nineyi, torunu saymaz. Niye? Çünkü zaten bunlar birbiriyle sürekli karşılıksız destekleme emri içerisindedirler. Dolayısıyla bunlar birbirine zekât veremez zaten desteklemekle yükümlü tutulmuşlardır. Dolayısıyla dinimizin emrettiği şeyi bireylerin düşünüp gerçekleştirmeleri gerekir." (M.F.T., 44, Erkek, Manisa).*

“Çocuğun durumu iyiyse anne-babanın durumu da kötüyse desteklemeli. Çocuğumun durumu kötüyse nasıl desteklesin ki” (M.E., 49, Kadın, Niğde).

“İhtiyacı varsa muhakkak desteklemelidirler. Muhtaçsa maddi, manevi mutlaka desteklenmelidir. Nedeni de zor durumda kalmasınlar, başkalarına muhtaç olmasınlar. Rahat yaşayabilmeleri için desteklenmelidirler. Yaşları da ileri olduğu için çalışamazlar o yüzden destek olunmalıdır. İhtiyaçları varsa eğer.” *(N.D., 49, Kadın, Niğde).*

Yetişkin çocuk olup, araştırmaya katılan bireylerden yaşlılara karşı kendilerini sorumlu hissetmeyenler genellikle maddi gücü olmayan ya da halen yaşlı anne-babasının desteğiyle geçinen katılımcılardır.

“*Yok, benim öğle bir durumum yok çünkü annemin zaten maddiyatı yerinde yani benim ekstra bir şey yapmama gerek yok ama mesela kendime bir şey beğenmişim anneme de alırım. Parası olmadığından değil de benim hoşuma gittiği için. Hani onda da olsun, o da beğenir.”(İ.K., 44, Kadın, Manisa).*

“ *Yani. Çok değil. Abimle yaşadığı için. Çoğu şeyi onlar hallediyor. Annemin de maaşı var zaten.”(N.Ç., 45, Kadın, Ankara).*

4.2.3.2.2. Normatif Dayanışma: Pratik Yardım ve Normlar

Araştırma kapsamında hem yaşlı ebeveynlere, hem de yetişkin çocuklara pratik yardım konusunda diğer kuşaklardan beklentileri sorulmuştur. Yaşlı ebeveynler genç kuşaklardan hizmet beklediklerini, gençler ise yaşlı bireylerin hizmet etmesinin doğru olmayacağını belirterek bu normlar konusunda uzlaşmışlardır. Geleneksel aile normları, işlevsel dayanışmanın pratik boyutunda da kendini göstermişti.

Bu kapsamda hem yaşlı ebeveynlere hem de yetişkin çocuklara *"Sizce yaşlı ebeveynler yetişkin çocuklarına günlük ev işlerinde yardımcı olmalı mıdır? Neden?”* sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar aşağıdaki gibidir:

“Ben yaşlı olduğum için olamıyorum, yok olmamalıdırlar.”(A.A. 66, Kadın, Artvin)

“Bence yardım etmemeli, yaşlandıkça ayakta durmaları, hareket etmeleri çok hoş değildir.”(M.A.,44, Erkek, Ankara).

Yaşlı Bireylerin Günlük İşler Konusundaki Kendi Sorumluluk Anlayışları ve Çocuklarından Beklentileri

Yaşlı bireylerin günlük ev işlerine katılım noktasında bazı görüşler "evet yardım etmeliyiz" ya da "gücümüzün yettiği oranda yardım etmeliyiz" şeklinde olmuştur. Genelde bu yönde fikir belirten yaşlılar karşılıklı ilişkiye değinmiştir. Ayrıca yardımın aile içinde bağlılığı artırdığı görüşü ortaya çıkmıştır. Bu konuda araştırmada karşılıklı destek, gücü yetmek, bağlılık, bir arada yaşama gibi temalar olmuştur.

"Aynı evde yaşamıyoruz. Aynı evde yaşamasak da bir araya geldiğimizde tabi ki yemeğinde temizliğine yardımcı oluyorum. Oğluma gittiğimde veya kızıma gittiğimde o bir şey yaparken bende öbür işte yardımcı oluyorum. Büyükler küçüklere yardım ediyorsa niçin küçükler büyüklere yardım etmesin." (*M.G.65, Kadın, Kastamonu).*

Yaşlı katılımcıların önemli bir kısmında "biz yaşlılıktan dolayı yardım edemeyiz" görüşü ortaya çıkmıştır. Bu konuyla ilgili olarak yaşlılık, gücü yetmeme, dinlenme gibi temalar belirlenmiştir. Katılımcılardan A.K (70, Erkek, Afyon) bu konudaki görüşünü şu şekilde dile getirmiştir: "*Hayır. Çünkü yaşlanmış bir kişiye çocuklarının yardımcı olması gereklidir."*

Yetişkin Çocukların Yaşlılara Günlük İşlere Yardım Konusunda Sorumluluk Hissi

Yetişkin çocuklardan çoğu yaşlılara günlük işlerde yardım edilmesi gerektiğini, onların yaşlı olduğunu günlük işlerini yerine getiremedikleri için destek alması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu yardımı verme gerekçeleri ise yardımı evlatlık görevi, anne babaya saygı, bir arada yaşamının getirdiği sorumluluk, dini ve kültürel değerler olarak ortaya çıkmıştır. Bu konuyla ilgili temalar yaşlılığın getirdiği güçsüzlük, kendine yetememe, evlatlık görevi, anne-babaya borç, dini emirler, gelenek ve görenekler olarak sıralanmıştır.

"Tabi olmalıdırlar. Çünkü yaşlılar zaten çok iş yapamazlar ki mecburen onlara yardımcı olmak lazım yani. Yaş itibariyle yani kendileri yapamadıkları için ihtiyaç olduğunda yardımcı olunmalıdır. "(*H.K., 42, Erkek, Afyon).*

"*İhtiyaçları varsa muhakkak olmalıdır. Kendi işlerini kendileri göremiyorlarsa zaten yardımcı olmak zorunda. Nedeni anne babaları sevinmesi için anne babası muhtaçsa zaten niye yapılmasın. Biraz da mecbur hissederiz yani onlar yapamadığı için." (N.D., 49, Kadın, Afyon).*

"Tabi ki. Çünkü belli bir yaştan sonra insan tutup temizliğini yapamıyor, onun için mecburen evlatları, evlatları gelemiyorsa bile kendi arasında parayı toplayıp bir temizlikçi getirip annesinin veya evet kayınvalidesinin evini mutlaka temizlemeli veya temizletmeli. Çünkü yaşlılar bunu yapamaz. Yaşlı kendine zor bakıyor ki temizliği nasıl yapsın?" (M.K., 49, Kadın, Ankara).

Yetişkin Çocukların Günlük İşlerde Yaşlılardan Beklentileri

Yetişkin çocuklardan bazıları yaşlının çocuklarına günlük işlerde yardım etmesine kesinlikle karşı çıkmaktadırlar. Yaşlının artık görevini tamamladığını günlük işlere gücünün yetmeyeceğini ve dinlenmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bu konuda görevlerini tamamlama, dinlenme, gücü yetmeme gibi temalar elde edilmiştir.

" Yok canım. Neden çünkü yaş itibariyle gerek yok". (H.K.,42, Erkek, Afyon).

"Yaşlı birinin pek verimli olabileceğini düşünmüyorum. Hani aşırı yaşlı verimli olacağını düşünmüyorum. Çocuklara karşı." (*E.K., 42, Kadın, Ankara).*

"Kesinlikle hayır. Artık dinlenmeleri lazım. Hele hele ev işlerinde deyince kesinlikle. "Köle efendisini doğurduğunda kıyameti bekleyin." diyor Peygamber Efendimiz bunun anlamı nedir diye âlimler düşünmüşler. Köle: yaşlandığı halde evladına hizmet etmek mecburiyetinde kendini hisseden anne babadır hükmüne varmışlar. Yani anne baba evladının gölgesinde oturacak yaşta ona hizmet etme çabası içerisine girerse bu zulüm olur."(M.F.T., 44, Erkek, Manisa).

Yetişkin çocuklardan yaşlıların güçlerinin yetebileceği işler yaparak, günlük ev işlerinde yardımcı olabileceği işler olduğunu düşünmektedirler. Bu işlerin başında torun bakımı gelmektedir. Bu konuda zaman geçirme, gücü yettiği işi yapma, torun bakma gibi temalar işlenmiştir.

"Eğer gençlerse yani yardım etme imkânları varsa etmelidirler, eğer anne baba çalışıyorsa. Eğer torunları yalnızsalar o konuda yardımcı olabilirler ama daha fazla bir beklenti içine de olmamak lazım." (Ü.S., 36, Kadın, Manisa).

"Bazı ihtiyaçlarına yardımcı olabilir vakit geçirmek için." (T.B., 53, Erkek, Kastamonu).

"Sağlıklıysa, eli kolu tutuyorsa, hastalığı yoksa etmeli" (M.E., 49, Kadın, Niğde).

4.2.3.2.3. Normatif Dayanışma: Uzun Süreli Bakım ve Normlar

Hem yaşlı ebeveynlere, hem de yetişkin çocuklara yaşlandıklarında onlara kimin bakması gerektiği ya da onlara kimin bakmasını istedikleri sorulmuştur. Hem yetişkin çocuklar, hem de yaşlı ebeveynler bakıma ihtiyaç duyduklarında öncelikli olarak kendilerine çocuklarının bakmasını arzu etmektedirler. Yetişkin çocuklar, bakıcı ya da huzurevi seçeneklerini, hem kendileri, hem de ebeveynleri için en son alternatif olarak değerlendirmektedirler.

Uzun Süreli Bakım Konusunda Yaşlı Ebeveynlerin Beklentileri

Bu konuda yaşlı katılımcıların çoğu çocuklarının kendilerine uzun süreli bakmalarını ve bu sorumluluğu üstlenmelerini istemiştir. Bunun çeşitli gerekçelere dayandırmışlardır. Bu dayanaklar sosyal, dini, milli, kültürel normlar ya da evlat olma sorumluluğu çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Yaşlılara göre bir çocuğun en temel görevi bakıma muhtaç olmuş anne-babasına bakmaktır. Bu konu hakkında evlatlık görevi, dini emir, gelenek-görenek, vicdan gibi temalar elde edilmiştir. Örneğin katılımcılardan M.Ç (66, Erkek, Manisa) bu konudaki görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: "*Tabi canım niye bakmasın evlat. Anne baba niçin evlat yetiştiriyor? Zamanı geldiğinde böyle bir ihtiyaç duyduğunda evlatlarının anne babalarını bakmalarını ister. Yabancıların bakmasını istemez ama onlar bazı kişiler var mesela kendilerinin iş sorunları olduğu için birilerini tutuyolar parayla baktırıyolar. O da bir hizmet onlara göre. Ama ne kadar da bakılsa bir anne baba evladının yanında olarak bakmasını ister."*

*"Tabi bu bizim Türk örf ve âdetimizde var zaten. İslam açısından zaten var ayetle, hadisle sabit. Hani diyor ya ayet-i kerimede: " Anneleriniz, babalarınız yaşlandığında, bakıma muhtaç olduğunda onlara bakarken onlara 'üf" bile demeyiniz" bu üf bile hani en ince bir söz olduğu halde onu bile söylemeyiniz diyo. Onun için küçüklerin devamlı da olsa büyüklere bakmasında kendileri için de büyükler için de çok büyük faydaları olur maddi manevi. Ama tabi bu bakımlar zor. Tabi onlar, biz küçükken bize yaptıkları fedakârlıkları düşünecek olsak; belki onlar büyükler için bir on sene çekerler ama biz onlar yaşadığı müddetçe 40 sene 50 sene durumları maddi manevi iyi olsa, her şeylerine katkı sağlamaya bakmaya çalışıyoz. Allah muhafaza başlarına her hangi bir işten atılmada, mahkumiyet giymelerinde çoluklarına çocuklarına kol kanat geriyorsak çocukların da bir 10 sene 15 sene 5 sene babalarına annelerine bakmaları her halde vicdanen de insanlık yönünden de iyi olur. "(*S.T., 71, Erkek, Manisa)

"Evet bakmalı çünkü bizim dayanağımız onlar bakmasa bize başka kim bakacak. Bizim örfümüz adedimiz böyle. Dinimizde böyle emrediyor zaten." (D.B., 72, Kadın, Bingöl).

Yaşlı katılımcıların uzun süreli bakım konusunda belirttikleri önemli konulardan biri de bakıcıdır. "Çocuklarımız bize bakmıyorsa bile en azından bize bakıcı tutmalıdırlar" fikri birçok yaşlı tarafından belirtilmiştir.

"*Bir yardımcı almalılar bakamazlarsa ama annemiz babamız bizi küçükken büyüttü ihtiyacı olduğunda yanındaysa hani iyi günde kötü*." *(M.G., 65, Kadın, Kastamonu)*

Yaşlı katılımcıların bazıları uzun süreli bakım konusunda çocuklarından herhangi bir beklentileri bulunmamaktadır. Bu yaşlıların katılımcılar içerisindeki oranları çok düşük düzeydedir. Yaşlıların çocuklarına rahatsızlık vermek istemedikleri için uzun süreli bakım konusunda herhangi bir beklentileri bulunmamaktadır. Bu konuda rahatsızlık vermeme, dışlanma korkusu gibi temalar elde edilmiştir:

"Ben öyle düşünmüyorum. Şimdi şöyle, gençlerin kendine özgü bir yaşantıları var. Evliler, yuvalarına karşı sorumluluğu var ama bana bakacak diye bir kural yok. Eğer benim maaşımı, sosyal güvencem her şeyim varsa kendime bir bakım yurdunu tercih ederim. Buna çocuklarım ne kadar itiraz etse de ben bunu her fırsatta söylüyorum. Çünkü belli bir yaşa geldikten sonra insan ne bileyim bazı ihtiyaçlarını karşılayamıyor. Ama bir bakım yurduna yerleştiğinde seninle her yönüyle ilgilenildiği için. Çünkü çocuklarım üzülmesin diye ben bakım yurdunda kalmayı tercih ederim. Kendi yaşıtlarım ile birlikte (G.P., 65, Kadın, Çanakkale).

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı gibi özellikle ekonomik açıdan yaşlı bağımsız karara verebilecek düzeyde olduğunda çocukların ayük olmama görüşü daha ağırlıklı olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece öğrenim düzeyi yüksek, yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip olan yaşlıların bakım konusunda daha bağımsız karar verebilecekleri ve aile bakımı dışındaki seçenekleri de düşünebilecekleri görülmektedir.

Uzun Süreli Bakım Konusunda Yetişkin Çocukların Sorumluluk Anlayışları

Yetişkin çocuklar, "uzun süreli yaşlıya bakmak evlatlık görevdir ve zorunludur" görüşüne sahiptirler. Bu görüş tüm bölgelerde, birçok katılımcı tarafından aktarılmıştır. Bazı katılımcılar bunun insani bir görev olduğunu, bazıları vicdani bir sorumluluk olduğunu belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar kültür ve geleneklerine değinmiş ya da uzun süreli bakımı dini bir görev

olarak görmüşlerdir. Bazı katılımcılar çevrenin dedikodusu ya da çevre baskısından çekindikleri için sorumlu hissettiklerini belirtmişlerdir. Araştırmada elde edilen temalar şunlardır; evlatlık görevi, çevre baskısı, dini emir, gelenek görenek, anne-babaya borç, insani görev, vicdan.

"Bakmalı. Ben yaptım. Kimseye güvenemezsin, çünkü o seni bebekken büyüttü, gözünden sakındı, gezmesinden kesti, eşinden ilgisini kesti, her şeyden ilgisini kesti, seni büyütü. Sen de ona aynı özeni göstermeye mecbursun. Annen veya baban, canın ya. Hani sen canına bakmadan durabilir misin? Yok. Ben… bakmalı. Bakıma muhtaç da olsa, değil 1 yıl, 10 yıl da olsa yüksünmeden bir evlat Anaya babaya bakmalı. Cennet kapısı onlar. Atmamalı. Bir de sana şunu söyleyim. Annenin babanın kötüsü olmaz." (*M.Y., 49, Kadın, Ankara).*

"Bence vicdanı olan her evlat mecbur kılmalı kendini buna. Aksi takdirde çevrenin dedikodusunu biliyorsunuz. Çocuk annesine bile bakamıyor. Bunu dedirtmektense kendi imkanlarıyla bakabilmeli bence" (C.Ö., 36, Erkek, Çanakkale).

"Kesinlikle bizim geleneğimizde huzurevi yok. Bu batıdan bize sipariş edilmiş, asla kültürümüzle bağdaşmayan bir şeydir. Nasıl ki küçükken anne baba çocuğuna bakmışsa, onu büyütmüşse, çok huysuz, çok ağlıyo, çok zırlıyor demediyse, saçını süpürge ettiyse, gücünü kuvvetini evladına sarf ettiyse; evlatta yeri geldiğinde anne babasına elinden geleni yapmak zorundadır."(M.F.T., 44, Erkek, Manisa).

4.2.3.2.4. Normatif Dayanışma: Yaşlılıkta Yaşam Tercihleri

Ailenin Önemi

Bakım konusunda hem yetişkin çocuklar, hem de yaşlı anne babalar muhtaç olduklarında çocuklarının onlara bakmasını istemektedirler. Aile bağları bakım konusunda ilk tercih olmaktadır. "Yabancı" ların ya da başkalarının onlara bakmasını istemediklerini belirtmişlerdir. Başkalarının onlara bakabilme kapasitesinden şüphe duyduklarını söylemektedirler. Özellikle "yabancı" kelimesinin kullanılması, ailenin bakım konusundaki önemini vurgulamaktadır. Aynı yaşta ve aynı şehirden iki kişinin benzer ifadeler kullanması dikkat çekicidir.

"Onlara biz bakarız, göndermek istemeyiz, dediğim gibi bizde adet böyle, anne baba atılmaz Ben de çocuklarım tarafından bakılmayı isterim, yedi ***yabancının*** *kim olacağı belli değil. (Y.A. 32 Erkek, Adıyaman).*

“Yaşlanınca çocuklarım tarafından bakılmayı isterim ama onlar bakmazsa mecburen huzurevine giderim. ***Yabancının*** *bana bakmasını istemem.” (Ş.C. 32 Erkek, Adıyaman).*

“Ben bakarım /hayır/çünkü anne babama hiç bir bakıcı benden daha iyi bakamayacağına inanıyorum. (S. D., 30, Erkek, Bingöl)

Bir Tabu Olarak Huzurevi

Huzurevi ve bakımevi gibi kurumsal bakım şekilleri, her ne kadar istenmiyor olsa da, bazı katılımcılar bu kurumları son çare olarak tercih etmektedirler. Bu durum geleceğe ya da çocuklarına bir güvensizlik duyulmasıyla ilişkilendirilebilir:

"Üç tane kızım var onlar bakar diye umuyorum. Bakılmayacağımı anlarsam giderim eğer zorunda olursam giderim tabi. En son çare orası." (B. G., 30. Kadın, Niğde).

“Elbette çocuklarımın bakmasını isterim. Çocuklarım öyle bir yükü taşımazlarsa o zaman devletin huzurevlerine mecbursun yani. Mesela Allah vermesin, benim elim ayağım tutmadı, daha zor durumlarda kaldım… Aşağıda Bektaş diye bir arkadaş var, 5 oğlu bir kızı var. Huzurevinde yatıyor. Maaşını oraya veriyor. Hava yollarının orada bir huzurevi var, adam orada yatıyor. Öyle bir durum olursa elbette.”(O.Y. 77, Erkek, Ankara)

4.2.3.2.5. Normatif Dayanışma: Bakım İçin Motivasyonlar

Geleneksel ve Kültürel Normlar

Geleneksel normların huzurevlerinin bir tabu olarak algılanmasında rolü büyüktür. Kültürel olarak huzurevleri kabul gören bir yer değildir. Medyanın yarattığı negatif izlenimin yanı sıra, bilmemekten ve bilgisizlikten kaynaklanan bir önyargı da mevcuttur.

“Yaşlılara tabi ki çocukları bakmalıdır. Bizim burada (Adıyaman) huzurevi yok, olsa da kimse göndermez. Bizim âdetimiz böyle”. (Ş.C. 32 Erkek, Adıyaman).

“Çocuklarım tarafından bakılmak isterim. Huzurevine gitmek istemem. Çünkü kendi evlatlarımın yanında kalmayı tercih ederim. Huzurevleri kötü veya iyi diye yorum yapamam çünkü görmediğimiz bir şey. Bir de şey kültürü var tabi bizde dedelerimizden, büyüklerimizden görme ananelerimiz var.

Bizde öyle. Ana babaya çocuklar bakar. Öyle bir model var önümüzde. Bizden ondan dolayı çocuklarımız baksın istiyoruz." (H.K., 42, Erkek, Afyon).

"Çocuklar ebeveynlerine bakmalıdır tabi… İnsan hiç annesine babasına bakmaz mı? Bakmayanlar insan değiller. Şartlar elverdiği takdirde ben bakmayı isterim (anneme). Huzurevine vermeyi kesinlikle düşünmüyorum. Versek millet arkamızdan bir sürü laf eder" (M.C. 46, Kadın, Adıyaman).

Dini Motifler

Her ne kadar din ve kültür birbiri içine geçmiş iki toplumsal unsur olsa da, kuşaklararası dayanışmada dini motiflerin öne çıktığı görülmüştür. Dinsel öğretiler hem yaşlı ebeveynlerin, hem de yetişkin çocukların ailevi normlarının oluşmasında etkili bir unsurdur.

"(Yetişkin çocuklar ebeveynlerine) bakmalıdır tabi, Evlat sorumluluğudur, bir de her şeyden önce dini vazifemizdir bu." (N. Ç. 41, Kadın, Ankara).

"Bir anne babanın katiyen huzurevine gitmemesi lazım. Cennet annenin ayağı altında çocuklar huzurevine bırakmamalı.(G.Ç. 66, Kadın, Ankara)

"Bakmalıdırlar. Çünkü anne baba ilişkisi ya Allah'ın emri bu yani bakacaksın ya." (H.G., 56, Erkek, Afyon)

"Çocukların gücü varsa ana babalarına bakmalı çünkü insanın evladı anne babasına bakmalı bu Allahın emridir." (D, B., 72, Kadın, Bingöl).

"Zamanında onlar sana baktılarsa sen de onlara bakmak zorundasın. Vefadan ziyade bir kere ata yani. Dinsel öğretiler var bununla ilgili. Bakılması gerekir yani." (S.G.35, Erkek, Afyon).

Toplumsal Cinsiyet ve Normlar

Erkek yetişkin çocuklar her ne kadar yaşlı anne-babalarına karşı bakım sorumluluğu hissetse de, bakım işlemini kendilerinin gerçekleştiremeyeceklerini söylemektedirler. Kadınlar, daha önceki bakım ve pratik yardım bölümlerinde gerçekte yardımda bulundukları gibi, bakım konusnda da istenilen ve tercih edilen kişiler olarak da karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı beklentiler katıımcıların normatif beyanlarında açıkça görülmektedir.

"Kızı, gelini bakmalı. Huzurevi biz bilmeyiz. Allah göstermesin. 4 çocuğum var. 2 kız 2 oğlan. Oğlanlar rahmetlik oldu, torunlar var yani. Bakanım da var gelenim de var. Allah'a çok şükür. Kızlar her zaman gelir. " (A. Y., 80, Kadın, Ankara).

"Yani bir kız çocuğum olsa bir kız çocuğum tarafından bakılmak isterim ama kız çocuğum olmadığı için, oğlanlarda o anki pozisyon yani; şu an kendimi şey olarak kıyaslayabilirim yani benim durumum belli yaşantım burada annemi benim bakmam gerekir. Yarın benim çocuklarımın durumu ne olacak nerde iş güç sahibi olacaklar onu bilmediğim için onun hakkında tam şey düşünemiyom yani. Onlar bir kendi yaşantılarını kurmaları lazım ki evlenmeleri barklanmaları lazım. Hanımı nasıl biri çıkacak. Şimdi oğlan hayırsız çıkar da gelin hayırlı çıkar yani. Onları görmeden bir şey diyemiyom yani. O anki duruma şartlara göre." (C.T. 42, Erkek, Manisa).

4.2.3.2.6. Normatif Dayanışma: Devlet ve Aile Ekseni

Yaşlı ebeveynlere bakım konusunda öncelikle yetişkin çocukların sorumlu olması gerektiğini; devletin, çocuğu ve maddi imkânları bulunmayan yaşlılara bakma sorumluluğu olduğunu belirtmektedirler. Kuşaklararası bağların güçlü olması, geleneksel aile rollerinin ve sorumluluklarının sürdürülmesi beklentisi yanısıra; katılımcılar, devletten "refah devleti" uygulamalarını da beklemektedirler.

"Bakıma muhtaç ve bakan kimse yoksa bunu devlet yapmalıdır. Devlet bizden bir sürü vergi alıyor ve hizmet vermeli". (Y.A. 32 Erkek, Adıyaman).

"*Evet devletin bakım zorunluluğu vardır. Maddi manevi destek olmalıdır. Evde sağlık hizmeti şimdi başladı ama biraz daha geliştirilebilir. Biraz daha sıklaştırılabilir. Çünkü yaşlıları sağlık kuruluşuna götürmek çok zor oluyor. Özellikle merdivenli evdeyse daha zor oluyor. Mesela annem belinden rahatsız onu merdivenlerden indirmek çok zor oluyor. Maddi olarak destek vermelidir, gıda yardımı sağlanabilir. Yaşlılar evde yalnız oldukları için sıkıldıklarında evlatlarıyla sorun olabiliyor. Yaşlılar için yaşıtlarıyla muhabbet edebilecekleri sosyal bir ortam olsa, getirip götürebilecek bir servis olsa daha iyi olur. Yalnızlıkları gider kafaları dağılır, boşalır biraz." (N.D., 49, Kadın, Afyon)*

"Devletin bakma zorunluluğu vardır. Devletin huzurevleri var zaten. Huzurevine gitmek istemeyenler için bakıcı olsa iyi olur, yemek yapsa, evi temizlese vs." (M.C. 46, Kadın, Adıyaman).

"Kesinlikle vardır. Sosyal devlet ön planda olmalı. Hatta yüzde yüz olmalıdır. Eğer ekonomik özgürlüğü yoksa yaşlıların, çocuklarına da bağımlı kalmaması için, onların iaşesini, geçimini sağlayabilecek güzel ücretler vermesi lazım devletin. Çünkü her çocuk annesine bağlı olmayabilir. Her anne de çocuğuna bağlı olmayabilir. İnsanların kendi ekonomik özgürlüğü olması onların yaşanabilir bir hayat sürdürebilmeleri için gereklidir." (Ş.K. 38, Erkek, Afyon).

Bu açıklamlardan da anlaşılacağı gibi, huzurevi ya da yatılı bakım seçenekleri dışında evde bakımın kurumsallaşması, evde bakıcı desteğinin kurumsal bir şekilde sağlanması ve toplumsal katılımın sağlanması için gündüzlü merkezlerin olması ile ilgili ihtiyaçlar ortaya konulmuştur.

Yaşlı Bireylerin Yaşlı Bakımı Konusunda Devlet Kurumlarından Beklentileri ve Beklenti Düzeyleri

Nitel çalışmaya katılan yaşlı bireyler, devletten uzun süreli bakım beklentisini genellikle son çare olarak görmektedirler. Genellikle sahipsiz kalan kişiler için devlet bakımını tavsiye etmektedirler. Devlet yerine kendi çocuklarının onlara bakmalarını tercih etmektedirler. Devlet kurumlarını çocuklarının sahip çıkmadığı yaşlıların kaldığı yer olarak görmektedirler. Devletten beklentileri genellikle sağlık hizmetleri, evde bakım, hastane şartlarının iyileştirilmesi, ayni ve nakdi yardım şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu konuda araştırmada elde edilen temalar son çare, sahipsizlerin kaldığı yer, sağlık ve sosyal hizmet olarak belirlenmiştir.

"*Evladı olana devletin bakma zorunluluğu yok mecbur evladı bakacak benim devletten bir beklentim yok." (E.K., 68, Kadın, Niğde).*

"Tabi bazı hallerde evlat mesela merhametsiz oluyor ne evlatlar var yani. O zamanlarda devletin güvencesinde olması güzel bir şey. Huzurevi olsun, doktorlar olsun ama şimdi sağlıyor zannedersem öğle. Çünkü yaşlılar evde bakılıyo, eve bir de çağrı sistemi koyuluyo onunla mesela düğmeye basarak doktorunu çağırabiliyo. Gidişat güzel yani. (P.Ç., 65, Kadın, Manisa).

"Tabii olmayanlara var. Şimdi fakir fukara olur, bakıma muhtaç olur versin yani devlet de o kadarlık baksın. Şimdi yurt dışında devlet bakıyor yani düşkünlerine. Düşkünler değil sağlamına yine bakıyor yurt dışında. İş bulamayanlara, ortada gezmez yani mesela aç kalmaz. Ya ben şu anda bir şey beklemiyorum da hasta olursam beklerim, bana yardım etsin, derim. Şimdi elim ayağım tutuyor Allaha şükür kimseden yardım istemiyorum. Ama düşersem çocuklarım da baksın devlet de baksın bana bir şeyler yapsın ölene kadar değil mi?" (K.K., 66, Kadın, Osmaniye).

"*Yani en çok hastane gibi olaylarda kolaylıklar sağlanınca çok güzel bir şey. Ben 6 sene evvelsi rahatsızlık geçirdim ve çok rahatsızlık geçirdiğim için çok beklenilmesine karşıyım yani bekleme yerlerinde mesela hastane kapılarında sıra beklemede çok zor oluyor tabi. Ne kadar kolaylık olursa o kadar iyi oluyor yaşlılar için." (S.T., 69, Kadın, Manisa).*

Az bir oranda da olsa katılımcılardan bazılarının devlete ve devlet bakımına bakışı olumlu yönde devleti baba olarak görmektedir:

"Devletten bakım konusunda sağlık hizmetlerinin güzel gitmesi, hukuki hizmetlerinin düzgün gitmesi… Refah için, inanç için ne gerekiyorsa yapması gereken devlet babanın adımlarını bekleriz. (Ş.K., 75, Erkek, Manisa).

Yetişkin Çocukların Yaşlı Bakımı Alanında Devletten Bekledikleri Rol ve Görevler

Yetişkin çocuklar, çoğunlukla devlet bakımını istememektedirler. Devletin uzun süreli bakımı yoksul sahipsiz vatandaşlara vermesi gerektiğini, uzun süreli bakımın çocukların görevi olduğunu belirtmişlerdir. Devletin bakım veren kurumlarına örneğin huzurevi bakım evi gibi yerlere güvensizlik ve kurumların yeterli hizmet verdiği konusunda şüpheler tespit edilmiştir. Yetişkin katılımcıların devletten beklentilerinin daha çok sağlık hizmetinin geliştirilmesi, evde bakım, ayni ve nakdi yardım konusunda olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bazı katılımcılar devletin yaşlıların yalnızlık sorunu için sosyal proje geliştirmelerini beklediklerini belirtmiştirlerdir. Araştırmada, devlet kurumalarına güvensizlik, devlet sahipsize bakar anlayışı, uzun süreli bakım çocuğun görevi, sosyal ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi gibi temalar elde edilmiştir.

"Devlet zaten bakıyor vatandaşına. Ama bakmazsa bakmaz. Bakmak zorunda değil. Ha kötü de yapmıyor oğlu kızı bakmıyor alıyor bakıyor. Devletten annem babamla ilgili ne gibi beklentim olur. Babamın borçları fazla derim ki devlet babamın borçlarını temizlesin adam da bu yaşında çalışmasın" (*C.Ş., 40, Erkek, Kastamonu).*

"Herkes ne düşünür bilemiyorum ama ben kendi ailemi düşünerek söylüyorum kesinlikle ben veririm. Ben devletin sağladığı bakıma güvenmiyorum. Sağlıklı yerler olduğuna inanmıyorum. Ailemin hiçbir üyesini de oraya kapatamam. Belki çok zorlanırım ama yine de bakımını ben üstlenirim"(G.Y.,30, Kadın, Çanakkale).

"Bazı kişiler var gerçekten bakıma ihtiyacı var ama bazen evlatlar sahip çıkmıyor bazen de hiç evladı yok. İhtiyacı olan insanlar var. Devletin bu konuda kesinlikle. Şimdi bazı şeyler aslında günümüzde sağlanmaya başladı. Mesela evde yatalak hastalara eve doktorlar gelip evde bakım yapıyo, bu çok güzel bir şey. Belli bir maaş bağlanıyor. Beklentiler aslında yavaş yavaş karşılanmaya başladı. İnşallah değişmez bundan sonra da. Ne bileyim düşünmedim açıkçası

bu konuda fazla bir şey. Onları insan gibi yaşayabilecekleri temel ihtiyaçlarının karşılanması beklerim başka ne beklerim ki bunların dışında (C.K., 43, Cinsiyet, Manisa).

"Zannetmiyorum ya. Ama mağdur olan, kimsesi olmayanlara da bakması gerekiyor. En azından kimsesi olmayanlara daha fazla ilgi göstersin. Evine gitsin yardım etsin onlarla ilgilensin. Doktorunu ayarlasın. Onların istediği sadece ilgi, ilgi… Başka bir şey beklemiyorlar." (*M.Ç., 44, Kadın, Ankara).*

"Ya ücret olarak hem bakana hem hastaya belli bir ücret vermeleri gerekiyor. Yani yetecek kadar. Başka da manevi olarak gerçi yaşlıların böyle götürebilecekleri ortamların hazırlanması gerekiyor. Yaşlılarla birlikte gençlerin takılabileceği ortamlar olması gerek bence" (*F.K., 27, Kadın, Osmaniye).*

Araştırmaya katılan bazı katılımcılar ise sosyal devlete vurgu yapmış devletin vergi topladığını vatandaştan sosyal güvenlik için para aldığını bu nedenle de devletin uzun süreli bakım konusunda da sorumluluk üstlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca devletin uzun süreli bakım konusunda olumlu adımlar attığını, huzur evi bakım evi gibi bakım veren kurumların eskiye göre daha iyi durumda olduğu ifade etmişlerdir. Araştırmanın bu başlığı altında sosyal devlet, bakımım imkanlarının gelişmesi, sosyal güvenlik, bakıma muhtaçlık, yabancı ülkelerdeki hizmetller, vergi alma gibi temalar işlenmiştir.

"Şu an için tamam ama gerçekten ben bakmasını düşünüyorum yani bakması gerek. Çünkü vergi alıyor, her seferinde cezasını yazıyor, parasını alıyor en ufak bir şeyde o zaman yaşlılara da dullara da bakmak zorunda. Çünkü diğer dış ülkelerde bakılıyor. Yani sonuçta herkes bakıyor. Hatta işsizlik maaşı veriyorlar, ev kiralarını veriyorlar. Türkiye'de zaten hiçbir şey yok ki normalde zaten ne var da. Yani ona da yardım etsinler mümkünse."(N.K., 42, Kadın, Osmaniye).

"Vardır. Çünkü bakılmayan birçok yaşlı var. Herkes bakacak diye bir şey yok. O yüzden devlet bunu karşılaması lazım. Zaten devlet şimdi yapıyor sanırım her şeyi. Bakım parası veriyor, huzurevleri var orada barındırılıyor yemesi içmesi karşılanıyor, onlara göre aktiviteler oluyor, baktığına dair harcamaları karşılıyor, evde bakım hizmetleri var. Bilmiyorum devletimiz her şeyi karşılıyor gibi görünüyor. Daha önceden bunların hiç biri yok denilecek kadar azdı. Şimdi mesela vicdanen bakmasalar bile parası için yine bakıyorlar. Yaşlılara verdikleri evde bakım hizmetiyle birlikte bakılmalarını sağlıyorlar. (Z.K., 32, Kadın, Afyon).

4.2.3.2.7. Normatif Dayanışma: Miras ve Bakım

Yaşlı ebeveynlere bakım konusunda genellikle hayattayken yapılan maddi ve manevi transferler söz konusu iken, karşılık olarak ölüm sonrasında yetişkin çocuklara miras olarak yapılan transferler de belirleyici olabilmektedir. Aşağıdaki örnekte, miras bölüşümünün de kuşaklararası dayanışma açısından önemi açıkça görülebilmektedir.

"Bir yaşlıyı evinde yalnız bırakmak çok doğru bir hareket değil bana göre. 80-90 yaşında bir insan diyelim ki istediği kadar yakıt yardımı yap, yiyecek giyecek yardımı yap ben bunların yeterli olduğunu düşünmüyorum. Mümkünse eğer birinci derece aile bireyi varsa, yani aslında şuan yüzeysel olarak yapılıyor bu. Yakınıyla yaşlıyı birleştirebiliyorsan birleştirmelisin, birleştiremiyorsan bence devletin sorumluluğu kendi evinde illa kendi evinde kalmak istemiyorsa(ki mutluluk insan hayatında birinci sıradadır). Kendi evinde kalmayıp da bir huzur evini kabul edecekse devlet kesinlikle kendi cebinden bunu yapmalı. Yani bunu toplamalı. Benim kişisel görüşüm ben devlet olsam bu şekilde bir miras hukuku da yapmalı. Daha farkı, daha gerçekçi yaparım. Elli kişiye bir tane malın bölüştürülmesi yanlıştır. Ve ya işte 5 çocuğu varsa beşine de bölüştürme zorunluluğu olmamalıdır bence. Öncelikle alıcının devlet olması gerekir mirasların. Mesela şu ev karşıdaki on tane varisi var. Bunların arasında anlaşmasını beklemek çok doğru değil. Bence öncelikle ilk alıcı devlet olur. Devlet orayı alır ondan sonra kime satmak istiyorsa ilk öncelik varislerden birinde olur. Ondan sonra istediği kişiye satıp varislere payını dağıtabilir. Aynısı da miras hukukunda yaşlıların bakımı için de geçerli benim için. Eğer annene babana bakmıyorsan çok da mirastan hak elde etmek doğru gelmiyor bana. Tamamen bununla alakalı. (Bakan çocuğun hakkıdır diyorsunuz yani) Bakan çocuğun hakkıdır demiyorum. Ama biraz ayrıcalığı olması gerektiğini düşünüyorum. En azından devlet gözünde böyle olmalı. Bakanla bakmayan farklı olmalı. Örnek veriyorum annesinin evinde baktıysa ve gerçekten iyi baktıysa mirastan tamamen onun faydalanması bence doğru bir yaklaşım olur." (S.G. 35, Erkek, Afyon).

4.2.3.2.8. Normatif Dayanışma: Çalışma Yaşamı ve Bakım

Özellikle çalışan yetişkin çocuklar için ebeveynlere yardım ve bakım zor bir hale gelebilmektedir.Kız kardeşleri ve bekar bir erkek kardeşi bulunan N.G., imkansızlıklardan dolayı yaşlı ebeveynlerine ne kendinin ne de kardeşlerinin bakamayacağını, huzurevine gitmenin ebeveynleri için en uygun seçenek olacağını söylüyor:

"Çocuklar anne babalarına bakabiliyorlarsa baksınlar. Ben sürekli çalıştığım için bakamam. Kardeşlerimden kimse ana-babamıza bakamaz. Huzurevine gitmesi en iyisi" (N.G. 33, Erkek, Adıyaman)

“Çocuklar ebeveynlerine bakmalıdır, fakat şimdi kimse uğraşmak istemiyor. Herkesin kendi işi var. (Ebeveynlerim) bakıma muhtaç olduğunda kimse bakmaz. Herkes bir bahane uydurur. Bu durumda huzurevine gitmeleri en mantıklısı. İlerde çocuklarım beni istemezse huzurevinde kalırım.” (H.A., 33, Erkek, Adıyaman)

4.2.3.3. Uzlaşımsal Dayanışma

Uzlaşımsal dayanışma aile üyeleri arasında değerler, tutumlar ve inançlar konusunda duyulan uzlaşının derecesi olarak tanımlanmaktadır. Uzlaşımsal dayanışma, aile üyeleri ile değerler, inançlar ve tutumlar konusunda olan uzlaşının derecesini belirten dayanışma biçimidir. Uzlaşımsal yaklaşımın analizinde; yetişkin çocuklar anne-babalarının, yaşlı bireyler ise çocuklarının aile sorumlulukları konusunda ne düşündüğünden emin değillerdir, aile sorumlulukları konusunda yaşlı bireyler ve yetişkin çocuklar aynı görüştedirler, yetişkin çocuklar ve yaşlı bireyler aile sorumlulukları konusunda genel olarak uzlaşmışlardır.

Tablo 4: Uzlaşımsal Dayanışma Temaları

Uzlaşımsal Dayanışma
Yaşlıya Saygı
İhtiyaç Temelli Bakım
Dini Motifler
Mütekabiliyet

Uzlaşmaya dayalı dayanışmanın olumlu olmasının kuşaklararası dayanışmanın diğer boyutlarını olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. Araştırmada kuşaklar arsında farklı görüşler ortaya çıksa da kuşaklararası uzlaşmaya dayalı dayanışmanın yüksek olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de kuşaklararası ilişkiler ve dayanışma açısından olumlu bir bulgudur.

"Onların yanında olduğumu maddi manevi her zaman bildiklerini tahmin ediyorum. Bu konuda bir endişem yok. Çünkü çocuklarımla bu konuda her zaman hemfikiriz. Onlarla fikir alışverişinde bulunuruz. Onlar da benim desteğimden her zaman memnunlar. Yanımızda olduğun için mutluyuz dediklerine defalarca şahit oldum. O yüzden bir endişem yok." (A. A., 65, Kadın, Çanakkale)

"Evet ama onların daha farklı görüşleri de var tabi ki bana göre daha.. Benim düşündüğümün iki katını kendileri için düşünüyorlar. Yani bizim onların dediğine hayır dememizi istiyorlar, her şeye tamam tamam dememizi istiyorlar." (F. K. 27, Kadın, Osmaniye)

Uzlaşımsal dayanışmaya dair elde edilen sonuçlar subjektif ve objektif kriterler olmak üzere iki temel başlık altında değerlendirilmiştir. Bu bölümde aralarında kan bağı bulunan ebeveynler ile çocukların görüşleri değerlendirilmiştir. Nitel çalışmada 33 ebeveyn ve 33 yetişkin çocuk arasında kan bağı bulunmaktadır.

4.2.3.3.1. Subjektif Değerlendirme Kriterleri

Subjektif değerlendirme kriterleri katılımcıların kendi görüşleri ile yaşlı ebeveynlerinin veya yetişkin çocuklarının görüşlerini karşılaştırmaları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Görüşme yapılan kişilerden, diğer görüşme yapılan akrabası (yaşlı ebeveyn ya da yetişkin çocuk) ile aile sorumluluklarına ilişkin görüşlerini karşılaştırmaları istenmiştir. Katılımcılardan bu karşılaştırmayı aile sorumlulukları konusunda görüşlerini aldıktan sonra "sizce anneniz/babanız/ çocuğunuz sizinle aynı fikirde midir?" sorusuyla yapmaları istenmiş, genellikle cevaplar evet, hayır gibi kesin cevaplar ve de muhtemelen, büyük ihtimalle gibi emin olunmayan cevaplarla karşılaşılmıştır. Bu yüzden sadece uzlaşımsal dayanışma için sayılar kullanılmıştır.

Bu kriterler göz önünde bulundurulduğunda, çoğu ikilinin (dyed) aile sorumlulukları konusunda benzer düşünceye sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Çoğu katılımcı «tabi ki aynı fikirdediler» gibi kendinden emin cümlelerle fikir birliklerini ifade etmişlerdir (22/33)

Bazı ikililer ise «aynı fikirdediler herhalde, öyle olduğunu tahmin ediyorum» gibi çok emin olmayan cümlelerle ebeveyn veya çocuklarının onlara katılıp katılmadıklarını belirtmişlerdir (5/33).

Bazı ikililer ise «yüzde 80, yüzde 90 aynı fikirdelerdir» gibi yüzdeler vererek uyum sağladıkları noktaların fazlalığını vurgulamak istemişlerdir (3/33)

Bazı ikililerde ise tamamen uyuşmazlık gözlemlenmiştir (3/33). Ancak normatif ifadeler karşılaştırıldığında, aslında benzer normatif değerlere sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

4.2.3.3.2. Objektif Değerlendirme Kriterleri

Çoğu normatif ifadelerin birbiriyle uyum sağladığı gözlemlenmiştir. (30/33) Uyuşan ikililerde uzlaşma konusu olarak 4 ana tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar, aynı zamanda normatif dayanışmanın alt unsurlarıdır.

i) Yaşlıya saygı (kültürel motif)
ii) İhtiyaç temelli bakım
iii) Dini motifler
iv) Karşılıklı Davranış (Mütekabiliyet)

Yaşlıya Saygı (Kültürel Motif)

Daha önce de belirtildiği gibi, kültürel motif olarak yaşlıya saygı, hem yetişkin çocukların, hem de yaşlı ebeveynlerin üzerinde uzlaştığı bir konudur. Örneğin,*"Sizce yaşlı ebeveynler yetişkin çocuklarına günlük ev işlerinde yardımcı olmalı mıdır? Neden?"* sorusuna hem yaşlı ebevynler hem de yetişkin çocuklar tarafından verilen yanıtlar aynı yöndedir.

"Ben yaşlı olduğum için olamıyorum, yok olmamalıdırlar." (A.A. 66, Kadın, Artvin)

Bence yardım etmemeli, Yaşlandıkça ayakta durmaları, hareket etmeleri çok hoş değildir."

(M.A.,44, Erkek, Ankara)

İhtiyaç Temelli Bakım

İhtiyaç temelli bakım, yetişkin çocukları ve yaşlı bireylerin üzerinde uzlaştığı bir tema olarak ortaya çıkmıştır. *"Sizce yaşlı ebeveynler uzun süreli bakıma ihtiyaç duyduklarında yetişkin çocukları onlara bakmalı mıdır ? Neden?"* sorusuna alınan yanıtların benzer görüşleri yansıttığı ortaya çıkmıştır.

"Evet bakmalıdır. Ben yaşlıyım onlar daha yeniler elbette bana hizmet edecekler. (A.A. 66, Kadın, Artvin).

"-Bakıma ihtiyaç varsa bakmalıdır. Çünkü ona muhtaç, her türlü ihtiyacı var."(M.A. 44, Erkek, Ankara).

Dini Motifler

Daha önce normatif tutumlarda da belirtildiği gibi, dini görüşler konusunda yaşlı ve yetişkin çocuklar arasında uzlaşma gözlemlenmiştir. Bakım konusunda belirtilen görüşlerin dini motifleri kapsayan kısmı ile ilgili açıklamaların biribirine benzediği dikkati çekmektedir.

"Bakmalıdır tabi, Evlat sorumluluğudur, bir de her şeyden önce dini vazifemizdir bu." (N. Ç. 41, Kadın, Ankara)

“Bir anne babanın katiyen huzurevine gitmemesi lazım. Cennet annenin ayağı altında çocuklar huzurevine bırakmamalı."(G.Ç. Kadın, 66, Ankara) .

Karşılıklı Davranış (Mütekabiliyet)

Özellikle bakım ve maddi destek konusunda karşıklı davranışa dayalı görüşler ortaya çıkmıştır. Yaşlı ebeveynlere ve çocuklarına maddi yükümlülükleri sorulduğunda genellikle olumlu cevaplar alınmış, bunun karşılıklı bir süreç olduğuna vurgu yapılmıştır.

“*Desteklemelidir. Çünkü onların ihtiyaçları olduğunda ben onlara destek oluyorsam onlarında benim ihtiyacım olduğunda destek çıkmalarını beklerim. (M.A.B,. 66, Erkek, Ankara)***.**

“*Tabi desteklemeli. İhtiyaçları varsa mutlaka desteklemelidir. Benim annemin maddi olarak ihtiyacı olmadığı için biz desteklemiyoruz. İhtiyacı olmuş olsaydı mutlaka desteklerdim. Çünkü o kadın nereden alacak, işe gidemez, çalışamaz yani. Ya da yaşlılık maaşı alacak o da devletin verdiği 250 lira bir para yani. Nedeni de yaşı gereği insan annesinin rezil, sefil olmasını ister mi. Maddiden ziyade bunun bir de manevi yönü de var yani. Ne ektiysen onu biçersin.” (Ş.K., 38, Erkek, Afyon).*

“Biz onları doğurduk büyüttük yeri geldiği zaman onların da bize yardım etmesi gerekir.” (Z. C., 66, Kadin, Adıyaman)

Maddi yükümlülüklere benzer şekilde, bakım yükümlülüklerinde de mütekabiliyet bir ilke olarak belirlenmiştir.

"Çocukların gücü varsa ana babalarına bakmalı çünkü insanın evladı anne babasına bakmalı bu Allahın emridir." (D, B., 72, Kadın, Bingöl).

“Annem bakıma muhtaç olduğunda seve seve bakarım. O beni bu yaşa kadar büyüttü, sıra bize geldi… Onlara vefa borcumun olduğunu hissediyorum”. (M.C. 46, Kadın, Adıyaman).

Yetişkin çocuklar anne-babalarının, yaşlı bireyler ise çocuklarının aile sorumlulukları konusunda ne düşündüğünden emin değillerdir. Katılımcıların emin olmadığı ve çekingen cevap verdikleri gözlemlenmiştir. Yetişkin çocuklar anne-babalarıyla, yaşlı bireyler ise çocuklarıyla aile sorumlulukları konusunu konuşmadıkları iletişim eksikliğinin olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplarda kesinlik olmadığı, aksine belirsiz ve tahmini cevaplar ortaya çıktığı belirlenmiştir. Yaşlı bireylere yöneltilen, “*Sizce aile sorumlulukları konusunda çocuklarınız sizinle aynı görüşte mi*?” sorusuna ”büyük ihtimalle aynı görüştedir.” (*A.G.,*

68, Erkek, Adıyaman) ve; "*Sizinle ilgili yaptığımız bu görüşmenin bir benzerini çocuklarınızla yapsak sizinle aynı şeyleri söylerler miydi*?" sorusuna" "*Bilmem ki. Söylerler herhalde*". *(S.B. 70, Kadın, Çanakkale*) yanıtı alınmıştır.

A.G.'nin oğluna sorulan; "*Sizce aile sorumlulukları konusunda ebeveynleriniz sizinle aynı görüşte midir?*" sorusuna "Bilmiyorum" *(N.G., 33, Erkek, Adıyaman*) yanıtı alınmıştır.

S.B.' nin oğluna sorulan; "*Sizce, aileniz bu konularda sizinle aynı fikirde midir?" "Böyle bir görüşmeyi annenizle yapsak, sizinle benzer doğrultuda şeyler mi söyleyecektir?"* sorularına yetişkin çocuğun bu konuda emin olmadığı anlaşılan bir yanıt alınmıştır. "*Şimdi yetmiş yaşında bir kadının duygu ve düşüncelerini baş başa kaldığında ne diyeceğini bilemem. Sonuçta annemin, bak şimdi, ben yediği içtiğiyle, giydiğiyle, ısınmasıyla, temizliği ile bütün yaşamı ile ben ilgileniyorum. Yani devlete muhtaç bırakmıyorum. Ama sen bunu sorduğunda, sana derse ki "evet devlet bize baksın!" - yaşlı kadınların para ile derdi çok büyüktür çünkü- der mi der. Bilemem aklından ne geçer. Ama zannetmem" (C.B. 47,Erkek, Çanakkale*).

Aile sorumlulukları konusunda yaşlı bireyler ve yetişkin çocuklar aynı görüştedirler. Katılımcılardan aile sorumlulukları konusunda aldığımız cevaplar genellikle tahmini cevaplar olsa da aynı düşünceye sahip katılımcılar da bulunmaktadır. Yaşlı bireylerin yetişkin çocukları ile aile sorumlulukları konusunda aynı düşünceye sahip oldukları gözlemlenmiştir. Aynı aile içerisinde aile sorumlulukları konusunda farklı düşünen katılımcı sayısı yok denecek kadar azdır. Bu veri aile içerisinde sorumluluk konusunda görüş birliğinin olduğunu göstermektedir. Yaşlı bireylere sorulan; "*Sizce yaşlı ebeveynler yetişkin çocuklarına günlük ev işlerinde yardımcı olmalı mıdır? Neden?"* sorusuna "*Babanın annenin elinden geliyosa, sağlığı yerindeyse yapması uygun. Çocukları rahatsız olur, hasta olur bu tip şeylerde yardımcı olması zaten bir insani görev. Mecburiyetten değil insanı görev. Bu gibi yardımları yapmaktan çekinmemesi lazım". (M.Ç. 66,Erkek, Manisa*) yanıtı alınmıştır.

M.Ö. 'nün kızına sorulan; "*Sizce yetişkin çocuklar yaşlı ebeveynlerine günlük ev işlerinde yardımcı olmalı mıdır? Neden?"*sorusuna "*Bence yardımcı olmalıdırlar. Onlarında yani zamanında dediğim gibi; eski insanlar türlü türlü zahmetle büyütmüşler çocuklarını daha sıkıntı çekmişler. O yüzden şimdi daha rahat etmeleri için ne bileyi imkân olduğu sürece onların işlerini kolaylaştırmak için. Sağlık sorunları varsa tabi bu daha da önemli yardım etmelerinde büyük bir destek olur onlara moral olur onlar için". (Ü.S. 36,Kadın, Manisa)* yanıtı alınmıştır.

Bu konuda verilen diğer yanıtlar karşılıklı davranışa dayalı uzlaşmayı ve görüş birliğini açıklamaktadır.

"Adı üstünde yaşlı anneler babalar diyoruz, adını yaşlı koyduğumuza göre yetişkin çocuklar da annelerine babalarına yardımcı olmalılar. Zamanında nasıl ki o anne baba doğumundan yetişkin haline kadar her alanda her yönde yanında olduysa onlarda o zaman anneleri babaları yaşlandığında onlara yardımcı olmalılar" (M.Ö. 63, Erkek, Osmaniye).

"Evet olmalıdırlar. Çünkü adı üzerinde yaşlı onlar" (B.Ö. 23, Kadın, Osmaniye, M.Ö'nün kızı)

Yetişkin çocuklar ve yaşlı bireyler aile sorumlulukları konusunda genel olarak uzlaşmışlardır. Görüşmeye katılan aile üyelerinin sorumluluk bilincinde oldukları gözlemlenmiştir. Aile üyeleri fatura ödeme, temizlik yapma, alışveriş yapma…v.b gibi ailenin ihtiyaçlarını karşılayan sorumluluklarda her aile üyesinin üzerine düşen görevi yerine getirmesi gerektiğini düşünmektedirler:

"Olmalıdır. Tabi canım yardımlaşmak her zaman iyidir. Yani bir baba oğluna nasıl yardım eder; badana yapılacaktır, oğlum geleyim de ben de sana yardım edeyim der. Eşyaları taşırken ya da yerinden oynatırken, merdiveni tutarken… Bizim yapacağımız yardımlar bunlar oluyo. Onlara da bu yetiyo." (S.T., 71, Erkek , Manisa).

"Sağlığı yerindeyse olmalıdır. Onlara yardım etmek için işlerini kolaylaştırmak için yardımcı olmalıdır." (H.G. 68, Kadın, Afyon).

Ebeveynler çocuklarına yardımcı olmak gerektiğini belirtirlerken; yetişkin çocuklar da çocukların ebeveynlerine yardımcı olmları gerektiği görüşündedirler.

"Tabii ki tabii ki. Her gün uğraması gerekir. Eğer anne baba güçten de düşmüşse her gün kendi kapısını çalmadan önce anne babasının kapısını çalıp, bugün nasılsınız deyip hal hatır sorup, bir ihtiyaçları varsa giderip ondan sonra kendi evine gitmeli, işlerini görmeli." (M.F.T., 44, Erkek, Manisa).

"Evet olmalıdır. Çünkü onlar eskisi kadar güçlü değiller. Sağlık sorunları oluyor. Ama bu idealim tabi. Yapabiliyor muyum? Tam net değil. Gönül istiyor ama bir de ayrı evlerdesin falan çok zor yani. Şartlar, çalışıyor olmamız etkili bu konuda." (S.G. 35, Erkek, Afyon).

4.2.3.4. İlişkisel Dayanışma

İlişkisel dayanışma (associational solidarity) yaşlı ebeveynler ve yetişkin çocukları arasındaki görüşme sıklığına işaret eder. Bu görüşme yüz yüze olabileceği gibi, telefon, mektup, mesaj, internet aracılığıyla da gerçekleşebilir. Yapılan mülakatla göstermektedir ki, yakın mesafede yaşayan ebeveynler yetişkin çocuklarıyla sık sık görüşmekte, uzakta olanlarla ise yine sıklıkla telefonda görüşmektedirler. Görüşme şeklinde coğrafi mesafenin belirleyici bir etken olduğu saptanmıştır. Yakın mesafede oturanlar yüz yüze görüşmeyi tercih etmektedirler. Uzakta, özellikle yurt dışında yaşayan farklı kuşaklar, internet yerine telefonda konuşmayı tercih etmektedirler. Bu durum, özellikle yaşlı ebeveynlerin teknolojiyi kullanmalarındaki sıkıntıları ortaya koymaktadır.

Tablo 5: İlişkisel Dayanışma Temaları

İlişkisel Dayanışma
Gelenek ve Görenekler
Coğrafi uzaklık

“Yılda bir iznim var 20 gün. İzin zamanı gelip annemin babamın evinde kalıyoruz ailece. Onlar da kışın bize geliyorlar. (Uzaktayken) haftada en az bir kez ararım onları.” (H.A., 33, Erkek, Adıyaman).

"Almanyadaki kızımla telefonla çok görüşürüm, diğerleriyle 2 -3 günde 1 telefonla görüşürüm. Torunlarımın da bir kısmın her zaman görürüm çünkü birlikteyiz şehir dışı ve yurtdışında olanları çok az görüyorum" (D.B., 72, Kadın, Bingöl).

Coğrafi uzaklık-yakınlık teması incelendiğinde; yaşlı ve yetişkin katılımcıların birbirlerine coğrafi uzaklığı ya da yakınlığı görüşme sıklığını, yaşlıların (varsa) torunu ile görüşme sıklığını ve kullandıkları iletişim aracını etkilediği görülmektedir.

“'Soma’daki kızımla her zaman görüşüyoruz, istediğimiz zaman görüşüyoruz. Zaten evdeki ile de devamlı bir yerdeyiz zaten. Bergama’daki ile de aydan aya görüşüyoruz" (S.T., 69,Kadın, Manisa).

Farklı illerde yaşayan yaşlı ve yetişkin çocukları daha az görüşebildikleri görülmektedir. Bunu yaşlıların gidip gelmesinin sıkıntı yaratması, sağlık durumu yetişkin çocukların ise iş durumu gibi ndenler etkilemektedir.

"--- Biri yanımda zaten, biri de zaten üstümde oturuyor her gün görüşüyorum. Onlar da ziyaret eder bende." (A.K.,66,Kadın, Ankara).

“'Daha çok onlar beni ziyaret eder yakındakilerle her gün görüşme imkanımız varken uzaktakilerle onlar memlekete geldiğinde ya da biz onları ziyaret ettiğimizde görüşürüz."(A.D.,67,Erkek, Bingöl).

“Düğünde, bayramda falan görüşüyoruz. Daha çok onlar bizi ziyaret ediyorlar. En çok ziyaret eden çocuğum oğlum. Kızım uzakta sene de bir sefer geliyorlar. Oğlum daha sık geliyor." (A.S.Y.,65,Erkek, Afyon).

“Almanya’daki kızımla senede 1-2 kere Aydın’dakiyle senede 3-4 kez görüşürüz. Onlar gelir buraya." (C.S., 68,Kadın, Niğde).

Ayrıca yetişkin çocuğu farklı ilde yaşayan yaşlıların torunlarını görme durumu da coğrafi uzaklık-yakınlık temasından etkilenmekle birlikte torunlarla görüşebilmenin anne ve babaya bağlı olması da önemli bir etkendir. Buna göre örnekler incelendiğinde; yaşlılar torunlarını anne ve babalarıyla geldiklerinde görebildiklerini ifade etmişlerdir.

“*Buradakilerle her gün görüşüyoruz. Ama uzaktakilerle ne zaman gidersek, ne zaman onlar gelirse öyle görüşüyoruz. Telefonda görüşüyoruz da yüz yüze görüşme ne zaman gidersek ne zaman gelirlerse oluyor." (H.G,68,Kadın, Afyon).*

“*Anneleri babaları geldiği zaman onlar da gelirler." (A.G.,68,Erkek, Adıyaman).*

Coğrafik uzaklık nedeniyle yaşlılar ve yetişkin çocuklar daha çok telefonla iletişim kurmayı tercih etmektedirler:

"İnternet kullanmıyorum telefonla her gün görüşüz nerdeyse." (A.D.,67,Erkek, Bingöl) .

"Telefonla kurarız da internetle pek ilgim olmuyor benim. Bilgisayardan anlamam çünkü." (G.O,60,Kadın, Ankara).

Coğrafi uzaklık-yakınlık telefon ya da internet yoluyla haberleşmeyi etkilemektedir. Yaşlılar ve yetişkin çocukların telefonu internete göre iletişim aracı olarak daha sık olarak kullandıkları saptanmıştır. Ancak yaşlı ve yetişkin çocukların her gün görüşme imkânına sahip olduklarında telefon kullanmayı pek tercih etmedikleri, kullandıkları takdirde de daha çok ihtiyaç durumunda kullandıkları görülmüştür.

“*Buna ihtiyaç duymuyoruz. Zaten hani bir sokak arkamda oturdukları için, iki adımlık yol olduğu için gidip geliyoruz birbirimize. Bu şekilde." (N.B.,45,Kadın,Çanakkale)*

"Telefonla sohbet etmeyiz. İşim olduğu zaman ya da onların işi olduğu zaman ararlar." (A.G.,68,Erkek, Adıyaman).

4.2.3.4.1. İlişkisel Dayanışma:Temel Aktiviteler ve İlişkisel Dayanışma

Temel aktiviteler temasını ilişkisel dayanışma açısından incelendiğimizde katılımcıların birçoğu ilişkileri çerçevesinde sohbet etmek, yemek yemek, çay içmek gibi günlük yaşam içinde gerçekleşen aktiviteleri yaptıklarını dile getirmişlerdir.

"Bir araya geldiğimizde önce yemek yeriz. Sonra kaldırır çay içeriz. Oturur sohbet ederiz. Meyve yeriz." (M.G.,65,Kadın,Kastamonu).

"Sohbet ederiz." (E.S.,55,Kadın,Osmaniye) ve *"Biz genelde yemek hazırlarız, Sofra toplarız, ev işleri yaparız ama muhabbetli keyifli geçer." (N.Ç.,41,Kadın,Artvin)*

4.2.3.4.2. İlişkisel Dayanışma: Gelenek-Göreneklere Bağlı Olma ve İlişkisel Dayanışma

İlişkisel dayanışma çerçevesinde gelenek-göreneklere bağlı olma teması incelendiğinde; yaşlı ve yetişkin çocukların bayramları birlikte geçirme konusunda evet yanıtı verdikleri ancak yılbaşı gibi özel günleri pek önemsemedikleri görülmüştür. Bayramların aile kültüründe önemli bir yer tuttuğu belirlenmiştir.

“Evet. Uslu diye benim elimi öpmeye geliyorlar." (H.K.,77,Erkek, Kastamonu).

“Yeni yıl kutlama âdetimiz yok ama bayramları birlikte geçiririz çoğunlukla." (A.D.,67,Erkek, Bingöl).

“'Evet bayramlarda mutlaka ebeveynlerle birlikte zaman geçiririm ama yıl başı toplumumuzda pek önemsenmediğinden daha çok arkadaşlarla birlikte geçiririm" (İ.S.,23,Erkek, Bingöl).

4.2.3.5. Duygusal Dayanışma

Duygusal dayanışma (affectual solidarity), yaşlı ebeveynlerin ve yetişkin çocukların birbirlerine karşı hissettikleri olumlu duyguların derecesi olarak nitelendirilmektedir. Olumlu duyguların hem ilişkisel, hem de işlevsel dayanışma üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Yapılan görüşmelerde genel olarak duygusal dayanışmanın yüksek olduğu saptanmıştır. Hem yaşlı ebeveynler, hem de yetişkin çocuklar birbirlerine karşı olumlu duygular beslemektedirler.

Tablo 6: Duygusal Dayanışma Temaları

Duygusal Dayanışma
Fikir Ayrılıkları
Kızlar ve Gelinler
Pratik Yardım
Olumlu ilişkiler
Olumsuz ilişkiler
Sevgi-saygı
İhmal durumu

4.2.3.5.1.Duygusal Dayanışma: Fikir Ayrılıkları

Her ne kadar olumlu duygular yüksek olsa da, zaman zaman fikir ayrılıkları ve çatışmaların yaşandığı gözlemlenmektedir. Ancak bu fikir ayrılıklarının kuşaklararası dayanışmanın diğer dayanışma biçimlerini çok da etkilemediği görülmektedir. Aşağıdaki örnekte yetişkin bireye yaşlı ebeveynleriyle ilişkilerinin nasıl olduğu, iyi anlaşıp anlaşamadıkları sorulmuştur. Yetişkin kadın her ne kadar ilişkilerinin olumsuz yönlerinden bahsetse de, sonuç olarak hep birlikte yaşadıklarını, orta noktada buluştuklarını ifade etmektedir. Bu durum, duygusal anlaşmazlıklara rağmen işlevsel olarak bir arada yaşamanın devam ettiğine işaret etmektedir.

"Kuşak çatışması diyelim (Gülüyor). Yani mesela çocukların yaptığı, benim çocuklarım abimin çocuklarının yaptığı herhangi bir seste babamın verdiği tepkide ben de ona tepki veririm. Yani, çocukların konuşmalarını bir yerde sabırsız davranır. Bu durumda ben de ona tepki vererek tavrımı koyarım. Bu şekilde bir tartışma ortamı yaratırız yani. Ters düştüğümüz noktalar vardır ama sonunda yani, çocuklar da bizimle beraber, hep birlikte yaşarız yani. Orta noktamız vardır." (P.A., 39, Kadın, İstanbul)

4.2.3.5.2.Duygusal Dayanışma: Kızlar ve Gelinler

Duygusal dayanışmanın, özellikle kız çocuklarla daha yüksek olduğu, gelinlerle ilişkilerin daha mesafeli ya da daha sıkıntılı olduğu yapılan görüşmelerde gözlemlenmektedir. Yetişkin kızlar annelerine karşı daha olumlu duygular beslerlerken, gelinlerle çatışma yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bu durum, bazı durumlarda kuşaklararası dayanışmaya yansıyor olsa da, geleneksel ailelerde bu durumun dayanışmayı etkilediğine dair çok fazla örnek bulunmamaktadır.

"(Yaşlı ebeveynlerime karşı) saygı, sevgi, hürmet hissediyorum." (N.D. 49, Kadın, Afyon).

“Annemle çok iyi geçinirim çünkü o benim annem. Ayrıca annem bir şey söylediği zaman haksız da olsa terslemiyorum onu” (M.C. 46, Kadın, Adıyaman).

Yukarıdaki örnekte yetişkin çocuklar anne -babalarına olumlu duygular beslediklerini söylerlerken, aşağıdaki örneklerde gelin-kayınvalide çatışmaları örneklendirilmiştir. Her ne kadar duygusal dayanışma yüksek olmasa da, geleneksel olarak "gelinlik" görevleri bu kadınlar tarafından yerine getirilmektedir. Bu durumda duygusal dayanışmanın işlevsel dayanışmaya yansımadığı görülmektedir.

“Ne söyleyim şimdi. Yani hiç bir şey hissetmiyorum. Eşimden dolayı Allah rızası için yani. Seviyor musun? Yok. Sayıyor musun? Yerine göre. Büyük olduğu için. Herkes herkesi sevmek zorunda değil.” (Ç. K., 36, Kadın, Ankara).

Benzer şekilde, aşağıdaki yaşlı kadın da çocuklarıyla gelinlerinden daha iyi anlaştığını belirtmektedir. Bu durumda duygusal dayanışmanın kendi öz çocuklarıyla daha yüksek, gelin ve damatlarla daha düşük olduğu sonucuna varılabilir.

"*Gelinlerimle çok iyi olmasa da çocuklarımla iyi geçinirim. Boşa masraf yaptıklarında kızıyorum ve namaz kılmadıklarında kızıyorum onlara " (D.B. , 72, Kadın, Bingöl).*

4.2.3.5.3.Duygusal Dayanışma: Pratik Yardım

Daha önce de belirtildiği gibi literatüre bakıldığında daha çok pozitif duyguların ve ilişkilerin diğer dayanışma çeşitlerini olumlu olarak etkilediğinden bahsedilmektedir. Birbirlerini seven, birbirlerine olumlu duygular besleyen kuşakların birbirlerine daha çok pratik yardımda bulunacağı öngörülmektedir. Ancak bu durumun tam tersi olduğu koşullar da mevcuttur. Kuşaklararası işlevsel dayanışmanın duygusal dayanışmayı olumlu etkilediği de gözlemlenmiştir.

“Ben anneme yardım ettiğim için annemin beni daha çok sevdiğini hissediyorum. Hatta sohbet sırasında kardeşlerimin yanında beni övmüş, onlar da alınmış” (M.C. 46, Kadın, Adıyaman).

4.2.3.5.4.Duygusal Dayanışma: Olumlu İlişkiler

Yaşlılar ile yapılan görüşmeler analiz edildiğinde yaşlılarımız, çocukları ile iyi geçindiklerini belirtmişlerdir. Yaşlılar aralarındaki sevginin, karşılıklı güvenin, maddi ve manevi dayanışmanın iyi geçinmelerinde etkili olduğunu söylemişlerdir.

Yetişkin çocuklar da ebeveynlerini sevdiklerini ve saygı duyduklarını, ebeveynleri ile iyi geçindiklerini belirtmişlerdir. Şöyle ki yaşlı ve yetişkin çocuklarına sorulan sorulardan '*İyi geçinirim bir problem yoktur' (A.G.,65, Kadın,Adıyaman)* ve '*Geçiniyoruz tabi canım. İnsan babasına annesine küsmez yani. Atamız o bizim'(H.G.,56,Erkek, Afyon)* cevapları alınmıştır.

4.2.3.5.5.Duygusal Dayanışma: Olumsuz İlişkiler

Yaşlılar, çocukları ile çok büyük sorunlar yaşamamakla beraber bazen ufak tefek sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Maddi ve manevi sorunların fikir çatışmaları ve yanlış anlaşılmalardan kaynaklandığını söylemişlerdir.

Yetişkin çocuklar da ebeveynleri ile fikir çatışmalarından kaynaklı ara ara ufak sorunlar yaşadıklarını, ancak bu sorunların gelip geçici sorunlar olduğunu söylemişlerdir. Yaşlı ve yetişkin çocuklarına sorulan sorulardan; "*Tabi ki her aile de olur o ufak tefek tartışmalar ama öyle büyük sorunlar yaşamıyoruz." (M.G.,44,Kadın, Ankara)* ve "*Olur tabi kızım ama küçük ufak tefek her ailede olan sorunlar. Çok nadir olur. Öyle büyük sorunlar yaşamayız yani küslük falan olmaz hiç." (E.K.,68,Kadın, Niğde)* cevapları alınmıştır.

4.2.3.5.6.Duygusal Dayanışma: Sevgi – Saygı

Yaşlı ebeveynler, çocuklarını sevdiklerini ve çocuklarına saygı ve güven duyduklarını belirtmişlerdir.

Yetişkin çocuklar da ebeveynlerini sevdiklerini, onlara karşı vefa borcu hissettiklerini bunun yanında onlara karşı sorumluluk duyduklarını belirtmişlerdir.

"Sevgi, saygıdan başka bir şey hissetmiyorum yani. Her zaman dua ediyorum yani onlar da iyi olsunlar, sağlıklı olsunlar diye. Haklarında iyi şeyler düşünüyorum hani."*(P.Ç.65. Kadın. Manisa).*

"*Onu çok seviyorum" (N.Ç.41. Kadın. Artvin)*.

4.2.3.5.7.Duygusal Dayanışma: İhmal Durumu

Yaşlı ebeveynler, çocukları tarafından ihmal edilmediklerini belirtmekle birlikte çocukları tarafından kendilerine zaman ayrılmadığında bunun da sebepleri olduğunu düşündüklerini söylemişlerdir.

Yetişkin çocuklar ebeveynlerini ihmal etmediklerini, ancak iş yoğunluğu, dünya işleri ve uzaklık gibi nedenlerle ebeveynlerini ihmal edebildiklerini belirtmişleridir.

"Tabi, dünya işlerine çok dalınca bazen 1,5-2 hafta oluyor gidemediğim o zaman" (N.Ç.,41. Kadın. Artvin).

"*İhmal ederlerse onları uyarıyoruz (gülüyor). İhmal ettiklerini şuan düşünmüyorum. Böyle bir durum söz konusu olduğunda, diyelim ki aramazlarsa niye aramadıklarını ikaz ediyoruz. Onlar da bizi arıyorlar. İhmal etmeye fırsat vermiyoruz"(V.S., 67, Erkek, Afyon).*

4.2.3.6. Yapısal Dayanışma

Yapısal dayanışma (structural solidarity), kuşaklararasındaki coğrafi yakınlık ve sağlık durumu gibi yapısal fırsatların getirdiği dayanışma biçimi olarak nitelendirilir. Yapısal dayanışma hem ilişkisel dayanışmayı, hem de işlevsel dayanışmayı kolaylaştırmakta, kuşaklararası destek için olanak sağlamaktadır. Bu nedenle yapısal dayanışmanın yüksek olması, kuşaklararası dayanışmayı olumlu yönde etkilemektedir. Yapılan analizlere göre yapısal dayanışmanın yüksek olduğu ve bu dayanışma biçiminin de işlevsel ve ilişkisel dayanışma biçimlerini desteklediği ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, yaşlı ebeveynler mümkün olsa çocuklarının kendilerine daha yakın bir yerde yaşamalarını istediklerini belirtmektedirler. Benzer şekilde, yetişkin çocuklar da anne-babalarına daha yakın bir yerde yaşamak istediklerini belirtmektedirler. Ancak, coğrafi yakınlığın çok olduğu bazı durumlarda bu isteğin tersine döndüğü, yapısal dayanışmanın duygusal dayanışmayı olumsuz etkilediği görülmüştür.

Tablo7: Yapısal Dayanışma temaları

YAPISAL DAYANIŞMA
Coğrafi yakınlık algısı
Özlem
Göç
Gelin-Damat faktörü
İletişim araçları

4.2.3.6.1.Yapısal Dayanışma: Coğrafi yakınlık algısı

Coğrafi yakınlık, fiziksel olarak kuşakların birbirlerine ne kadar yakın yaşadıkları ile ilintilidir. Yakın yaşayan kuşaklarda dayanışmanın daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ayrı evde yaşasalar bile aynı evde yaşıyormuş gibi bir algı görülmektedir. Bu durum, hem işlevsel, hem de ilişkisel dayanışmanın artmasına sebep olmaktadır.

"Aynı binada kalıyoruz. Iki taraf olarak hergün birbirimize gidip geliyoruz bir ev gibi yaşıyoruz." (S. D., 30, Erkek, Bingöl).

"Annemler bizim binanın en alt katında yaşıyor... Her gün işten geliyorum onlara uğrayıp evime çıkıyorum. Her gün gördüğüm için telefonla konuşmaya gerek duymuyoruz. Bir araya geldiğimizde sohbet ediyoruz, pikniğe gidiyoruz, misafirliğe gidiyoruz." (Y.A., 32, Erkek, Adıyaman).

Daha uzak mesafede yaşayan yetişkin çocuklar ise yaşlı ebeveynlerinin daha yakında yaşamalarını istediklerini, böylece onlara daha çok yardımcı olabileceklerini söylüyorlar. Coğrafi uzaklık, hem işlevsel hem de ilişkisel dayanışmayı olumsuz yönde etkilemektedir.

"Annem ilçede oturuyor, onu ayda bir ziyarete giderim. O hasta olduğu için gelmez genelde ben giderim. Haftada en az bir kez annemi ararım. Annemin uzak olması kötü etkiliyor. Annem hasta bir insan, şeker, tansiyon, kalp, vb. gibi hastalıkları var, gözümün önünde olsa daha iyi olur " (M.C., 46, Kadın, Adıyaman).

"Ben iş icabı şehir dışında yaşıyorum. Kışın soba yakması zor olur diye yanıma çağırıyorum. Yakında yaşamalarını isterdim. Uzak olunca aklım onlarda kalıyor. İkisi de hasta...Annemde tansiyon, şeker var, babamın gözü tam görmüyor... Babam kışın sobanın üzerine düşmüş yanmış. Yakında olsaydım hemen müdahale ederdim, içim rahat olurdu. " (H.A., 33, Erkek, Adıyaman).

Yetişkin çocuklar kadar, yaşlı ebeveynler de yetişkin çocuklarının kendilerine yakın yaşamasını arzu etmektedirler:

"2 oğlum Bingöl'de 2 kızım 1 oğlum Elazığ'da 1 kızım Manisa'da 1 oğlum ve 1 kızım da Almanya'da yaşıyor. Çocuklarımın yakında yaşamasını çok isterdim özelllikle kızlarımın yakında olmasını çok isterdim, onlara gidip gelirdim sürekli canım sıkılmazdı,zamanında bilseydim kızlarımın hepsini kendi şehrimden kişilerle evlendirirdim. Kızlarımın uzaklığına çok üzülüyorum onlar yakınımda olsa bana çok iyi bakarlardı gidip onlarla dertleşirdim" (D. B., 72, Kadın, Bingöl).

4.2.3.6. 2.Yapısal Dayanışma: Özlem

Coğrafi yakınlık her ne kadar işlevsel ve ilişkisel dayanışmayı olumlu yönde etkilese de, zaman zaman duygusal dayanışmayı olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Aşağıdaki örneklere bakıldığında sık görüşmenin ilişkileri olumsuz etkilediği gözlemlenmektedir. Yetişkin çocuklar, daha uzakta olsalardı, anne-babalarına özlem duyacaklarını, bunun da ilişkilerini daha olumlu etkileyeceğini düşünmektedirler.

"*Uzakta olan özleniyor. Özleme bağlı olarak belki biraz daha kıymetleniyor. Aynı yerde her zaman yüz yüze bakınca atalarımızın da dediği gibi 'günde gelen soğan gibi ayda gelen doğan gibi' öyle oluyor gerçekten. Yakında olunca biraz daha sanki şey oluyor yani birbirimizin eksiği falan her şey görülüyor, biraz daha göze batıyor. Ya da bize öyle geliyor da olabilir." (Z.K., 36, Kadın, Afyon).*

"Uzak olsa daha iyi olurdu bence. Yakın olunca hiç arayıp sormuyoruz birbirimizi, kapıdan girerken çıkarken görüşüyoruz. Uzakta olsak özlem olurdu daha iyi olurdu." (H. G., 56, Erkek, Afyon).

"Beraber yaşıyoruz. Uzaklık daha iyi olurdu yani. Fikir uyuşmazlığımız var. E sorunlar yaşıyoruz tabi. Kızlarından dolayı yaşıyoruz. Maaşından dolayı yaşıyoruz. Maddiyatından yaşıyoruz. Etraftan oluyor bazı şeyler. Ve biraz da ev içinde de yaşıyoruz. Hani ben bazen kızıyorum. Bir yemeği bari koysaydın diyorum. Veya bir şuraya filan yattığında, orayı filan döktüğünde saçtığında işte, oluyor işte. Ev halinde oluyor mutlaka." (Ç. K., 36, Kadin, Ankara).

Yapılan nitel çalışmada yapısal dayanışma kapsamında kuşaklararası mesafe ve bu mesafenin kuşaklararası ilişkilere etkisi üzerine sorular sorulmuştur. Alınan cevapların analizi sonucunda coğrafi uzaklık-yakınlık, göç ve gelin-damat faktörü olmak üzere 3 tema bulunmuştur.

4.2.3.6.3.Yapısal Dayanışma: Coğrafi Uzaklık – Yakınlık

Çocukları ile farklı şehirlerde yaşamak zorunda kalan yaşlıların çocuklarını yanlarında, yakın bir yerde istedikleri görülmüştür. Bunda duygusal bağlar çok etkili olsa da, karşılıklı pratik yardım sağlamanın etkisinin de büyük olduğu belirlenmiştir. Çocukları yakında olsa torunlarına bakıcının değil kendilerinin bakacağını belirten yaşlılar, aynı şekilde çocuklarının da onların işlerine yardım edebileceğini söylemektedirler. Bir çocuğu ile aynı şehirde yaşayan yaşlıların bir kısmının, diğer çocuklarını da yanlarında istedikleri görülmektedir. Bunda pratik yardım faktörünün etkisi büyüktür. Çocuklarının hayatlarını kolaylaştıracağı, hem duygusal olarak hem de pratik olarak desteklerinin olacağını düşündükleri ve bunu istedikleri görülmüştür.

"Uzakta olanları çok özlüyorum, yanımda olmalarını iterdim. Alttaki oğlum problemlerimi çözüyor." *(Z.C., 66, Kadın, Adıyaman).*

"Çocuklarımın yakında yaşamasını isterim… Uzak olunca özlüyorum." *(N.K., 65, Kadın, Ankara).*

"Yakında olmaları tabi ki daha avantajlı karşılıklı her türlü maddi manevi ihtiyaçları hem daha çabuk karşılanır hem de bir arada olunur." (A.D., 67, Erkek, Bingöl).

"Evet çok isterdim. Özellikle kızlarımın yakında olmasını çok isterdim. Yakında olsalar bana çok iyi bakarlardı, gidip onlara dertleşirdim." (D.B., 72, Kadın, Bingöl).

Çocukları ile ayrı şehirlerde yaşayan kimi yaşlıların bu durumdan memnun oldukları görülmüştür. Yakında olunduğunda en ufak bir şeyin tartışmaya dönüştüğü, birbirlerinin her hareketine takıldıkları bu nedenle arada duygusallığın kalmadığını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca uzakta olunca özlemin arttığını bu nedenle ilginin de arttığını, yakında olunca ilginin azaldığını düşündükleri belirlenmiştir. Uzakta olunca özlem olduğunu, bir araya gelindiğinde daha kaliteli vakit geçirildiğini, bununla birlikte yaşlıların yaşam şartları nedeni ile ayrı şehirlerde yaşayan çocukları için "nerede doğduğun değil, nerede doyduğun" önemli diyerek durumu kabullendikleri ve şikâyetçi olmadıkları görülmektedir. Çocuklarının kendi hayatlarını güzel bir şekilde devam etmelerinden başka bir şey istemedikleri, çocukları ile aralarında mesafe olmasının ilişkilerini olumsuz etkilemediğini, iletişim araçlarıyla görüştüklerini ve çok özlerlerse birbirlerini yüz yüze ziyaret ettikleri bu nedenle şikâyetçi olmadıkları belirlenmiştir.

"Uzakta olsa daha iyi olurdu bence. Yakın olunca hiç arayıp sormuyoruz birbirimizi, kapıdan girerken çıkarken görüşüyoruz. Uzakta olsak özlem olurdu daha iyi olurdu." (H.G., 56, Erkek, Afyon).

"Çocuklarımın yakında yaşamasını istemedim. İsteseydim bu binaya toplardım…Uzaklık ilişkimizi daha iyi etkiliyor, ilgi artıyor, çocuklardan uzak olunca ilgi artıyor ama yakında olduğu zaman ilgi sönüyor. (A.A., 70, Erkek, Artvin).

"İsterdim fakat onların yapabilecekleri çalışma ortamı olmadığı için, burada iş imkânları olmadığı için istemiyorum. ... Onların uzakta yaşamaları bir problem oluşturmuyor bana."

(A.K., 70, Erkek, Afyon).

"Hayır istemezdim. Doğduğu yer değil doyduğu yer önemli. Uzak olmalarından kaynaklı bir sorunumuz yok." (İ.Ö., 66, Erkek, Afyon).

4.2.3.6.4.Yapısal Dayanışma: Göç

Yaşam şartları, eğitim gibi nedenlerle kırdan kente yapılan göçlere katılamayan ya da katılmak istemeyen yaşlıların sağlık durumları iyi ise çocuklarından ayrı yaşadıkları görülmüştür. Yaşamları boyunca kırda yaşayan, büyükşehirlere uyum sağlamakta zorlanan yaşlı bireylerin göçe katılmak istememeleri çocukları ile coğrafi uzaklığa neden olmaktadır.

"*…İsterdim ama durmadılar burada. Ben köyde büyüdüm. Ankara'ya gittiler beni de kışın götürüyorlar oraya, yazın köye geliyorum." (A.A., 66, Kadın, Artvin).*

"*…Köyde yaşıyorlar. Yanımızda yaşamalarını çok istiyoruz da gurbete gelmiyorlar, gelmek istemiyor, rahat edemiyor orada." (G.Ç., 42, Erkek, Artvin).*

4.2.3.6.5.Yapısal Dayanışma: Gelin-Damat Faktörü

Yaşlı bireylerle çocuklarının eşleri ile arasındaki iletişim, coğrafi yakınlığı etkilemektedir. Aynı evde (çoğunlukla geliniyle) yaşayan yaşlıların bir kısmının hiç problem yaşamadıkları görülmüştür. Ancak yetişkin çocuklarından ayrı şehir ya da ilçede yaşayan bir kısım yaşlıların çocuklarının kendilerinden uzakta olmasını gelin-damat faktörüne bağladıkları belirlenmiştir. Aynı şekilde gelin ve damadın aileleri ile aynı şehirde yaşanmasının da bu durumda etkili bir faktör olduğu görülmüştür.

"*…Yok, be böyle daha iyi. Burada olsalar gelinin, damadın ailesi de burada, yok geldiler gittiler sıkıntısı olurdu. Sen yapmasan karşı taraf yapar, o yapmasa ben yaparım falan. Ama böyle uzaktan uzağa daha iyi, geldiklerinde daha iyi oluyor." (A.S.Y., 65, Erkek, Afyon).*

"Uzaktık biz Sincan'da oturuyorduk, sonra buraya geri geldik. Yakın olalım daha çok görüşelim diye. E buda gelinin hoşuna gitmedi o sevmez buraları ama geldik."(F.Ç., 78, Kadın, Ankara).

4.2.3.6.6.Yapısal Dayanışma: İletişim Araçları

Çocuklarından ayrı şehirde yaşayan yaşlıların ve anne-babaları ile farklı şehirlerde yaşayan yetişkin çocukların bir kısmının her gün telefonla ya da diğer teknolojik aletlerle görüşmelerinden dolayı bu uzaklıktan şikâyetçi olmadıkları ortaya çıkmıştır.

"Hiçbir şekilde etkilemiyor. Çünkü her gün telefonla yarım saat kadar konuşuyoruz ve dertleşiyoruz. Teknolojide biliyorsunuz görüntü olayı çıktığı için hiçbir sıkıntı yok."(C.Ö., 36, Çanakkale).

"Yoo hayır, asla etkilemiyor. Çünkü hani artık teknoloji denen bir şey var. Sürekli telefonla konuşuyoruz ediyoruz…" (G.P., 65, Çanakkale).

Sonuç

"Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın değerlendirilmesi projesi" kapsamında yapılan nitel çalışma analizlerine göre; işlevsel, normatif, ilişkisel, uzlaşımsal, yapısal, duygusal olmak üzere kuşaklararası dayanışmanın altı boyutu da Türkiye'de geçerli ve farklı belirleyiciler ile ortaya çıkmaktadır. Her bir kuşaklararası dayanışma boyutu kendi içinde kuşakların birbiri ile dayanışma faktörlerini aktif olarak belirlemektedir. İşlevsel dayanışma göz önünde bulundurulduğunda cinsiyet temelli rol ayrımları en fazla dikkati çeken unsurdur. Ayrıca coğrafi uzaklık da kuşaklararası işlevsel transferlerin belirlenmesinde etkili olmuştur.

Hem yetişkin çocukların, hem de yaşlı ebeveynlerin bakım sorumluluğunu yetişkin çocukların üstlenmesi gerektiğini düşündükleri sonucu ortaya çıkmıştır. Yaşlı ebeveynlere bakmak, yetişkin çocukların ödevi olarak görülmektedir. Bu durum her iki kuşak için de geçerlidir. Yetişkin çocuklar anne babalarına kendilerinin bakmaları gerektiğini, kendileri yaşlandıklarında ise çocukları tarafından bakılmak istediklerini ifade etmektedirler. Huzurevine yönelik negatif tutumlar ağırlıklı olmakla beraber huzurevleri son çare olarak görülmektedir. Ancak, özellikle çalışan yetişkinler için huzurevi de bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır. Kuşakların birbirlerine yardım motivasyonlarına bakıldığında kültürel yapı, dini motifler, ihtiyaç ve mütekabiliyet unsurları en dikkati çeken unsurlar arasındadır.

ÇALIŞMA II: NİCEL ARAŞTIRMA

5.1. Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde nicel araştırma yöntemi açıklanacaktır. Nicel araştırma, sosyal ve fiziksel dünyanın aynı yöntemle incelenebileceğini, bu nedenle sosyal konuların doğa bilimlerinde kullanılan yöntemle incelenmesi gerektiğini savunan pozitivist yaklaşıma dayanır. Nicel araştırmalar, sayısal olarak ölçülebilen verilerin istatistiksel çözümlemeleri aracılığıyla sosyal konuları inceleyen ve olgular arasındaki neden sonuç ilişkilerini ortaya koyarak sosyal düzenin kapsamını keşfetmeyi amaçlayan araştırmalardır. Başka bir deyişle, önceden oluşturulmuş olan hipotezleri sınamak ya da problemlere yanıt aramak amacıyla, geniş çaplı örneklemlerden nicel veriler toplayan, bu verileri istatistiksel olarak çözümleyen ve bulgularını genelleme amacı taşıyan araştırmalardır. Bu çalışmada da Türkiye'deki kuşaklararası dayanışmanın farklı boyutlarını ortaya koymak amacıyla karma araştırma yönteminin bir parçası olarak ikinci aşamada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

5.1.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nicel araştıma modeli olarak deneme modeli kullanılmıştır. Deneme modeli neden sonuç ilişkilerini belirlemek için doğrudan araştırmanın kontrolü altında gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma modelidir. Deneme modellerindeki araştırmalarda bağımlı değişken üzerinde bağımsız değişkenin etkileri araştırılır. Deneme modelindeki araştırmalar yalnızca bir bağımlı değişkenin bağımsız değişkene olan etkisinin araştırıldığı tek faktörlü desenler ve birden fazla bağımsız değişkenin bir bağımlı değişkene olan etkisinin incelendiği desenler olmak üzere faktör sayısına göre ikiye ayrılır. Bu çalışmada birden fazla bağımsız değişkenin bir bağımlı değişkene olan etkisinin incelendiği deneme modeli deseni kullanılmıştır.

5.1.2. Hedef Kitle (Evren) ve Örneklem

Araştırma evrenini Türkiye'deki 65 ve daha büyük yaştaki bireyler (yetişkin çocukları olan) ile 20-54 yaş grubunda olup 65 ve daha büyük yaşta ebeveyne sahip bireyler oluşturmaktadır. Araştırmada Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre Türkiye 12 bölge olarak ele alınmış ve her bölgeden bir il kent ve kır olmak üzere araştırmaya dahil edilmiştir. Her ilin kendi nüfus oranı içinde yüzde olarak temsil yeteneğine sahip 65 ve daha büyük yaştaki örnekleme dahil edilen kadınlar ve erkekler ile 20-54 yaş grubundaki 65 ve daha büyük yaşta ebeveyne sahip kadınlar ve erkekler ile yüz yüze görüşme yöntemi ile anket formları doldurulmuştur. Araştırmada yaşlıların bulunduğu her hanede bir yaşlı birey ile görüşülmüş, çocukların bulunduğu her hanede ise 1 ya da en fazla 2 görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey dağılımı dikkate alınmıştır. Hanede görüşme yapılacak kişi Kish yöntemi ile seçilmiştir. Kish yöntemi, 1949 yılında Leslie Kish tarafından geliştirilen cevaplayıcı seçim yöntemidir. Bu projede hem yaşlılar hem de çocukların bulunduğu aileler için iki ayrı cevaplayıcı seçim tablosu oluşturulmuştur. Yaşlı ebeveynleri olan yetişkin çocukların bulunduğu ailelerde en büyük çocuklar cevaplayıcı olarak seçilmiştir. Araştırmaya dahil edilen bireyler amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu yöntemle derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla araştırmanın amacı bağlamında bilgi açısından zengin bir durum ortaya koyabilecek her iki alt kitle araştırmaya dahil edilmiştir. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Amaçlı örneklemde araştırmacı kimlerin seçileceği konusunda kendi yargısını kullanır ve araştırmanın amacına en uygun olanları araştırma kapsamına alır (Balcı 2005). Böylece Türkiye'de kuşaklararası dayanışma ile ilgili belirleyicileri ve görüşleri ortaya koyabilecek veriler elde edilmiştir. Belirtildiği gibi araştırmada iki alt kitle mevcuttur:

(i) 65 ve daha büyük yaşta olup; yetişkin çocuk sahibi olan anne ve babalar
(ii) 20-54 yaş grubuna olup, 65 ve daha büyük yaşta anne ve babaya sahip çocuklar

Örneklem birimi birey olup Türkiye geneli için %95 güven düzeyi ve %2.2 güven aralığında 65+ yaş için 2.000, 20-54 yaş aralığı için 2.000 olmak üzere toplam 4.000 örnekleme ulaşılması planlanmıştır. Örneklemin illere dağılımında TÜİK' in benimsediği istatistik bölge sınıflandırmasına göre NUTS-1 düzeyindeki tüm iller (12 il) araştırmanın kapsamına dahil edilmiştir. Anketin uygulanması %77 kent, %23 kır olarak gerçekleştirilmiştir. Kır için örneklemde yer alan illerin nüfusu 20.000 ve altı olan ilçe veya beldeleri seçilmiştir. 65 ve daha büyük yaşta örnekleme dahil edilen bireylerin kıra ve kente göre dağılımı tablo 8'de taslak olarak sunulmuştur. Ayrıca 20-54 yaş

grubunda olup; 65 ve daha büyük yaşta ebeveyne sahip olan örnekleme dahil edilecek bireylerin kıra ve kente göre dağılımı Tablo 9' 'da taslak olarak gösterilmiştir.

Saha çalışması sırasında ortaya çıkan sınırlılıklar nedeniyle yaşlılara uygulanan anket sayısı kısmen azalmış, yetişkin çocuklara uygulanan anket sayısı artmıştır. Projede ulaşılması planlanan toplam 4 bin kişi yerine 4.447 kişiye ulaşılmıştır. Bu anketlerden 347'si (184 yaşlı;163 yetişkin) geçersiz anket sayılmıştır, veri toplama sonucunda 1902 yaşlı ve 2198 yatişkin olmak üzere toplam 4100 anket değerlendirmeye alınmıştır. Projenin saha çalışması sonucunda ulaşılan anket sayısı yaşlı ve yetişkin çocuk; kır ve kent dağılımı olmak üzere illere göre dağılımı Tablo 10'da açıklanmıştır.

Tablo 8: Nicel Araştırmada 65+ Yaş Grubu İçin Planlanan Örneklem

Örneklem 1:

65+ Yaş grubu				
Nuts1	İller	Kent	Kır	Toplam
TR1	İstanbul	668	7	675
TR2	Balıkesir	75	48	123
TR3	İzmir	281	26	307
TR4	Kocaeli	78	6	84
TR5	Ankara	290	7	297
TR6	Adana	99	12	111
TR7	Kayseri	67	10	77
TR8	Samsun	68	33	101
TR9	Trabzon	38	29	67
TRA	Erzurum	31	17	48
TRB	Malatya	36	18	54
TRC	Diyarbakır	41	15	56
Toplam		1772	228	2000

Tablo 9: Nicel Araştırmada 20-54 Yaş Grubu İçin Planlanan Örneklem

Örneklem 2:

20- 54 Yaş grubu				
Nuts1	İller	Kent	Kır	Toplam
TR1	İstanbul	839	9	848
TR2	Balıkesir	39	25	64
TR3	İzmir	217	20	237
TR4	Kocaeli	91	7	98
TR5	Ankara	292	7	299
TR6	Adana	104	13	117
TR7	Kayseri	61	9	70
TR8	Samsun	45	22	67
TR9	Trabzon	23	18	41
TRA	Erzurum	26	14	40
TRB	Malatya	27	14	41
TRC	Diyarbakır	57	21	78
Toplam		1821	179	2000

Tablo 10: Nicel Araştırmada Yaş Gruplarına, Kır-Kent Ayrımına Ve İlllere Göre Uygulanan Anket Sayısı

		65 yaş +			20-54 yaş		
		Kent	Kır	Toplam	Kent	Kır	Toplam
TR1	**İstanbul**	400	3	403	950	18	968
TR2	**Balıkesir**	76	47	123	42	25	67
TR3	**İzmir**	364	37	401	214	16	230
TR4	**Kocaeli**	69	15	84	92	6	98
TR5	**Ankara**	383	9	392	320	12	332
TR6	**Adana**	109	9	118	112	9	121
TR7	**Kayseri**	72	10	82	65	8	73
TR8	**Samsun**	28	37	65	58	33	91
TR9	**Trabzon**	47	32	79	30	23	53
TRA	**Erzurum**	31	18	49	30	11	41
TRB	**Malatya**	35	17	52	27	18	45
TRC	**Diyarbakır**	38	16	54	57	22	79
	Toplam	**1652**	**250**	**1902**	**1997**	**201**	**2198**

5.1.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada nicel araştırma tekniği olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket birincil kaynaklardan veri toplamak için hazırlanan sistematik bir soru formudur. Amacı araştırmanın problemini çözecek ve ele alınan hipotezleri test edecek bilgileri sistematik bir biçimde toplamak ve saklamaktır. Örnek

olay yönteminde de veri elde etmede anket yöntemi kullanılarak örnek olayın çözümü için sistematik bir şekilde veriler toplanılmaya çalışılır. İkincil kaynaklar (yurt içi ve yurt dışı) ve nitel çalışma sonuçları dikkate alınarak hem yaşlı bireyler hem de yetişkin çocuklar için iki yarı anket formu hazırlanmıştır. İki anket uygulanarak, araştırma kapsamına alınan yaşlılar ve yetişkin çocukları arasındaki dayanışma esasına dayanan iletişim ve etkileşimleri hem yaşlıların hem de yetişkin çocukların bakış açısı ile ortaya konulması amaçlanmaktadır. Anket formları yaşlılık ve yaşlanma, kuşaklararası ilişkiler alanında uzmanlaşmış farklı üniversitelerdeki sekiz akademisyene anket değerlendirme formu ile birlikte gönderilmiş, uzman görüşleri alınmıştır. Görüşler doğrultusunda anket yeniden düzenlenmiştir. Saha çalışması başlamadan önce 10 yaşlı birey, 10 yetişkin çocuk olmak üzere anket formlarının pilot çalışması yapılmıştır. Pilot çalışmanın amacı soruların anlaşılırlığı ve soruların işlerliği açısından sonuçların alınıp alınmayacağı konusunda bilgi edinmektir. Böyle bir deneme sonraki aşamada geçerlik olgusunun sağlanması, yanıtların sınıflandırılması ve soruların nasıl algılanıp yorumlandığı konusunda geri bildirim sağlama açısından yararlı olmuştur (Oppenheim, 1966;Wolf, 1988). Pilot çalışma sonrasında ankette yer alan soruların içeriği düzenlenmiştir. Ankete başlama ve bitirme saatleri not edilerek, böylece anket uygulama süresi de belirlenmiştir. Anketler yüz-yüze görüşmeler yoluyla uygulanmıştır. Anketin hazırlanmasında öncelikle yurt içi (Yaşlılar ve Yaşlı Yakınları Açısından Yaşam Biçimi Tercihleri, 2003; Türk Aile Yapısı Araştırması, 2006-2011; Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2008; Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler, 2011 vb.) ve yurt dışında yapılmış (Hsieh, 2011;Intergenerational Family Solidarity ağına dahil ülkelerde yürütülen araştırmalar vb.) araştırmaların incelenmesi ile elde edilen sorulardan oluşturulmuştur.

5.1.4. Veri Toplama Süreci

Veriler anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Katılımcılar ile görüşme yapılmadan önce ön bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcılara bu araştırmanın bilimsel amaçlı olarak yürütüldüğü, kimlik bilgilerinin gizli kalacağı, istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri gibi etik konularda bilgi verilmiştir. Bilgilendirilmiş onam formunu imzaladıktan sonra katılımcıyla görüşmeye başlanmıştır. Görüşme sırasında katılımcıların rahat bir pozisyonda olmalarına dikkat edilmiş, aynı ortamda başka katılımcıların ya da kişilerin bulunmamasına özen gösterilmiştir. Sorular acele edilmeden tek tek anlaşılır olabilecek şekilde katılımcılara yöneltilmiş ve yanıtları sabırla yönlendirme yapılmadan beklenmiştir.

5.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Nicel çalışma sürecinde katılımcılar 65+ yaş grubunda olup yetişkin çocuğu olan yaşlı kadınlar ve erkekler ile yetişkin çocuk olup 65+ yaş grubunda anne ve/veya babası olan kadınlar ve erkekler ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada yaşlılar için hazırlanan anket formunda yer alan mini mental test puanı 6 ve daha yüksek olan yaşlılar araştırmaya dahil edilmiştir. Bu araştırmanın sonuçları hem yaşlı birey hem de yetişkin çocuklar için hazırlanan anket formlarında yer alan sorular ve bu anketlere verilen yanıtlar ile sınırlıdır.

5.1.6. Saha Çalışması

Saha çalışması 25 Nisan- 12 Haziran 2016 tarihleri arasında Olgu Araştırma ve Danışmanlık Ltd. Şirketi tarafından gerçekleştirimiştir. Saha çalışması sürecinde bazı illerde yerel anketörlerle çalışılırken, bazı illerde merkezden (Ankara) ya da yakın illerden geçiş yapabilen anketörlerle çalışma yürütülmüştür. Saha çalışmasında proje ekibinin yanısıra toplam 119 anketör, 15 kontrolör, 2 eğitimci, 2 süpervisör, 2 veri giriş operatörü ve 1 koordinatör çalışmıştır.

Anketlerin tamamı veri kalite kontrolünden geçirilmiş, gerekli tüm kontroller yapılmıştır. Merkezi olarak Ankara'da toplanan anketlerin içerikleri kontrol edilerek, %35-40 oranında telefon kontrolü yapılmıştır.

Uygulanan anketlerde özellikle eksik soru yanıtlama nedeniyle 347 adet geçersiz anket tespiti yapılmış ve bu anketler iptal edilmiştir (184 yaşlı, 163 yetişkin). İptal edilen tüm anketlerin yerine yeni anketler yapılmıştır.

Veri toplama sürecinde saha çalışmasında bazı sınırlılıklar ile karşılaşılmıştır. Özellikle yaşlı bireylerin çalışmaya katılmaya çok istekli olmamaları, anketi uzun bulmaları, soruları anlamakta zorlanmaları, anketten sıkılarak yarıda bırakmaları, çevreye insanlara karşı güven duymamaları ve yabancı bir kişi ile görüşmeyi kabul etmemeleri saha çalışmasında karşılaşılan en önemli sınırlılıklar olmuştur. Bu nedenle saha çalşması planlanan süreden daha fazla zaman almıştır.

Özellikle yaşlılar, anketler ile ilgili yapılan telefon kontrollerinde konuşmak istememiş ve bilgilerini paylaşmak istememişlerdir. Yetişkin çocuk anketinin telefon kontrolü telefonda 3 dakika sürerken yaşlı anketinde 12 – 15 dakikaya kadar uzayabilmiştir.

Saha çalışmasında yetişkin çocuklar ile yaşanan sınırlılıklar ise şu şekilde ortaya çıkmıştır. Kimileri anketin uzun olduğunu belirtirlerken, kimileri de

sorulara ve konuya bilinçli bir şekilde yaklaşmışlardır. Bazı katılımıclar ise çalışma konusunun önemli olduğunu ve çalışmadan memnun olduklarını belirterek teşekkür etmişlerdir.

5.1.7. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Türkiye'de 12 bölgede ve 12 ilde kır ve kent ayrımı dikkate alınarak 1902 yaşlı birey ve 2198 yetişkin çocuk olmak üzere elde edilen 4100 veri SPPS 23 istatistik yazılım programına aktarılmış; veri temizleme ve veri kontrolü işleminden sonra iki grup için elde edilen veriler uygun istatistiksel analizler kullanılarak araştırmanın amacı doğrultusunda bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişki dikkate alınarak incelenmiştir.

5.2.Nicel Çalışmaya İlişkin Bulgular

"Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi" kapsamında elde edilen bulgular "Yaşlı Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler", "Yetişkin Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler", "Yaşam Memnuniyeti", "Yaşlılık Dönemi İle ilgili Düşünceler" "Yaşlıların Yaşam Biçiminin Değerlendirilmesi", "Kuşaklararası Dayanışma Boyutlarının Değerlendirilmesi" "Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi ve Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenler" ve "Kuşaklararası Dayanışmayı Etkileyen Faktörler" olmak üzere temel başlıklar altında yapılandırılmıştır.

5.2.1. Yaşlı Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler

"Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi" kapsamında 12 ilde kır ve kent düzeyinde 1902 yaşlı birey ile görüşülmüştür. Yaşlı bireylerin ankete katılma ön koşulu 10 cümleden oluşan mini mental test puanlarının 6 ve daha yüksek olmasıdır. Yaşlı bireylerin mini mental testten en az 6 en yüksek 10 puan aldıkları, ortalama mini mental test puanlarının 9.31 (9.31±1.14) olduğu belirilenmiştir. Mini mental testten 10 puan alanların oranı %66.9 olup, 9 puan alanların oranı %11.4, 8 puan alanların oranı % 10.8, 7 puan alanların oranı %7.1, 6 puan alanların oranı ise %3.7 'dir.

Araştırma kapsamına alınan yaşlılar ile TÜİK'in NUTS dağılımına göre belirlemiş olduğu bölgelerde İstanbul, Balıkesir, İzmir, Kocaeli, Ankara, Adana, Kayseri, Samsun, Trabzon, Erzurum, Malatya, Diyarbakır olmak üzere 12 ilde görüşme yapılmıştır. İllerin toplam ve yaşlı nüfus dağılımına göre Ankara, İzmir ve İstanbul daha yüksek oranda görüşme yapılan iller olmuştur. Yaşlılara uygulanan 1902 anketten 1652'si (%86.8) kentte ve 250'si (%13.1'i) köyde gerçekleştirilmiştir (Tablo 11).

Tablo 11: Yaşlı Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler **İl**	Sayı	Yüzde (%)
İstanbul	403	21.2
Balıkesir	123	6.5
İzmir	401	21.1
Kocaeli	84	4.4
Ankara	392	20.6
Adana	118	6.2
Kayseri	82	4.3
Samsun	65	3.4
Trabzon	79	4.2
Erzurum	49	2.6
Malatya	52	2.7
Diyarbakır	54	2.8
Toplam	1902	100.0
Yerleşim yeri		
Kır	250	13.1
Kent	1652	86.8
Toplam	1902	100.0
Yaş		
65-70	1210	63.6
71≤	692	36.4
Toplam	1902	100.0
Cinsiyet		
Kadın	947	49.8
Erkek	955	50.2
Toplam	1902	100.0
Medeni Durum		
Hiç evlenmemiş	6	0.3
Evli	1251	65.7
Boşanmış	58	3.0
Ayrı yaşıyor	6	0.3
Eşini kaybetmiş	576	30.3
Nikahsız birlikte yaşıyor	4	0.2
Cevapsız	1	0.1
Toplam	1902	100.0
Anadil		
Türkçe	1768	92.9
Kürtçe	113	5.9
Zazaca	11	0.6
Lazca	1	0.1
Cevapsız	10	0.5
Toplam	1902	100.0
Öğrenim Durumu		
Okur-yazar değil	260	13.7
Oku-yazar ancak okula gitmemiş	113	5.9
İlkokul	1035	54.4

Ortaokul	184	9.7
Lise	188	9.9
Önlisans	20	1.1
Lisans	79	4.2
Lisanüstü öğrenim	8	0.4
Cevapsız	16	0.8
Toplam	1902	100.0
Kiminle birlikte yaşadığı		
Tek başına	304	16.0
Eşimle	735	38.6
Eşim ve bekar çocuklarımla	390	20.5
Sadece ben bekar olan çocuklarımla	139	7.3
Diğer akrabalarımla	3	0.2
Eşimle birlikte evli olan çocuklarımın yanında	128	6.7
Sadece ben evli olan çocuklarımın yanında		
Diğer	188	9.9
Toplam	15	0.8
	1902	100.0
Evdeki kişi sayısı		
1	320	16.8
2	804	42.2
3	277	14.6
4	203	10.7
5	121	6.4
6	94	4.9
7+	71	3.9
Cevapsız	12	0.7
Toplam	1902	100.0
Toplam çocuk sayısı		
≤3	1038	54.6
4-6	695	36.6
7≤	169	8.8
Toplam	1902	100.0
Kız çocuk sayısı		
≤3	1432	87.5
4-6	188	11.5
7≤	17	1.00
Toplam	1637	100.0
Erkek çocuk sayısı		
≤3	1540	89.3
4≤	185	10.7
Toplam	1725	100.0

Yaşlı bireylerin yaklaşık yarısı kadın (%49.8), yaklaşık yarısı erkektir (%50.2). Araştırma kapsamına alınan yaşlı bireylerin ortalama 70.59±6.1 yaşında oldukları belirlenmiştir. Yaşlı bireylerin çoğunluğu 65-70 yaş grubundadır (%63.6). 71 ve daha büyük yaşta olanların oranı ise %36.4'dür. Kadınlar erkeklere göre daha gençtir. 65-70 yaşları arasında olan kadınların oranı %66.1

iken, bu yaş grubundaki erkeklerin oranı %61.2'dir. Diğer bir deyişle yaşlı kadınların %33.9'u, yaşlı erkeklerin % 38.8'i 71ve daha büyük yaştadır.

Yaşlı bireylerin %65.9'u evlidir. Yaşlıların yaklaşık üçte birinin (%30.3) eşini kaybetmiş oldukları görülmektedir. Boşanmış olanların oranı ise düşüktür (%3.0). Evli olan yaşlı erkeklerin oranı (%80.6) yaşlı kadınlara (%50.8) göre daha yüksektir. Kadınların %44.8'i eşini kaybettiklerini belirtirlerken, eşini kaybeden erkeklerin oranı %15.9 olarak belirlenmiştir. Yaşlılık döneminde eşin kaybı kadınlar için yalnızlık ve dezavantajlı durumunu pekiştiren ve yaşlılığın bir kayıplar dönemi olarak algılanmasına neden olan bir durum olmaktadır. Boşanmış ya da eşini kaybetmiş olan yaşlıların %90.6'sının yeniden evlenmeyi düşünmedikleri, evlenmeyi düşünenlerin oranının yalnızca %9.4 olduğu belirlenmiştir. Yeniden evlenmeyi düşünenler arasında kadınların oranı yalnızca %3.2 iken, bu oran erkeklerde %25.8'e yükselmektedir.

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların büyük çoğunluğunun (%92.9) anadili Türkçe'dir. Yaşlı bireylerin öğrenim durumu incelendiğinde; yarısından biraz fazlasının (%54.4) ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. Okur-yazar olmayanların oranı %13.7'dir. Ortaokul (%9.7) ve lise (%9.9) mezunu olanların oranı birbirine yakındır. Okur yazar olup bir okula gitmeyenlerin oranı %5.9 iken, lisans düzeyinde mezuniyeti olanların oranı %4.2 olarak belirlenmiştir. Yaşlı bireylerin öğrenim durumları cinsiyete göre önemli farklılıklar göstermektedir. Okur yazar olmayan yaşlı kadınların oranı %22.3 iken, erkekler arasında okur yazar olmayanların oranı azalmaktadır (%5.4). Aynı şekilde ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan kadınların oranı (sırasıyla;%50.6, %7.5, %8.5,%1.8), erkeklere göre daha düşüktür (sırasıyla; %59.1, %12.0,%11.4, %6.5).

Yaşlı bireylerin %38.6'sının eşi ile birlikte yaşadıkları, eşi ve bekar çocukları ile birlikte yaşayan yaşlı bireylerin oranının %20.5 olduğu belirlenmiştir. Yalnız yaşayan yaşlıların oranı ise %16.0'dır. Evli çocuklarının yanında yaşayan yaşlıların oranı %9.9 olup, eşi ile birlikte evli çocuklarının yanında yaşayanların oranı ise %7.7 olarak bulunmuştur. Tek başına yaşayan yaşlı kadınların oranı % 22.6 iken, yaşlı erkeklerde yalnız yaşama oranı %9.7'ye kadar düşmektedir. Eşi ile birlikte yaşayan kadınların oranı %30.6 iken, eşi ile birlikte yaşayan erkeklerin oranı %47.2'ye yükselmektedir. Evli çocukları ile birlikte yaşayan yaşlı kadınların oranı (%14.6), evli çocukları ile birlikte yaşayan yaşlı erkeklerin (%5.4) yaklaşık üç katı fazladır. Bekar çocukları ile yaşayan yaşlı kadınların oranı %11.6 iken, bekar çocukları ile birlikte yaşayan yaşlı erkeklerin oranı %3.2'dir. Yalnız yaşayan yaşlıların oranı İzmir (%27.2) Balıkesir (%19.5) ve Samsun (%24.6) illerinde daha yüksektir. Diğer illerde yaşlıların yalnız yaşama oranları şu şekilde sıralanabilir: İstanbul (%10.7),Kocaeli (%16.9), Ankara (%15.9), Adana (%14.4), Kayseri (%7.4),

Trabzon (%5.1), Erzurum (%4.2), Malatya (%13.7), Diyarbakır (%3.7). Kayseri'de (%25.9) ve Erzurum'da (%25.0). eşi olmayan yaşlıların yaklaşık dörtte biri evli çocuklarının yanında yaşamaktadırlar. Erzurum'da evli olan yaşlıların eşleri ile birlikte evli çocuklarının yanında yaşama oranı da %25.0 olarak bulunmuştur. Diyarbakır'da yaşlıların tek olarak evli çocuklarının yanında yaşama oranı %16.7 iken, eşleri ile birlikte evli çocuklarının yanında yaşama oranı % 18.5'dir. İstanbul'da yaşlıların %10.2'si tek olarak evli çocuklarının yanında yaşamaktadırlar. İstanbul'da eşleri ile birlikte evli çocuklarının yanında yaşayan yaşlıların oranı ise %9.5 olarak belirlenmiştir. Yaşlı bireylerin yaşadıkları ailede birey sayısı ağırlıklı olarak 2 kişidir (% 42.2).

Yaşlı bireylerin yarısından fazlasının (%54.6) sahip oldukları çocuk sayısı 1-3 arasındadır. Çocuk sayısı 4-6 arasında olan yaşlıların oranı %36.6 olarak belirlenmiştir. 7 ve daha fazla çocuk sayısı olan 169 yaşlı (%8.8) bulunmaktadır. Yaşlıların sahip oldukları çocuk sayısı ortalama 3.69'dur. Araştırma kapsamına alınan 1902 yaşlıdan 1637'si kız çocuk sahibidir. Kız çocuk sayısı 1-3 arasında olan yaşlıların oranı %87.5, 4-6 arasında olanların oranı %11.5 olarak saptanmıştır. Araştırma kapsamına alınan 1902 yaşlıdan 1725'i erkek çocuk sahibidir. Erkek çocuk sayısı 1-3 arasında olan yaşlıların oranı %89.3 iken, 4 ve daha fazla erkek çocuğa sahip olanların oranı %10.7'dir.

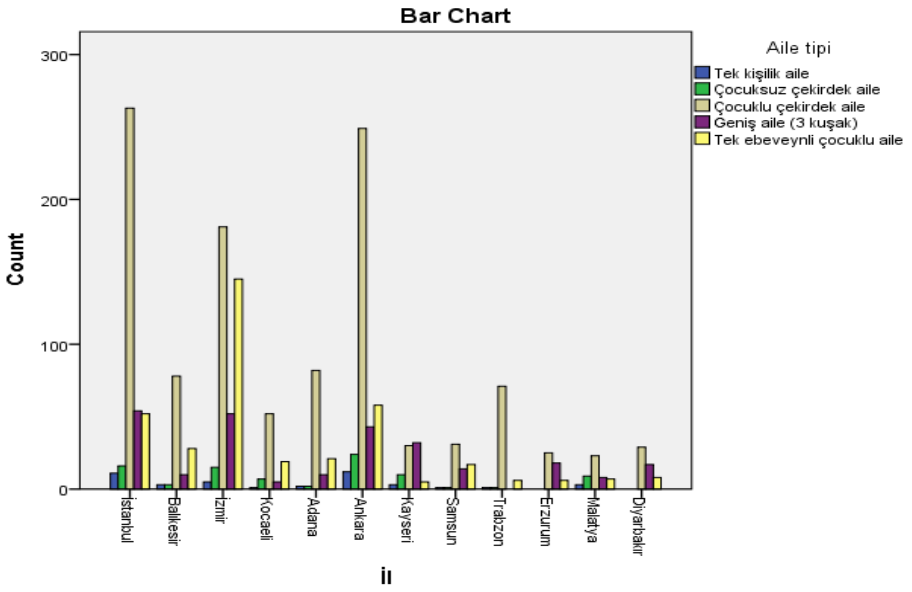

Şekil 4: Yaşlıların Aile Tipinin İllere Göre Dağılımı

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların aile tipi incelendiğinde, çoğunlukla eşi ve bekar çocukları ile yaşayan çekirdek aile modelinin ortaya çıktığı

görülmektedir (%58.5). Eşini kaybetmiş ve bekar çocukları ile yaşayan tek ebeveynli çocuklu aile modeli %19.5 oranındadır. Üç kuşağın bir arada yaşadığı geniş aile modeli ise %13.8 oranında ortaya çıkmıştır. Üç kuşağın birarada yaşadığı geniş aile modelinin daha çok Kayseri (%40.0), Erzurum (%36.7) ve Diyarbakır (%31.5) illerinde yaygın olduğu belirlenmiştir (Şekil 4).

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların ağırlıklı olarak emekli oldukları (%57.1), gelir getiren herhangi bir işle uğraşmayanların ve ev kadını olanların oranının %35.4 olduğu belirlenmiştir. Henüz emekli olmayan ve tam zamanlı bir işle uğraşanların oranı %3.8 iken, emekli olduğu halde çalışanların oranı %2.1 olarak belirlenmiştir. Meslek sahibi olanların daha çok nitelik gerektirmeyen inşaat, temizlik gibi işlerde çalıştıkları, büro ve müşteri hizmetlerinde sekreter, memur vb. olarak çalışan elemanların oranının %7.3 olduğu bulunmuştur. Çiftçi olarak nitelikli tarımda, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri gibi işlerde çalışanların oranı da %6.2'dir. Yaşlılardan tesis ve makine operatörü ve montajcısı (torna, tesviye, vb.) olanların oranı ise %4.7 olarak belirlenmiştir.

Yaşlıların gelirlerinin 110 TL ile 18 bin TL arasında değiştiği, ancak özellikle gelir düzeyinin 1001-1500 TL arasında yoğunlaştığı ve ortalama gelirin 2086,24 TL olduğu ortaya çıkmıştır. Geliri 1001-1500 TL arasında olan yaşlıların oranı %43.1, geliri 2001 TL nin üzerinde olan yaşlıların oranı ise % 23.0'dür. Geliri 1501-2000 TL arasında olan yaşlıların oranı %17.7 iken, geliri 1000 TL ve daha az olanların oranı ise %11.9'dur. Geliri 1000 TL ve daha az olan yaşlılar arasında kadınların oranı (%16.1), erkeklerin oranının (%8.9) iki katı kadardır. Diğer gelir gruplarında da kadınların gelir oranı (1001-1500: %42.7; 1501-2000:%17.5; 2001≤:%23.7) erkeklerin gelir oranına göre nispeten (1001-1500: %47.3; 1501-2000:%19.4; 2001≤:%24.3) düşüktür. Yaşlıların gelir düzeylerinin illere göre dağılımı incelendiğinde; geliri 1000 TL ve daha az olanların Diyarbakır (%41.5), Erzurum (%32.5), Malatya'da (%28.0) yaşadıkları bulunmuştur. Geliri 2001 TL ve daha fazla olanlar arasında yaşlıların İstanbul (%36.5), Balıkesir (%14.8), İzmir (%24.2), Kocaeli (%26.8), Ankara (% 23.4), Adana (%21.9), Kayseri (%17.9), Samsun (%17.2),Trabzon (%10.1) illerinde yaşadıkları görülmektedir (Şekil 5).

Yaşlıların gelir düzeyleri öğrenim durumuna göre farklılaşmaktadır. Öğrenim düzeyi yükseldikçe yaşlıların gelir düzeyi de yükselmektedir. Okur-yazar olmayan yaşlıların %37.8'inin geliri 1000 TL ve daha azdır. Geliri 1000 TL ve daha az olan okur yazar ancak okula gitmemiş olan yaşlıların oranı %27.3' dür. Ortaokul mezunu olup geliri 2001 TL ve daha fazla olanların oranı %33.1 iken, 2001 TL ve daha fazla gelire sahip olup lise mezunu olanların oranı %47.3 ve üniversite mezunu olanların oranı %72.6 olarak belirlenmiştir (Tablo 12).

Tablo 12:Yaşlı Bireylerin Çalışma ve Gelir Durumuna İlişkin Bilgiler

Değişkenler	Sayı	%
Çalışma durumu		
Çalışmıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşmıyor/ev kadını	673	35.4
Emekli	1086	57.1
Tam zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor	72	3.8
Yarı zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor	18	0.9
Emekli aynı zamanda çalışıyor	40	2.1
Cevapsız	13	0.7
Toplam	1902	100.0
Meslek		
Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler (CEO, genel müdür, daire başkanı vb.)	16	0.8
Profesyonel meslek mensupları (mühendis, avukat, doktor, vb.)	41	2.2
Yardımcı profesyonel meslek mensupları (sosyal hizmet uzmanı, hemşire, polis, vb.)	33	1.7
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar (sekreter, memur, vb.)	139	7.3
Hizmet ve satış elemanları (satış temsilcileri, mümessiller, vs.)	65	3.4
Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları (çiftçi, vb.)	118	6.2
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (ressam, müzisyen, zanaatkâr, vb.)	65	3.4
Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları (torna, tesfiye, vb.)	90	4.7
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar (inşaat ve temizlik işçileri, vb.)	396	20.8
	939	49.4
Cevapsız	1902	100.0
Toplam		
Gelir durumu		
≤1000	227	11.9
1001-1500	820	43.1
1501-2000	336	17.7
2001≤	437	23.0
Cevapsız	82	4.3
Toplam	1902	100.0
Ekonomik durumu değerlendirme		
İhtiyaçlarımı karşılamakta çok güçlük çekiyorum	243	12.8
İhtiyaçlarımı karşılamakta güçlük çekiyorum	488	25.6
Satın alma yaparken dikkatli olmalıyım	750	39.5
Ekonomik durumum rahat	396	20.8
Ekonomik durumum çok rahat	25	1.3
Toplam	1902	100.0
Gelir kaynakları		
Emekli aylığı (SGK)	1586	83.3
Bireysel emeklilik (özel sigorta)	52	2.7
Kendi birikimlerim/fon	137	7.2
Gayrimenkul gelirleri (kira/dükkân/ arsa)	121	6.4
Devlet yardımları (yaşlı aylığı, bakım parası, Sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonu, vb.)	125	6.6
Çocuklarım	213	11.2

Konut tipi		
Müstakil	575	30.2
Gecekondu	49	2.6
Apartman Dairesi	1267	66.6
Villa	11	0.6
Toplam	1902	100

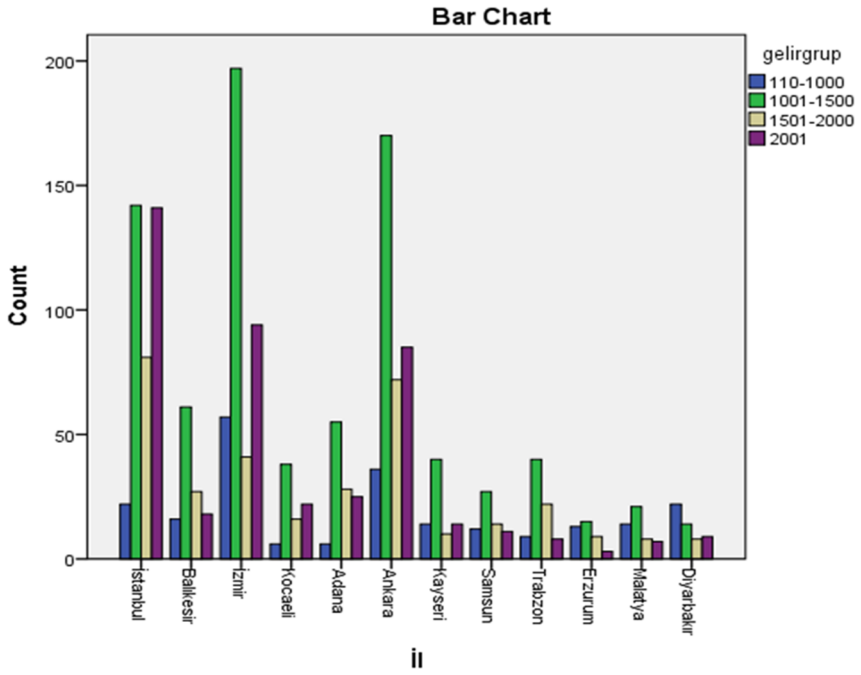

Şekil 5: Yaşlıların Gelir Düzeylerinin İllere Göre Dağılımı

Yaşlıların ekonomik durumlarına ilişkin genel değerlendirmeleri incelendiğinde; %39.5'inin satın alma yaparken dikkatli olmaları gerektiğini belirttikleri, yaklaşık dörtte birinin (%25.6) ise ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektikleri görülmektedir. Her beş yaşlıdan biri (%20.8) ekonomik durumunun rahat olduğunu söylerlerken, %12.8'i ihtiyaçlarını karşılamakta çok güçlük çektiklerini belirtmektedirler. Okur yazar olmayanların %26.2'si, okur yazar olup bir okul mezunu olmayanların %12.4'ü, ilkokul mezunu olanların %12.4'ü ihtiyaçlarını karşılamakta çok güçlük çektiklerini belirtirlerken, okur yazar olmayanların %11.9'u ekonomik durumlarının rahat ve iyi olduğunu söylemektedirler. Ekonomik durumlarının rahat ve iyi olduğunu ifade eden ortaokul mezunlarının oranı %26.8 iken, lise mezunlarının oranı %32.4 ve üniversite mezunlarının oranı %50.6'ya yükselmektedir (Tablo 12).

Kadınların ($\bar{x}$:2.69) erkeklere ($\bar{x}$::2.76) kıyasla daha fazla ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektikleri anlaşılmaktadır. Ekonomik olarak ihtiyaçlarını karşılamakta çok güçlük çeken yaşlıların ağırlıklı olarak Diyarbakır'da (%48.1) yaşadıkları belirlenmiştir. Diyarbakır'ı Kocaeli (%35.7) izlemektedir. Ekonomik durumunun rahat olduğunu ifade eden yaşlılar ise daha çok Trabzon (%44.3), Balıkesir (%43.9), Kayseri (%31.7), Samsun (%27.7) illerinde yaşamaktadırlar.

Yaşlıların ana gelir kaynağının emekli maaşı olduğu (%83.3) olduğu görülmektedir. Yaşlıların gelir kaynağı açısından ikinci sırada çocuklarının yer aldığı anlaşılmaktadır (%11.2). Yaşlı aylığı, bakım parası, sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonu gibi devlet yardımlarından yararlanan yaşlıların oranı %6.6'dır. Kendi birikimleri ile geçimini sağlayan yaşlıların oranının ise %7.2 olduğu bulunmuştur. Araştırma kapsamına alınan ve İstanbul (%21.1), İzmir (%21.2), Ankara (%21.4) gibi illerde yaşayan yaşlıların en önemli gelir kaynağı SGK'ya bağlı olarak emekli maaşı olduğu görülürken, yine İzmir'de devlet yardımlarından yararlanan yaşlıların oranının %30.4, Diyarbakır'da ise %28 olduğu belirlenmiştir. Yaşlı aylığı, bakım parası, sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonu gibi devlet yardımlarından yararlanan yaşlı kadınların oranı %67.2 iken, bu yardımlardan yararlanan yaşlı erkeklerin oranı %32.8'e düşmektedir. Aynı şekilde çocuklarından ekonomik destek alan yaşlı kadınların oranı %64.8 iken, çocuklarından ekonomik destek alan yaşlı erkeklerin oranı yaklaşık yarısı kadardır (%35.2). Ayrıca bireysel emeklilik gibi özel sigorta yaptıran yaşlı kadınların oranı (%61.5) yaşlı erkeklerden fazladır (%38.5). Sosyal güvence sistemine dahil olmayan kadınların özel sigorta yaptırmaya yöneldikleri anlaşılmaktadır.

Yaşlıların çoğunlukla apartman dairesinde (%66.6) ya da müstakil konutta (%30.2) oturdukları belirlenmiştir (Tablo 12).

Araştırma kapsamında alınan yaşlıların %66.6'sının (n:1256) eşi olduğu, %33.9'unun (n: 646) ise eşi olmadığı belirlenmiştir. Daha öncede belirtildiği gibi kadınların yaklaşık yarısının (%50.3) eşi varken, yaklaşık yarısının (%49.7) eşi yoktur. Eşi olan yaşlı erkeklerin oranı ise %81.7'dir. Yaşlıların eşlerinin yaşlarının 35 ile 95 arasında değiştiği ve ortalama yaşın 66.63 olduğu bulunmuştur. Yaşlıların eşlerinin yaşları 66-75 arasında olanların oranı % 46.9, 65 ve daha küçük yaşta olanların oranı ise %42.9'dır. Erkeklerin %63.1'inin eşlerinin yaşı 65 ve daha küçük iken kadınların %74.4'ünün eşlerinin yaşı 66-75 yaş grubundadır. Kadınların eşlerinin yaşı 76 ve daha büyük olanların oranı %15.0 iken bu oran erkeklerin eşlerinin yaşı açısından %6.1'e düşmektedir (Tablo 13).

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların eşlerinin yarısından fazlasının (%55.9) gelir getiren bir işte çalışmadıkları ya da ev kadını oldukları belirlenmiştir. Yaşlıların eşlerinin %39.6'sı ise emeklidir. Yaşlıların eşlerinin ağırlıklı olarak nitelik gerektirmeyen işlerde (inşaat ve temizlik işçileri, vb.) çalıştıkları (%14.2) ve büro ve müşteri hizmetlerinde (sekreter, memur, vb.) çalıştıkları (%7.0) bulunmuştur.

Tablo 13: Yaşlıların Eşlerine İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler	Sayı	%
Eşin yası		
≤65	539	42.9
66-75	590	46.9
76≤	118	9.4
Cevapsız	9	0.7
Toplam	1256	100.0
Eşin çalışma durumu		
Çalışmıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşmıyor/ev kadını	703	55.9
Emekli	498	39.6
Tam zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor	34	2.8
Yarı zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor	6	0.4
Emekli aynı zamanda çalışıyor	15	1.3
Toplam	1256	100.0
Meslek		
Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler (CEO, genel müdür, daire başkanı vb.)	6	0.4
Profesyonel meslek mensupları (mühendis, avukat, doktor, vb.)	16	1.3
Yardımcı profesyonel meslek mensupları (sosyal hizmet uzmanı, hemşire, polis, vb.)	17	1.3
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar (sekreter, memur, vb.)	88	7.0
Hizmet ve satış elemanları (satış temsilcileri, mümessiller, vs.)	26	2.1
Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları (çiftçi, vb.)	45	3.5
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (ressam, müzisyen, zanaatkâr, vb.)	21	1.7
Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları (torna, tesfiye, vb.)	53	4.3
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar (inşaat ve temizlik işçileri, vb.)	178	14.2
Cevapsız (işi ve mesleği olmayanlar)	806	64.2
Toplam	1256	100.0
Öğrenim Durumu		
Okur-yazar değil	140	11.5
Okur-yazar ancak okula gitmemiş	70	5.5
İlkokul	735	58.6
Ortaokul	118	9.4
Lise	125	9.9
Önlisans	13	1.0
Lisans	43	3.3
Lisanüstü öğrenim	2	0.1
Cevapsız	10	0.7
Toplam	1256	100.0

Yaşlıların eşlerinin %58.6'sının ilkokul mezunu oldukları, %11.5'inin okur yazar olmadıkları görülmektedir. Yaşlıların eşlerinden lise mezunu olanların oranı %9.9, ortaokul mezunu olanların oranı ise %9.4'dür (Tablo 13).

5.2.2. Yetişkin Bireylere İlişkin Demografik Bilgiler

"Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi" kapsamında 12 ilde kır ve kent düzeyinde yaşlı ebeveyne sahip olan toplam 2198 yetişkin çocuk ile görüşülmüştür. Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocuklar ile TÜİK'in NUTS dağılımına göre belirlemiş olduğu bölgelerde İstanbul, Balıkesir, İzmir, Kocaeli, Ankara, Adana, Kayseri, Samsun, Trabzon, Erzurum, Malatya, Diyarbakır olmak üzere 12 ilde görüşme yapılmıştır. Yetişkin çocuklar ile daha yoğun olarak görüşme yapılan iller İstanbul (%44.0), İzmir (%10.5) ve Adana'dır (%15.1). Yetişkin çocuklara uygulanan 2198 anketten 1997'si (%90.9) kentte ve 201'si (%9.1'i) köyde gerçekleştirilmiştir (Tablo 14).

Yaşlı ebeveyni olan yetişkin çocukların yaklaşık yarısı kadın (%50.8), yaklaşık yarısı erkektir (%49.2). Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların ortalama 37.79±0.20 yaşında oldukları belirlenmiştir. Yetişkin çocukların çoğunluğu 33-45 yaş grubundadır (%44.9). 32 ve daha küçük yaşta olanların oranı ise %30.7'dir. Yetişkin çocukların yaklaşık dörtte biri (%24.1) 46 ve daha büyük yaştadır.

Yetişkin çocukların %65.4'ü evlidir. Yetişkin çocukların %26.9'unun hiç evlenmemiş oldukları görülmektedir. Boşanmış olanların oranı ise düşüktür (%5.5). Hiç evlenmeyenler arasında kadınların oranı %40.8, erkeklerin oranı %59.2'dir. Yetişkin çocuklardan evli olan kadınların oranı %53.1 iken, erkeklerin oranı %46.9'a düşmektedir. Boşanmış olanların oranı düşük olsa da boşananlar arasında kadınların oranı (%64.5), erkeklerden (%35.5) yüksektir. Eşini kaybetmiş olanlar 31 kişidir. Bunlardan 24'ünü kadınlar oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların büyük çoğunluğunun (%91.6) anadili Türkçe'dir. Yetişkin çocukların öğrenim durumu incelendiğinde; yaklaşık üçte birinin (%33.5) lise mezunu oldukları görülmektedir. İlkokul mezunu olanların oranı %22.1'dir. Her beş yetişkin çocuktan biri (%20.7) lisans mezunudur. Okur yazar olmayan ya da okur yazar olup bir okul mezunu olmayanların oranı araştırma kapsamına alınan yaşlı bireylerin aksine yetişkin çocuklar arasında oldukça düşüktür. Ancak okur yazar olmayan 26 kişiden 22'si kadın, 4 kişi erkektir. Okur yazar olup bir okula gitmeyen 19 kişiden 16'sı kadındır. Aynı şekilde ilkokul mezunları

arasında kadınların oranı (%59.8), erkeklere göre daha (%40.2) yüksektir. Öğrenim düzeyi yükseldikçe kadınların oranı düşmektedir. Lisans mezunu olanlar arasında kadınların oranı %44.0 iken erkeklerde bu oran %56.0'ya yükselmektedir (Tablo 14).

Tablo 14: Yetişkin Çocuklara İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler	Sayı	%
İl		
İstanbul	968	44.0
Balıkesir	67	3.0
İzmir	230	10.5
Kocaeli	98	4.5
Ankara	332	5.5
Adana	121	15.1
Kayseri	73	3.3
Samsun	91	4.1
Trabzon	53	2.4
Erzurum	41	1.9
Malatya	45	2.0
Diyarbakır	79	3.6
Toplam	2198	100.0
Yerleşim yeri		
Kır	201	9.1
Kent	1997	90.9
Toplam	2198	100.0
Yaş		
≤32	676	30.7
33-45	988	44.9
46≤	528	24.1
Cevapsız	6	0.3
Toplam	2198	100.0
Cinsiyet		
Kadın	1117	50.8
Erkek	1081	49.2
Toplam	2198	100.0
Medeni Durum		
Hiç evlenmemiş	591	26.9
Evli	1438	65.4
Boşanmış	121	5.5
Ayrı yaşıyor	17	0.8
Eşini kaybetmiş	31	1.4
Toplam	2198	100.0
Anadil		
Türkçe	2015	91.6
Kürtçe	156	7.1
Zazaca	21	1.0
Cevapsız	6	0.3
Toplam	2198	100.0

Öğrenim Durumu		
Okur-yazar değil	26	1.2
Okur-yazar ancak okula gitmemiş	19	0.9
İlkokul	487	22.1
Ortaokul	271	12.3
Lise	737	33.5
Önlisans	159	7.2
Lisans	455	20.7
Lisanüstü öğrenim	35	1.6
Cevapsız	9	0.5
Toplam	2198	100.0
Kiminle birlikte yaşadığı		
Tek başına	140	6.4
Eşimle	201	9.1
Eşim ve bekar çocuklarımla	1169	53.2
Sadece ben bekar olan çocuklarımla	79	3.6
Diğer akrabalarımla	19	0.9
Eşimle birlikte evli olan çocuklarımın yanında	21	1.0
Sadece ben evli olan çocuklarımın yanında		
Ebeveynlerimle birlikte	3	0.1
Diğer	528	24.0
Toplam	38	1.7
	2198	100.0
Evdeki kişi sayısı		
1	147	16.8
2	240	42.2
3	516	14.6
4	753	10.7
5	296	6.4
6	139	4.9
7+	88	3.9
Cevapsız	19	0.7
Toplam	2198	100.0
Toplam çocuk sayısı		
Çocuk yok	767	34.8
1	236	10.7
2	777	35.3
3	285	13.1
4+	133	6.1
Toplam	2198	100.0
Aile tipi		
Tek kişilik aile	145	6.6
Çocuksuz çekirdek aile	174	7.9
Çocuklu çekirdek aile	1517	69.0
Geniş aile (3 kuşak)	201	9.1
Tek ebeveynli çocuklu aile	134	6.1
Cevapsız	27	1.3
Toplam	2198	100.0

Yetişkin çocukların yarısından fazlasının (%53.2) eşi ve bekar çocukları ile birlikte yaşadıkları, ağırlıklı olarak çekirdek aile tipi (%69.0) ortaya koydukları belirlenmiştir. Yaklaşık olarak her dört çocuktan birinin (%24.0) ebeveynleri ile birlikte yaşadıkları belirlenmiştir. Yetişkin çocukların ailede kişi sayısının ağırlıklı olarak 2 olduğu (%42.2) anlaşılmaktadır. 3 kişilik ailelerin oranı %14.6 iken, 2 kişilik ailelerin oranı %10.7'dir. Geniş aile modelinde yaşayanların oranı ise %9.1 olarak bulunmuştur. Çocuksuz çekirdek aile oranı ise %7.9'dur. Yetişkin çocukların %34.8'inin çocuklarının olmadığı, %35.3'ünün 2 çocuğu, %13.1'inin ise 3 çocuğu olduğu görülmektedir.

Tablo 15:Yetişkin Çocukların Çalışma ve Gelir Durumuna İlişkin Bilgiler

Değişkenler	Sayı	%
Çalışma durumu		
Çalışmıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşmıyor/ev kadını	666	30.3
Emekli	133	6.0
Tam zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor	1260	57.3
Yarı zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor	119	5.4
Emekli aynı zamanda çalışıyor	18	0.9
Cevapsız	2	0.1
Toplam	2198	100.0
Meslek		
Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler (CEO, genel müdür, daire başkanı vb.)	19	0.9
Profesyonel meslek mensupları (mühendis, avukat, doktor, vb.)	130	5.9
Yardımcı profesyonel meslek mensupları (sosyal hizmet uzmanı, hemşire, polis, vb.)	71	3.2
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar (sekreter, memur, vb.)	307	14.0
Hizmet ve satış elemanları (satış temsilcileri, mümessiller, vs.)	283	12.9
Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları (çiftçi, vb.)	50	2.3
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (ressam, müzisyen, zanaatkâr, vb.)	192	8.7
Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları (torna, tesfiye, vb.)	81	3.7
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar (inşaat ve temizlik işçileri, vb.)	378	17.2
Cevapsız	687	31.3
Toplam	2198	100.0
Gelir durumu		
≤1500	585	26.6
1501-2500	650	29.6
2501-3500	411	18.7
3501≤	419	19.1
Cevapsız	133	6.0
Toplam	2198	100.0

Ekonomik durumu değerlendirme		
İhtiyaçlarımı karşılamakta çok güçlük çekiyorum	258	11.7
İhtiyaçlarımı karşılamakta güçlük çekiyorum	511	23.2
Satın alma yaparken dikkatli olmalıyım	916	41.7
Ekonomik durumum rahat	484	22.0
Ekonomik durumum çok rahat	28	1.3
Cevapsız	1	0.1
Toplam	2198	100.0
Gelir kaynakları		
Emekli aylığı (SGK)	539	24.5
Bireysel emeklilik (özel sigorta)	44	2.1
Kendi birikimlerim/fon	427	19.4
Gayrimenkul gelirleri (kira/dükkân/ arsa)	69	3.1
Devlet yardımları (yaşlı aylığı, bakım parası, Sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonu, vb.)	47	2.2
Çocuklarım	47	2.2
Diğer (burs, gündelik, aile ve akrabadan harçlık, ek iş, vb.)	125	5.6
Maaş/ücret	900	40.9
Toplam	2198	100.0

Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların ağırlıklı olarak tam zamanlı çalıştıkları, gelir getiren herhangi bir işle uğraştıkları (%57.3), gelir getiren herhangi bir işle uğraşmayan ve ev kadını olanların oranının %30.3 olduğu belirlenmiştir. Meslek sahibi olanların daha çok nitelik gerektirmeyen inşaat, temizlik gibi işlerde çalıştıkları (%17.2), büro ve müşteri hizmetlerinde sekreter, memur, vb. olarak çalışan elemanların oranının %14.0 olduğu bulunmuştur. Hizmet ve satış elemanları (satış temsilcileri, mümessiller, vs.) olarak çalışanların oranı ise %12.9'dur.

Yetişkin çocukların gelirlerinin 100 TL ile 36 bin TL arasında değiştiği, ancak özellikle gelir düzeyinin 100TL-2500 TL arasında yoğunlaştığı ve ortalama gelirin 2691,72 TL olduğu ortaya çıkmıştır. Geliri 1500 TL ve daha az olanların oranı %26.6, geliri 1501-2500 TL arasında olanların oranı ise % 29.6'dır. Gelir sahibi olan kadınlar ile erkeklerin genellikle gelir düzeyleri arasında çok farklılık olmadığı, ancak 3501 TL ve daha fazla gelire sahip olanlar arasında erkeklerin oranının (%54.4) kadınlara (%45.6) göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Yetişkin çocukların gelir düzeylerinin illere göre dağılımı incelendiğinde; geliri 1500 TL ve daha az olanların Diyarbakır (%58.4), Erzurum (%51.4), Malatya'da (%63.6) yaşadıkları bulunmuştur. Yaşlılar için de gelir düzeyi az olan iller yine Malatya, Diyarbakır ve Erzurum olarak belirlenmiştir. Geliri 3500 TL ve daha fazla olanlar arasında yetişkin çocukların İstanbul (%26.2), Balıkesir (%26.9), İzmir (%9.5), Kocaeli (%13.0), Ankara (% 26.5), Adana (%18.8), Kayseri (%12.9), Samsun (%8.9),Trabzon illerinde yaşadıkları bulunmuştur (%11.3).

Yetişkin çocukların gelir düzeyleri öğrenim durumuna göre farklılaşmaktadır. Öğrenim düzeyi yükseldikçe yetişkin çocukların gelir düzeyi de yükselmektedir. Okur-yazar olmayan yetişkin çocuklar arasında %71.4'ünün geliri 1500 TL ve daha azdır. Geliri 3501 TL ve daha fazla olanlar arasında okur yazar olmayan ya da okur yazar olup bir okul mezunu olmayan yoktur. Bu gelir grubundaki kişilerin ağırlıklı olarak lisans mezunu (% 42.5) oldukları görülmektedir (Tablo 15).

Yetişkin çocukların ekonomik durumlarına ilişkin genel değerlendirmeleri incelendiğinde; %41.7'sinin satın alma yaparken dikkatli olmaları gerektiğini belirttikleri, yaklaşık dörtte birinin (%23.2) ise ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektikleri görülmektedir. Yaklaşık olarak her beş yetişkin çocuktan biri (%22.0) ekonomik durumunun rahat olduğunu söylerken, %11.7'si ihtiyaçlarını karşılamakta çok güçlük çektiklerini belirtmektedirler.

Okur yazar olmayan yetişkin çocukların %46.2'si, okur yazar olup bir okul mezunu olmayanların %26.3'ü, ilkokul mezunu olanların %16.3'ü ihtiyaçlarını karşılamakta çok güçlük çektiklerini belirtirlerken, okur yazar olmayanlardan ekonomik durumlarının rahat ve iyi olduğunu söyleyen olmamıştır. Diğer yandan ekonomik durumlarının rahat ve iyi olduğunu ifade eden lisans mezunlarının oranı %34.7'dir (Tablo 15).

Ekonomik durumun cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek üzere yapılan t-testi sonucunda kadınların ($\bar{x}$:2.76) erkeklere ($\bar{x}$:2.80) kıyasla daha fazla ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektikleri ve ekonomik durumlarını kötü olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlıdır (F: 18.626; $p<0.01$). Ekonomik olarak ihtiyaçlarını karşılamakta çok güçlük çeken yetişkin çocukların ağırlıklı olarak Diyarbakır'da (%34.2) yaşadıkları belirlenmiştir. Diyarbakır'ı Malatya (%22.2) ve Kocaeli (%21.6) izlemektedir. Ekonomik durumunun rahat olduğunu ifade eden yetişkin çocuklar ise daha çok Trabzon (%37.7), Balıkesir (%49.3), Kayseri (%39.7), Samsun (%27.5) illerinde yaşamaktadırlar.

Yetişkin çocukların ana gelir kaynağının maaş/ücret (%40.9) olduğu görülmektedir. Yetişkin çocukların yaklaşık dörtte birinin (%24.5) emekli maaşı aldığı, %19.4'ünün kendi birikimleri/fon ile geçindikleri anlaşılmaktadır. Yaşlı aylığı, bakım parası, sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonu gibi devlet yardımlarından yararlanan yetişkin çocukların oranı %2.2'dir (Tablo 15).

Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocuklardan 1441 kişinin eşi vardır. Eşlere ilişkin bilgiler bu sayı üzerinden değerlendirmiştir. Yetişkin çocukların eşlerinin yaşı 20 ile 80 arasında değişmekte olup, ortalama yaş 41.9 olarak belirlenmiştir. Yetişkin çocukların eşlerinden 36-50 yaş grubunda olanların oranı %54.1'dir. Eşlerinin yaşları 35 ve daha küçük olanların oranı %28.9'dur.

Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların eşlerinin %45.8'inin tam zamanlı çalıştıkları/gelir getiren herhangi bir işle uğraştıkları anlaşılmaktadır. Eşlerin %37'sinin ise gelir getiren bir işte çalışmadıkları ya da ev kadını oldukları belirlenmiştir. Emekli olanların oranı ise %9.1'dir. Yetişkin çocukların eşlerinin %41.5'i iş ve meslek tanımı olmayan kişilerden oluşmaktadır. Bunun dışında yetişkin çocukların eşlerinin ağırlıklı olarak nitelik gerektirmeyen işlerde (inşaat ve temizlik işçileri, vb.) çalıştıkları (%19.7) ve büro ve müşteri hizmetlerinde (sekreter, memur, vb.) çalıştıkları (%11.3) bulunmuştur. Yetişkin çocukların eşlerinden ilkokul mezunu (%31.0) ve lise mezunu olanların (%31.2) oranı birbirine yakındır. Ortaokul mezunu olanlar(%14.7) ile lisans mezunu olanların (%14.0) oranı da yaklaşık aynı düzeydedir (Tablo 16).

Tablo 16: Yetişkin Çocukların Eşlerine İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler	Sayı	%
Eşin yaşı		
≤35	417	28.9
36-50	781	54.1
51≤	250	17.0
Toplam	1441	100.0
Eşin çalışma durumu		
Çalışmıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşmıyor/ev kadını	534	37.0
Emekli	130	9.1
Tam zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor	661	45.8
Yarı zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor	43	2.9
Emekli aynı zamanda çalışıyor	19	1.4
Cevapsız	54	3.8
Toplam	1441	100.0
Meslek		
Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler (CEO, genel müdür, daire başkanı vb.)	24	1.6
Profesyonel meslek mensupları (mühendis, avukat, doktor, vb.)	65	4.5
Yardımcı profesyonel meslek mensupları (sosyal hizmet uzmanı, hemşire, polis, vb.)	51	3.5
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar (sekreter, memur, vb.)	164	11.3
Hizmet ve satış elemanları (satış temsilcileri, mümessiller, vs.)	95	6.6
Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları (çiftçi, vb.)	25	1.7
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (ressam, müzisyen, zanaatkâr, vb.)	60	4.2
Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları (torna, tesfiye, vb.)	77	5.4
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar (inşaat ve temizlik işçileri, vb.)	283	19.7
Cevapsız (işi ve mesleği olmayanlar)	597	41.5
Toplam	1441	100.0
Öğrenim Durumu		
Okur-yazar değil	25	1.7
Okur-yazar ancak okula gitmemiş	16	1.1
İlkokul	448	31.0

Ortaokul	212	14.7
Lise	449	31.2
Önlisans	49	3.4
Lisans	202	14.0
Lisanüstü öğrenim	24	1.7
Cevapsız	16	1.2
Toplam	1441	100.0

5.2.3. Yaşam Memnuniyeti

"Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi" projesinin bulgularının bu bölümünde hem yaşlıların hem de yaşlı ebeveyni/ebeveynleri olan yetişkin çocukların yaşam memnuniyeti değerlendirilmiştir.

65 ve daha büyük yaşta olup yetişkin çocuğa sahip olan yaşlıların yaşam memnuniyeti incelendiğinde; toplam yaşam memnuniyetinden 15.53 puan aldıkları görülmektedir. Bu bölümden alabilecekleri en yüksek puan 25, en düşük puan ise 5 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla yaşlıların aldıkları toplam yaşam memnuniyeti puanı alınabilecek en yüksek puana bölündüğünde yüzde olarak yaşam memnuniyeti ortaya çıkmaktadır. Buna göre araştırma kapsamına alınan yaşlıların yaşamdan duydukları memnuniyet oranı %62 olarak belirlenmiştir. Orta düzeyde yaşam memnuniyetine sahip oldukları görülen yaşlıların yaşamlarına ilişkin özel alanlardaki cümlelere verdikleri cevaplarında çok yüksek memnuniyet ifade etmediği görülmektedir. Yaşlıların genel olarak yaşamlarından memnun oldukları ($\bar{x}$:3.36), yaşamlarında istedikleri birçok önemli şeyi yapabildikleri ($\bar{x}$:3.15), yaşamlarındaki birçok şeyin ideallerine yakın olduğu ($\bar{x}$:3.13) görülmektedir. Yaşamlarının mükemmel olduğunu söyleyenler ($\bar{x}$:3.02) ile "yeniden bu hayatı yaşasaydım, hiçbir şeyi değiştirmezdim" ($\bar{x}$:2.88) diyenlerin sayısı azalmaktadır (Tablo 17).

Yaşlıların yaşamdan duydukları memnuniyet illere göre değerlendirildiğinde; yapılan Tek Yönlü Varyans Analizine göre (ANOVA) yaşlıların yaşamdan duydukları memnuniyetin illere göre farklılık gösterdiği (F:3.856; P<0.001), bunun da İstanbul (%21.2), İzmir (%21.1), Ankara (%20.6) ile Erzurum (%2.6), Malatya (%2.7) ve Diyarbakır (%2.8) illeri arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Diğer bir deyişle İstanbul, İzmir ve Ankara illerinde yaşlıların yaşam memnuniyeti daha yüksek iken Erzurum, Malatya ve Diyarbakır gibi illerde yaşayan yaşlıların yaşamdan duydukları memnuniyetin az olduğu bulunmuştur.

Tablo 17: Yaşlıların Yaşam Memnuniyeti (n:1902)

Yaşam Memnuniyeti	x̄	Kesinlikle Katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum(3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle Katılıyorum(5)
		S %	S %	S %	S %	S %
Yaşamımdaki birçok şey ideallerime yakındır	3.13	74 3.9	455 23.9	589 31.0	721 37.9	63 3.3
Yaşam koşullarım mükemmeldir	3.02	111 5.8	481 25.3	663 34.8	562 29.5	85 4.5
Yaşamımdan memnunum	3.36	56 2.9	295 15.5	550 28.9	907 47.7	94 4.9
Yaşamımda istediğim birçok önemli şeyi yapmaktan uzağım	3.15	59 3.1	443 23.3	631 33.2	692 36.4	77 4.0
Yeniden bu hayatı yaşasaydım, hiçbir şeyi değiştirmezdim	2. 88	157 8.3	548 28.8	646 33.9	477 25.1	74 3.9
Toplam yaşam memnuniyeti	**15.53**	Maksimum puan: 25 Minimum puan:5				

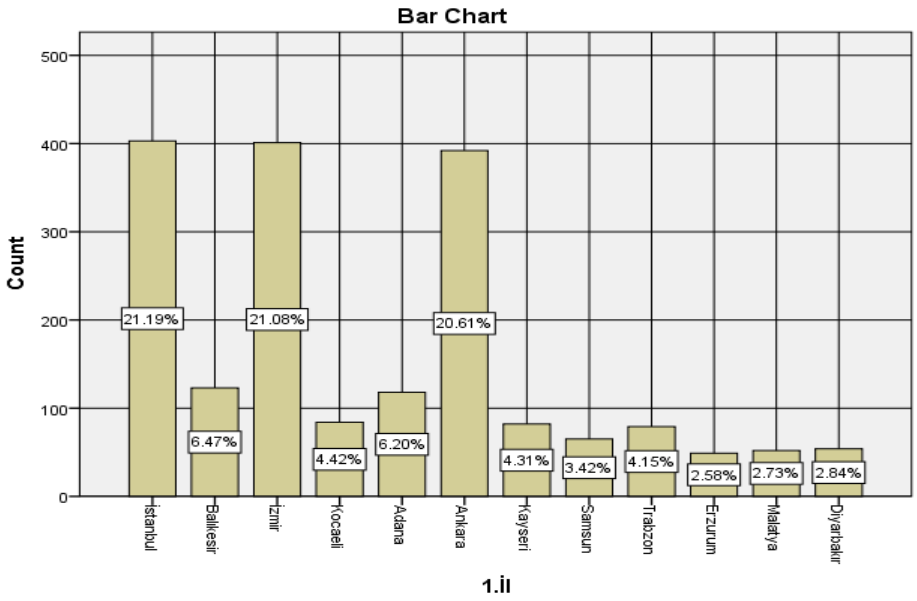

Şekil 6: Yaşlıların Yaşamdan Memnuniyetinin İllere Göre Dağılımı

Yaşlıların yaşamdan duydukları memnuniyet cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Yaşlı erkekler yaşlı kadınlara kıyasla yaşamdan daha fazla memnuniyet duymaktadırlar. Yapılan t testine göre bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlıdır (F:9.073; $p<0.01$).

Yaşlıların yaşam memnuniyeti medeni duruma göre incelendiğinde; evli olan yaşlıların yaşamdan daha fazla memnuniyet duydukları görülmektedir (%65.81). Boşanmış ve eşini kaybetmiş olan yaşlıların yaşamdan duydukları memnuniyetin azaldığı anlaşılmaktadır (Şekil 7). Medeni duruma göre yaşam memnuniyeti düzeyine ilişkin gruplar arasındaki bu farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır (F: 1.750; P<0.05).

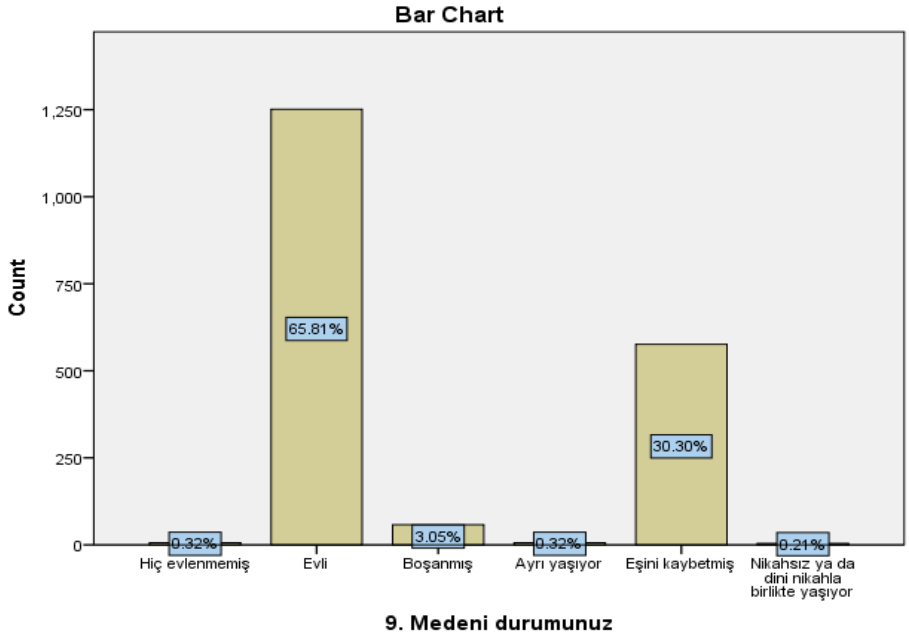

Şekil 7: Yaşlıların Yaşam Memnuniyetinin Medeni Duruma Göre Dağılımı

Yaşlıların yaşam memnuniyeti ile öğrenim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (F:3.350; p<0.001). İlkokul mezunlarının yarısından fazlasının (%54.85) yaşamlarından memnun oldukları görülmektedir (Şekil 8).

Yaşlıların ekonomik durumlarına ilişkin değerlendirmeleri ile yaşam memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (F:14.811; p<0.01). Ayrıca gelir düzeyi de yaşlıların yaşam memnuniyetini etkilemektedir. Gelir düzeyi yükseldikçe yaşlıların yaşamdan duydukları memnuniyette artmaktadır (F:22.031; p<0.001). Geliri 2000 TL ve daha fazla olan yaşlıların yaşamlarından daha çok memnun oldukları belirlenmiştir.

Yaşlıların yaş gruplarına göre yaşam memnuniyeti incelendiğinde; 65-70 yaş grubundaki yaşlıların yaşamlarından ($\bar{x}$:15.58) 71 ve daha büyük yaş

grubundaki yaşlılara ($\bar{x}$:15.43) kıyasla biraz daha fazla memnun oldukları görülse de; bu sonuç, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık ortaya koymamaktadır (F:0.493; p>0.05).

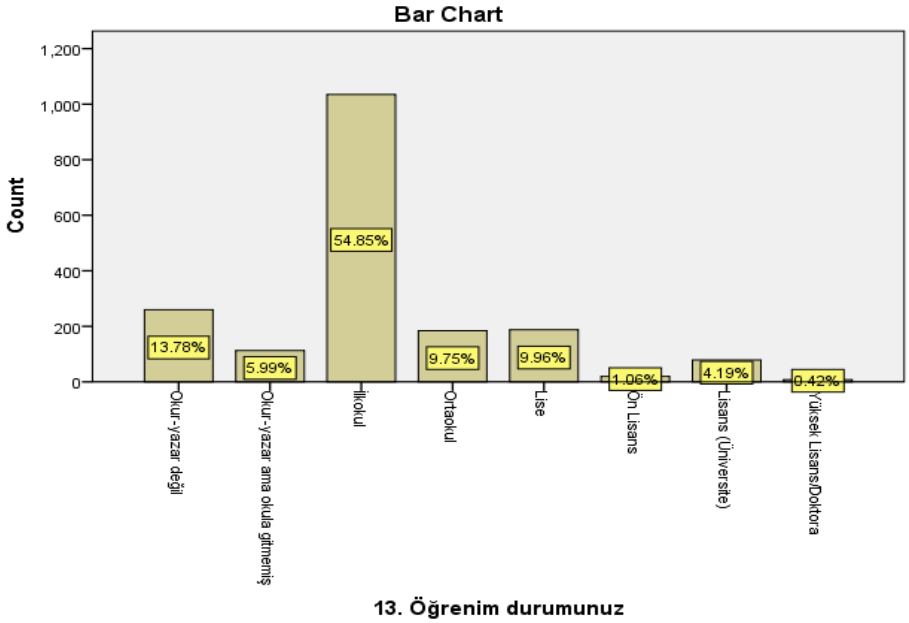

Şekil 8: Yaşlıların Yaşam Memnuniyetinin Öğrenim Düzeyine Göre Dağılımı

Tablo 18: Yetişkin Çocukların Yaşam Memnuniyeti (n:2198)

Yaşam Memnuniyeti	$\bar{x}$	Kesinlikle Katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum(3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle Katılıyorum(5)
		S %	S %	S %	S %	S %
Yaşamımdaki birçok şey ideallerime yakındır	3.09	139 6.3	530 24.1	625 28.4	794 36.1	110 5.0
Yaşam koşullarım mükemmeldir	2.91	187 8.5	620 28.2	725 33.0	534 24.3	132 6.0
Yaşamımdan memnunum	3.36	99 4.5	331 15.1	643 29.2	923 42.0	202 9.2
Yaşamımda istediğim birçok önemli şeyi yapmaktan uzağım	3.13	135 6.1	512 23.3	639 29.1	753 34.2	159 7.2
Yeniden bu hayatı yaşasaydım, hiçbir şeyi değiştirmezdim	2. 71	345 15.7	679 30.9	596 27.1	435 19.8	143 6.5
Toplam yaşam memnuniyeti	**15.20**	Maksimum puan: 25 Minimum puan:5				

65 ve daha büyük yaşta ebeveyne sahip olan 20-54 yaş grubundaki yetişkin çocukların yaşam memnuniyeti incelendiğinde; toplam yaşam memnuniyetinden 15.20 puan aldıkları görülmektedir. Bu bölümden alabilecekleri en yüksek puan 25, en düşük puan ise 5 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla yetişkin çocukların aldıkları toplam yaşam memnuniyeti puanı alınabilecek en yüksek puana bölündüğünde yüzde olarak yaşam memnuniyeti ortaya çıkmaktadır. Buna göre araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların yaşamdan duydukları memnuniyet oranı %60.8 olarak belirlenmiştir. Yaşlıların yaşam memnuniyeti oranı %62.0 olarak bulunmuştu. Orta düzeyde yaşam memnuniyetine sahip oldukları görülen yetişkin çocukların yaşamlarına ilişkin özel alanlardaki cümlelere verdikleri cevaplarında çok yüksek memnuniyet ifade etmediği görülmektedir. Yetişkin çocukların genel olarak yaşamlarından memnun oldukları ($\bar{x}$:3.36), yaşamlarında istedikleri birçok önemli şeyi yapabildikleri ($\bar{x}$:3.13), yaşamlarındaki birçok şeyin ideallerine yakın olduğu ($\bar{x}$:3.09) görülmektedir. Yaşamlarının mükemmel olduğunu söyleyenler ($\bar{x}$:2.91) ile "yeniden bu hayatı yaşasaydım, hiçbir şeyi değiştirmezdim" ($\bar{x}$:2.71) diyenlerin sayısı azalmaktadır (Tablo 18).

Yetişkin çocukların yaşam duydukları memnuniyet illere göre değerlendirildiğinde; yapılan Tek Yönlü Varyans Analizine göre (ANOVA) yetişkin çocukların yaşamdan duydukları memnuniyetin illere göre farklılık gösterdiği ($F:5.852$; $P<0.001$), bunun da İstanbul (%44.0), İzmir (%10.5), Ankara (%15.1) ile Erzurum (%1.9), Malatya (%2.0) ve Trabzon (%2.4) illeri arasındaki farklılıktan kaynaklandığı görülmektedir. Diğer bir deyişle İstanbul, İzmir ve Ankara illerinde yetişkin çocukların yaşam memnuniyeti daha yüksek iken Erzurum, Malatya ve Trabzon gibi illerde yaşayan yetişkin çocukların yaşamdan duydukları memnuniyetin az olduğu bulunmuştur (Şekil 9).

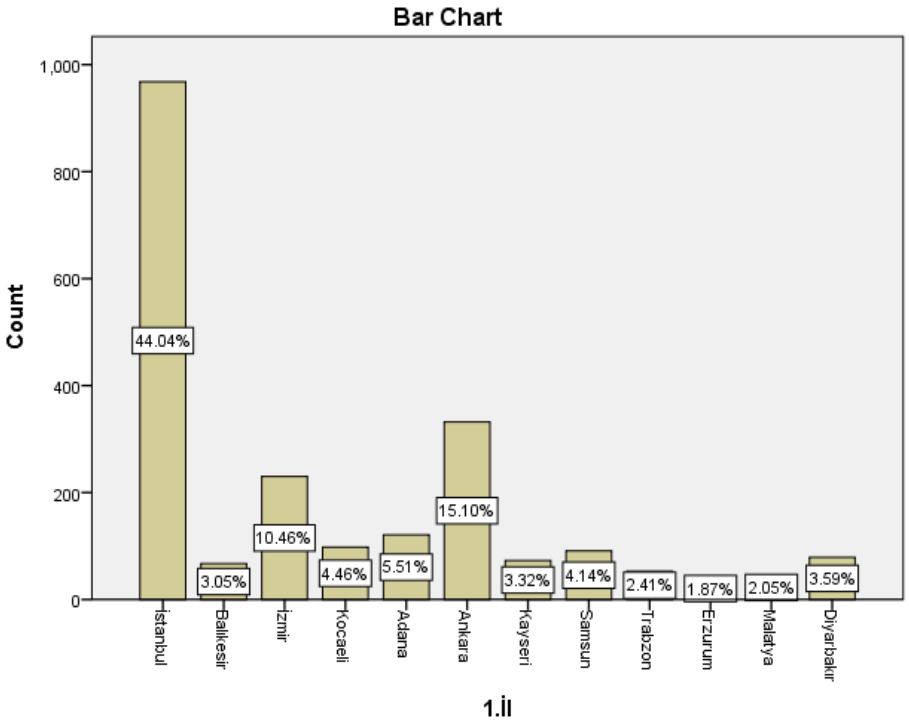

Şekil 9: Yetişkin Çocukların Yaşam Memnuniyetinin İllere Göre Dağılımı

Araştırma kapsamına alınan yaşlı ebeveyne sahip 20-54 yaş grubundaki yetişkin çocukların yaşamdan duydukları memnuniyet cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Kadınlar ($\bar{x}$:15.33) erkeklere ($\bar{x}$:15.06) kıyasla yaşamdan daha fazla memnuniyet duymaktadırlar. Bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlıdır (F:5.948; $p<0.05$).

Yetişkin çocukların yaşam memnuniyeti medeni duruma göre incelendiğinde; evli olanların yaşamdan daha fazla memnuniyet duydukları görülmektedir (%65.42). Boşanmış ve eşini kaybetmiş olan yaşlıların yaşam duydukları memnuniyetin azaldığı anlaşılmaktadır (Şekil 10). Medeni duruma göre yaşam memnuniyeti düzeyine ilişkin gruplar arasındaki bu farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır (F:1.870; $P<0.05$).

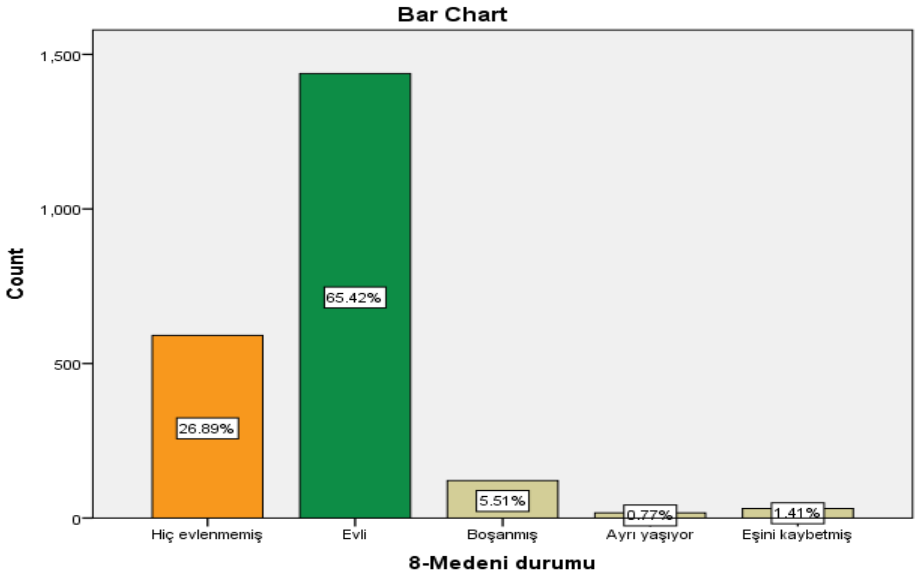

Şekil 10: Yetişkin Çocukların Yaşam Memnuniyetinin Medeni Duruma Göre Dağılımı

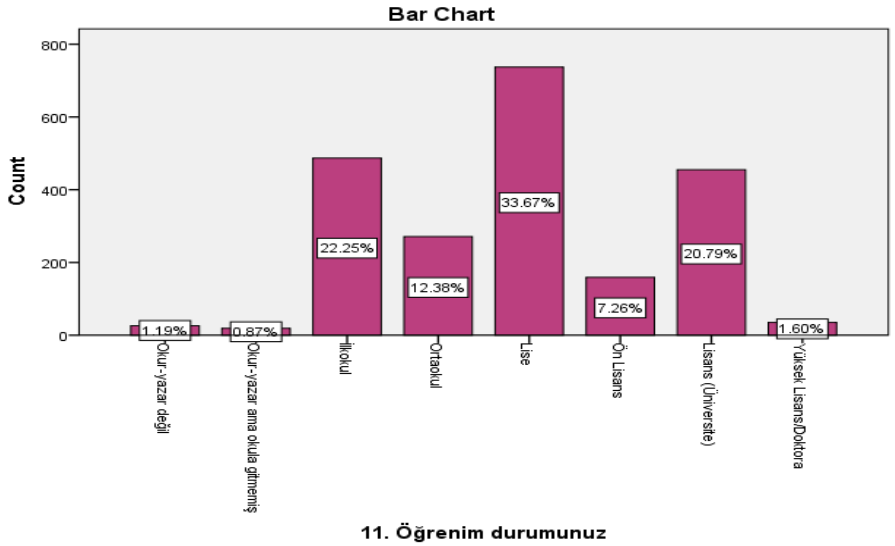

Şekil 11: Yetişkin Çocukların Yaşam Memnuniyetinin Öğrenim Düzeyine Göre Dağılımı

Yetişkin çocukların yaşam memnuniyeti ile öğrenim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (F:4.622; p<0.001). Lise mezunlarının yaklaşık üçte birinin (%33. 67) yaşamlarından memnun oldukları görülmektedir (Şekil 11).

Yetişkin çocukların ekonomik durumlarına ilişkin değerlendirmeleri ile yaşam memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (F:15.602; p<0.01). Ayrıca gelir düzeyi de yetişkin çocukların yaşam memnuniyetini etkilemektedir. Gelir düzeyi yükseldikçe yetişkin çocukların yaşamdan duydukları memnuniyet azalmaktadır (F:5.231; p<0.001).Geliri 1500 TL ve daha az olanların yaşamdan duydukları memnuniyet oranı %28.27, geliri 1501-2000 TL arasında olanların oranı %31.46 iken geliri 2501- 3500 TL arasında olanların yaşam memnuniyeti oranı %19.89'a ve geliri 3500TL ve daha fazla olanların yaşam memnuniyeti oranı ise %20.38'e düşmektedir.

Yetişkin çocukların yaş gruplarına göre yaşam memnuniyeti incelendiğinde; 33-45 yaş grubundaki yetişkin çocuklar (%45.1) ile 32 ve daha küçük yaştakilerin (%30.8) yaşamlarından 46 ve daha büyük yaştakilere (%24.1)kıyasla daha memnun oldukları görülse de; bu sonuç, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık ortaya koymamaktadır (F:1.224; p>0.05).

Yaşam memnuniyetinin yanısıra hem yaşlılardan hem de yetişkin çocuklardan son altı ayı dikkate alarak yaşam kalitesini değerlendirmeleri istenmiştir.

Yaşlıların %42.6'sı yaşam kalitesini iyi olarak, %41.6'sı ne iyi ne kötü olarak değerlendirmektedirler. Yaşlıların %9.6'sı yaşam kalitesini kötü olarak değerlendirirken, %4.6 çok kötü olduğunu söylemişlerdir. Yaşlıların yaşam kalitesi puanının 5 üzerinden 3.27 olduğu görülmektedir. Buna göre yaşlılar için yaşam kalitesinin gerçekleşme oranı %65.4 olarak bulunmuştur.

Yetişkin çocukların yaşam kalitesine ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde; %43.2'sinin iyi, %38.5'inin ise ne iyi ne kötü olarak değerlendirme yaptıkları görülmektedir. Yaşam kalitesini kötü olarak değerlendirenlerin oranı %10.2, çok kötü olarak değerlendirenlerin oranı %2.9 iken, çok iyi olduğunu söyleyenlerin oranı %5.1 olarak belirlenmiştir. Yetişkin çocukların yaşam kalitesi puanı 5 üzerinden 3.38 olup, yaşlılara kıyasla biraz yüksektir. Yetişkin çocuklar için yaşam kalitesinin gerçekleşme oranı %67.6 olarak bulunmuştur. Ancak hem yaşlıların hem de yetişkin çocukların yaşam memnuniyetinin ve yaşam kalitesinin orta düzeyde olduğu dikkati çekmektedir.

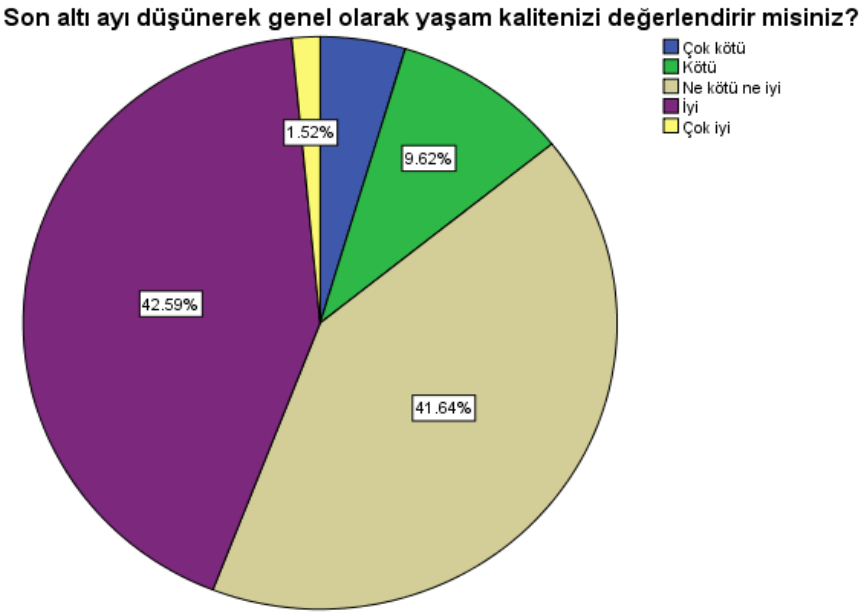

Şekil 12: Yaşlıların Yaşam Kalitesine İlişkin Değerlendirmeleri

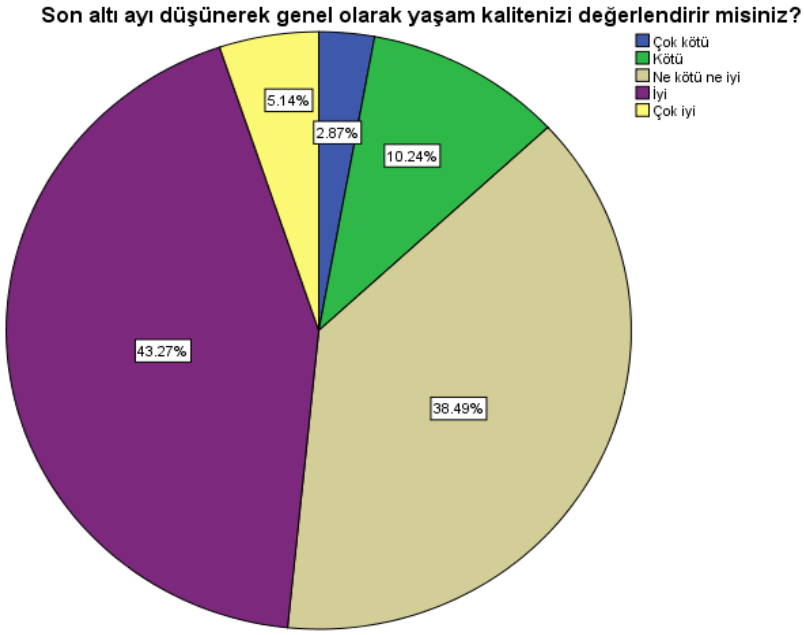

Şekil 13: Yetişkin Çocukların Yaşam Kalitesine İlişkin Değerlendirmeleri

5.2.4. Yaşlılık Dönemi İle ilgili Düşünceler

Bu bölümde araştırma kapsamına alınan 65 ve daha büyük yaştaki ebeveynler ile 65 ve daha büyük yaşta ebeveyne sahip olan yetişkin çocukların yaşlılık dönemine ilişkin düşünceleri değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan yaşlılardan eşleri olanların %39.9'u eşlerine baktıklarını/bakacaklarını, %21.6'sı ise kesinlikle baktıklarını/bakacaklarını belirtmektedirler. Eşlerinin kendilerine bakmaları ile ilişkili kanaatleri de yüksektir. Yaşlıların %36.3'ü eşlerinin kendilerine baktıklarını/bakacaklarını, %21.6'sı ise kesinlilkle baktıklarını/bakacaklarını düşünmektedirler. Çocuklarının kendilerine baktıklarını/bakacaklarını (%57.3;%25.1) ve sözlerini dinleyip saygı gösterdiklerini (%60.4;%25.3) düşünen yaşlıların oranı daha yüksektir. Yaşlılar genellikle huzurlu ve mutlu (%58.6;%17.5) olduklarını ifade etmişlerdir. Yaşlıların yarısından fazlası (%50.4;%12.3) uğraşları olduğunu, ancak çalışmadıklarını (%52.8;%10.6) söylemektedirler. Yaşlıların %37.0'si sağlığının iyi olduğunu, %6.6'sı kesinlikle iyi olduğunu belirtirlerken, bu konuda kararsız olanların oranı %37.7 olarak bulunmuştur. Sağlığının iyi olmadığını söyleyenlerin oranı ise biraz daha düşüktür (%2.1;%16.6). Yaşlıların yaklaşık üçte biri hastalık ve ağrılar nedeniyle yapmak istedikleri şeyleri yapamama fikrine katılmazlarken (%6.9;%22.5), hastalık ve ağrılar nedeniyle yapmak istedikleri şeyleri yapamadıklarını düşünenlerin oranı daha yüksektir (%32.5;%6.9) (Tablo 19).

Yaşlıların %34.9'u zevk aldığım şeylerden eskisi kadar keyif alamama fikrine kesinlikle katılmakta, %7.5'i ise kesinlikle katılmaktadırlar. Bu konuda kararsız olanların oranı %30.7'dir. Yaşlıların yaklaşık dörtte biri (%5.4; %21.4) zevk aldıkları şeylerden eskisi kadar keyif alamama fikrine kesinlikle katılmamakta ya da katılmamaktadırlar. Yaşlıların yarısından fazlası (%44.9;%12.8) yaşlılığın ölüme hazırlık olduğunu düşünmektedirler. Yaşlılığın ölüme hazırlık olmadığını düşünenlerin oranı daha düşüktür (%7.8;%16.0). Yaşlıların yarısından fazlası (%13.3;%41.9) yardıma muhtaç durumda olmadığını ifade ederlerken, yardıma muhtaç durumda olduğunu/olacağını düşünenlerin oranı (%18.8;%5.6) daha düşüktür. Bu konuda her 5 yaşlıdan biri (%20.3) kararsızdır. Genel olarak yaşlılar yalnız olmadıklarını belirtmektedirler (%15.7;%41.6) (Tablo 19).

Araştırmada yaşlıların yaşlılık dönemine ilişkin düşüncelerinin değerlendirildiği bölümde yaşlılığa ilişkin olumlu ve olumsuz olabilecek davranış ve tutumların incelendiği 13 cümle yer almıştır. Yaşlıların bu bölümden alabileceği en yüksek puan 65'dir. Araştırma kapsamına alınan yaşlıların yaşlılık dönemine ilişkin olumlu ve olumsuz değerlendirmelerini

kapsayan bu bölümden aldıkları ortalama puan 45 olarak belirlenmiştir. Buna göre yaşlılık dönemini bizzat yaşayan bireyler olarak yaşlılık dönemi ile ilgili düşüncelerinin olumsuz olmadığı, daha çok özellikle eşlerin ve çocukların bakım ihtiyacı söz konusu olduğunda bunun karşıladıklarına /karşılayabileceklerine ilişkin olumlu kanaatlerin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Tablo 19: Yaşlıların Yaşlılık Dönemine İlişkin Düşünceleri (n:1902)

Yaşlılık Dönemine İlişkin Düşünceler	Kesinlikle Katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum(3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle Katılıyorum(5)
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Eşime bakarım*	7 0.4	24 1.3	54 2.8	760 39.9	411 21.6
Eşim bana bakar*	7 0.4	15 0.8	76 4.0	690 36.3	468 24.6
Çocuklarım bana bakar	22 1.2	82 4.3	231 12.1	1090 57.3	477 25.1
Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir	18 0.9	61 32.0	192 10.1	1150 60.4	481 25.3
Huzurlu ve mutlu olurum	11 0.6	92 4.8	351 18.4	1115 58.6	333 17.5
Uğraşlarım olur	43 2.3	317 16.7	348 18.3	960 50.4	234 12.3
Çalışmam (-)	90 4.7	246 12.9	360 18.9	1004 52.8	202 10.6
Sağlığım iyi olur	40 2.1	315 16.6	717 37.7	705 37.0	125 6.6
Hastalık ve ağrılarım yüzünden yapmak istediğim şeyleri yapamam (-)	132 6.9	428 22.5	592 31.1	618 32.5	132 6.9
Zevk aldığım şeylerden eskisi kadar keyif alamam (-)	103 5.4	407 21.4	585 30.7	665 34.9	142 7.5
Yaşlılık ölüme hazırlıktır (-)	148 7.8	305 16.0	350 18.4	855 44.9	244 12.8
Yardıma muhtaç durumda olurum (-)	254 13.3	798 41.9	386 20.3	357 18.8	107 5.6
Yalnız olurum (-)	298 15.7	792 41.6	362 19.0	335 17.6	115 6.0

* Eşi olan yaşlı bireylerin vermiş oldukları cevaplar üzerinden değerlendirilmiştir.

Yaşlıların yaşlılık dönemine ilişkin düşünceleri illere göre incelendiğinde; genelde olduğu gibi illere göre dağılımda da olumsuz düşüncelerin az olduğu, ancak illerin bu bölümden almış oldukları ortalamalar arasında farklılık ortaya çıktığı, bu farklılığında yapılan ANOVA analizine göre istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F:13.857;p<0.001$). Diyarbakır yaşlılık dönemine ilişkin düşüncelerin diğerlerine göre nispeten daha olumsuz olduğu bir ildir ($\bar{x}$:42.00). Diğer illere kıyasla yaşlılık dönemine ilişkin olumlu düşüncelerin ortaya çıktığı iller ise Balıkesir ($\bar{x}$:48.59), İstanbul ($\bar{x}$: 47.70) ve Kayseri ($\bar{x}$:46.86) olarak bulunmuştur.

Araştırma kapsamına alınan yaşlı kadınlar ($\bar{x}$:45.11) ve yaşlı erkeklerin ($\bar{x}$:45.74) yaşlılık dönemi ile ilgili olumlu ve olumsuz düşüncelerinin benzer olduğu görülmektedir. Bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya koymamaktadır ($p>0.05$).

Yaşlıların yaş gruplarına göre yaşlılık dönemine ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde; 65-70 yaş grubundakilerin ($\bar{x}$: 45.80) yaşlılık dönemi ile ilgili düşüncelerinin 71 ve daha büyük yaştakilere ($\bar{x}$:44.75) göre biraz daha olumlu olduğu görülmektedir. Ancak ortalamalar arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F:3.163$; $p>0.05$).

Gelir düzeyi düştükçe yaşlıların yaşlılık dönemi ile ilgili konulardaki değerlendirmelerinin de daha olumsuz olduğu belirilenmiştir. Diğer bir deyişle geliri 2001 TL ve daha yüksek olan yaşlıların ($\bar{x}$:47.50) geliri 1000 TL ve daha az ($\bar{x}$:42.50), 1001-1500 TL ($\bar{x}$: 44.74) ve 1501-2000 TL arasında olan ($\bar{x}$:45.57) yaşlılara kıyasla yaşlılık dönemi ile ilgili daha olumlu değerlendirmeler yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlıdır ($F:24.993$; $p<0.001$).

Yaşlıların medeni durumunun yaşlılık dönemine ilişkin düşünceleri etkilemediği ($p>0.05$) ancak öğrenim durumuna göre yaşlılık dönemi ile ilgili düşüncelerin farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Yaşlıların öğrenim durumu yükseldikçe yaşlılık dönemine ilişkin konulardaki değerlendirmelerinin de daha olumlu olduğu görülmektedir (sırasıyla; okur yazar değil- $\bar{x}$:41.73; okur yazar ancak okula gitmemiş-$\bar{x}$:44.47; ilkokul-$\bar{x}$:45.35; ortaokul-$\bar{x}$:46.88; lise-$\bar{x}$:46.61;ön lisans-$\bar{x}$:46.88; lisans-$\bar{x}$:48.98). Öğrenim düzeylerine göre grupların ortalamaları arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F:13.613$; $P<0.001$).

Araştırma kapsamına alınan yaşlı ebeveyne sahip olan yetişkin çocukların yaşlılık dönemi ile ilgili düşünceleri incelenmiştir. Buna göre ağırlıklı olarak yaşlılık döneminde eşlerine bakacaklarını (%48.8, %36.7), eşlerinin de kendilerine bakacağını (%43.2, %35.6) belirttikleri görülmektedir. Çocuklarının kendilerine bakacağına ilişkin düşünceleri de olumlu olmakla (% 45.4; %26) birlikte eşlerin kendilerine bakacağı kanaatine göre biraz daha azdır. Bunlar arasında en olumlu açıklama kendilerinin eşlerine bakacaklarına ilişkin değerlendirmedir. Yaşlı ebeveynleri olan yetişkin çocukların, kendi çocuklarının sözlerini dinledikleri ve saygı gösterdikleri ile ilgili değerlendirmeleri de olumludur (%49.7;%28.6).Yetişkin çocukların %72.5'i (%48.6;%23.9) yaşlılık döneminde mutlu ve huzurlu olacaklarını düşünmektedirler. Bu konuda kararsız olanların oranı ise %23.0'tür. Yaşlandıklarında uğraşıları olacağı fikrine kesinlikle katılanların oranı

%20.4 olup, yetişkin çocukların yaklaşık yarısı bu fikre katılmaktadırlar. Bu konuda yaklaşık her beş kişiden biri kararsızdır (%21.1).Yetişkin çocukların %11.1'i yaşlandıklarında kesinlikle çalışmayacaklarını, %28.9'u çalışmayacaklarını belirtmektedirler. Yaşlandıklarında çalışıp çalışmama konusunda kararsız olanların oranı ise %31.0'dir. Yetişkin çocukların %10.5'i yaşlandıklarında kesinlikle çalışacaklarını, %18.5'i ise çalışacaklarını söylemektedirler. Yetişkin çocukların %56.6'sının yaşlandıklarında sağlıklarının iyi olacağı ile ilgili kararsız oldukları görülmektedir. Her dört kişiden biri (%25.6) yaşlandıklarında sağlıklarının iyi olacağını düşünmektedirler. Yetişkin çocukların %7'si ise kesinlikle sağlıklarının iyi olacağını belirtmektedirler. Sağlıklarının iyi olmayacağını belirtenlerin oranı ise daha düşüktür (%2.3; %8.5). Yaşlılık döneminde hastalık ve ağrıları nedeniyle yapmak istediklerini yapabilme konusunda yetişkin çocukların yaklaşık yarısının (%49.1) kararsız oldukları, %28.4'ünün bu fikre katıldıkları (%22.2;%6.2) belirlenmiştir.

Yetişkin çocukların %41.4'ü zevk aldıkları şeylerden eskisi kadar keyif alabilme konusunda kararsız olup; bu konuya katılanların oranı % 33.3'tür (%25.6,%7.7). Yetişkin çocukların %45.9' u (%33.5, %12.4) yaşlılığın ölüme hazırlık olduğunu düşünmektedirler. Yaşladıklarında yardıma muhtaç olup olmama konusunda yetişkin çocukların %44.5'i kararsızdır. Yaşlandıklarında yalnız olma konusunda da yetişkin çocukların %40.9'u kararsız iken, yalnız olmayacaklarını düşünenlerin oranı %39.4'tür (%12.5, %26.9).

Yetişkin çocukların eşlerine bakma, eşlerinin kendisine bakması ya da çocuklar ile ilişkiler konusunda daha net ve olumlu değerlendirmeler yaptıkları, ancak yaşlılıkta sağlıklı olma, yardıma muhtaç olma ya da yalnız olma gibi konularda genellikle kararsız oldukları, yaşlılıktaki durumları ile ilgili herhangi bir öngörü oluşturamadıkları görülmektedir.

Araştırmada yaşlı ebeveyne sahip olan yetişkin çocukların yaşlılık dönemine ilişkin düşüncelerinin değerlendirildiği bölümde alınabilecek en yüksek puan 65'dir. Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların yaşlılık dönemine ilişkin olumlu ve olumsuz değerlendirmelerini kapsayan bu bölümden aldıkları ortalama puan yaşlılara benzer olarak 45.20 olarak belirlenmiştir. Buna göre yaşlılık dönemini bizzat yaşayan bireyler olarak yaşlılılar ile yetişkin çocukların benzer puan almaları yetişkin çocukların yaşlılık dönemine ilişkin henüz bir tahmin oluşturmadıkları ya da bu döneme ilişkin belirsizlik nedeniyle kaygılı ve kararsız cevaplar verdikleri şeklinde yorumlanabilir. Genel olarak yetişkin çocukların yaşlılık dönemi ile ilgili düşüncelerinin olumsuz olmadığı anlaşılmaktadır.

Yetişkin çocukların yaşlılık dönemine ilişkin düşünceler illere göre incelendiğinde; genelde olduğu gibi illere göre dağılımda da olumsuz düşüncelerin az olduğu, ancak illerin bu bölümden almış oldukları ortalamalar arasında farklılık ortaya çıktığı, bu farklılığında yapılan ANOVA analizine göre istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir (F:13.333; p<0.001). Diyarbakır ($\bar{x}$:41.63), Kocaeli ($\bar{x}$:42.57), Erzurum ($\bar{x}$:42.73) yaşlılık dönemine ilişkin düşüncelerin diğerlerine göre nispeten düşük olduğu bir illerdir. Diğer illere kıyasla yaşlılık dönemine ilişkin olumlu düşüncelerin ortaya çıktığı iller ise Balıkesir ($\bar{x}$:45.83) ve İstanbul ($\bar{x}$: 46.47) olarak bulunmuştur.

Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocuklardan kadın olanların ($\bar{x}$:44.80) yaşlılık dönemi ile ilgili düşüncelerinin erkek olanlara kıyasla ($\bar{x}$:45.61) daha olumsuz olduğu, bu sonucun da istatistiksel olarak farklılık oluşturduğu belirlenmiştir (F:10.520, p<0.001)

Tablo 20: Yetişkin Çocukların Yaşlılık Dönemine İlişkin Düşünceleri (n:2198)

Yaşlılık Dönemine İlişkin Düşünceler	Kesinlikle Katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum(3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle Katılıyorum(5)
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Eşime bakarım*	35 1.6	52 2.4	231 10.5	1073 48.8	807 36.7
Eşim bana bakar*	31 1.4	71 3.2	363 16.5	950 43.2	783 35.6
Çocuklarım bana bakar	25 1.1	91 4.1	512 23.3	999 45.4	571 26.0
Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir	20 0.9	53 2.4	404 18.4	1092 49.7	629 28.6
Huzurlu ve mutlu olurum	18 0.8	79 3.6	506 23.0	1069 48.6	526 23.9
Uğraşlarım olur	42 1.9	132 6.0	465 21.1	1111 50.5	448 20.4
Çalışmam (-)	231 10.5	407 18.5	682 31.0	635 28.9	243 11.1
Sağlığım iyi olur	50 2.3	186 8.5	1244 56.6	564 25.6	154 7.0
Hastalık ve ağrılarım yüzünden yapmak istediğim şeyleri yapamam (-)	118 5.4	376 17.1	1079 49.1	489 22.2	136 6.2
Zevk aldığım şeylerden eskisi kadar keyif alamam (-)	152 6.9	402 18.3	911 41.4	564 25.6	169 7.7
Yaşlılık ölüme hazırlıktır (-)	268 12.2	408 18.6	514 23.4	736 33.5	272 12.4
Yardıma muhtaç durumda olurum (-)	243 11.1	514 23.4	978 44.5	333 15.1	130 5.9
Yalnız olurum (-)	275 12.5	592 26.9	899 40.9	304 13.8	5.8

* Eşi olan yetişkin çocukların vermiş oldukları cevaplar üzerinden değerlendirilmiştir.

Yetişkin çocukların yaş gruplarına göre yaşlılık dönemine ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde; ortalamalardan 46-54 yaş grubundakilerin ($\bar{x}$: 44.75), 33-45 ($\bar{x}$:45.25) ve 20-32 yaş grubundakilere ($\bar{x}$:45.46) kıyasla yaşlılıkla ilgili değerlendirmelerinin daha olumsuz olduğu görülse de ortalamalar arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamamıştır (F:2.344; p>0.05).

Gelir düzeyi düştükçe yaşlı ebeveyne sahip olan yetişkin çocukların yaşlılık dönemi ile ilgili konulardaki değerlendirmelerinin de daha olumsuz olduğu belirilenmiştir. Diğer bir deyişle geliri 3501 TL ve daha yüksek olan yetişkin çocukların ($\bar{x}$:45.02) diğer gelir gruplarındakilere ($\bar{x}$:44.98, $\bar{x}$: 43.84) kıyasla yaşlılık dönemi ile ilgili daha olumlu değerlendirmeler yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlıdır (F:38.786; p<0.001).

Yetişkin çocukların medeni durumunun yaşlılık dönemine ilişkin düşünceleri etkilediği (F:9.924; p<0.001); evli olanların ($\bar{x}$:45.49), boşanmış ($\bar{x}$:42.77), eşini kaybetmiş ($\bar{x}$:41.58), ayrı yaşayan ($\bar{x}$:43.82) ve hiç evlenmemiş ($\bar{x}$:45.23) olanlara kıyasla yaşlılıkla ilgili daha olumlu düşüncelere sahip oldukları bulunmuştur. Öğrenim durumuna göre de yaşlılık dönemi ile ilgili düşüncelerin farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Yetişkin çocukların öğrenim durumu yükseldikçe yaşlılık dönemine ilişkin konulardaki değerlendirmelerinin de daha olumlu olduğu görülmektedir (sırasıyla; okur yazar değil- $\bar{x}$:42.53; okur yazar ancak okula gitmemiş-$\bar{x}$:42.84; ilkokul-$\bar{x}$:43.93; ortaokul-$\bar{x}$:44.26; lise-$\bar{x}$:45.41;ön lisans-$\bar{x}$:45.45; lisans-$\bar{x}$:46.85; lisansüstü-$\bar{x}$:47.20). Öğrenim düzeylerine göre grupların ortalamaları arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F:12.387; P<0.001) (Tablo 20).

5.2.5. Yaşlıların Yaşam Biçiminin Değerlendirilmesi

"Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın değerlendirilmesi projesi" kapsamında araştırmaya dahil edilen yaşlıların yaşam biçimi değerlendirilmiştir. Yaşlılara yaptıkları aktivitelerin sıklıkları sorulmuştur. Yaşlıların %82.2'sinin hiç sinema ya da tiyatroya gitmedikleri, %46.6'sının hiç gazete okumadıkları, %47.2'sinin ailece ya da restoranda yemek yemedikleri, %65.7'sinin kahvehaneye, %83.7'sinin lokal, kulüp, dernek gibi yerlere hiç gitmedikleri, % 87.5'inin hiç internet kullanmadıkları, % 88.9'unun konser ya da diğer müzikli gösterilere hiç gitmedikleri, %69.7'sinin hiç kitap okumadıkları, %53.4'ünün dikiş, nakış, örgü ya da tamirat, marangozluk gibi işler ile hiç ilgilenmedikleri, %77.3'ünün gönüllü aktivitelerde hiç bulunmadıkları ve

Tablo 21: Yaşlıların Yaşam Biçiminin Değerlendirilmesi

Aktivite Türleri	Hiç (1)	6 ayda bir (2)	Ayda bir (3)	On beş günde bir (4)	Haftada bir kez (5)	Haftada birkaç kez (6)	Her gün (7)	Cevapsız
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Sinema ya da tiyatroya gitmek	1564 82.2	146 7.7	77 4.0	18 0.9	11 0.6	5 0.3	69 3.6	13 0.7
Televizyon seyretmek	103 5.4	7 0.4	8 0.4	10 0.5	19 1.0	85 4.5	1666 87.5	5 0.3
Gazete okumak	886 46.6	43 2.3	65 3.4	80 4.2	126 6.6	261 13.7	430 22.6	12 0.6
Ailece ya da arkadaşlarla restoranda yemek yemek	899 47.2	371 19.5	267 14.0	110 5.8	91 4.8	97 5.1	53 2.8	15 0.8
Arkadaşlarla bir araya gelip sohbet etmek	224 11.8	54 2.8	205 10.8	197 10.4	312 16.4	625 32.8	277 14.6	9 0.5
Komşuları ya da akrabaları ziyarete gitmek	234 12.3	113 5.9	278 14.6	270 14.2	378 19.9	503 26.4	115 6.0	12 0.6
Pikniğe gitmek	672 35.3	752 39.5	230 12.1	80 4.2	56 2.9	68 3.6	26 1.4	19 1.0
Kahvehaneye gitmek	1250 65.7	75 3.9	60 3.2	68 3.6	80 4.2	190 10.0	164 8.6	16 0.8
Lokal, kulüp, dernek gibi yerlere gitmek	1592 83.7	81 4.3	47 2.5	32 1.7	62 3.3	50 2.6	30 1.6	9 0.5
İnternette gezinmek	1665 87.5	19 1.0	27 1.4	38 2.0	41 2.2	52 2.7	53 2.8	8 0.4
Konser veya diğer müzikli gösterilere gitmek	1692 88.9	97 5.1	35 1.8	25 1.3	21 1.1	14 0.7	11 0.6	8 0.4
Kitap okumak	1327 69.7	80 4.2	81 4.3	74 3.9	90 4.7	155 8.1	78 4.1	18 0.9
El işleri yapmak (dikiş, nakış, örgü, marangozluk, tamirat vb.)	1017 53.4	122 6.4	119 6.3	78 4.1	138 7.3	221 11.6	193 10.1	15 0.8
Alışverişe gitmek	340 17.9	149 7.8	240 12.6	200 10.5	433 22.8	342 18.0	178 9.4	21 1.1
Memlekete ya da tatile gitmek	818 43.0	776 40.8	115 6.0	28 1.5	46 2.4	63 3.3	38 2.0	19 1.0
Gönüllü aktivitelerde bulunmak	1471 77.3	165 8.7	84 4.4	46 2.4	34 1.8	49 2.6	36 1.9	18 0.9

%43'ünün memlekete ya da tatile hiç gitmedikleri belirlenmiştir.

Aktiviteler arasında en çok yapılanı ve yaşlılar tarafından hergün gerçekleştirileni televizyon izlemektir. Yaşlıların %87.5'i hergün televizyon izlemektedirler. Yaşlıların %22.6'sının hergün gazete okudukları, %14.6'sının arkadaşlarıyla biraraya gelip sohbet ettikleri görülmektedir (Tablo 21).

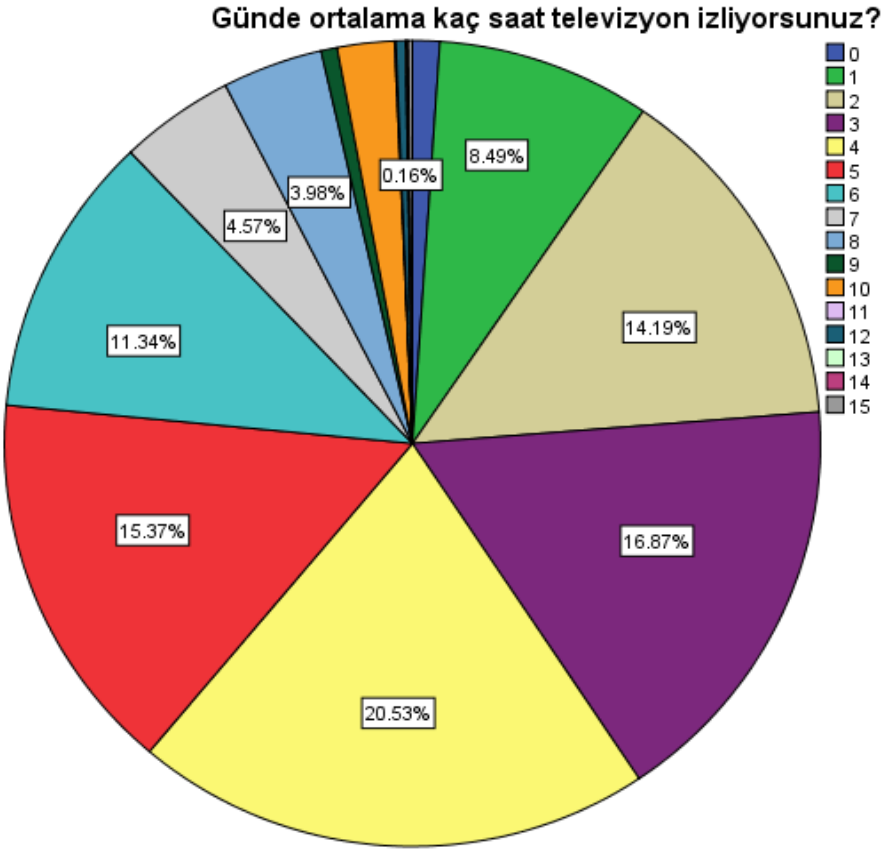

Şekil 14: Yaşlıların Günlük Televizyon İzleme Süresi

Araştırma kapsamına alınan yaşlı bireylerin günde ortalama 0-15 saat arasında televizyon izledikleri, ortalama televizyon izleme süresinin 4.16 saat olduğu belirlenmiştir. Her beş yaşlıdan birinin (%20.53) günde 4 saat televizyon izledikleri, %15.37'sinin ise 5 saat televizyon başında kaldıkları bulunmuştur (Şekil 14).

Yaşlılar televizyonda en çok haberleri izlemektedirler (%94.6). Bunu yerli diziler (%69.4) ve yerli filmler (%51.9) takip etmektedir. Yaşlıların en izledikleri programlar ise moda programları (%87.7), magazin programları (%82.7) ve yabancı dizilerdir (% 83.8) (Tablo 22).

Tablo 22: Yaşlıların İzledikleri Televizyon Programlarının İçeriği

Programlar	İzliyor	İzlemiyor	Cevapsız
	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Haberler	1801 94.6	100 5.4	-
Spor programları	568 30.0	1331 70.0	3 0.2
Evlilik programları	922 48.5	980 51.5	-
Yarışma programları	811 42.6	1086 57.1	5 0.3
Magazin programları	322 16.9	1573 82.7	7 0.4
Moda programları	225 11.8	1668 87.7	9 0.5
Belgeseller	850 44.7	1045 54.9	7 0.4
Yerli filmler	988 51.9	905 47.6	9 0.5
Yabancı filmler	570 30.0	1325 69.6	2 0.1
Yerli diziler	1320 69.4	581 30.5	7 0.4
Yabancı diziler	306 16.1	1594 83.8	2 0.1
Reklamlar	636 33.4	1259 66.2	7 0.4

5.2.6. Kuşaklararası Dayanışma Boyutlarının Değerlendirilmesi

Bu bölümde Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın değerlendirilmesi projesi kapsamında altı boyuttta kuramsal çerçevesi oluşturulan kuşaklararası dayanışma yaklaşımının alt boyutlarına ilişkin veriler açıklanmaktadır. Yapısal Dayanışma, Duygusal Dayanışma, Normatif Dayanışma, Uzlaşımsal Dayanışma, İşlevsel Dayanışma, İlişkisel Dayanışma olmak üzere altı alt boyutta yaplandırılan kuşaklararası dayanışma yaklaşımı her alt başlıktaki belirleyiciler dikkate alınarak, araştırma verilerine dayalı olarak hem yaşlılar hem de yetişkinler için yorumlanmaktadır.

5.2.6.1.Yapısal Dayanışma

Yapısal dayanışma (structural solidarity), yaşlı ebeveynler ile yetişkin çocukların aynı yerleşim yerinde ikamet etmeleri ve coğrafik olarak yakın olmları esasına dayanmaktadır. Kuşaklararası dayanışmanın bu boyutunda coğrafik olarak yakın olduğu durumda yaşlı ebeveynlerin yetişkin çocukların yaşamına, yetişkin çocuklarında sağlık hizmetlerine erişiminn sağlanması, bakım ihtiyacının karşılanması, alışveriş, günlük yaşam aktivitelerinin desteklenmesi gibi konularda yaşlı ebeveynlerin yaşamına daha çok katkı sağlayacağı beklenmektedir. Böylece yapısal dayanışmanın güçlü olduğu durumlarda hem ilişkisel dayanışmanın, hem de işlevsel dayanışmanın kolaylaşması mümkün olmaktadır.

Bu bölümde ilk olarak hem yaşlıların hem de yetişkin çocukların ebeveynlerinin hayatta olma durumu ve bakıma muhtaçlık durumu incelenmiştir. Yaşlıların ve yetişkin çocukların yapısal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri ayrı alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların ebeveynlerinin hayatta olma durumu beklenildiği gibi oldukça düşüktür. Anne, baba, kayınvalide ve kayınpederin çoğunlukla hayatını kaybettikleri görülmektedir. Ancak 65 ve daha büyük yaşta olan yaşlıların %9.1'inin annesi, %7.1'inin kayınvalidesi yaşamaktadırlar (Tablo 23). Kadınların doğumda beklenen yaşam süresinin uzun olması ve kadınların erkeklerden uzun yaşaması bu durumu beraberinde getirmektedir. Nitekim yaşlıların ailelerinde %6.1'inin annesinin, %4.4'ünün kayınvalidesinin ve %6.7'sinin eşinin bakıma ihtiyacı olduğu belirlenmiştir (Tablo 24).

Tablo 23: Yaşlıların Ebeveynlerinin Hayatta Olma Durumu

Ebeveynler	Hayatta	Vefat etmiş	Yok	Cevapsız
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Anne	174 9.1	1719 90.3	-	10 0.5
Baba	78 4.1	1812 95.2	-	13 0.7
Kayınvalide	135 7.1	1760 92.5	6 0.3	1 0.1
Kayınpeder	63 3.3	1821 95.7	-	10 0.6

Tablo 24: Yaşlıların Ailesinde Bakıma İhtiyacı Olan Birinin Olma Durumu

Aile üyeleri	Var	Yok	Cevapsız
	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Anne	116 6.1	172 9.0	1614 84.9
Baba	44 2.3	158 8.3	1700 89.4
Kayınvalide	84 4.4	179 9.4	1639 86.2
Kayınpeder	30 1.6	167 8.8	1705 89.6
Eş	128 6.7	1125 59.1	649 34.2
Çocuk	45 2.4	1722 90.5	135 7.1
Kardeş	31 1.6	1569 82.4	302 15.9
Diğer akraba… (Torun)	9 0.5	1893 99.5	- -

Tablo 25: Yetişkin Çocukların Ebeveynlerinin Hayatta Olma Durumu

Ebeveynler	Hayatta	Vefat etmiş	Yok	Cevapsız
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Anne	2049 93.2	148 6.7	-	1 0.1
Baba	1591 72.4	604 27.5	-	3 0.2
Kayınvalide	1111 50.5	361 16.4	694 31.6	32 1.5
Kayınpeder	848 38.6	1326 60.3	699 31.8	38 1.8

Tablo 26: Yetişkin Çocukların Ailesinde Bakıma İhtiyacı Olan Birinin Olma Durumu

Aile üyeleri	Var	Yok	Cevapsız
	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Anne	444 20.2	1605 73.0	149 6.8
Baba	265 12.1	1326 60.3	607 27.6
Kayınvalide	470 21.4	1137 51.7	591 26.9
Kayınpeder	356 16.2	1251 59.9	591 26.9

Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların %93.2'sinin annesi, %72.4'ünün babası, %50.5'inin kayınvalidesi ve %38.6'sının kayınpederi hayattadır (Tablo 25). Ebeveynleri hayatta olan yetişkin çocukların %21.4'ünün kayınvalidesinin, %20.2'sinin annesinin, %16.2'sinin kayınpederinin, %12.1'inin babasının bakıma ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 26).

5.2.6.1.1. Yaşlıların Yapısal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Yaşlıların yapısal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri başlığı altında yaşlıların sağlık durumu, kronik hastalıklara sahip olma durumları, sağlıklı yaşam biçimi, öz bakım kapasitesi, en sık hangi çocukları ile görüştükleri, en sık görüşülen çocuğun coğrafik olarak uzaklığı, yaşlıların çözmeleri gereken bir konu olduğunda ilk kime başvurdukları, ihtiyaçları ve bakımları ile en çok kimlerin ilgilendiği ve en çok hangi konuda ilgiye ve desteğe ihtiyaç duydukları gibi konular incelenmiştir.

5.2.6.1.1.1. Yaşlıların Sağlık Durumlarına İlişkin Değerlendirmeleri

Yaşlıların son altı ayı düşünerek sağlık durumlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre yaşlıların % 41.8' inin sağlık durumlarını iyi, %40.01'inin ise ne iyi ne kötü olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Sağlık durumunu kötü olarak değerlendiren yaşlıların oranı %14.77 iken, çok kötü olarak değerlendirenlerin oranı %1.8' dir. Sağlık durumunun çok iyi olduğunu söyleyen yaşlıların oranı ise 1.58'dir. Yaşlıların sağlık durumlarına ilişkin almış oldukları ortalama puan 5 üzerinden 3.27 olarak bulunmuştur. Buna göre yaşlıların sağlık durumunun %65.4 oranında iyi olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlı kadınların sağlık durumu ($\bar{x}$:3.11) yaşlı erkeklere ($\bar{x}$: 3.49) göre daha kötüdür. Bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlıdır (F:10.904; $p<0.01$). Ayrıca 65- 70 yaş grubunda olan yaşlıların sağlık durumu daha iyi ($\bar{x}$:3.34) iken, 71 ve daha büyük yaşta olanların sağlık

durumu kötüleşmektedir ($\bar{x}$: 3.13) (F:3.296;p<0.05). Yaşlıların geliri yükseldikçe sağlık durumlarına ilişkin değerlendirmelerinin de iyileştiği görülmektedir. Yaşlıların gelir düzeylerine göre (≤1000: $\bar{x}$:2.73;1001-1500: $\bar{x}$:3.25;1501-2000: $\bar{x}$:3.45;2001≤:$\bar{x}$:3.48) sağlık durumlarına ilişkin yapmış oldukları değerlendirmelerden elde edilen ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak da anlamlıdır (F:56.469; p<0.001).

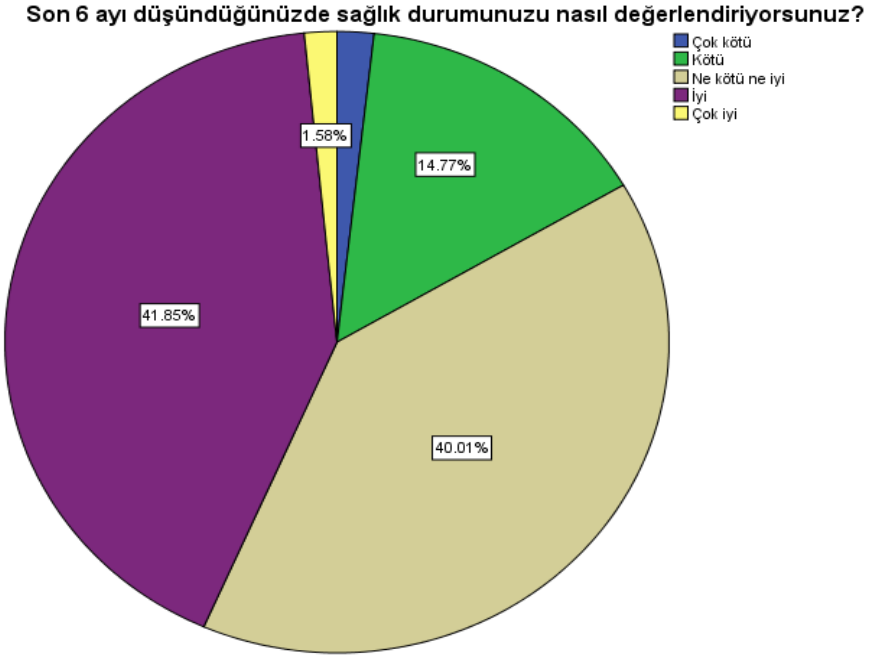

Şekil 15: Yaşlıların Sağlık Durumlarına İlişkin Değerlendirmeleri

5.2.6.1.1.2. Yaşlıların Kronik Hastalıklara Sahip Olma Durumu

Yaşlıların sahip oldukları kronik hastalıklar incelendiğinde; ilk sırada %55.1 oranı ile yüksek tansiyon hastalığının yer aldığı görülmektedir. Bunu romatizma (%38.6) ve kireçlenme (%33.8) hastalıkları izlemektedir. Yaşlıların %31.1'inin diyabet hastası oldukları belirlenmiştir. Yaşlıların yaklaşık dörtte biri (%25.9) kalp ve damar hastalıkları ile eklem hastalıklarına, yaklaşık beşte biri (%20.6) ise kemik erimesi hastalığına sahiptir. Görme kaybı olan yaşlıların oranı %26.1 iken işitme kaybı yaşayanların oranı biraz daha düşmektedir (%18.4) (Tablo 27).

Tablo 27: Yaşlıların Kronik Hastalıklara Sahip Olma Durumu (n:1902)

Hastalıklar	**Evet (1)**	**Hayır(2)**	**Cevapsız**
	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Yüksek tansiyon	1049 55.1	848 44.6	5 0.3
Diyabet (şeker)	592 31.1	1303 68.5	7 0.4
Kalp ve damar hastalıkları	492 25.9	1397 73.4	13 0.7
Göğüs hastalıkları	250 13.1	1641 86.2	11 0.6
Eklem hastalıkları	484 25.4	1409 74.0	9 0.5
Böbrek hastalıkları	147 7.7	1735 91.2	20 1.1
Görme kaybı	496 26.1	1398 73.5	8 0.5
İşitme kaybı	350 18.4	1540 80.9	12 0.7
Karaciğer hastalıkları	89 4.7	1802 94.7	11 0.6
Astım	235 12.3	1652 86.8	15 0.8
Kemik erimesi	392 20.6	1496 78.6	14 0.8
Kireçlenme	643 33.8	1247 65.5	12 0.7
Romatizma	735 38.6	1153 60.6	14 0.8

Yaşlıların kronik hastalıklar bölümünden alabileceği en yüksek puan 26 dır. Puanın yüksek olması hastalıkların az olması anlamına gelmektedir. Yaşlıların kronik hastalıklar bölümünden aldıkları ortalama puan 22.89'dur. Araştırma kapsamına alınan yaşlıların ortalama yaşının 70.59 olduğu düşünüldüğünde kronik hastalıklardan almış oldukları puanın yüksek diğer bir deyişle hastalıkların oranının az olması mümkün görünmektedir. Kronik hastalıkların görülme sıklığı yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde; 71 ve daha büyük yaşta olan yaşlıların ($\bar{x}$:22.38) 65- 70 yaş grubundaki yaşlılara ($\bar{x}$:23.18) göre daha çok kronik hastalıklara sahip oldukları görülmektedir (F:5.190; $p<0.05$).

Yaşlılarda kronik hastalıkların görülme sıklığı değerlendirildiğinde; diğer illler ile kıyaslandığında Malatya ($\bar{x}$:21.82), Samsun ($\bar{x}$:21.87) ve Erzurum ($\bar{x}$:21.97) illerinde yaşlılarda kronik hastalıkların görülme sıklığının fazla olduğu belirlenmiştir. Diğer illere göre yaşlılarda kronik hastalıkların en az görüldüğü il ise Balıkesir ($\bar{x}$:24.78) olarak ortaya çıkmıştır. İller arasında kronik hastalıkların görülme sıklığındaki bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlıdır (F:13.989; $p<0.001$).

Yaşlılarda kronik hastalıkların görülme sıklığının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde; ortalamalardan kadınlarda ($\bar{x}$:22.24) kronik hastalıkların görülme sıklığının erkeklere ($\bar{x}$:23.52) göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Ancak ortalamalar arasındaki bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık ortaya koymamaktadır (F:2.947; $p>0.05$).

Yaşlılarda gelir düzeyi yükseldikçe kronik hastalıkların görülme sıklığı azalmaktadır. Geliri 1000 TL ve daha az olanlarda ($\bar{x}$:22.17) diğer gelir

gruplarına göre daha sıklıkla kronik hastalıklar görülmektedir (Diğer gelir grupları sırasıyla; 1001-1500 TL- $\bar{x}$:22.94; 1501-2000 TL-$\bar{x}$:23.22; 2001<-$\bar{x}$:23.00). Kronik hastalıklar açısından gelir gruplarına göre ortaya çıkan ortalamalar arasındaki bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (F:8.613;p<0.001).

Yaşlıların öğrenim düzeyi kronik hastalıklara sahip olma sıklığını etkilemektedir. Okur yazar olmayan yaşlılarda kronik hastalıklara sahip olma sıklığı ($\bar{x}$:21.74) daha yüksek iken öğrenim düzeyi yükseldikçe kronik hastalıkların görülme sıklığı azalmaktadır. Yaşlılarda kronik hastalıkların görülme sıklığına ilişkin ortalamalar sırasıyla şu şekildedir: okur-yazar ama okula gitmemiş ($\bar{x}$:22.02), ilkokul ($\bar{x}$:23.04), ortaokul ($\bar{x}$:22.79), lise ($\bar{x}$:23.55), önlisans ($\bar{x}$:23.10), lisans ($\bar{x}$:24.18). Yaşlıların öğrenim düzeyine bağlı olarak kronik hastalıkların görülme sıklığına ilişkin bu ortalamalar arasındaki farklılık istatistiksel olarak da anlamldır (F:15.967; p<0.001). Ayrıca ayrı yaşayan ($\bar{x}$:21.83) ve eşini kaybetmiş olan ($\bar{x}$:22.15) yaşlılarda kronik hastalıkların görülme sıklığı evli ($\bar{x}$:23.20) ve hiç evlenmemiş olan ($\bar{x}$:24.00) yaşlılara kıyasla daha fazladır. Bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur ($\bar{x}$:15.093; p<0.001).

5.2.6.1.1.3. Yaşlıların Sağlıklı Yaşama İlişkin Davranışları

Bu bölümde yaşlıların beslenme, spor, sigara ve alkol gibi alışkanlıklar, uyku düzeni gibi sağlıklı yaşamı ve bakım sürecini etkileyen davranışları incelenmiştir.

Tablo 28: Yaşlıların Sağlıklı Yaşama İlişkin Davranışları

Sağlıklı Yaşam	Hiçbir zaman(1) Sayı %	Bazen(2) Sayı %	Sıklıkla(3) Sayı %	Her zaman(4) Sayı %	Fikrim yok (0) Sayı %	Cevapsız Sayı %
İlaçlarınızı düzenli olarak kullanıyor musunuz?	108 5.7	145 7.6	214 11.2	1371 72.0	45 2.4	19 1.1
Düzenli olarak besleniyor musunuz?	23 1.2	175 9.2	332 17.4	1338 70.3	13 0.7	21 1.2
Düzenli olarak su içiyor musunuz?	21 1.1	212 11.1	330 17.3	1295 68.1	12 0.6	32 1.7
Düzenli olarak spor ya da fiziksel egzersiz yapıyor musunuz, hareketli bir gün geçiriyor musunuz?	636 33.4	446 23.4	252 13.2	503 26.4	16 0.8	49 2.6
Sigara ve benzeri tütün ürünleri tüketiyor musunuz?(-)	1399 73.5	100 5.3	93 4.9	276 14.5	17 0.9	17 0.9
Alkol tüketiyor musunuz? (-)	1621 85.2	142 7.5	46 2.4	62 3.3	13 0.7	18 1.0
Düzenli uyku uyuyabiliyor musunuz?	109 5.7	383 20.1	491 25.8	878 46.1	17 0.9	24 1.3

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların %73.5'inin sigara vb. tütün ürünlerini hiçbir zaman tüketmedikleri, %85.2'sinin ise alkolü hiçbir zaman tüketmedikleri belirlenmiştir. Her zaman sigara vb. tütün ürünleri kullananların oranı %14.5, sıklıkla kullananların oranı %4.9'dur. Her zaman alkol tüketenlerin oranı %3.3, sıklıkla alkol tüketenlerin oranı ise %2.4'dür. Yaşlıların %33.4'ünün hiçbir zaman düzenli egzersiz ya da spor yapmadıkları, hareketli bir gün geçirmedikleri, düzenli spor ya da egzersiz yapanların oranının %26.4 olduğu bulunmuştur. Yaşlıların %72.0'sinin ilaçlarını hergün düzenli olarak kullandıkları, ilaçlarını bazen düzenli kullananların oranının %7.6 ve hiçbir zaman düzenli kullanmayanların oranının %5.7 olduğu görülmektedir. Yaşlılardan her zaman düzenli beslendiklerini belirtenlerin oranı %70.3 iken sıklıkla düzenli besleniyorum diyenlerin oranı %17.4 ve bazen düzenli besleniyorum diyenlerin oranı %9.2'dir. Yaşlıların %68.1'i her zaman düzenli olarak su içmektedirler. Hergün düzenli olarak uyku uyuyabildiklerini belirten yaşlıların oranı %46.1 iken, sıklıkla cevabını verenler %25.8, bazen cevabını verenler ise %20.1 oranındadır.

Yaşlıların sağlıklı yaşam biçimine ilişkin davranışlarını değerlendirdikleri bölümden alabilecekleri en yüksek puan 28'dir. Puanın yükselmesi sağlıklı yaşam davranışlarının benimsendiği ve uygulandığı anlamına gelmektedir. Araştırma kapsamına alınan yaşlıların sağlıklı yaşam biçimi ile ilgili davranışlardan aldıkları puan 28 üzerinden 23.16 olarak belirlenmiştir. Yaşlıların %82.71 oranında sağlıklı yaşam biçimi için uygun davranışları benimsedikleri görülmektedir. Sağlıklı yaşam biçimine ilişkin davranışlar illere göre incelendiğinde; Erzurum ($\bar{x}$:20.85), Trabzon ($\bar{x}$:21.36) ve Kayseri'de ($\bar{x}$:22.50) sağlıklı yaşam biçimine ilişkin davranışların diğer illere kıyasla daha az olduğu görülmektedir. Sağlıklı yaşam biçimine ilişkin davranışların diğer illere kıyasla daha çok benimsendiği il ise Balıkesir'dir ($\bar{x}$:25.44). Sağlıklı yaşam biçimine ilişkin davranışlar açısından iller arasında ortaya çıkan bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlıdır (F:12.597; $p<0.001$).

Sağlıklı yaşama ilişkin davranışların cinsiyete göre farklılaştığı, yaşlı kadınların ($\bar{x}$:23.43) yaşlı erkeklere ($\bar{x}$:22.89) kıyasla daha sağlıklı davranışları daha çok benimsedikleri belirlenmiştir (F:10.464; $p<0.01$). 65-70 yaş grbundaki yaşlılar ile 71 ve daha büyük yaştaki yaşlılar arasında sağlıklı yaşam biçimine ilişkin davranışları benimseme konusunda farklılık yoktur (F:0.548; $p>0.05$). Yaşlılarda 1000 TL ve daha az gelire sahip olanların ($\bar{x}$:22.57), diğer gelir gruplarına göre (1001-1500 TL-$\bar{x}$:23.30; 1501-2000 TL-$\bar{x}$:23.07; 2001< TL-$\bar{x}$:23.40) kıyasla sağlıklı yaşam biçimine ilişkin davranışları daha az benimsedikleri anlaşılmaktadır. Bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlıdır (F:3.594; $p<0.05$).

Yaşlıların sağlıklı yaşam biçimine ilişkin davranışları öğrenim düzeyine göre farklılaşmaktadır (F:3.076; $p<0.01$). Önlisans mezunları ($\bar{x}$:21.55) diğer

öğrenim düzeylerindeki yaşlılara kıyasla en az düzeyde sağlıklı yaşam biçimi ile ilgili davranışları benimserlerken, bunu ortaokul mezunları ($\bar{x}$:22.63), okur yazar olmayanlar ($\bar{x}$:22.73), okur yazar olup okula gitmemiş olanlar ($\bar{x}$:22.87) izlemektedir. Bu konuda en yüksek puanı lisans mezunları almıştır ($\bar{x}$:23.71). Yaşlıların sağlıklı yaşam biçimi ile ilgili davranışları benimseme düzeyleri medeni duruma göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir (F: 1.952; p>0.05).

5.2.6.1.1.4. Yaşlıların Öz Bakım Kapasitesi

Araştırma kapsamına alınan her beş yaşlıdan biri (%20.3) ev işlerini hiçbir şekilde kendisi yapamamaktadır. Ayrıca yaşlıların % 17.0'sinin kendi yemeklerini hiçbir şekilde yapamadıkları ve % 10.7'sinin hiçbir şekilde telefon kullanamadıkları belirlenmiştir. Yaşlılarda telefon kullanamama oranının bu şekilde yüksek olması teknoloji ile ilgilenmemelerinden de kaynaklanıyor olabilir.

Market ya da giyim alış verişini yapamayanların oranı %9.4 iken, biraz yapabiliyorum diyenlerin oranı %16.5'tir. Yaşlıların öz bakım kapasitesi açısından Tablo 29'da yer alan aktiviteleri genellikle bağımsız bir şekilde gerçekleştirebildikleri belirlenmiştir.

Tablo 29: Yaşlıların Öz Bakım Kapasitesini Değerlendirmeleri

Aktiviteler	Hiçbir şekilde, Hayır(1) Sayı %	Biraz(2) Sayı %	Evet(3) Sayı %	Cevapsız Sayı %
Telefon kullanabiliyor musunuz?	204 10.7	349 18.3	1347 70.8	2 0.2
Yürüme mesafesinde olmayan yerlere gidebiliyor musunuz?	139 7.3	430 22.6	1330 69.9	3 0.2
Market ya da giyim alış verişinizi yapabiliyor musunuz? (Gidebilecek aracınızın olduğunu düşünün)	178 9.4	314 16.5	1408 74.0	2 0.2
Kendi yemeğinizi yapabilir misiniz?	323 17.0	348 18.3	1229 64.6	2 0.2
Ev işlerinizi yapabilir misiniz?	387 20.3	396 20.8	1117 58.7	2 0.2
İlaçlarınızı kendi başınıza alabilir misiniz?	85 4.5	190 10.0	1623 85.3	4 0.3
Kendi paranızın idaresini yapabiliyor musunuz?	74 3.9	229 12.0	1595 83.8	4 0.3
Yemeğinizi kendi başınıza yiyebilir misiniz?	41 2.2	117 6.1	1740 91.4	4 0.3
Kendi başınıza üstünüzü değiştirip, giyinebiliyor musunuz?	39 2.0	127 6.7	1730 90.9	6 0.4
Kendi öz bakımınızı (banyo, tırnak kesme, vb.) yapabiliyor musunuz (örneğin erkekler için saç ve sakal tıraşı olabiliyor musunuz (erkekler için)?	78 4.1	161 8.5	1660 87.2	3 0.2
Zorlanmadan yürüyebilir misiniz?	91 4.8	376 19.8	1433 75.3	2 0.2
Kendi başınıza yataktan kalkabilir ya da yatağa yatabilir misiniz?	35 1.8	153 8.0	1708 89.8	6 0.4

Yürüme mesafesinde olmayan yerlere gitme (%7.3; %22.6), yürüme (%4.8; %19.8), kendi paralarını idare etme (%3.9; %12.0) gibi konularda zorlandıkları anlaşılmaktadır. Yaşlıların 12 günlük yaşam aktivitesinin değerlendirildiği bölümde öz bakım kapasitesi belirlenmeye çalışılmıştır. Yaşlıların öz kapasitesinden alabilecekleri en yüksek puan 36'dır. Yüksek puan yüksek öz bakım kapasitesi anlamına gelmektedir. Araştırmada yaşlıların almış oldukları öz bakım kapasitesi puanı 36 üzerinden 32.57'dir. Bu da yaşlıların %90.47 oranında öz bakım kapasitesine sahip oldukları anlamına gelmektedir.

Yaşlıların öz bakım kapasitesi araştırma kapsamına alınan illere göre farklılık göstermektedir. Diyarbakır ($\bar{x}$:27.87), Samsun ($\bar{x}$:28.90) ve Malatya ($\bar{x}$:30.03) illerinde diğer illere kıyasla öz bakım kapasitesi daha düşük olan yaşlılar yaşamaktadırlar. İzmir ($\bar{x}$:33.25), Adana ($\bar{x}$:33.31) ve Balıkesir ($\bar{x}$:33.65) illeri ise diğerlerine kıyasla öz bakım kapasitesi daha yüksek yaşlıların yaşadıkları iller olarak belirlenmiştir. İller arasındaki öz bakım kapasitesi açısından ortaya çıkan bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlıdır ($F:15.176$; $p<0.001$).

Yaşlıların öz bakım kapasitesi cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Yaşlı erkeklerin öz bakım kapasitesi ($\bar{x}$: 32.86) kadınlara ($\bar{x}$:32.27) göre daha iyidir. Bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlıdır ($F:59.479$; $t:-2.790$; $p<0.01$).

Yaşlıların öz bakım kapasitesi yaş gruplarına göre farklılaşmaktadır. 65-70 yaş grubunda olan yaşlıların öz bakım kapasitesi ($\bar{x}$:33.20) 71 ve daha büyük yaşta olan yaşlılara ($\bar{x}$:31.29) kıyasla daha yüksektir ($F:141.079$;$p<0.001$). Yaşlıların geliri yükseldikçe öz bakım kapasitesi de artmaktadır. Geliri 1000 TL ve daha az olan yaşlıların öz bakım kapasitesi ($\bar{x}$:29.99) diğer gelir gruplarındaki yaşlılara (1001-1500 TL-$\bar{x}$:32.69; 1501-2000 TL-$\bar{x}$:33.14; 2000<TL-$\bar{x}$:33.67) kıyasla daha düşüktür ($F:37.680$; $p<0.001$).

Yaşlıların öğrenim düzeyi azaldıkça öz bakım kapasitesi de azalmaktadır. Okur yazar olmayan yaşlılar öz bakım kapasitesi ($\bar{x}$:29.16) en düşük olan gruptur. Öğrenim düzeyi yükseldikçe yaşlıların öz bakım kapasitesi de artmaktadır (sırasıyla; okur-yazar ama okula gitmemiş-$\bar{x}$:31.33; ilkokul-$\bar{x}$:32.88; ortaokul-$\bar{x}$:33.48; lise-$\bar{x}$:34.09; ön Lisans-$\bar{x}$:34.73; lisans (üniversite)- $\bar{x}$:34.69; yüksek Lisans/doktora-$\bar{x}$:35.00). Öğrenim düzeyine göre öz bakım kapasitesi açısından ortaya çıkan bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır ($F:32.943$; $p<0.001$).

Yaşlıların öz bakım kapasitesinin medeni duruma göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Hiç evlenmemiş olanların öz bakım kapasitesi ($\bar{x}$:35.20) eşini kaybetmiş olanlara ($\bar{x}$:31.41) ve evli olanlara ($\bar{x}$:32.99) göre daha yüksektir ($F:12.077$; $p<0.001$).

5.2.6.1.1.5. Yaşlıların İlgiye ve Desteğe İhtiyaç Duydukları Konular

Bu bölümde yaşlıların hangi konularda ve hangi sıklıkta ilgiye ve desteğe ihtiyaç duydukları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamına alınan yaşlılar en çok ve en sık yemek yapma ve ev işleri yapma konularında ilgiye ve desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Yaşlıların öz bakım kapasitesi değerlendirilirken de en çok ev işleri ve yemek yapma konusunda kapasite azlığı yaşadıkları belirlenmişti. Yaşlıların öz bakım kapasitesi ile doğru orantılı olarak ilgi ve desteğe ihtiyaç duydukları konularda biçimlenmektedir. Yaşlıların yaklaşık beşte biri hergün yemek yapma (%21.0) ve ev işleri yapma (%20.4) konularında desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler. Yaşlılar faturaların yatırılması (%20.4; %9.8), doktora ve hastaneye gitme (%13.6;%9.3) gibi konularda ilgi ve desteğe ayda bir ya da birkaç kez ihtiyaç duydukları görülmektedir. Yaşlıların en az ilgi ve desteğe ihtiyaç duydukları konular ise kişisel bakım (%81.0) ve ilaç alma (%81.3) olarak belirlenmiştir

Tablo 30: Yaşlıların En Çok İlgiye ve Desteğe İhtiyaç Duydukları Konular

En çok hangi konuda ve hangi sıklıkta ilgiye ve desteğe ihtiyaç duyarsınız? Aktiviteler	Her gün (1)	Haftada birkaç kez (2)	Haftada bir (3)	Ayda birkaç kez(4)	Ayda bir (5)	Yılda birkaç kez (6)	İhtiyaç duymam (7)
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Faturaların yatırılması ve diğer banka işleri	61 3.2	26 1.4	33 1.7	186 9.8	389 20.4	117 6.1	1086 57.1
Ziyaretlere gidip gelmede birinin beni bırakıp almasına	80 4.2	47 2.5	54 2.8	188 9.9	207 10.9	212 11.1	1111 58.4
Doktora, hastaneye giderken birinin yanımda olmasına	91 4.8	35 1.8	46 2.4	177 9.3	259 13.6	261 13.7	1029 54.1
İlaçlarımı almada	70 3.7	27 1.4	27 1.4	48 2.5	92 4.8	81 4.3	1548 81.3
Yemek yapmada	399 21.0	60 3.2	41 2.2	60 3.2	55 2.9	71 3.7	1209 63.5
Ev işleri ve temizlik yapmada	388 20.4	105 5.5	88 4.6	84 4.4	88 4.6	87 4.6	1059 55.6
Alışveriş yapmada	149 7.8	68 3.6	78 4.1	128 6.7	144 7.6	98 5.1	1235 64.9
Kişisel bakımımda	71 3.7	32 1.7	61 3.2	64 3.4	77 4.0	54 2.8	1542 81.0

.5.2.6.1.1.6. Yaşlıların Yapısal Dayanışma İle İlgili Olarak Çocukları ile Bağları

Bu başlık altında araştırma kapsamına alınan yaşlıların en sık hangi çocukları ile görüştükleri, en sık görüştükleri çocukların nerede yaşadıkları, sorunları olduğunda ilk kime başvurdukları ve şu anda ihtiyaçları ve bakımları ile en çok kimin ilgilendiğine ilişkin bilgilere yer verilecektir.

5.2.6.1.1.6.1.Yaşlıların En Sık Görüştükleri Çocukları ve Coğrafik Olarak Mesafesi

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların daha çok oğulları ile görüştükleri (%54.8), kız çocukları ile daha az sıklıkta görüştükleri (%44.6) belirlenmiştir.

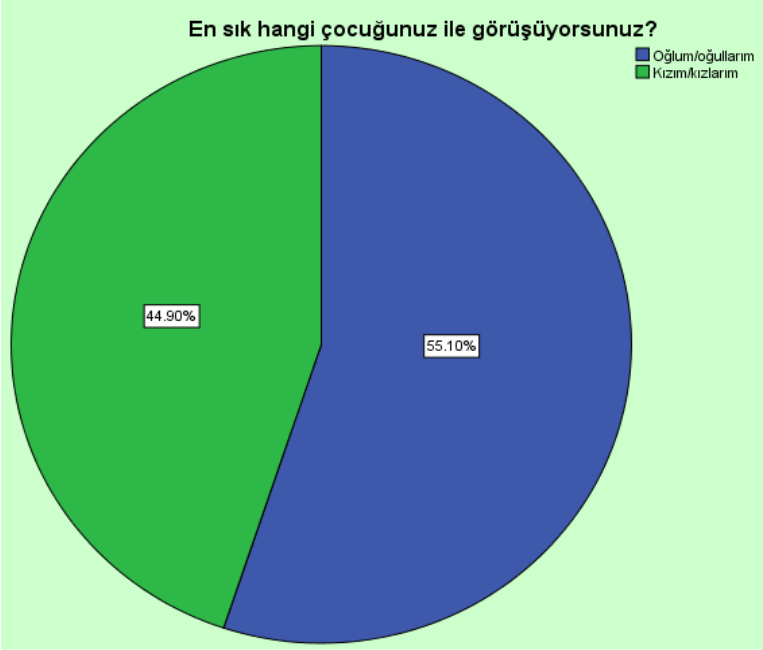

Şekil 16:Yaşlıların En Sık Görüştükleri Çocukları

Tablo 31: Yaşlıların En Sık Görüştükleri Çocukların Cinsiyete ve İllere Göre Dağılımı

İller	Kadın Oğlum	Kadın Kızım	Erkek Oğlum	Erkek Kızım	Toplam Oğlum	Toplam Kızım
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
İstanbul	118 54.1	100 45.9	118 54.1	66 35.9	236 58.7	166 41.3
Balıkesir	23 42.6	31 57.4	37 53.6	32 46.4	60 48.8	63 51.2
İzmir	92 42.4	125 57.6	97 53.6	84 46.4	189 47.5	209 52.5
Kocaeli	23 53.5	20 46.5	19 48.7	20 51.3	42 51.2	40 48.8
Adana	25 43.9	32 56.1	34 55.7	27 44.3	59 50.0	59 50.0
Ankara	79 47.0	89 53.0	140 63.3	81 36.7	219 56.3	170 43.7
Kayseri	23 53.5	20 46.5	29 74.4	10 25.6	52 63.4	30 36.6
Samsun	20 54.1	17 45.9	18 66.7	9 33.3	38 59.4	26 40.6
Trabzon	10 43.5	13 56.5	42 75.0	14 25.0	52 65.8	27 34.2
Erzurum	15 68.2	7 31.8	20 74.1	7 25.9	35 71.4	14 28.6
Malatya	16 66.7	8 33.3	17 63.0	10 37.0	33 64.7	18 35.3
Diyarbakır	19 48.7	20 51.3	8 53.3	7 46.7	27 50.0	27 50.0
Toplam	463 49.0	482 51.0	579 61.2	367 38.8	1042 55.1	849 44.9

Yaşlı kadınların kızları ve oğulları ile görüşme oranları birbirine yakın olsa da kızları ile görüşme sıklığı (%51) oğulları ile görüşme sıklığından (%49.0) biraz fazladır. Yaşlı erkeklerin ise oğulları ile görüşme sıklığı (%61.2) kızları ile görüşme sıklığından (%38.8) daha fazladır. Yaşlıların oğulları ile görüşme sıklığı en fazla olan iller Erzurum (%71.4), Trabzon (%65.8) ve Malatya'dır (%64.7).

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların en sık görüştükleri çocukları ile coğrafik olarak mesafe durumları incelenmiştir. Buna göre en sık görüştükleri çocukları ile ağırlıklı olarak aynı evde oturdukları (%38.92), aynı şehirde yaşadıkları (%33.33) belirlenmiştir. Yaşlıların ne sık görüştükelri çocukları ile aynı mahallede (%14.40) ve aynı apartmanda (%7.54) oturma oranları da çok düşük değildir. Yaşlıların %5.17'si en sık görüştükleri çocuklarının farklı şehirde oturduklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla görüşme sıklığı ile coğrafik mesafe arasında önemli bir ilişki olduğu, yakın mesafenin yaşlılar ve çocukları arasında önemli bir bağ oluşturduğu görülmektedir.

Şekil 17:Yaşlıların En Sık Görüştükleri Çocukları ile Coğrafik Olarak Mesafesi

5.2.6.1.1.6.2.Yaşlıların Sorunları Olduğunda İlk Kime Başvurdukları ve Yaşlıların Bakımları ile İlgilenen Kişiler

Bu bölümde yaşlıların çözmeleri gereken bir sorun olduğunda ilk kime başvurdukları ve şu anda ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımları ile kimlerin ilgilendiği açıklanmaktadır. Bu bölümde sorularda çoklu seçenekler olması nedeniyle seçeneklere verilen cevaplar üzerinden sayılar ve yüzdeler hesaplanmıştır.

Yaşlıların çözülmesi gereken bir sorunları olduğunda ağırlıklı olarak kendilerinin sorunlarını çözdükleri (%33.5) ya da eşlerine başvurdukları (%33.7) görülmektedir. Yaşlılar sorunları olduğunda kendileri ve eşlerinden sonra ilk olarak oğullarına (%19.2) ve kızlarına (%11.6) başvurmaktadırlar. Yaşlıların sorunlarını çözmek için oğullarına başvurma oranı kızlarına başvurma oranından daha yüksektir. Yaşlıların bir sorunları olduğunda torunlarına başvurma oranı ise %6.3 olarak bulunmuştur. Yaşlıların bir sorunları olduğunda gelinlerine (%1.2) ve damatlarına (%0.1) başvurma oranları çok düşüktür. Ayrıca yaşlıların sorunlarının çözümünde bakıcı desteği almadığı da belirlenmiştir(%0.1).

Bu sonuçlardan yaşlıların herhangi bir sorunları olduğunda ilk kendi kaynakları ve kapasiteleri çerçevesinde hareket ettikleri daha sonra eş desteğine başvurdukları bunu oğulları, kızları ve torunlarının izlediği anlaşılmaktadır. Burada yaşlıların sağlıklı olma, öz bakım kapasitesi ve sosyal katılım kapasitesinin yüksek olmasının aktif ve sağlıklı yaşlanma kadar kuşaklararası dayanışma açısından da önemli olduğu görülmektedir. Yaşlıların mümkün olduğu kadar bağımsız karar vermeleri ve muhtaç olmayan bağımsız bir yaşam sürdürmeleri için yaşlıların bu kapasitesinin desteklenmesine ve güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Tablo 32).

Tablo 32: Yaşlıların Çözülmesi Gereken Sorunları Olduğunda İlk Başvurdukları Kişiler

Başvurulan Kişi	İlk sırada başvurma oranı		İkinci sırada başvurma oranı	
	Sayı	%	Sayı	%
Kendim/kimseye başvurmam	638	33.5	23	1.2
Eşim	642	33.7	297	15.6
Oğlum	366	19.2	376	19.8
Kızım	220	11.6	302	15.9
Gelinim	23	1.2	50	2.6
Damadım	1	0.1	12	0.6
Akrabalarım	4	0.2	7	0.4
Arkadaşlarım	2	0.1	5	0.3
Komşularım	5	0.3	10	0.5
Bakıcı	1	0.1	2	0.1
Diğer (torun)	12	6.3	-	-

Yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanmasında ve bakımları ile ilk sırada (%34.8) eşleri ilgilenmektedirler. Kendi ihtiyaçları ve bakımları ile ilgilenen yaşlıların oranı %26.6 olarak belirlenmiştir. Kendileri ve eşleri dışında yaşlıların bakımları ve ihtiyaçlarının karşılanması ile ilk olarak erkek çocuklarının ilgilendikleri (%18.8;%16.2), daha sonra kız çocuklarının bunu izlediği (%15.9;%13.3) bulunmuştur. Gelinler ve damatların yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımları ile ilgilenme oranı oldukça düşüktür. Gelinlerinin bakımları ve ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgilendiğini belirten yaşlıların oranı (%27;%4.7) damatlarının ilgilendiğini belirtenlerden (%0.1;%0.8) biraz daha yüksektir. Yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımları ile ilgili destek aldıkları kişiler olarak erkek ve kız çocuklarını belirtmiş olmaları ve gelin ile damadın rolünün daha az olduğunun ortaya çıkması, yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımları ile ilgili olarak kendi çocuklarını muhatap olarak görmeleri ile açıklanabilir.

Yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanmasında ve bakımlarının sağlanmasında bakıcıların neredeyse hiç rolü olmadığı görülmektedir (Tablo 33).

Tablo 33: Yaşlıların İhtiyaçlarının Karşılanması ve Bakımı İle İlgilenen Kişiler

Yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımı ile ilgilenen kişiler	İlk sırada		İkinci sırada	
	Sayı	%	Sayı	%
Kendim/kimseye başvurmam	507	26.6	23	1.2
Eşim	662	34.8	242	12.7
Oğlum	357	18.8	308	16.2
Kızım	302	15.9	254	13.3
Gelinim	51	2.7	89	4.7
Damadım	1	0.1	15	0.8
Akrabalarım	1	0.1	7	0.4
Arkadaşlarım	3	0.2	2	0.1
Komşularım	8	0.4	7	0.4
Bakıcı	2	0.1	3	0.2
Diğer (torun)	9	0.5	-	-

5.2.6.1.2. Yetişkin Çocukların Yapısal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Yetişkin çocukların yapısal dayanışmaya ilişkin görüşleri; sağlık durumlarını değerlendirmeleri, en sık görüştükleri ebeveynleri, en sık görüştükleri ebeveynin nerede yaşadığı, ebeveynlerin bakıma muhtaçlık durumu ve ebeveynlerinin ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımları ile ne sıklıkta ilgilendikleri gibi konular ile değerlendirilmiştir.

5.2.6.1.2.1.Yetişkin Çocukların Sağlık Durumlarına İlişkin Değerlendirmeleri

Yaşlı ebeveyne sahip olup yaşları 20-54 arasında değişen yetişkin çocuklardan sağlık durumlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre yetişkin çocukların %57.64'ünün sağlıklarını iyi, %6.92'sinin sağlıklarını çok iyi olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Sağlıklarını ne iyi ne kötü olarak değerlendirenlerin oranı ise %29.94'dür. Sağlıklarını kötü olarak değerlendirenlerin oranı %4.55 olup; çok kötü diyenlerin oranı ise %0.96' dır.

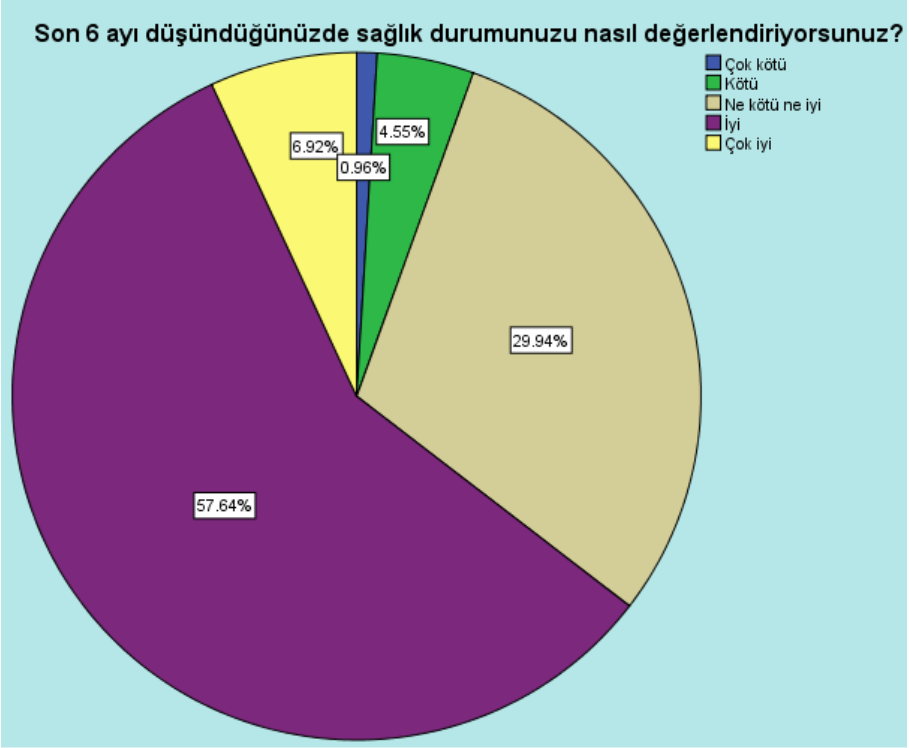

Şekil 18: Yetişkin Çocukların Sağlık Durumlarına İlişkin Değerlendirmeleri

Yetişkin çocukların sağlık durumlarına ilişkin değerlendirmelerinden alabilecekleri en yüksek puan 5, en düşük puan 1'dir. Bu araştırmaya katılan yetişkin çocukların sağlık durumlarına ilişkin değerlendirmelerinden almış oldukları puan 5 üzerinden 3.65'tir. Yetişkin çocukların sağlık durumlarının %73 oranında iyi olduğu anlaşılmaktadır. Yetişkin çocukların yaş grubu (20-54 yaş grubu) dikkate alındığında sağlık durumuna ilişkin yapılan bu değerlendirmenin çok iyi olmadığı anlaşılmaktadır.

Yetişkin çocukların sağlık durumunu araştırmanın yürütüldüğü illere göre değerlendirildiğinde; Diyarbakır ($\bar{x}$:3.27), İzmir ($\bar{x}$:3.44) ve Malatya'da ($\bar{x}$:3.51) yaşayan yetişkin çocukların sağlık durumlarının diğer illerde yaşayanlara kıyasla daha kötü olduğu bulunmuştur. Yetişkin çocukların sağlık durumunun iyi olduğu iller ise Kayseri ($\bar{x}$:3.79) ve Balıkesir'dir ($\bar{x}$:3.85). Bu farklılık Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ne göre istatistiksel olarak anlamlıdır (F: 7.032; $p<0.001$).

Araştırma kapsamına alınan kadın yetişkin çocukların ($\bar{x}$:3.59) sağlık durumunun erkeklere ($\bar{x}$:3.72) kıyasla daha kötü olduğu belirlenmiştir (F:6.287;$p<0.05$). Yetişkin çocuklarda yaş ilerledikçe sağlık durumunun kötüleştiği anlaşılmaktadır. 46-54 yaş grubunda olan yetişkin çocukların sağlık durumu ($\bar{x}$:3.49), 33-45 yaş grubu ($\bar{x}$:3.64) ve 20-32 yaş grubundaki ($\bar{x}$:3.78) yetişkin çocuklara göre daha kötüdür. Bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur (F: 25.865; $p<0.001$).

Yetişkin çocukların gelir düzeyi yükseldikçe sağlık durumlarına ilişkin değerlendirmelerinin de iyileştiği görülmektedir. Geliri 1500 TL ve daha az olanların sağlık durumlarının ($\bar{x}$:3.49), diğer gelir gruplarındakilere (1501-2500 TL-$\bar{x}$:3.67; 2501-3500-$\bar{x}$:3.69; 3501<-$\bar{x}$:3.82) kıyasla daha kötü olduğu belirlenmiştir. Gelir düzeyinde olduğu gibi yetişkin çocukların öğrenim düzeyi de yükseldikçe sağlık durumu iyileşmektedir. Okur yazar olmayanların ($\bar{x}$:2.92) ve okur yazar olup bir okul bitirmemiş olanların ($\bar{x}$:3.37) sağlık durumu diğer okul mezunlarına kıyasla (ilkokul -$\bar{x}$:3.48; ortaokul-$\bar{x}$:3.60; lise-$\bar{x}$:3.70; ön lisans-$\bar{x}$:3.74; lisans (üniversite)-$\bar{x}$:3.79; yüksek lisans/doktora-$\bar{x}$:3.89) daha kötüdür (F:12.626; $p<0.001$).

Yetişkin çocuklardan eşini kaybetmiş ($\bar{x}$:3.29), boşanmış ($\bar{x}$:3.54) ve ayrı yaşayanların ($\bar{x}$:3.59) sağlık durumları evli ($\bar{x}$:3.60) ve hiç evlenmemiş olanlara ($\bar{x}$:3.81) kıyasla daha kötü olarak ortaya çıkmıştır (F:11.958; $p<0.001$).

5.2.6.1.2.2.Yetişkin Çocukların En Sık Görüştükleri Ebeveynleri ve Coğrafik Olarak Mesafesi

Yetişkin çocukların en sık görüştükleri ebeveynlerinin anneleri olduğu görülmektedir (%48.36).En sık olarak annesi ve babası ile birlikte görüşenlerin oranı ise %31.85'dir. En sık görüştüğü ebeveyni babası olan yetişkin çocukların oranı %8.92'dir. En sık olarak kayınvalidesi ile görüşenlerin oranı %5.19 olup; kayınvalide ve kayınpeder ile birlikte görüşenlerin oranı ise %3.7'dir (Şekil 19).

Yetişkin çocuklar en sık görüştükleri ebeveynleri ile aynı şehirde (%32.31) ve aynı evde (%31.04) yaşamaktadırlar. Yetişkin çocukların en sık görüştükleri ebeveynleri ile aynı mahallede (%14.88) ya da aynı apartmanda (%7.35) yaşadıkları da görülmektedir. En sık görüştükleri ebeveynleri ile farklı şehirlerde yaşayan yetişkin çocukların oranı ise %13.97'dir.

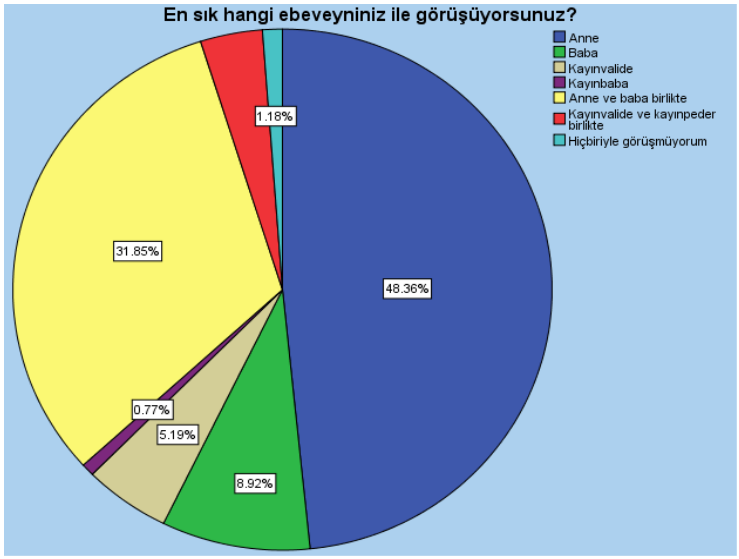

Şekil 19: Yetişkin Çocukların En Sık Görüştükleri Ebeveynleri

Şekil 20: Yetişkin Çocukların En Sık Görüştükleri Ebeveynleri ile Coğrafik Olarak Mesafesi

Yaşlılarda olduğu gibi yetişkin çocuklarda da coğrafik mesafe olarak yakın olan ebeveynler ile daha sıklıkla görüşüldüğü anlaşılmaktadır (Şekil 20).

5.2.6.1.2.3. Yetişkin Çocukların Ebeveynlerinin Bakıma Muhtaçlık Durumu ve Ebeveynlerinin Bakımı İle İlgilenme Sıklığı

Bu bölümde yapısal dayanışma açısından yetişkin çocukların ebeveynlerinin bakıma muhtaçlık durumu ile ebeveynlerinin ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımı ile ilgilenme sıklığı değerlendirilmiştir.

Yetişkin çocukların ebeveynlerinin bakıma muhtaçlık durumuna ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde; %64.65'inin bakıma hiç ihtiyacının olmadığı, tüm işlerini kendisinin yaptığı ve yaşamını kendisinin yönetebildiği; %20.46'sının ise kısmen işlerini yaparken ve yaşamını yönetirken yardıma ihtiyaç duyduğu görülmektedir. İşlerini yaparken ve yaşamını yönetirken sıklıkla yardıma ihtiyaç duyan ebeveynlerin oranı %9.66 iken, her zaman yardıma ihtiyaç duyan ebeveynlerin oranı daha düşüktür (%5.24) (Şekil 21).

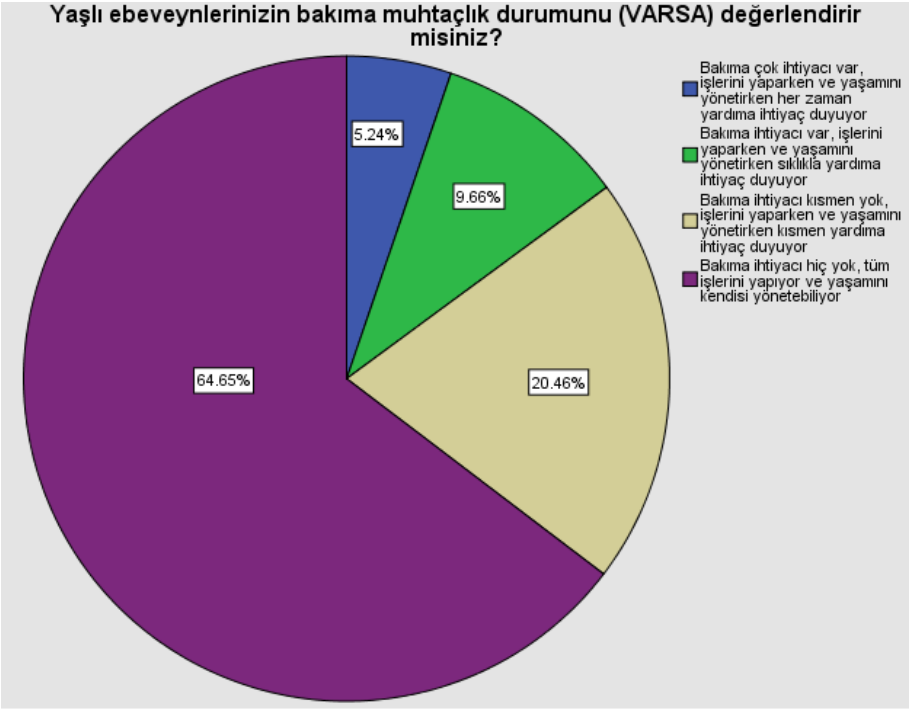

Şekil 21: Yetişkin Çocukların Ebeveynlerinin Bakıma Muhtaçlık Durumu

Ebeveynlerin bakıma muhtaçlık durumu ile ilgili olarak alınabilecek en yüksek puan 4'dür. Bu 4 puan ebeveynlerin hiç bakıma muhtaçlık durumunun olmadığını göstermektedir. Araştırmaya katılan yetişkin çocukların ebeveynlerinin bakıma muhtaçlık durumları ile ilgili olarak aldıkları puan 4 üzerinden 3.45'tir. Bu da ebeveynlerin %86.45 oranında bakıma muhtaç olmadıkları ve hali hazırda bakıma muhtaçlık düzeyinin az olduğunu göstermektedir.

Yetişkin çocukların ebeveynlerinin %14.9'u (Şekil 21) her zaman ya da sıklıkla işlerini yaparken ve yaşamını yönetirken yardıma ihtiyaç duymuş olsalar da yetişkin çocukların %26.43'ünün hergün ebeveynlerinin ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımları ile ilgilendikleri belirlenmiştir. Haftada 2-3 kez ebeveynlerinin ihtiyaçlarını karşılanması ile ilgilenen yetişkin çocukların oranı %15.83, haftada bir kez ilgilenenlerin oranı %9.51'dir. Çok az sıklıkta ebeveynlerinin ihtiyaçları ile ilgilendiklerini belirtenlerin oranı %11.28 olup, hiç ebeveynlerinin ihtiyaçları ya da bakımı ile ilgilenmeyenlerin oranı %8.14 olarak bulunmuştur. Ayda bir kez ebeveynlerinin ihtiyaçları ile ilgilenen yetişkin çocukların oranı %13.74 iken, 6 ayda bir kez ebeveynlerin ihtiyaçları ile ilgilendiklerini belirtenlerin oranı %6.55 olarak saptanmıştır (Şekil 22).

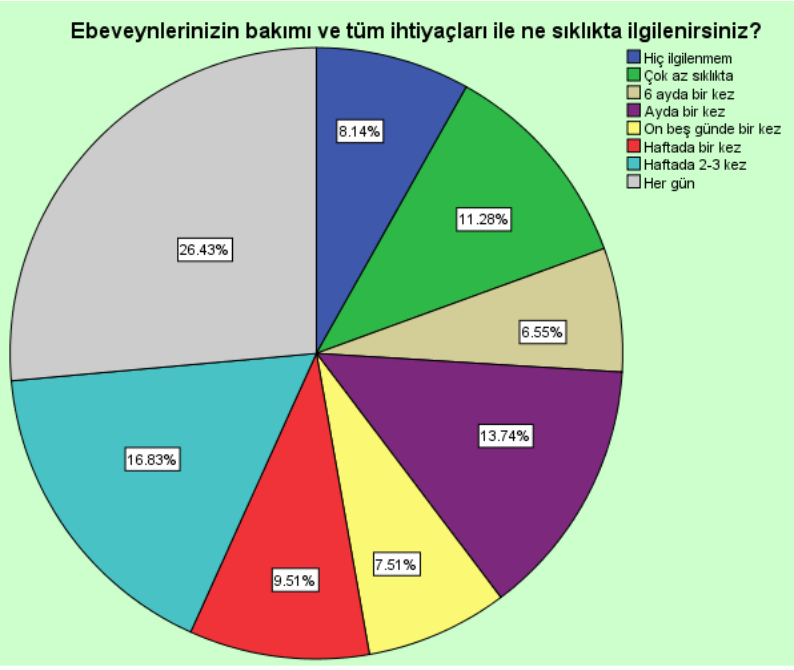

Şekil 22: Yetişkin Çocukların Ebeveynlerinin Bakımı İle İlgilenme Sıklığı

Yetişkin çocukların ebeveynleri ile coğrafik olarak mesafesi ile ebeveynlerin ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımı ile ilgilenme sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (F:114.096;p< 0.001). Az sıklıkta ebeveynlerinin ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımı ile ilgilenen yetişkin çocukların uzak mesafede yaşadıkları, çocukların ilgilenme sıklığı arttıkça coğrafik mesafenin de yakınlaştığı belirlenmiştir.

5.2.6.2.Duygusal Dayanışma

"Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın değerlendirilmesi projesi" kapsamında yaşlıların ve yetişkin çocukların duygusal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri incelenmiştir.

5.2.6.2.1. Yaşlıların Duygusal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Yaşlıların duygusal dayanışma açısından çocukları ile güçlü ilişkilere sahip oldukları görülmektedir. Yaşlıların çocuklarına saygılı ($\bar{x}$:4.25) ve adil ($\bar{x}$:4.24) davrandıkları, çocuklarına güvendikleri ($\bar{x}$:4.24) ve çocuğu ile yakın ilişkileri olduğu ($\bar{x}$:4.22) belirlenmiştir. Yaşlıların çocuğunu anlama ($\bar{x}$:4.20) ve çocuğunun kendine güvenmesi ($\bar{x}$:4.20) ile ilgili yapmış oldukları değerlendirmeler aynı düzeyde olumludur. Duygusal dayanışma açısından yaşlıların çocuğunun kendilerini anlaması ile ilgili değerlendirmeleri diğerlerine göre daha olumsuzdur($\bar{x}$:4.07).

Tablo 34: Yaşlıların Duygusal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Aile İlişkileri	Kesinlikle Katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum(3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle Katılıyorum(5)
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Çocuğum beni anlar	6 0.3	64 3.4	155 8.1	1248 65.6	429 22.5
Çocuğum bana güvenir	6 0.3	33 1.7	130 6.8	1135 59.6	598 31.4
Çocuğum bana karşı adil davranır	3 0.2	44 2.3	157 8.3	1140 59.9	558 29.3
Çocuğum bana karşı saygılı davranır	4 0.2	36 1.9	116 6.1	1188 62.4	558 29.3
Çocuğumun benimle yakın bir ilişkisi vardır	4 0.2	44 2.3	164 8.6	1133 59.5	557 29.3
Çocuğumu anlarım	4 0.2	15 0.8	135 7.1	1183 62.2	565 29.7
Çocuğuma güvenirim	5 0.3	20 1.1	102 5.4	1158 60.9	617 32.4
Çocuğuma adil davranırım	5 0.3	18 0.9	90 4.7	1183 62.2	606 31.8
Çocuğuma saygılı davranırım	6 0.3	17 0.9	95 5.0	1170 61.5	614 32.3
Çocuğumla yakın bir ilişkim vardır	6 0.3	25 1.3	122 6.4	1141 60.0	608 31.9

Yaşlıların çocuğu ile arasındaki duygusal dayanışmadan alabileceği en yüksek puan 50 en düşük puan 10'dur. Araştırma kapsamına alınan yaşlıların duygusal dayanışma bölümünden aldıkları puan 50 üzerinden 41.92 olarak belirlenmiştir. Bu da yaşlıların değerlendirmelerine göre çocukları ile %83.84 oranında duygusal dayanışmanın gerçekleştiği anlamındadır.

Yaşlıların duygusal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri illere göre incelendiğinde; İzmir ($\bar{x}$:38.77) ve Kocaeli ($\bar{x}$:40.27) illerinde duygusal dayanışmanın diğer illere göre daha az olduğu bulunmuştur. Yaşlıların değerlendirmelerine göre İstanbul ($\bar{x}$:45.09) duygusal dayanışmanın en yüksek olduğu il olarak ortaya çıkmıştır (Tablo 35)

Tablo 35: Yaşlıların Duygusal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmelerinin İllere Göre Dağılımı

İller	$\bar{x}$
İzmir	38.77
Kocaeli	40.27
Trabzon	40.37
Erzurum	41.26
Samsun	41.29
Ankara	41.50
Diyarbakır	41.60
Kayseri	41.62
Balıkesir	42.28
Malatya	42.84
Adana	43.80
İstanbul	44.16

Yaşlı kadınların duygusal dayanışma düzeyi ($\bar{x}$:42.25) yaşlı erkeklere ($\bar{x}$:41.60) kıyasla daha yüksek olsa da bu sonuç yapılan t-testine göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (F:0.994;p>005). Yaşlılarda yaş ilerledikçe çocukları ile duygusal dayanışma düzeylerinin de azaldığı görülmektedir. 65-70 yaş grubundaki yaşlıların ($\bar{x}$:42.33) çocukları ile duygusal dayanışma düzeyi 71 ve daha büyük yaştaki yaşlılara ($\bar{x}$:41.21) kıyasla daha yüksektir (F:13.967; p<0.001). Burada yaş ilerledikçe yaşlıların incinebilirliği artmaktadır. Ancak diğer yandan çocukları ile de duygusal dayanışma düzeyi azalmaktadır. Duygusal dayanışmanın yaş ilerledikçe azalması yaşlıların incinebilirliğini daha da artıracaktır.

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların gelir düzeyi yükseldikçe duygusal dayanışma düzeyi de yükselmektedir. Geliri 1000TL ve daha az olan yaşlıların ($\bar{x}$:39.93) çocukları ile duygusal dayanışma düzeyi diğer gelir gruplarındaki yaşlılara (1001-1500 TL-$\bar{x}$:41.75; 1501-2000 TL- 42.54; 2001 <-$\bar{x}$:42.84) kıyasla daha düşüktür (F:16.378; p<0.001).

Yaşlıların çocukları ile duygusal dayanışma düzeyleri yaşlıların öğrenim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Yüksek lisans ya da doktora yapmış olan yaşlıların en az duygusal dayanışma düzeyine ($\bar{x}$:39.00) sahip oldukları görülmektedir. Diğer yandan okur yazar olmayan yaşlılar ($\bar{x}$:40.30) ile okur yazar olup okula gitmemiş olanların da ($\bar{x}$:41.80) çocukları ile duygusal dayanışma düzeyi diğer öğrenim düzeyindeki yaşlılara (ilkokul-$\bar{x}$:41.81; ortaokul-$\bar{x}$:42.93; lise-$\bar{x}$:43.75; ön lisans-$\bar{x}$:43.55) kıyasla düşüktür.

Boşanmış ($\bar{x}$:40.22) ya da eşini kaybetmiş olan ($\bar{x}$:41.18) yaşlıların çocukları duygusal dayanışma düzeyi evli olan ($\bar{x}$:42.37) yaşlılara kıyasla daha düşüktür. Medeni duruma göre duygusal dayanışma açısından ortaya çıkan bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlıdır (F:5.676; $p<0.001$).

5.2.6.2.2. Yetişkin Çocukların Duygusal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Yetişkin çocukların ebeveynleri ile duygusal ilişkileri kapsamında yapmış oldukları değerlendirmeler incelendiğinde; ebeveynlerine saygı duydukları ($\bar{x}$:4.37) ve adil davrandıkları ($\bar{x}$:4.32), ebeveynlerine güvendikleri ($\bar{x}$:4.30) anlaşılmaktadır. Yaşlılarda olduğu gibi yetişkin çocuklarda da "anlama" konusunda en olumsuz değerlendirme yapılmıştır. Yetişkin çocuklar ebeveynlerinin kendilerini nispeten anlamadığını düşünmektedirler ($\bar{x}$:4.08) (Tablo 36).

Yetişkin çocukların duygusal dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerden almış oldukları puan 50 üzerinden 42.26'dır. Buna göre Yetişkin çocukların ebeveynleri ile duygusal dayanışmayı gerçekleştirme düzeyleri % 84.52 olarak belirlenmiştir. Yaşlıların duygusal dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinden aldıkları puanın 41.92 olduğu dikkate alındığında; yetişkin çocukların duygusal dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinin daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Yetişkin çocukların duygusal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri illere göre incelendiğinde; İzmir ($\bar{x}$:38.54) diğer illere kıyasla yetişkin çocukların yaşlı ebeveynleri ile duygusal dayanışmasının en az olduğu ildir. Yetişkin çocuklar tarafından duygusal dayanışmanın en yüksek olarak değerlendirildiği il ise Trabzon olarak ($\bar{x}$:45.13) belirlenmiştir (Tablo 37).

Tablo 36: Yetişkin Çocukların Duygusal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Aile İlişkileri	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum (3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle Katılıyorum(5)	x̄
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	
Ebeveynim beni anlar	32 1.5	103 4.7	254 11.6	1198 54.5	611 27.8	4.03
Ebeveynim bana güvenir	18 0.8	34 1.5	129 5.9	1146 52.1	871 39.6	4.28
Ebeveynim bana karşı adil davranır	24 1.1	71 3.2	198 9.0	1108 50.4	797 36.2	4.18
Ebeveynim bana karşı saygılıdır	25 1.1	49 2.2	138 6.3	1177 53.5	809 36.8	4.23
Ebeveynimin benimle yakın bir ilişkisi vardır	28 1.3	56 2.5	182 8.3	1209 55.0	723 32.9	4.16
Ebeveynim beni anlar	27 1.2	65 3.0	207 9.4	1100 50.0	799 36.3	4.17
Ebeveynime güvenirim	18 0.8	31 1.4	137 6.2	1108 50.4	904 41.1	4.30
Ebeveynime karşı adil davranırım	19 0.9	24 1.1	97 4.4	1163 52.9	895 40.7	4.32
Ebeveynime saygı duyarım	17 0.8	21 1.0	84 3.8	1085 49.3	991 45.1	4.37
Ebeveynimle yakın bir ilişkim vardır	22 1.0	44 2.0	170 7.7	1102 50.1	860 39.1	4.24

Tablo 37: Yetişkin Çocukların Duygusal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmelerinin İllere Göre Dağılımı

İller	x̄
İzmir	38.77
Samsun	40.27
Kayseri	40.37
Kocaeli	41.26
Malatya	41.29
Ankara	41.50
Diyarbakır	41.60
Erzurum	41.62
Adana	42.28
İstanbul	42.84
Balıkesir	43.80
Trabzon	44.16

Cinsiyet değişkeni yetişkin çocukların ebeveynleri ile duygusal dayanışma düzeylerini değerlendirmelerini etkilememektedir. Kadınlar ($\bar{x}$:42.03) ve erkekler ($\bar{x}$:42.49) bu konuda benzer değerlendirmeler yapmaktadırlar.

Yetişkin çocuklarda yaş ilerledikçe ebeveynleri ile duygusal dayanışma düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir. 46-54 yaş grubundaki yetişkin çocukların ($\bar{x}$:41.24) duygusal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri 33-45 yaş grubu ($\bar{x}$: 42.30) ile 20-32 yaş grubundaki ($\bar{x}$:42.98) yetişkin çocuklara kıyasla daha olumsuzdur. Bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlıdır (F:12.045;p<0.001).

Yetişkin çocukların gelir düzeyine göre duygusal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri farklılaşmaktadır. Geliri 1500 TL ve daha az olan yetişkin çocuklar ($\bar{x}$:41.64) ebeveynleri ile duygusal dayanışma konusunda diğer gelir gruplarındaki yetişkin çocuklara (1501-2500-$\bar{x}$:42.23; 2501-3500-$\bar{x}$:43.64; 3500<-$\bar{x}$:41.97) kıyasla daha olumsuz değerlendirmelerde bulunmaktadırlar (F:9.399;p<0.001). Yetişkin çocukların duygusal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri öğrenim düzeyine göre değişmektedir. Okur yazar olmayanların duygusal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri ($\bar{x}$:37.76) diğer öğrenim düzeyindeki yetişkin çocuklara (ilkokul- $\bar{x}$:41.27; ortaokul-$\bar{x}$: 41.50; lise-$\bar{x}$:42.59; önlisans-$\bar{x}$:42.71; lisans-$\bar{x}$:43.16; okur yazar olup okula gitmemiş-$\bar{x}$:43.21; yüksek lisans/doktora-$\bar{x}$:44.34) kıyasla en olumsuzdur.

Yetişkin çocukların duygusal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri medeni duruma göre farklılık göstermektedir. Ayrı yaşayan ($\bar{x}$:40.35) ve eşini kaybetmiş ($\bar{x}$:40.93) olan yetişkin çocukların duygusal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri evli ($\bar{x}$:42.21) ve hiç evlenmemiş ($\bar{x}$:42.77) olanlara kıyasla daha olumsuzdur (F:3.188;p<0.001).

5.2.6.3.Normatif Dayanışma

"Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın değerlendirilmesi projesi" konulu bu araştırmada kuşaklararası dayanışma boyutlarından biri olarak normatif dayanışma incelenmiştir. Normatif dayanışma aile içindeki belirlenmiş olan rollerin benimsenme düzeyi ile ilişkili olup yaşlı ebeveynler ve yetişkin çocukların geleneksel aile normları üzerinde anlaşma derecesiyle ölçülmektedir. Özellikle normatif dayanışma bakıma ilişkin olarak aile sorumluluğunun ve ailede bakımdan kimin/kimlerin sorumlu olduğunun belirlenmesine odaklanmaktadır. Bu bölümde hem yaşlı ebeveynlerin hem de yaşlı ebeveyne sahip olan yetişkin çocukların normatif dayanışmaya ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir.

5.2.6.3.1.Yaşlıların Normatif Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Normatif dayanışma yaşlıların bakım ile ilgili sorumluluk, çocukların yaşlı ebeveynlerine sağlayabilecekleri destekler, bakım konusunda devletten ve aileden beklentiler, günümüzde kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumunun değerlendirilmesi ve kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlere ilişkin görüşler kapsamında değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan yaşlılara kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikle sorumluluğun kime ait olduğu sorulmuştur. Yaşlıların çoğunluğu (%77.8) yaşlılar kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikli sorumluluğun aileye ait olduğunu düşünmektedirler. Yaşlılar kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikli sorumluluğun devlete ait olduğunu belirtenlerin oranı %14.8 iken, kişinin kendisine ait olduğunu söyleyenlerin oranı %9.0'dur (Tablo 38).

Tablo 38. Yaşlıların Yaşlı Bireyler Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Öncelikli Sorumluluğun Kime Ait Olduğuna İlişkin Değerlendirmeleri

	Sayı %
Kişinin kendisi	171 9.0
Aile	1481 77.8
Devlet	282 14.8
Özel kurumlar	28 1.5

Araştırma kapsamına alınan yaşlılar arasında yaşlı bireyler kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikli sorumluluğun kişinin kendisine ait olduğunu söyleyenlerin İstanbul (%21.6), İzmir (%19.3) ve Ankara'da (%21.6) yaşadıkları, yaşlı kadınlara kıyasla yaşlı erkeklerin daha çok kişinin kendisinin bakımından sorumlu olduğunu belirttikleri bulunmuştur.

Yaşlı bireyler kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikli sorumluluğun devlete ve özel kurumlara ait olduğunu söyleyenlerin sayısı İstanbul, İzmir ve Ankara gibi illerde mevcut iken Diyarbakır, Malatya, Erzurum gibi illerde çok düşük ya da hiç yoktur (Tablo 39; Tablo 40).

Tablo 39. Yaşlıların Yaşlı Bireyler Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Öncelikli Sorumluluğun Kime Ait Olduğuna İlişkin Değerlendirmelerinin İllere ve Cinsiyete Göre Dağılımı-I-

İller	Kişinin Kendisi Kadın Erkek		Toplam	Aile Kadın Erkek		Toplam
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
İstanbul	16 30.2	21 17.8	37 21.6	150 19.5	139 19.6	289 19.5
Balıkesir	0 0.0	0 0.0	0 0.0	46 6.0	67 9.4	113 7.6
İzmir	16 30.2	17 14.4	33 19.3	192 24.9	145 20.4	337 22.8
Kocaeli	3 5.7	6 5.1	9 5.3	31 4.0	21 3.0	52 3.5

Adana	3 5.7	20 16.9	23 13.5	52 6.7	38 5.4	90 6.1
Ankara	6 11.3	31 26.3	37 21.6	131 17.0	147 20.7	278 18.8
Kayseri	2 3.8	4 3.4	6 3.5	41 5.3	34 4.8	75 5.1
Samsun	2 3.8	5 4.2	7 4.1	34 4.4	22 3.1	56 3.8
Trabzon	3 5.7	14 11.9	17 9.9	16 2.1	28 3.9	44 3.0
Erzurum	0 0.0	0 0.0	0 0.0	22 2.9	27 3.8	49 3.3
Malatya	1 1.9	00 0.0	1 0.6	19 2.5	27 55.1	46 3.1
Diyarbakır	1 1.9	0 0.0	1 0.6	37 4.8	15 2.1	52 3.5
Toplam	53 100	118 100	171 100	771 100	710 100	1481 100

Yaşlılar kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde onlara en çok oğullarının bakması gerektiğini düşünmektedirler (%43.5). Yaşlıların yaklaşık üçte biri kendilerine eşlerinin (%30.3) ve kızlarının (%32.7) bakması gerektiğini söylemektedirler. Bakım konusunda evde bakıcı (%12.0) ve huzurevi (%7.6) seçeneklerini belirtenlerin oranı diğerlerine göre daha düşüktür. Ancak bakım konusunda gelinin bakması gerektiğini söyleyenlerin oranı evde bakıcı ve huzurevi seçeneklerine göre dahi düşüktür. En düşük oran olarak gelin seçeneği (%5.4) belirlenmiştir (Tablo 41).

Tablo 40. Yaşlıların Yaşlı Bireyler Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Öncelikli Sorumluluğun Kime Ait Olduğuna İlişkin Değerlendirmelerinin İllere ve Cinsiyete Göre Dağılımı-II-

İller	Devlet Kadın Erkek		Toplam	Özel Kurumlar Kadın Erkek		Toplam
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
İstanbul	41 33.3	33 20.8	74 26.2	12 60.0	3 37.5	15 53.6
Balıkesir	8 6.5	2 1.3	10 3.5	0 0.0	0 0.0	0 0.0
İzmir	24 19.5	41 25.8	65 23.0	1 5.0	0 0.0	1 3.6
Kocaeli	9 7.3	15 9.4	24 8.5	0 0.0	0 0.0	0 0.0
Adana	4 3.3	6 3.8	10 3.5	1 5.0	0 0.0	1 0.0
Ankara	27 22.0	43 27.0	70 24.8	5 25.0	4 50.0	9 32.1
Kayseri	0 0.0	2 1.3	2 0.7	0 0.0	0 0.0	0 0.0
Samsun	1 0.8	3 1.9	4 1.4	0 0.0	0 0.0	0 0.0
Trabzon	4 3.3	13 8.2	17 6.0	1 5.0	1 12.5	2 7.1
Erzurum	0 0.0	0 0.0	0 0.0	0 0.0	0 0.0	0 0.0
Malatya	4 3.3	1 0.6	5 1.8	0 0.0	0 0.0	0 0.0
Diyarbakır	1 0.8	0 0.0	1 0.4	0 0.0	0 0.0	0 0.0
Toplam	123 100	159 100	282 100	20 100	8 100	28 100

Tablo 41. Yaşlıların Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Onlara Kimin Bakmaları Gerektiğine İlişkin Değerlendirmeleri

	Sayı %
Eşim	576 30.3
Kızım	623 32.7
Öğlum	827 43.5
Gelinim	103 5.4
Evde Bakıcı	228 12.0
Huzurevi/bakımevi	145 7.6

Tablo 42. Yaşlıların Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Onlara Kimin Bakmalarını İstediklerine İlişkin Değerlendirmeleri

	Sayı %
Eşim	564 29.6
Kızım	574 30.2
Öğlum	673 35.4
Gelinim	94 4.9
Evde Bakıcı	256 13.5
Huzurevi/bakımevi	156 8.2

Araştırmada yaşlılara bir yandan yaşlı bireyler kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde onlara kimin bakmalarını gerektiği diğer yandan yaşlı bireyler kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde onlara kimin bakmalarını istedikleri sorulmuştur. Her iki soruya da benzer cevaplar verdikleri görülmektedir. Yaşlılar kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde onlara oğullarının bakmalarını istedikleri (%35) anlaşılmaktadır. Bunu kız çocukları (%30.2) ve eşleri (%29.6) izlemektedir. Evde bakıcının kendilerine bakmasını isteyenlerin oranı %13.5'tir. Huzurevi ya da bakımevi seçeneğini söyleyenlerin oranı ise %8.2 olarak belirlenmiştir (Tablo 42). Burada dikkati çeken bulgu gelininin kendisine bakmasını isteyen yaşlıların oranı en düşüktür (%4.9). Diğer bir deyişle gelin yaşlı bakımında evde bakıcı ve huzurevi seçeneklerinden sonra en son seçenek olarak görülmektedir. Bu da geniş aile büyük ebeveynler, yetişkinler (kız çocuk-damat; oğul-gelin) ve torunlar olmak üzere üç kuşağın birarada yaşadığı geniş aile modelindeki gelinin yaşlı bakımındaki rolünün geniş aile modelinden çekirdek aile modeline geçiş sürecinde oldukça zayıfladığını göstermektedir. Yaşlıların ilk başvurduğu kişilerin gelin ya da damatlar yerine oğulları ve kızları olduğu, bakım destek ve ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili ilk önce kendi çocuklarını muhatap olarak gördükleri ve böyle olmasını istedikleri anlaşılmaktadır.

5.2.6.3.1.1. Yaşlıların Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Aileden Beklentileri

Tablo 43'te normatif dayanışma kapsamında bakım sorumluluğu açısından yaşlıların aileden beklentileri yüzde değerler ile gösterilmiştir. Likert tipi cümlelerin kullanıldığı bu bölümde her bir cümlenin öneminin 1 puan ile 10 puan arasında değerlendirilmesi istenmiştir. Yüksek puan (10 puan) yaşlı bireyler için normatif dayanışmanın tesisinde konunun önemli olduğunu göstermektedir. Cümlelerin ortalama puanı incelendiğinde, yaşlıların "Aile karar vererek yaşlı ebeveynleri huzurevine yerleştirmelidir" görüşüne önem vermedikleri ($\bar{x}$:4.74), "Yaşlı ebeveynler evli olan kızları ve damatları ile oturmalıdır" görüşünü benimsemedikleri ($\bar{x}$:5.78) anlaşılmaktadır. Aynı şekilde yaşlılara aile tarafından sağlanacak bir bakım desteği biçimini yansıtan "Yaşlı ebeveynler evli olan oğulları ve gelinleri ile birlikte oturmalıdır" görüşüne de

Tablo 43. Yaşlıların Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Aileden Beklentileri (%)

	1 Hiç önemli değil	2	3	4	5	6	7	8	9	10 Çok Önemli	Cevapsız
Yaşlı ebeveynlerin bakımında tüm çocuklar eşit sorumluluk almalıdır	1.5	1.2	2.1	0.6	11.4	1.9	5.9	8.6	6.1	60.2	0.4
Yaşlı ebeveynlerin kendine ait evi olmalıdır ve çocukları ziyaret ederek tüm ihtiyaçları ile ilgilenmelidir	3.0	0.6	0.4	1.1	5.9	2.3	5.1	11.2	10.0	60.1	0.4
Yaşlı ebeveynler sırası ile tüm çocuklarında eşit sürelerde kalmalıdır	5.1	2.7	3.4	1.1	22.0	3.2	5.1	11.1	8.7	37.0	0.5
Yaşlı ebeveynler evli olan oğulları ve gelinleri ile birlikte oturmalıdır	8.6	3.9	4.0	2.2	24.3	4.4	5.9	8.6	7.9	29.6	0.6
Yaşlı ebeveynler evli olan kızları ve damatları ile oturmalıdır	13.4	4.9	6.4	2.7	28.6	4.0	5.6	8.5	5.8	19.5	0.6
Aile karar vererek yaşlı ebeveynleri huzurevine yerleştirmelidir	33.2	6.4	6.8	1.7	13.1	3.0	4.7	8.0	7.3	15.1	0.8
Yaşlı ebeveynlere kendi evlerinde bakıcı bakmalıdır, gerektiğinde çocukları ilgilenmelidir	8.3	3.3	3.2	1.5	9.8	2.9	7.2	10.8	7.1	45.3	0.5

çok önem vermemektedirler ($\bar{x}$:6.66). Diğer yandan yaşlılar aileden kendilerinin evi olmasını ve çocuklarının ziyaret ederek tüm ihtiyaçları ile ilgilenmelerini beklemektedirler ($\bar{x}$:8.72). Ayrıca yaşlılar aileden ebeveynlerinin bakımında tüm çocukların eşit sorumluluk almalarını beklemektedirler ($\bar{x}$:8.53). Yaşlılar bundan sonra evde bakıcı seçeneğini tercih etmektedirler ve aileden ebeveynlere kendi evlerinde bakıcı bakmasını, gerektiğinde çocukları ilgilenmesini istemektedirler ($\bar{x}$:7.55).

Yaşlılar sözü edilen seçenekler kadar yüksek oranda olmasa da ebeveynlerin sırası ile tüm çocuklarında eşit sürelerde kalabileceğini düşünmektedirler ($\bar{x}$:7.32). Burada araştırma kapsamına alınan yaşlıların çocukları ile aynı evde oturmak yerine farklı evlerde oturmayı tercih ettikleri ancak çocukları ile güçlü bağlara sahip olmak istedikleri çocuklarının kendileri ile ilgilenmelerini bekledikleri anlaşılmaktadır.

Yaşlıların normatif dayanışma kapsamında aileden beklentilerine ilişkin değerlendirmeler bölümünden alınabilecek en düşük toplam puan 7, en yüksek toplam puan 70'dir. Bu bölümde değerlendirme için yer alan cümleler Likert tipi yargı cümlesi olup, araştırmacılar için olumlu ya da olumsuz anlamlar içermemektedir. Bu nedenle ters puanlanan cümle bulunmamaktadır. Yaşlı bireylerin kendi değerlendirmelerine göre önem ve öncelikleri ortaya konulmuştur. Yaşlıların normatif dayanışma kapsamında ailenin sağlayabileceği bakım desteğine ile ilgili seçeneklere ilişkin değerlendirmelerden ortalama 49.29 puan alınmıştır. Yaşlıların ailenin bakıma sağlayacağı destekler konusunda belirlenen cümlelere ilişkin değerlendirmeleri ve bu konulara verdikleri önem illere göre farklılık göstermektedir (F:18.575; $p<0.001$). Diyarbakır ($\bar{x}$:40.24) ve Kayseri ($\bar{x}$:40.35) illerinde yaşayan yaşlılar aileden beklentiler konusunda diğerlerine göre daha düşük puan almışlardır. Adana ($\bar{x}$:55.66) ve Malatya ($\bar{x}$:52.61) bu bölümden diğer illere göre daha yüksek puan alan illerdir.

Bakım sorumluluğu açısından normatif dayanışma kapsamında yaşlı erkekler ($\bar{x}$:50.43) yaşlı kadınlara ($\bar{x}$:48.14) kıyasla ailenin sağlayabileceği bakım desteklerine ilişkin seçenekleri daha önemli ve öncelikli bulmaktadırlar. Bu sonuç yapılan t-testi analizine göre istatistiksel olarak da anlamlıdır (F:4.826; $p<0.05$). Yaş gruplarına göre 65-70 yaş grubu ile 71 ve daha büyük yaştaki bireylerin normatif dayanışma kapsamında aileden beklenti düzeylerinin farklı olmadığı bulunmuştur (F:3.397; $p>0.05$). Yaşlıların ailenin sağlayabileceği bakım seçeneklerine ilişkin beklentilerin ve önem verdikleri konuların öğrenim durumuna göre farklılık göstermediği belirlenmiştir (F:1.922; $p>0.05$).

Yüksek gelir grubundaki yaşlıların düşük gelir grubundaki yaşlılara kıyasla ailenin sunacağı bakım seçeneklerine daha az önem verdikleri ve beklentilerinin az olduğu belirlenmiştir (F:2.872; $P<0.05$).

5.2.6.3.1.2. Yaşlıların Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Devletten Beklentileri

Tablo 44'te normatif dayanışma kapsamında bakım sorumluluğu açısından yaşlıların devletten beklentileri yüzde değerler ile gösterilmiştir. Likert tipi

cümlelerin kullanıldığı bu bölümde her bir cümlenin öneminin 1 puan ile 10 puan arasında değerlendirilmesi istenmiştir. Yüksek puan (10 puan) yaşlı bireyler için normatif dayanışmanın tesisinde devlet tarafından sunulacak hizmetin ve konunun önemli olduğunu göstermektedir. Cümlelerin ortalama puanı incelendiğinde, yaşlıların bakım konusunda devletten beklentileri konusunda yapmış oldukları değerlendirmede devletin sunduğu/sunacağı hizmetlere çok önem verdikleri ve beklentilerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlıların bu konuda yapmış oldukları değerlendirmede 70 üzerinden 63.65 puan aldıkları görülmektedir. Yaşlılar devletten en çok ailelere ekonomik destek sağlamasını beklemektedirler ($\bar{x}$:9.43).

Tablo 44. Yaşlıların Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Devletten Beklentileri (%)

	1 Hiç önemli değil	2	3	4	5	6	7	8	9	10 Çok Önemli	Cevapsız
Devlet ailelere ekonomik destek sağlamalıdır	0.4	0.0	0.1	0.1	1.9	0.7	4.0	11.3	4.8	76.5	0.3
Devlet ailelere evde bakım desteği vermelidir	0.6	0.1	0.2	0.1	2.0	1.4	4.7	11.8	8.7	70.2	0.3
Devlet yaşlıya bakan kişilere psiko-sosyal destek vermelidir	1.3	0.5	0.6	0.7	2.9	1.4	5.4	11.6	9.5	65.9	0.3
Devlet huzurevlerinin sayısını artırmalıdır	4.2	1.7	1.5	0.5	6.1	2.3	6.3	8.1	10.2	58.8	0.3
Devlet yaşlıların gündüz gidebileceği mekanlar oluşturmalıdır	0.9	0.7	0.6	0.5	3.4	1.7	4.7	9.1	8.7	69.3	0.3
Devlet evde bakıcı sağlamalıdır	1.1	0.6	0.4	0.8	4.6	2.3	5.2	10.1	8.8	65.7	0.3
Devlet alzheimer-demans gibi hastalıkları olanlar için ayrıca bakım merkezleri açmalıdır	0.8	0.7	0.4	1.1	2.8	1.7	4.5	7.4	7.9	72.3	0.4

İkinci olarak yaşlılar devletten evde bakım desteği sağlanmasını beklediklerini belirtmektedirler ($\bar{x}$:9.30). Devletin Alzheimer-Demans gibi hastalıkları olanlar için ayrıca bakım merkezleri açması ($\bar{x}$:9.20), yaşlıların gündüz gidebileceği mekanlar oluşturması ($\bar{x}$: 9.14), devletin yaşlıya bakan kişilere psiko-sosyal destek vermesi ($\bar{x}$:9.07), evde bakıcı sağlaması ($\bar{x}$:9.01) önem verilen ve destek beklenen diğer konulardır. Devletin huzurevlerinin sayısını artırması ise en az önem verilen konu olarak ortaya çıkmıştır ($\bar{x}$:8.50). Yaşlıların kurumda bakım yerine evde bakımın desteklenmesini istedikleri, en çok ekonomik desteğe ihtiyaç duydukları, ancak Alzheimer-demans gibi durumlarda ihtisaslaşmış olan kurumların olması gerektiğini belirttikleri anlaşılmaktadır.

Yaşlıların bakım konusunda devletten beklentileri ve sunulan/sunulacak hizmetlerin önem derecesi illere göre farklılık göstermektedir (F:51.403;

p<0.001). Balıkesir ($\bar{x}$:54.56), Erzurum ($\bar{x}$:56.00) ve Trabzon ($\bar{x}$:56.93) illerinde yaşayan yaşlıların diğer illerde yaşayanlara kıyasla devlet tarafından yaşlı bakımı konusundaki sunulan/sunulacak hizmetleri daha az önem verdikleri ve devletten beklentilerinin daha az olduğu bulunmuştur. Diğer yandan İzmir, Ankara ve İstanbul gibi üç büyük ilde yaşayan yaşlıların devletten yaşlı bakımı hizmetleri konusunda beklentilerinin diğer illere kıyasla daha fazla olduğu ve devlet tarafından sunulan yaşlı bakımı hizmetlerine daha çok önem verdikleri belirlenmiştir.

Yaşlı kadınların ($\bar{x}$:63.78) ve yaşlı erkeklerin ($\bar{x}$:63.52) bakım ve bakım sorumluluğu konusunda devletten beklentilerinin benzer düzeyde olduğu görülmektedir (F:0.526, p>0.05). 71 ve daha büyük yaşta olan yaşlıların ($\bar{x}$:64.33), 65-70 yaş grubundaki yaşlılara kıyasla bakım konusunda devletten beklentilerinin daha çok olduğu belirlenmiştir (F:0.598, p<0.05).

Yaşlıların gelir düzeyi yükseldikçe bakım sorumluluğu ve bakım hizmetleri konusunda devletten beklentilerinin de arttığı anlaşılmaktadır (F:5.460, p<0.01). Yaşlıların bakım hizmetleri ile ilgili devletten beklentileri öğrenim düzeyine göre farklılık göstermemektedir (p>0.05). Boşanmış ($\bar{x}$:66.51), nikahsız birlikte yaşayan ($\bar{x}$:68.75) ve eşinden ayrı yaşayan ($\bar{x}$:69.66) yaşlıların evli olan yaşlılara ($\bar{x}$:63.38) kıyasla devletin sunduğu bakım hizmetlerine daha çok önem verdikleri ve beklentilerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

5.2.6.3.1.3. Yaşlıların Genel Olarak Normatif Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Araştırma bulgularının bu bölümünde yaşlıların genel olarak bakım sorumluluğunu içeren normatif dayanışmaya ilişkin görüşleri sayı yüzde değerler ile Tablo 45'te gösterilmiştir. Likert tipi olumlu ifadelerin yer aldığı bu bölümde cümleler 1. Kesinlikle katılmıyorum, 5 Kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlanmıştır. Cümlelerin ortalamaları incelendiğinde; araştırma kapsamına alınan yaşlıların en çok dini bayramlarda çocuklar ve yaşlıların biraraya gelmesini önemli buldukları görülmektedir ($\bar{x}$:4.20). Yaşlılar "Anne-babalar çocuklarının engellilik, hastalık gibi nedenlerle bakıma ihtiyacı olduğunda bakmalıdır" görüşüne katılmaktadırlar ($\bar{x}$:4.16). "Yetişkin çocuklar Anne-babalarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardımcı olmalıdır"($\bar{x}$:4.10), "Yetişkin çocuklar Anne-babalarına yaşlandıklarında bakmalıdır" ($\bar{x}$:4.10), "Anne-babalar çocuklarının ihtiyacı olduğunda onlara maddi yardım sağlamalıdır" ($\bar{x}$:4.11), "Devlet yaşlıların bakımından sorumlu olmalıdır" ($\bar{x}$:4.11), "Evde bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır" ($\bar{x}$:4.11)

gibi bakım sorumluluğunun hem aile yönü hem de devlet yönü ile sağlanmasını ifade eden fikirlere katılmakta ve önem vermektedirler.

Yaşlıların doğum günleri ve özel günlerde büyükler ile çocukların bir araya gelmesini çok önemli bulmadıkları ($\bar{x}$:3.85), "Huzurevleri Türk kültürüne ve aile yapısına uygun değildir" görüşüne orta düzeyde katıldıkları ($\bar{x}$:3.52) görülmektedir. Yaşlılar Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın geleceğinden kaygı duymamaktadırlar ($\bar{x}$:3.20).

Yaşlıların normatif dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinden alabilecekleri en yüksek puan 65, en düşük puan 13'tür. Araştırmada yaşlıların normatif dayanışma tablosundan en az 22 en yüksek 65 aldıkları ve ortalama puanın 51.22 olduğu bulunmuştur. Burada yaşlıların normatif dayanışma düzeyinin %78.8 olduğu görülmektedir.

Yaşlıların normatif dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri illere göre incelendiğinde; Malatya ($\bar{x}$:48.26) Trabzon ($\bar{x}$:49.43) ve İzmir'de ($\bar{x}$:50.00) normatif dayanışma kapsamında aile ve devlet dayanışmasına ilişkin beklentilerin diğer illere göre daha az olduğu belirlenmiştir. Normatif dayanışma kaspamında aile ve devlet tarafından sağlanacak olan desteklere Adana ($\bar{x}$:54.20) ve Diyarbakır'da ($\bar{x}$:54.48) yaşayan yaşlıların daha çok önem verdikleri görülmektedir.

Yaşlı kadınlar ($\bar{x}$:51.41) ve yaşlı erkeklerin ($\bar{x}$:51.03) normatif dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinin benzer düzeyde olduğu, cinsiyet değişkeninin normatif dayanışmaya ilişkin beklentileri etkilemediği belirlenmiştir ($F:1.894$; $p>0.05$). Yaşlılar arasında 65-70 yaş grubunda olanların ($\bar{x}$:51.46), 71 ve daha büyük yaşta olanlara ($\bar{x}$:50.81) kıyasla normatif dayanışma açısından beklentilerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır ($F:7.423$; $p<0.01$). Yaşlıların normatif dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F:0.528$; $p>0.05$). Okur yazar olup bir okula gitmemiş olan ($\bar{x}$:51.94) ve ilkokul mezunu olan ($\bar{x}$:51.49) yaşlıların normatif dayanışmaya ilişkin beklentilerinin diğer öğrenim düzeyindeki yaşlılara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($F:3.149$; $p<0.01$). Yaşlıların normatif dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinin medeni duruma göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık ortaya koymadığı belirlenmiştir ($F:0.927$; $p>0.05$).

Tablo 45. Yaşlıların Genel Olarak Normatif Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Normatif Dayanışma	Kesinlikle katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Ne katılıyorum ne katılmıyorum(3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle katılıyorum(5)
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Yetişkin çocuklar Anne-babalarına maddi destek sağlamalıdır	5 0.3	54 2.8	175 9.2	1354 71.2	314 16.5
Yetişkin çocuklar Anne-babalarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardımcı olmalıdır	3 0.2	27 1.4	167 8.8	1286 67.6	419 22.0
Yetişkin çocuklar Anne-babalarına yaşlandıklarında bakmalıdır.	3 0.2	30 1.6	195 10.2	1218 64.0	456 24.0
Anne-babalar çocuklarının ihtiyacı olduğunda onlara maddi yardım sağlamalıdır	5 0.3	1.3 0.7	162 8.5	1319 69.3	403 21.2
Anne-babalar çocuklar ihtiyaç duyduklarında ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardım sağlamalıdır	2 0.1	34 1.8	209 11.0	1296 68.1	361 19.0
Anne-babalar çocuklarının engellilik, hastalık gibi nedenlerle bakıma ihtiyacı olduğunda bakmalıdır	2 0.1	14 0.7	142 7.5	1261 66.3	483 25.4
Dini bayramlarda büyükler ile çocukların bir araya gelmesi önemlidir	2 0.1	14 0.7	160 8.4	1130 59.4	596 31.3
Doğum günleri ve özel günlerde büyükler ile çocukların bir araya gelmesi önemlidir.	23 1.2	140 7.4	322 16.9	1039 54.6	378 19.9
Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın geleceğinden kaygı duymuyorum.	146 7.7	465 24.4	345 18.1	748 39.3	198 10.4
Huzurevleri Türk kültürüne ve aile yapısına uygun değildir	106 5.6	218 11.5	433 22.8	869 45.7	276 14.5
Huzurevleri kimsesiz ve muhtaç yaşlıların gittiği bir yerdir	74 3.9	134 7.0	334 17.6	1087 57.1	273 14.3
Devlet yaşlıların bakımından sorumlu olmalıdır	21 1.1	31 1.6	172 9.0	1178 61.9	500 26.3
Evde bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.	20 1.1	30 1.6	178 9.4	1161 61.0	513 27.0

5.2.6.3.2.Yetişkin Çocukların Normatif Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Yaşlı ebevyne sahip olan yetişkin çocukların normatif dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri; bakım sorumluluğu, yaşlı bakımında aileden beklentiler, devletten beklentiler ve genel olarak normatif dayanışmaya ilişkin görüşler kapsamında açıklanmıştır.

Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocuklara öncelikle yaşlı bireyler kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde sizce öncelikli sorumluluk kime aittir sorusu sorulmuştur. Yetişkin çocukların çoğunluğu (%83.8) yaşlılar kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikli sorumluluğun aileye ait olduğunu düşünmektedirler. Yaşlılar kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikli sorumluluğun devlete ait olduğunu belirtenlerin oranı %11.4 iken, kişinin kendisine ait olduğunu söyleyenlerin oranı %6.2'dir (Tablo 46).

Tablo 46. Yetişkin Çocukların Yaşlı Bireyler Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Öncelikli Sorumluluğun Kime Ait Olduğuna İlişkin Değerlendirmeleri

	Sayı %
Kişinin kendisi	136 6.2
Aile	1842 83.8
Devlet	251 11.4

Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocuklar arasında yaşlı bireyler kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikli sorumluluğun kişinin kendisine ait olduğunu söyleyenlerin özellikle İstanbul (%46.3), İzmir (%10.3) ve Ankara'da (%14.7) ağırlıklı olarak yaşadıkları, yetişkin çocuklardan kadınlar ve erkeklerin kişinin kendisinin bakımından sorumlu olması konusunda benzer görüşe sahip oldukları bulunmuştur.

Yaşlı bireyler kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikli sorumluluğun aileye ait olduğunu söyleyenler tüm illerde diğer seçeneklere göre daha fazladır. Bu durumda yetişkin çocukların yaşlı bakımında birincil sorumluluğun aileye ait olduğunu düşündükleri görülmektedir. Yaşlı bakımında ailenin öncelikli sorumluluğa sahip olduğunu düşünen yetişkin kız çocukların erkek çocuklara göre fazla olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlı bakımında sorumluluğun devlete ait olduğunu düşünen yetişkin çocuklar ağırlıklı olarak İstanbul'da yaşamaktadırlar (%58.2). Diyarbakır ve Erzurum gibi illerde yetişkin çocukların yaşlı bakımında aile dışında kişinin kendisini ve devleti sorumlu görmedikleri belirlenmiştir (Tablo 47).

Tablo 47. Yetişkin Çocukların Yaşlı Bireyler Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Öncelikli Sorumluluğun Kime Ait Olduğuna İlişkin Değerlendirmelerinin İllere ve Cinsiyete Göre Dağılımı

İller	Kişinin Kendisi Kadın Erkek		Toplam	Aile Kadın Erkek		Toplam	Devlet Kadın Erkek		Toplam
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
İstanbul	31 46.3	32 46.4	63 46.3	398 40.9	365 42.0	763 41.4	50 50.0	96 63.6	146 58.2
Balıkesir	0 0.0	1 1.4	1 0.7	33 3.4	24 2.8	57 3.1	4 4.0	5 3.3	9 3.6
İzmir	10 14.9	4 5.8	14 10.3	136 14.0	71 8.2	207 11.2	19 19.0	4 2.6	23 9.2
Kocaeli	3 4.5	4 5.8	7 5.1	41 4.2	34 3.9	75 4.1	5 5.0	12 7.9	17 6.8
Adana	1 1.5	4 5.8	5 3.7	64 6.6	46 5.3	110 6.0	10 10.0	3 2.0	13 5.2
Ankara	9 13.4	11 15.9	20 14.7	148 15.2	145 16.7	293 15.9	6 6.0	15 9.9	21 8.4
Kayseri	1 1.5	1 1.4	2 1.5	31 3.2	35 4.0	66 3.6	1 1.0	4 2.6	5 2.0
Samsun	6 9.0	5 7.2	11 8.1	41 4.2	33 3.8	74 4.0	3 3.0	4 2.6	7 2.8
Trabzon	4 6.0	6 8.7	10 7.4	10 1.0	31 3.6	41 2.2	1 1.0	1 0.7	2 0.8
Erzurum	0 0.0	0 0.0	0 0.0	23 2.4	18 2.1	41 2.2	0 0.0	0 0.0	0 0.0
Malatya	2 3.0	1 1.4	3 2.2	18 1.8	21 2.4	39 2.1	1 1.0	3 2.0	4 1.6
Diyarbakır	0 0.0	0 0.0	0 0.0	30 3.1	46 5.3	76 4.1	0 0.0	4 2.6	4 1.6
Toplam	67 100	69 100	136 100	973 100	869 100	1842 100	100 100	151 100	251 100

Tablo 48. Yetişkin Çocukların Yaşlı Ebeveynleri Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Onlara Kimin Bakmaları Gerektiğine İlişkin Değerlendirmeleri

	Sayı %
Eşleri	749 34.1
Kızları	724 32.9
Oğulları	1003 45.6
Gelinleri	113 5.1
Evde Bakıcı	275 12.5
Huzurevi/bakımevi	53 2.4

Yetişkin çocuklara yaşlı ebeveynleriniz kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde onlara kim bakmalıdır sorusu sorulmuştur. Yetişkin çocukların %45.6'sı bu durumda yaşlı ebeveynlere oğullarının bakması gerektiğini söylemişlerdir. Bu soru yaşlılara sorulduğunda da yaşlıların kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde onlara en çok oğullarının bakması gerektiğini düşündükleri belirlenmişti (%43.5). Bu sorudaki diğer seçeneklere yetişkin çocukların verdikleri diğer cevaplar yaşlıların cevapları ile aynı yöndedir. Yetişkin çocukların %34.1'i yaşlı ebeveynlere eşlerinin, %32.9'u ise kız çocuklarının bakması gerektiğini söylemektedirler. Bakım konusunda evde bakıcı (%12.5) ve huzurevi/bakımevi (%2.4) seçeneklerini belirtenlerin oranı diğerlerine göre daha düşüktür. Ancak bakım konusunda gelinin bakması gerektiğini söyleyenlerin oranı evde bakıcı seçeneğine göre daha düşüktür. Yaşlı ebeveynlere gelinin bakması gerektiğini söyleyenlerin oranı %5.1 olarak belirlenmiştir (Tablo 48).

Tablo 49. Yetişkin Çocukların Kendilerine Bakamayacak Duruma Geldiklerinde Onlara Kimin Bakmalarını İstediklerine İlişkin Değerlendirmeleri

	Sayı %
Eşim	988 44.9
Kızım	492 22.4
Oğlum	636 28.9
Gelinim	58 2.6
Evde Bakıcı	273 12.4
Huzurevi/bakımevi	124 5.6

Yetişkin çocukların kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde onlara kimin bakmalarını istedikleri sorulduğunda araştırma kapsamına alınan yaşlılar ile benzer cevaplar verdikleri görülmektedir. Yetişkin çocukların öncelikli olarak eşlerinin kendilerine bakmalarını istedikleri (%44.9), bunu erkek çocuklarının (%28.9) izlediği belirlenmiştir. Yetişkin çocukların yaklaşık beşte biri (%22.4) kız çocuklarının kendilerine bakmalarını istemektedirler. Burada dikkati çeken bulgu gelininin kendisine bakmasını isteyen yetişkin çocukların oranı yaşlılarda olduğu gibi en düşüktür (%2.6).

Diğer bir deyişle şu anda yetişkin çocuk olup gelecek nesil yaşlı olacak bireyler de gelini yaşlı bakımında evde bakıcı ve huzurevi seçeneklerinden sonra en son seçenek olarak görmektedirler. Yetişkin çocuklardan kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde evde bakıcının onlara bakmasını isteyenlerin oranı %12.4'dür. Huzurevi yaşlı bakımında hizmet modeli olarak gelecek nesil yaşlılar tarafından da tercih edilmemektedir (%5.6).

Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocuklara normatif dayanışma kapsamında yaşlı ebeveynlerine neden baktıkları/ bakacakları sorulmuştur. Bazı seçenekler oluşturularak bunlara birden çok cevap verebilecekleri söylenmiştir. Buna göre yetişkin çocuklardan annem/babam oldukları için (%73.7) ve onları sevdiğim için (%64.3) cevabı alınmıştır. Yetişkin çocukların %45.6'sı o(nlar) bakıp büyüttükleri için ebeveynlerine baktıklarını/bakacaklarını belirterek karşılıklılık etiğine vurgu yapmışlardır. Yetişkin çocukların %41.5'i ebeveynlerine saygı duydukları için baktıklarını/bakacaklarını söylemektedirler. Yetişkin çocukların %38'i vicdanlı oldukları, %30.4'ü ise dinimiz böyle emrettiği için ebeveynlerine baktıkları/bakacaklarını belirtmektedirler. Ebeveynlerinin bırakacakları mirası hak etmek için onlara baktıklarını/bakacaklarını belirtenler 14 kişidir (%0.6) (Tablo 50).

Tablo 50. Yetişkin Çocukların Yaşlı Ebeveynlerine Bakma Nedenlerini Değerlendirmeleri

	Sayı %
Annem/babam olduğu için	1620 73.7
O(nlar) bana bakıp büyüttükleri için	1002 45.6
Onları sevdiğim için	1414 64.3
Onları saydığım için	912 41.5
Dinimiz böyle emrettiği için	669 30.4
Vicdanlı olduğum için	836 38.0
Bırakacakları mirası hak edebilmek için	14 0.6

Tablo 51. Yetişkin Çocukların Yaşlı Ebeveynlerine Bak(a)mama Nedenlerini Değerlendirmeleri

	Sayı %
Çalışyordum vaktim yoktu	907 41.2
Maddi olanaklarım yoktu	854 38.8
İlişkimiz iyi değildi/kötüydü	191 8.7
Kendimi sorumlu hissetmedim	103 4.7
Diğer	196 8.9

Yetişkin çocuklara yaşlı ebeveynlerine bakamama nedenleri sorulduğunda ilk sırada çalışıyordum/çalışıyorum vaktim yok cevabının olduğu görülmektedir (%41.2). Yetişkin çocukların %38.8'i maddi olanakları olmadığı için anne/babasına bakamadıklarını belirtmektedirler. İlişkisi iyi

olmadığı (%8.7) ve kendini sorumlu hissetmediği için (%4.7) yaşlı ebeveynlerine bakmadıklarını söyleyenlerin oranı diğerlerine göre düşük olsa da bu cevapların bulunması dikkat çekicidir. Bu soruda yetişkin çocukların %8.9'u diğer cevabını vermişlerdir. Diğer seçenekleri arasında en başta yetişkin çocukların sağlık sorunları gelmektedir. Ailede bakım verecek başka üyelerin ya da bakıcının olması, engelli ya da küçük çocuğu olduğu için yaşlı ebeveynlerine zaman ayıramaması, ekonomik yetersizlikler, coğrafik olarak uzakta olması diğer nedenler arasındadır (Tablo 51).

5.2.6.3.2.1.Yetişkin Çocukların Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Aileden Beklentileri

Tablo 52'de normatif dayanışma kapsamında yaşlı ebeveynlerin bakım sorumluluğu açısından yetişkin çocukların aileden beklentileri yüzde değerler ile gösterilmiştir.

Likert tipi cümlelerin kullanıldığı bu bölümde her bir cümlenin öneminin 1 puan ile 10 puan arasında değerlendirilmesi istenmiştir. Yüksek puan (10 puan) yetişkin bireyler için normatif dayanışmanın tesisinde konunun önemli olduğunu göstermektedir. Cümlelerin ortalama puanı incelendiğinde, yetişkin çocukların yaşlılarda olduğu gibi "Aile karar vererek yaşlı ebeveynleri huzurevine yerleştirmelidir" görüşüne önem vermedikleri ($\bar{x}$:3.75), "Yaşlı ebeveynler evli olan kızları ve damatları ile oturmalıdır" görüşünü benimsemedikleri ($\bar{x}$:5.61) anlaşılmaktadır. Aynı şekilde yetişkin çocuklar yaşlılara aile tarafından sağlanacak bir bakım desteği biçimini yansıtan "Yaşlı ebeveynler evli olan oğulları ve gelinleri ile birlikte oturmalıdır" görüşüne de çok önem vermemektedirler ($\bar{x}$:6.61). Yetişkin çocuklar yaşlı ebeveynlere kendi evlerinde bakıcının bakmasını, gerektiğinde çocuklarının ilgilenmesi ile ilgili bakım seçeneğini daha az benimsemektedirler ($\bar{x}$:6.58). Hatta bu bakım seçeneğinin olabileceğini yaşlılar yetişkin çocuklara kıyasla daha çok belirtmektedirler ($\bar{x}$:7.55).

Yetişkin çocuklar ailenin sağlayabileceği bakım seçenekleri arasında en çok ebeveynlerin bakımında tüm çocukların eşit sorumluluk almaları gerektiği görüşünü benimsemektedirler ($\bar{x}$:9.12), bunu yaşlıların kendi evlerinin olması ve çocuklarının ziyaret ederek tüm ihtiyaçları ile ilgilenmeleri görüşü izlemektedir ($\bar{x}$:8.63). Yetişkin çocuklar sözü edilen seçenekler kadar yüksek oranda olmasa da ebeveynlerin sırası ile tüm çocuklarında eşit sürelerde kalabileceğini düşünmektedirler ($\bar{x}$:7.74). Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocuklar yaşlı ebeveynlerine bakma konusunda kendilerini sorumlu görseler de bu sorumluluğun tüm çocuklar arasında eşit paylaşılması gerektiğini düşünmektedirler.

Tablo 52. Yetişkin Çocukları Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Aileden Beklentileri (%)

	1 Hiç Önemli Değil	2	3	4	5	6	7	8	9	10 Çok Önemli	Cevapsız
Yaşlı ebeveynlerin bakımında tüm çocuklar eşit sorumluluk almalıdır	0.9	0.3	0.5	1.6	4.9	1.0	3.5	8.6	8.1	70.5	0.0
Yaşlı ebeveynlerin kendine ait evi olmalıdır ve çocukları ziyaret ederek tüm ihtiyaçları ile ilgilenmelidir	2.4	0.8	0.9	1.0	7.3	2.9	4.8	10.7	13.4	55.9	0.0
Yaşlı ebeveynler sırası ile tüm çocuklarında eşit sürelerde kalmalıdır	4.3	1.9	2.3	2.1	15.3	2.9	6.1	13.2	9.3	42.2	0.3
Yaşlı ebeveynler evli olan oğulları ve gelinleri ile birlikte oturmalıdır	10.4	3.2	4.4	3.0	20.9	4.3	7.4	9.3	8.0	28.7	0.4
Yaşlı ebeveynler evli olan kızları ve damatları ile oturmalıdır	16.9	5.5	5.4	4.2	23.8	4.3	6.6	8.4	5.3	19.1	0.5
Aile karar vererek yaşlı ebeveynleri huzurevine yerleştirmelidir	45.1	8.3	5.7	2.1	10.3	2.4	3.4	5.7	5.4	9.6	1.3
Yaşlı ebeveynlere kendi evlerinde bakıcı bakmalıdır, gerektiğinde çocukları ilgilenmelidir	14.4	5.3	5.3	3.3	11.3	2.9	5.0	9.0	7.6	34.6	1.3

Yetişkin çocuklar normatif dayanışma kapsamında aileden beklentilerine ilişkin değerlendirmeler bölümünden alınabilecek en düşük toplam puan 7, en yüksek toplam puan 70'dir. Bu bölümde değerlendirme için yer alan cümleler Likert tipi yargı cümlesi olup, araştırmacılar için olumlu ya da olumsuz anlamlar içermemektedir. Bu nedenle ters puanlanan cümle bulunmamaktadır. Yetişkin çocukların kendi değerlendirmelerine göre önem ve öncelikleri ortaya konulmuştur. Yetişkin çocuklar normatif dayanışma kapsamında yaşlı ebeveynlerine ailenin sağlayabileceği bakım desteği ile ilgili seçeneklere ilişkin değerlendirmelerinden ortalama 48.11 puan almışlardır. Yetişkin çocukların yaşlı ebeveynler için ailenin bakıma sağlayacağı destekler konusunda belirlenen cümlelere ilişkin değerlendirmeleri ve bu konulara verdikleri önem illere göre farklılık göstermektedir ($F:11.250$; $p<0.001$). Diyarbakır ($\bar{x}:43.67$) ve Kayseri ($\bar{x}:38.47$) illerinde yaşayan yaşlılar aileden beklentiler konusunda diğerlerine göre daha düşük puan almışlardır. Erzurum ($\bar{x}:49.91$) ve Malatya ($\bar{x}:53.68$) bu bölümden diğer illere göre daha yüksek puan alan illerdir.

Bakım sorumluluğu açısından normatif dayanışma kapsamında erkek yetişkin çocuklar ($\bar{x}:48.07$) ve kadın yetişkin çocukların ($\bar{x}:48.14$) ailenin sağlayabileceği bakım desteklerine ilişkin değerlendirmeleri aynı düzeydedir

(F:4.245; p>0.05). Yaş gruplarına göre yetişkin çocukların normatif dayanışma kapsamında aileden beklenti düzeylerinin farklı olmadığı bulunmuştur (F:0.457; p>0.05). Yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlere ailenin sağlayabileceği bakım seçeneklerine ilişkin beklentilerin ve önem verdikleri konuların öğrenim durumuna göre farklılık gösterdiği, öğrenim düzeyi yükseldikçe aileden bakım desteğine ilişkin beklentilerin azaldığı belirlenmiştir (F:4.660; p<0.01).

Yüksek gelir grubundaki yetişkin çocukların düşük gelir grubundaki yetişkin çocuklara kıyasla ailenin sunacağı bakım seçeneklerine daha az önem verdikleri ve beklentilerinin az olduğu belirlenmiştir (F:14.223; P<0.01).

5.2.6.3.2.2.Yetişkin Çocukların Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Devletten Beklentileri

Yetişkin çocukları normatif dayanışma kapsamında bakım sorumluluğuna ilişkin devletten beklentileri Tablo 53'te açıklanmıştır. Likert tipi cümlelerin kullanıldığı bu bölümde her bir cümlenin öneminin 1 puan ile 10 puan arasında değerlendirilmesi istenmiştir. Yüksek puan (10 puan) yetişkin çocuklar için normatif dayanışmanın tesisinde devlet tarafından sunulacak hizmetin ve konunun önemli olduğunu göstermektedir. Cümlelerin ortalama puanı incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların devlet tarafından bakım konusunda sunulabilecek tüm seçenek ve desteklere çok önem verdikleri ve beklentilerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yetişkin çocukların bu konuda yapmış oldukları değerlendirmede 70 üzerinden 62.18 puan aldıkları görülmektedir. Yetişkin çocuklar yaşlı ebeveynlere benzer olarak devletten en çok ailelere ekonomik destek sağlamasını beklemektedirler ($\bar{x}$:9.49).İkinci olarak yetişkin çocuklar devletten evde bakım desteği sağlanmasını beklediklerini belirtmektedirler ($\bar{x}$:9.29).

Devletin Alzheimer-Demans gibi hastalıkları olanlar için ayrıca bakım merkezleri açması ($\bar{x}$:9.25), yaşlıların gündüz gidebileceği mekanlar oluşturması ($\bar{x}$: 9.07), devletin yaşlıya bakan kişilere psiko-sosyal destek vermesi ($\bar{x}$:9.00), evde bakıcı sağlaması ($\bar{x}$:8.50) önem verilen ve destek beklenen diğer konulardır.

Tablo 53. Yetişkin Çocukları Normatif Dayanışma Kapsamında Bakım Sorumluluğuna İlişkin Devletten Beklentileri (%)

	1 Hiç Önemli Değil	2	3	4	5	6	7	8	9	10 Çok Önemli	Cevapsız
Devlet ailelere ekonomik destek sağlamalıdır	0.5	0.2	0.3	0.3	2.1	0.9	2.0	6.1	7.9	79.5	0.1
Devlet ailelere evde bakım desteği vermelidir	0.5	0.5	0.3	0.4	3.5	1.0	2.9	7.9	12.5	70.6	0.0
Devlet yaşlıya bakan kişilere psiko-sosyal destek vermelidir	2.1	0.3	0.8	0.9	4.3	1.3	4.1	10.0	9.6	66.5	0.1
Devlet huzurevlerinin sayısını artırmalıdır	9.3	2.6	2.6	1.7	11.6	2.7	6.0	7.9	7.4	47.7	0.5
Devlet yaşlıların gündüz gidebileceği mekanlar oluşturmalıdır	0.9	0.9	0.9	0.7	4.6	2.0	3.6	7.5	9.4	69.3	0.1
Devlet evde bakıcı sağlamalıdır	2.8	1.3	1.4	1.2	8.2	2.5	5.7	9.7	9.5	57.3	0.3
Devlet alzheimer-demans gibi hastalıkları olanlar için ayrıca bakım merkezleri açmalıdır	0.7	0.3	0.8	0.7	3.6	1.6	3.3	6.9	7.8	73.9	0.4

Devletin huzurevlerinin sayısını artırması ise en az önem verilen konu olarak ortaya çıkmıştır ($\bar{x}$:7.56). Yetişkin çocukların devletten normatif dayanışma kapsamındaki beklentilerinin ve önceliklerinin yaşlılar ile aynı düzeyde olduğu kurumda bakım yerine evde bakımın desteklenmesini istedikleri, en çok ekonomik desteğe ihtiyaç duydukları, ancak Alzheimer-demans gibi durumlarda ihtisaslaşmış olan kurumların olması gerektiğini belirttikleri anlaşılmaktadır.

Yetişkin çocukların bakım konusunda devletten beklentileri ve sunulan/ sunulacak hizmetlerin önem derecesi illere göre farklılık göstermektedir (F:21.623; $p<0.001$). Balıkesir ($\bar{x}$:53.81), Erzurum ($\bar{x}$:56.73) illerinde yaşayan yetişkin çocukların diğer illerde yaşayanlara kıyasla devlet tarafından yaşlı bakımı konusundaki sunulan/sunulacak hizmetlere daha az önem verdikleri ve devletten beklentilerinin daha az olduğu bulunmuştur. Diğer yandan İzmir ($\bar{x}$:68.58) ve Ankara ($\bar{x}$:62.73) illerde yaşayan yetişkin çocukaın devletten yaşlı bakımı hizmetleri konusunda beklentilerinin diğer illere kıyasla daha fazla olduğu ve devlet tarafından sunulan yaşlı bakımı hizmetlerine daha çok önem verdikleri belirlenmiştir.

Kadın yetişkin çocukların ($\bar{x}$:62.17) ve erkek yetişkin çocukların ($\bar{x}$:62.19) bakım ve bakım sorumluluğu konusunda devletten beklentilerinin benzer düzeyde olduğu görülmektedir (F:0.758, $p>0.05$).

Yetişkin çocukların yaşı ilerledikçe yaşlı ebeveynlerin ve yaşlıların bakımı konusunda devletten beklentileri artmaktadır. 46-54 yaş grubundaki yetişkin çocukların ($\bar{x}$:62.81), 33-45 yaş grubundaki ($\bar{x}$: 62.47) ve 20-32 yaş

grubundaki ($\bar{x}$: 61.23)yetişkin çocuklara kıyasla yaşlı bakımı konusunda devletten beklentilerinin daha çok olduğu belirlenmiştir (F:5.181, p<0.05).

Yetişkin çocukların gelir düzeyinin (F:0.401; p>0.05) ve öğrenim düzeyinin (F:0.799; p>0.05) yaşlı bakım sorumluluğu ve bakım hizmetleri konusunda devletten beklentilerini etkilemediği anlaşılmaktadır. Boşanmış ($\bar{x}$:64.94) ve eşinden ayrı yaşayan ($\bar{x}$:64.41) yetişkin çocukların evli olanlara ($\bar{x}$:62.31) ve bekar olanlara ($\bar{x}$: 61.15) kıyasla devletin sunduğu yaşlı bakım hizmetlerine daha çok önem verdikleri ve beklentilerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

5.2.6.3.2.3. Yetişkin Çocukların Genel Olarak Normatif Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Araştırma bulgularının bu bölümünde yetişkin çocukların genel olarak bakım sorumluluğunu içeren normatif dayanışmaya ilişkin görüşleri sayı yüzde değerler ile tablo 53'te gösterilmiştir. Likert tipi olumlu ifadelerin yer aldığı bu bölümde cümleler 1. Kesinlikle katılmıyorum, 5 Kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlanmıştır. Cümlelerin ortalamaları incelendiğinde; araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların en çok dini bayramlarda çocuklar ve yaşlıların biraraya gelmesini önemli buldukları görülmektedir ($\bar{x}$:4.36). Yetişkin çocuklar "anne-babalar çocuklarının engellilik, hastalık gibi nedenlerle bakıma ihtiyacı olduğunda bakmalıdır" görüşüne katılmaktadırlar ($\bar{x}$:4.28). Yetişkin çocuklar Anne-babalarına yaşlandıklarında bakmalıdır ($\bar{x}$:4.25) "Yetişkin çocuklar anne-babalarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardımcı olmalıdır"($\bar{x}$:4.24), "Anne-babalar çocuklarının ihtiyacı olduğunda onlara maddi yardım sağlamalıdır" ($\bar{x}$:4.14), "Devlet yaşlıların bakımından sorumlu olmalıdır" ($\bar{x}$:4.13), "Evde bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır" ($\bar{x}$:4.16) gibi bakım sorumluluğunun hem aile yönü hem de devlet yönü ile sağlanmasını eden fikirlere katılmakta ve önem vermektedirler. Yetişkin çocukların doğum günleri ve özel günlerde büyükler ile çocukların bir araya gelmesini çok önemli bulmadıkları ($\bar{x}$:4.05), "Huzurevleri Türk kültürüne ve aile yapısına uygun değildir" görüşüne orta düzeyde katıldıkları ($\bar{x}$:3.52) görülmektedir. Yetişkin çocuklar Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın geleceğinden yüksek düzeyde kaygı duymamaktadırlar ($\bar{x}$:3.14).

Yetişkin çocukların normatif dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinden alabilecekleri en yüksek puan 65, en düşük puan 13'tür. Araştırmada yetişkin çocukların normatif dayanışma tablosundan toplam olarak en az 13 en yüksek 65 aldıkları ve ortalama puanın 52.11 olduğu bulunmuştur. Yetişkin çocukların değerlendirmelerine göre normatif dayanışmanın gerçekleşme oranı %80.16'dır.

Yetişkin çocukların normatif dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri illere göre incelendiğinde; Malatya ($\bar{x}$:48.60) Ankara ($\bar{x}$:50.00) ve İzmir'de ($\bar{x}$:51.07) normatif dayanışma kapsamında aile ve devlet dayanışmasına ilişkin beklentilerin diğer illere göre daha az olduğu belirlenmiştir. Normatif dayanışma kaspamında aile ve devlet tarafından sağlanacak olan desteklere Diyarbakır'da ($\bar{x}$:53.93) ve Trabzon'da ($\bar{x}$:54.62) yaşayan yetişkin çocukların daha çok önem verdikleri görülmektedir.

Kadın yetişkin çocukların ($\bar{x}$:52.49) normatif dayanışma kapsamındaki beklentilerinin erkek yetişkin çocuklara ($\bar{x}$:51.72) kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir (F: 0.663; $p<0.05$). Yetişkin çocuklar arasında 20-32 yaş grubu ($\bar{x}$:52.51) ile 33-45 yaş grubundaki ($\bar{x}$:52.12) yetişkin çocukların 46-54 yaş grubundakilere kıyasla ($\bar{x}$:51.60) normatif dayanışma açısından beklentilerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (F:3.595; $p<0.05$). Yetişkin çocukların normatif dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri gelir düzeyine (F:1.720; $p>0.05$), öğrenim düzeyi (F:1.866; $p>0.05$) ve medeni duruma (F:1.738; $p>0.05$) göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 54. Yetişkin Çocukların Genel Olarak Normatif Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Normatif Dayanışma	Kesinlikle katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Ne katılıyorum ne katılmıyorum(3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle katılıyorum(5)
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %
Yetişkin çocuklar Anne-babalarına maddi destek sağlamalıdır	14 0.6	48 2.2	197 9.0	1287 58.5	652 29.6
Yetişkin çocuklar Anne-babalarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardımcı olmalıdır	10 0.5	28 1.3	156 7.1	1235 56.2	769 35.0
Yetişkin çocuklar Anne-babalarına yaşlandıklarında bakmalıdır.	11 0.5	26 1.2	187 8.5	1154 52.5	820 37.3
Anne-babalar çocuklarının ihtiyacı olduğunda onlara maddi yardım sağlamalıdır	16 0.7	30 1.4	241 11.0	1257 57.2	654 29.7
Anne-babalar çocuklar ihtiyaç duyduklarında ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardım sağlamalıdır	20 0.9	64 2.9	302 13.7	1195 54.3	617 28.1
Anne-babalar çocuklarının engellilik, hastalık gibi nedenlerle bakıma ihtiyacı olduğunda bakmalıdır	18 0.8	22 1.0	138 6.3	1175 53.4	845 38.4
Dini bayramlarda büyükler ile çocukların bir araya gelmesi önemlidir	19 0.9	10 0.5	144 6.5	1020 46.4	1005 45.7
Doğum günleri ve özel günlerde büyükler ile çocukların bir araya gelmesi önemlidir.	27 1.2	85 3.9	322 14.6	1092 49.7	672 30.6
Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın geleceğinden kaygı duymuyorum.	27612.6	501 22.8	404 18.4	666 30.3	351 16.0
Huzurevleri Türk kültürüne ve aile yapısına uygun değildir	157 7.1	24311.1	513 23.3	874 39.7	411 18.7
Huzurevleri kimsesiz ve muhtaç yaşlıların gittiği bir yerdir	130 5.9	199 9.0	390 17.7	1067 48.5	412 18.7
Devlet yaşlıların bakımından sorumlu olmalıdır	33 1.5	53 2.4	238 10.8	1146 52.1	728 33.1
Evde bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.	33 1.5	40 1.8	217 9.9	1155 52.5	753 34.2

5.2.6.4.Uzlaşımsal Dayanışma

Uzlaşımsal dayanışma yaşlı ebeveynler ile yetişkin çocukları arasında değerler, tutumlar ve inançlar konusundaki uzlaşma düzeyi ya da derecesi olarak tanımlanmaktadır. Bu konulardaki uzlaşma düzeyinin diğer dayanışma biçimlerine yansıyacağı da düşünülmektedir. Araştırma bulgularının bu bölümünde hem yaşlı bireyler hem de yaşlı ebeveyne sahip yetişkin çocukların uzlaşımsal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri açıklanmıştır.

5.2.6.4.1. Yaşlıların Uzlaşımsal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Yaşlı ebeveynlerin çocukları ile uzlaştıkları konular değerlendirildiğinde; yaşlıların günlük yaşamlarına çocuklarının bakım, ilgi, destek sağlaması ya da ebeveyn olarak çocuklarının yaşamlarına destek olma konusunda çocukları ile aynı fikirde olup olmadıklarından çok da emin olmadıkları görülmektedir. Yaşlıların en çok hastalık gibi durumlarda yaşlı anne-babaların çocuklarına bakım yardımı sağlaması konusunda çocuğunun kendisi ile aynı fikirde olduğunu belirtmektedirler ($\bar{x}$:3.97).

Tablo 55. Yaşlıların Uzlaşımsal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Uzlaşımsal Dayanışma	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	$\bar{x}$
Yetişkin çocukların yaşlı anne-babalarına maddi destek sağlaması konusunda çocuğum benimle aynı fikirdedir.	4 0.2	57 3.0	291 15.3	1295 68.1	255 13.4	3.91
Yetişkin çocukların yaşlı anne-babalarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardımcı olması konusunda çocuğum benimle aynı fikirdedir.	4 0.2	58 3.0	351 18.4	1087 57.1	402 21.1	3.96
Yetişkin çocukların ihtiyaç olduğunda yaşlı anne-babalarına bakması konusunda çocuğum benimle aynı fikirdedir.	4 0.2	59 3.1	355 18.7	1117 58.7	367 19.3	3.94
İhtiyaç duyduklarında yaşlı anne-babaların çocuklarına maddi destek sağlaması konusunda çocuğum benimle aynı fikirdedir.	3 0.2	54 2.8	335 17.6	1163 61.1	347 18.2	3.94
İhtiyaç duyduklarında yaşlı anne-babaların çocuklarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardım sağlaması konusunda çocuğum benimle aynı fikirdedir.	6 0.3	65 3.4	348 18.3	1143 60.1	340 17.9	3.92
Hastalık gibi durumlarda yaşlı anne-babaların çocuklarına bakım yardımı sağlaması konusunda çocuğum benimle aynı fikirdedir.	8 0.4	41 2.2	297 15.6	1205 63.3	351 18.4	3.97

Ayrıca yaşlılar yetişkin çocuklarının kendilerine ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardımcı olması konusunda çocuğunun kendisi ile aynı fikirde olduğunu düşünmektedirler ($\bar{x}$:3.96). Yaşlılar yetişkin çocukların ebeveynlerine maddi destek sağlaması konusunda çocuğunun kendisi ile aynı fikirde olup olmadığından çok emin olmadıkları anlaşılmaktadır (Tablo 55).

Yaşlıların uzlaşımsal dayanışma bölümünden alabilecekleri en düşük puan 6 en yüksek puan ise 30 olarak hesaplanmıştır. Yüksek puan yüksek uzlaşımsal dayanışmayı ifade etmektedir. Araştırma kapsamına alınan yaşlıların inançlar, tutumlar, değerler, bakım sorumluluğuna ilişkin ebeveyn ve çocuk olarak yükümlülükler gibi konuları içeren uzlaşımsal dayanışmadan 30 üzerinden 23.64 puan aldıkları belirlenmiştir. Bu noktada yaşlıların değerlendirmelerine göre %78.8 oranında uzlaşımsal dayanışmanın gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Uzlaşımsal dayanışma düzeyi illere göre incelendiğinde; yaşlıların değerlendirmelerine göre yaşlılar ve çocukları arasında diğer illere kıyasla en yüksek uzlaşımsal dayanışma İstanbul'da ($\bar{x}$:25.13) ve en düşük uzlaşımsal dayanışma İzmir'de ($\bar{x}$:22.01) ortaya çıkmıştır. İller arasında ortaya çıkan bu farklılık istatistiksel açıdan da anlamlıdır (F:21.729; $p<0.01$).

Yaşlı kadınların uzlaşımsal dayanışma düzeyleri yaşlı erkeklere kıyasla daha yüksektir (F:9.843; $p<0.01$). 65-70 yaş grubundaki yaşlıların ($\bar{x}$:23.92) 71 ve daha büyük yaştakilere ($\bar{x}$:23.16) kıyasla çocukları ile uzlaşımsal dayanışma düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yaşlıların gelir düzeyi yükseldikçe çocukları ile uzlaşımsal dayanışma düzeylerinin de yükseldiği görülmektedir (F:14.254;$p<0.001$). 2001 TL ve daha yüksek gelire sahip olan yaşlıların ($\bar{x}$:24.30), diğer gelir gruplarındaki yaşlılara (<1000 TL-$\bar{x}$:22.74; 1001-1500 TL-$\bar{x}$:23.32; 1501-2000 TL-$\bar{x}$:24.08) kıyasla çocukları ile uzlaşımsal dayanışma düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yaşlıların uzlaşımsal dayanışma düzeyi öğrenim düzeyine göre farklılaşmaktadır (F:5.778;$p<0.001$). Uzlaşımsal dayanışmanın en düşük olduğu grup üniversite mezunu olan yaşlılardır ($\bar{x}$:20.00). Uzlaşımsal dayanışma düzeyini en yüksek olan yaşlılar ise ortaokul ($\bar{x}$:24.26) ve lise mezunu ($\bar{x}$:24.40) olanlardır. Yaşlıların çocukları ile uzlaşımsal dayanışma düzeyi yaşlıların medeni durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir (F:2.104;$p>0.05$).

5.2.6.4.2. Yetişkin Çocukların Uzlaşımsal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Yaşlılarda olduğu gibi araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların uzlaşımsal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri 6 Likert tipi cümle ile değerlendirilmiştir. Bu cümleler 1-Kesinlikle katılmıyorum 5-Kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlamıştır. Yetişkin çocukların değerlendirmelerine göre bu cümlelerden alınan puanlar 3.87 ve 3.96 arasında değişmektedir. Yetişkin çocukların ebeveynleri ile en çok uzlaştıkları konu yaşlıların değerlendirmelerinde de öne çıkan konu ile aynıdır. Yetişkin çocuklar da hastalık gibi durumlarda yaşlı anne-babaların çocuklarına bakım yardımı sağlaması konusunda ebeveynleri ile aynı fikirde olduklarını düşünmektedirler ($\bar{x}$: 3.96).

Tablo 56. Yetişkin Çocukların Uzlaşımsal Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Uzlaşımsal Dayanışma	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	$\bar{x}$
Yetişkin çocukların yaşlı anne-babalarına maddi destek sağlaması konusunda ebeveynlerim benimle aynı fikirdedir.	8 0.4	40 1.8	313 4.2	775 5.2	295 3.4	3.91
Yetişkin çocukların yaşlı anne-babalarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardımcı olması konusunda ebeveynlerim benimle aynı fikirdedir.	7 0.3	43 2.0	321 14.6	740 33.7	320 14.6	3.92
Yetişkin çocukların ihtiyaç olduğunda yaşlı anne-babalarına bakması konusunda ebeveynlerim benimle aynı fikirdedir.	7 0.3	39 1.8	343 15.6	729 33.2	313 14.2	3.91
İhtiyaç duyduklarında yaşlı anne-babaların çocuklarına maddi destek sağlaması konusunda çocuğum ebeveynlerim aynı fikirdedir.	6 0.3	35 1.6	340 15.5	745 33.9	305 13.9	3.91
İhtiyaç duyduklarında yaşlı anne-babaların çocuklarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardım sağlaması konusunda ebeveynlerim benimle aynı fikirdedir.	7 0.3	52 2.4	359 16.3	711 32.3	302 13.7	3.87
Hastalık gibi durumlarda yaşlı anne-babaların çocuklarına bakım yardımı sağlaması konusunda ebeveynlerim benimle aynı fikirdedir.	8 0.4	35 1.6	300 13.6	758 34.5	330 15.0	3.96

Yetişkin çocukların ebeveynleri ile ihtiyaç duyduklarında yaşlı anne-babaların çocuklarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardım sağlaması konusunda ebeveynleri ile aynı fikirde olmadıkları görülmektedir ($\bar{x}$:3.87). Diğer yandan yetişkin çocukların bu görüşte yer alan yaşlı ebeveynlerin ev işleri vb. işleri yapmaları fikrini genel olarak benimsemedikleri düşünülebilir (Tablo 56).

Yetişkin çocukların uzlaşımsal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri illere göre incelendiğinde; iller arasındaki farklılık araştırmaya katılan yaşlıların değerlendirmelerinde ortaya çıkan farklılık ile benzerdir. İzmir'de ($\bar{x}$:20.38) yaşayan yetişkin çocuklar diğer illerde yaşayanlara kıyasla ebeveynleri ile en düşük uzlaşımsal dayanışmaya sahip olduklarını belirtmektedirler. İstanbul'da ($\bar{x}$:24.51) yaşayan yetişkin çocuklar ise diğer illere kıyasla ebeveynleri ile en yüksek uzlaşımsal dayanışmaya sahip olduklarını belirten grup olmuştur. İller arasında ortaya çıkan bu farklılık yapılan ANOVA analizine göre istatistiksel açıdan anlamlıdır (F:15.609; $p<0.01$).

Yetişkin çocukların uzlaşımsal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri cinsiyete (F:0.755; $p>0.05$) ve yaş gruplarına (F:1.210; $p>0.05$) göre farklılık göstermemektedir. Yetişkin çocukların gelir düzeyi yükseldikçe uzlaşımsal dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinin de daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır (F:7.369; $p<0.001$). Geliri 3501 TL ve daha fazla olan yetişkin çocukların ($\bar{x}$:24.32) uzlaşımsal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri diğer gelir gruplarındaki yetişkin çocuklara göre daha olumludur (≤1500 TL-$\bar{x}$:22.86; 1501-2500 TL-$\bar{x}$:23.50; 2501-3500 TL-$\bar{x}$:23.74). Yetişkin çocukların uzlaşımsal dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri öğrenim düzeyi (F:1.487; $p>0.05$) ve medeni duruma (F:0.553; $p>0.05$) göre istatistiksel açıdan önemli bir farklılık göstermemektedir.

5.2.6.5.İşlevsel Dayanışma

İşlevsel dayanışma kuşaklararasında kaynakların paylaşımının derecesini göstermektedir. İşlevsel dayanışma bu nedenle en gözle görülür ve değerlendirilebilir dayanışma biçimlerinden biridir. Kuşaklararasında karşılıklı yapılan nakdi ve ayni yardımlar, günlük ev işlerinde verilen destekler, bakım verme konusunda yapılan yardımlar ve kuşaklararası ilişkiler işlevsel dayanışmanın en önemli unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Araştırma bulgularının bu bölümünde yaşlıların ve yetişkin çocukların işlevsel dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri açıklanmıştır.

5.2.6.5.1. Yaşlıların İşlevsel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların işlevsel dayanışmaya ilişkin değerledirmeleri maddi yardım, ev işlerine yardım, uzun süreli bakım, torun ve çocuk bakımı çerçevesinde ortaya konulmuştur. Bu konuları içeren 7 cümlede İşlevsel dayanışma sıklığı 7-Hergün ve 1-Hiç seçenekleri arasında puanlanmıştır. Yaşlıların işlevsel dayanışmayı değerlendirdikleri cümlelerin puanları 2.18 ve 3.63 arasında değişmektedir.

Yaşlıların son 6 ay içinde çocuk(lar)ı ile az sıklıkta karşılıklı hediye alış verişinde bulundukları ($\bar{x}$:2.18) ve son 6 ay içinde çocuk(lar)ına az sıklıkla maddi yardımda bulundukları ($\bar{x}$:2.39) görülmektedir. İşlevsel dayanışma kapsamında en çok son 6 ay içinde çocuk(lar)ının sıklıkla ev işleri, ulaşım gibi konularda yaşlı ebeveynlerine yardımda bulundukları belirlenmiştir ($\bar{x}$:3.63) (Tablo 57).

Yaşlıların işlevsel dayanışma bölümünden alabilecekleri toplam en düşük puan 7, en yüksek puan 49 dur. Bu araştırmada yaşlıların işlevsel dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinden aldıkları puan ise 18.74'dür. Bu puan kuşaklararasında işlevsel dayanışmanın düşük olduğunu göstermektedir. Araştırma kapsamına alınan yaşlıların değerlendirmelerine göre çocukları ile işlevsel dayanışmanın gerçekleşme düzeyi %38.24 olarak belirlenmiştir.

Yaşlıların işlevsel dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri illere göre incelendiğinde; Trabzon ($\bar{x}$:13.98) Diyarbakır ($\bar{x}$:14.12) ve Adana ($\bar{x}$:14.16) gibi illerde kuşaklararasında işlevsel dayanışmanın diğer illere kıyasla daha az olduğu belirlenmiştir. İzmir ($\bar{x}$:21.43) ve Erzurum ($\bar{x}$:21.76) ise diğer illere göre kuşaklararasında işlevsel dayanışmanın daha fazla olduğu iller olarak bulunmuştur. İller arasında ortaya çıkan bu farklılık istatistiksel açıdan da anlamlıdır ($F:12.561;p<0.001$).

Tablo 57. Yaşlıların İşlevsel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri (%)

İşlevsel Dayanışma	Her gün (7)	Haftada birkaç kez (6)	Haftada bir kez(5)	İki haftada bir(4)	Ayda bir(3)	Ayda birden az (2)	Hiç (1)	Cevapsız	
	%	%	%	%	%	%	%	%	$\bar{x}$
Son 6 ay içinde çocuk(lar)ınıza hangi sıklıkla maddi yardımda bulundunuz?	5.1	2.8	2.0	4.4	26.0	21.0	38.5	0.2	2.39
Son 6 ay içinde çocuk(lar)ınıza hangi sıklıkla ev işleri, ulaşım gibi konularda yardımda bulundunuz?	9.3	5.3	4.4	5.9	11.9	13.7	49.4	0.2	2.55

Son 6 ay içinde torunlarınıza ya da çocuklarınıza hangi sıklıkta bakım sağladınız?	13.0	6.0	4.2	5.6	12.6	10.5	47.7	0.4	2.78
Son 6 ay içinde çocuk(lar)ınız hangi sıklıkla size maddi yardımda bulundu/lar?	6.6	2.8	3.5	5.9	20.0	18.1	42.7	0.5	2.44
Son 6 ay içinde çocuk(lar)ınız size hangi sıklıkla ev işleri, ulaşım gibi konularda yardımda bulundu/lar?	16.8	10.9	10.0	8.4	13.9	12.8	26.5	0.7	3.63
Son 6 ay içinde çocuk(lar)ınız size hangi sıklıkla uzun süreli bakım yardımında bulundu/lar?	13.2	5.3	5.9	4.8	11.1	15.6	43.7	0.5	2.82
Son 6 ay içinde Çocuk(lar)ınızla hangi sıklıkta karşılıklı hediye alış verişinde bulundunuz?	3.0	1.4	1.9	3.0	16.1	43.1	31.1	0.3	2.18

Kuşaklararasında işlevsel dayanışmayı yaşlı kadınların ($\bar{x}$:19.80) yaşlı erkeklere ($\bar{x}$:17.70) kıyasla daha olumlu olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir (F:0.318; t:4.853; $p<0.001$). Yaşlıların işlevsel dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri yaş grubuna göre farklılık göstermektedir. 71 ve daha büyük yaştaki yaşlıların ($\bar{x}$:19.48) 65-70 yaş grubundaki yaşlılara ($\bar{x}$:18.32) kıyasla işlevsel dayanışmayı daha olumlu olarak değerlendiridikleri bulunmuştur. Bu sonuç yaş ilerledikçe yaşlıların çocuklarından daha fazla yardım ve destek aldığını düşündürebilir. Yaşlıların işlevsel dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir (F:2.138; $p>0.05$). Yaşlıların öğrenim düzeyi yükseldikçe işlevsel dayanışma düzeyi de azalmaktadır. Lisansüstü öğrenim görenlerin ($\bar{x}$:14.87) ve lisans (üniversite) mezunlarının ($\bar{x}$:15.78) diğer öğrenim düzeyindeki (okur yazar olup bir okul mezunu olmayanlar-$\bar{x}$:20.84; ortaokul-$\bar{x}$:19.40; okur yazar değil-$\bar{x}$:19.26) yaşlılara kıyasla işlevsel dayanışma düzeyinin daha az olduğu bulunmuştur (F:2.687;$p<0.01$). Eşini kaybetmiş ($\bar{x}$:20.25), boşanmış ($\bar{x}$:20.41) ve ayrı yaşayan ($\bar{x}$:24.66) yaşlıların çocukları ile işlevsel dayanışma düzeyi evli olanlara kıyasla daha yüksektir (F:6.300; $p<0.001$).

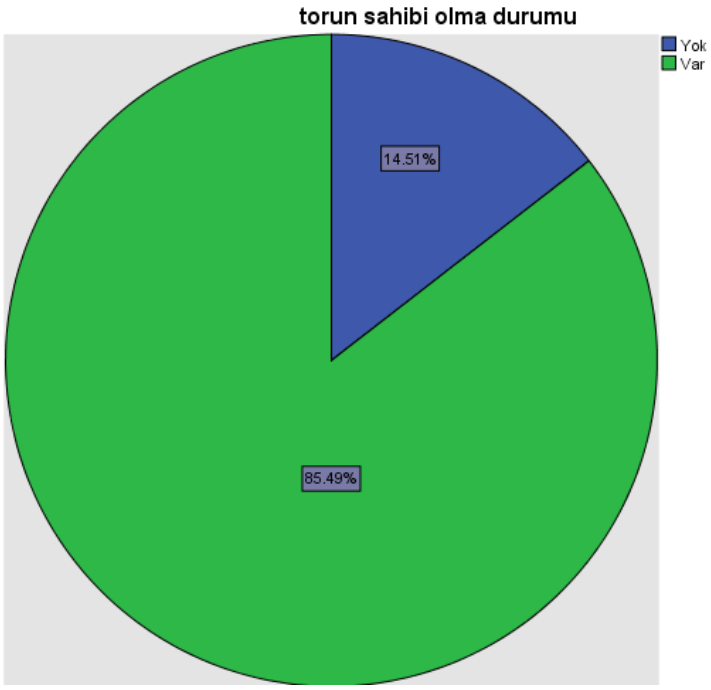

Şekil 23:Yaşlıların Torun Sahibi Olma Durumu

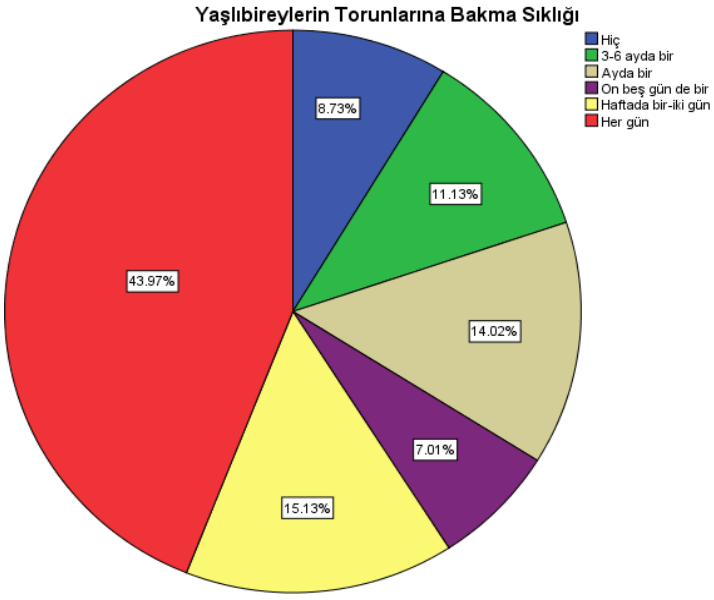

Şekil 24: Yaşlıların İşlevsel Dayanışma Kapsamında Torunlarına Bakma Sıklığı

İşlevsel dayanışma kapsamında yaşlıların torun sahibi olma ve torun bakma sıklığı değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamına alınan yaşlıların %89.49'unun torun sahibi olduğu belirlenmiştir. Torun sahibi olan yaşlıların %43.97'sinin hergün torunlarına baktıkları, ilgilendikleri ve birarada oldukları belirlenmiştir. Haftada 1-2 gün torunlarına bakan ilgilenen yaşlıların oranı %15.13'tür. Torunları ile hiç ilgilenmediklerini belirten yaşlıların oranı %8.73 olarak bulunmuştur.

5.2.6.5.2. Yetişkin Çocukların İşlevsel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Araştırma kapsamına alınan yaşlı ebeveyne sahip olan yetişkin çocukların işlevsel dayanışmanın 1- 7 arasında puanlanarak değerlendirildiği cümlelerden 4.32 ve 5.87 arasında değişen puanlar aldıkları görülmektedir.

Tablo 58. Yetişkin Çocukların İşlevsel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

İşlevsel Dayanışma	Her gün (7)	Haftada birkaç kez (6)	Haftada bir kez(5)	İki haftada bir(4)	Ayda bir(3)	Ayda birden az (2)	Hiç (1)	Cevapsız	
	%	%	%	%	%	%	%	%	$\bar{x}$
Son 6 ay içinde ebeveyninize hangi sıklıkla maddi yardımda bulundunuz?	35.3	18.3	23.5	5.8	5.0	5.0	7.0	0.1	5.30
Son 6 ay içinde ebeveyninize hangi sıklıkla ev işleri, ulaşım gibi konularda yardımda bulundunuz?	22.7	12.5	19.0	9.5	7.8	11.8	16.4	0.3	4.32
Son 6 ay içinde ebeveyninize hangi sıklıkla bakım sağladınız?	29.7	14.1	18.3	7.3	7.2	8.9	14.1	0.3	4.68
Son 6 ay içinde ebeveyniniz hangi sıklıkla size maddi yardımda bulundu?	48.4	15.7	16.6	5.5	3.7	3.0	6.7	0.3	5.64
Son 6 ay içinde ebeveyniniz size hangi sıklıkla ev işleri, ulaşım gibi konularda yardımda bulundu?	54.1	10.7	10.9	6.0	4.2	4.1	9.5	0.5	5.54
Son 6 ay içinde ebeveyniniz size hangi sıklıkla bakım yardımında bulundu?	61.1	10.6	9.9	5.5	2.9	3.2	6.4	0.4	5.87
Ebeveyninize hangi sıklıkta hediye alırsınız?	27.5	43.6	17.3	4.9	2.7	1.5	2.2	0.2	5.75

Yetişkin çocukların son 6 ay içinde ebeveynlerine ev işleri ulaşım gibi konularda orta düzeyde yardımda bulundukları ($\bar{x}$:4.32) ve orta düzeyde bakım sağladıkları ($\bar{x}$:4.68) belirlenmiştir. Yetişkin çocukların son 6 ay içinde ebeveynlerinden bakım ilgi ve destek aldıkları anlaşılmaktadır ($\bar{x}$:5.87). Yetişkin çocukların ebeveynlerine sıklıkla hediye aldıkları görülmektedir ($\bar{x}$:5.75).

Yaşlılarda olduğu gibi yetişkin çocukların toplam olarak işlevsel dayanışma bölümünden alabilecekleri en düşük puan 7, en yüksek puan 49 dur. Bu araştırmada yaşlılar işlevsel dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinden aldıkları puan 18.74 iken, yetişkin çocukların bu bölümden aldıkları puan 37.09'dur. Puan yükseldikçe işlevsel dayanışma düzeyi de artmaktadır. Bu araştırmada yetişkin çocuklardan ebeveynlerine işlevsel dayanışma kapsamında bakım ve destek sağlandığı görülmektedir. Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların değerlendirmelerine göre yaşlı ebeveynleri ile işlevsel dayanışmanın gerçekleşme düzeyi %75.69 olarak belirlenmiştir.

Yetişkin çocukların işlevsel dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri illere göre incelendiğinde; Diyarbakır ($\bar{x}$:41.24) ve Malatya'da ($\bar{x}$:40.46) çocuklardan ebeveyne sağlanan işlevsel dayanışmanın diğer illere göre en yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Balıkesir ($\bar{x}$:34.40), Samsun ($\bar{x}$:35.08) ve İzmir'de ($\bar{x}$:35.38) ise kuşaklararasında işlevsel dayanışmanın diğer illere kıyasla daha az olduğu belirlenmiştir. İller arasında işlevsel dayanışma açısından ortaya çıkan bu farklılık istatistiksel açıdan da anlamlıdır ($F:4.569;p<0.001$).

Yetişkin çocuklar arasında kadınların ($\bar{x}$:37.02) ve erkeklerin ($\bar{x}$:37.16) kuşaklararasında işlevsel dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinin benzer olduğu belirlenmiştir ($F:1.524$; $t:-358$; $p>0.05$). Yetişkin çocukların işlevsel dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri yaş grubuna göre farklılık göstermektedir. 33-45 yaş grubu ($\bar{x}$:37.88) ile 46-54 yaş grubundaki ($\bar{x}$:37.45) yetişkin çocukların 20-32 yaş grubundaki ($\bar{x}$:35.62) yetişkin çocuklara kıyasla işlevsel dayanışmayı daha olumlu olarak değerlendirdikleri bulunmuştur. Bu sonuç yaş ilerledikçe yetişkin çocukların ebeveynlerine daha fazla yardım ve destek sağladığını düşündürebilir. Yetişkin çocukların gelir düzeyi yükseldikçe ebeveynlere finansal yardım ve bakım desteğini içeren işlevsel dayanışma düzeyi azalmaktadır ($F:2.737$; $p>0.05$).

Yetişkin çocukların işlevsel dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri öğrenim düzeyine göre farklılık göstermektedir. İşlevsel dayanışmanın en yüksek olduğu grup okur yazar olup bir okul mezunu olmayan ($\bar{x}$:43.47) yetişkin çocuklar iken, işlevsel dayanışmanın en az olduğu grup lisans mezunu olan

yetişkin çocuklardır ($\bar{x}$:35.87). Ayrı yaşayan ($\bar{x}$:33.00) ve hiç evlenmemiş olan ($\bar{x}$:33.42) yetişkin çocukların işlevsel dayanışma düzeyi evli olanlara ($\bar{x}$:38.85) kıyasla daha yüksektir (F:40.113; p<0.001).

İşlevsel dayanışma kapsamında yetişkin çocukların çocuk sahibi olma durumu ve çocuklarını büyütürken ebeveynlerinden bakım desteği alma durumları da incelenmiştir. Yetişkin çocukların %65.06'sının çocuk sahibi olduğu bulunmuştur (Şekil 25). Çocuk sahibi olanlar arasında %35.68'inin çocuk bakımı için yaşlı ebeveynlerinden hergün bakım desteği aldıkları belirlenmiştir. Yetişkin çocukların %18.48'inin çocuklarını büyütürken yaşlı ebeveynlerinden hiç bakım desteği almadıkları, %14.74'ünün ise haftada bir –iki gün bakım desteği aldıkları belirlenmiştir (Şekil 26).

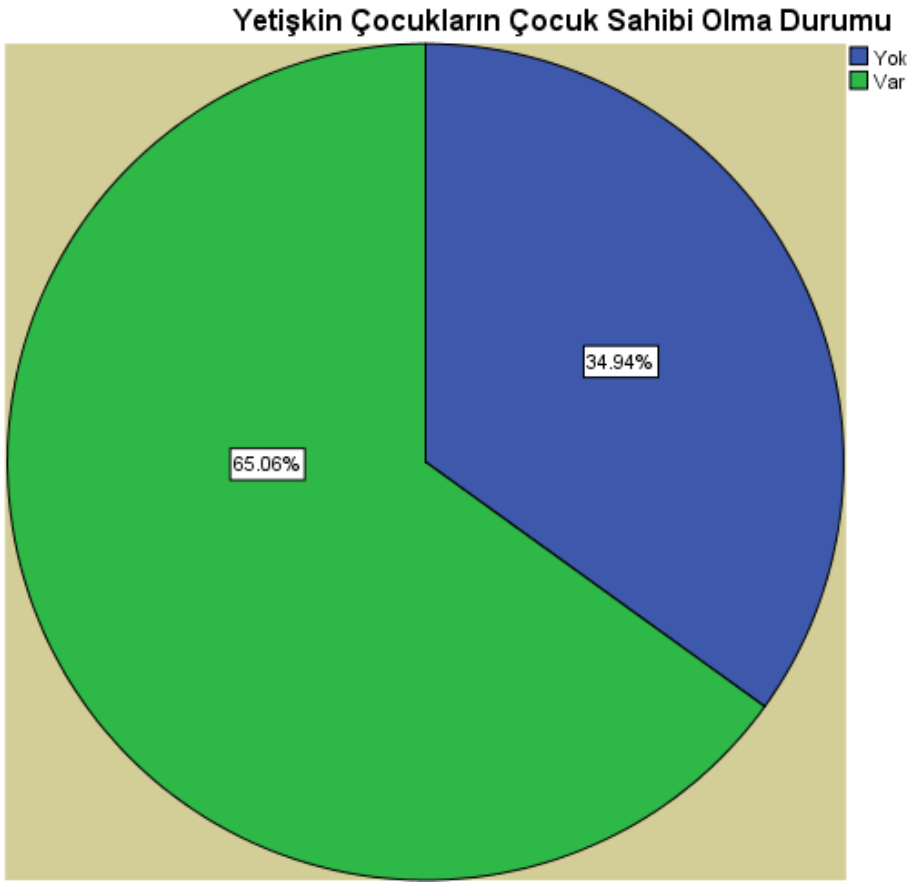

Şekil 25:Yetişkin Çocukların Çocuk Sahibi Olma Durumu

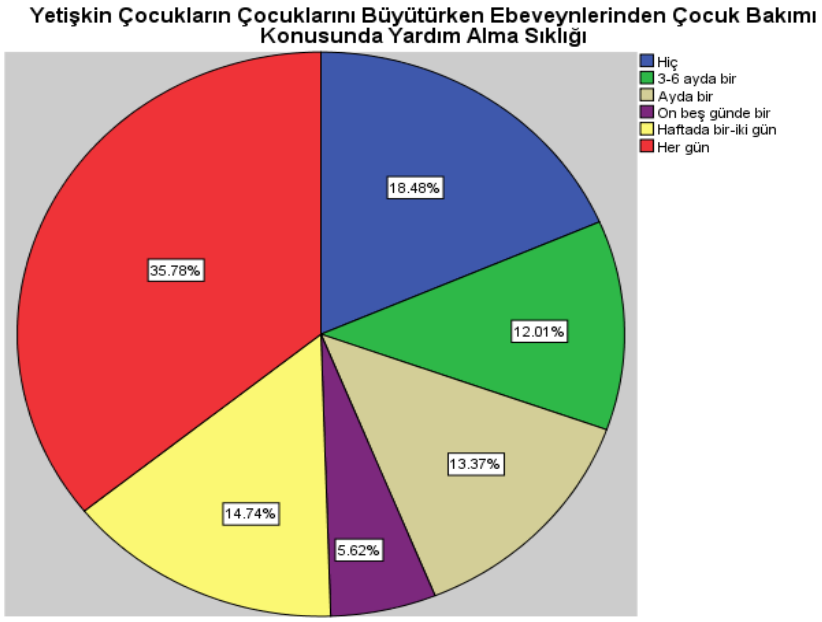

Şekil 26: Yetişkin Çocukların Çocuklarını Büyütürken Yaşlı Ebeveynlerinden Çocuk Bakımı Konusunda Yardım Alma Sıklığı

5.2.6.6.İlişkisel Dayanışma

İlişkisel dayanışma aile bireylerinin bir arada ve etkileşimde bulunma sıklığı, birlikte gerçekleştirilen faaliyetlerin sıklığı yüzyüze ya da diğer araçlarla iletişim kurma sıklığı ile belirlenmektedir. Araştırma bulgularının bu bölümünde yaşlıların ve yetişkin çocukların ilişkisel dayanışma ile ilgili değerlendirmeleri açıklanmıştır.

5.2.6.6.1. Yaşlıların İlişkisel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

İlişkisel dayanışma kapsamında yaşlıların ilk olarak çocuklar ile son 6 ayda görüşme sıklığı ve görüşme şekli incelenmiştir. Yaşlıların çocukları ile daha çok yüzyüze görüştükleri anlaşılmaktadır. Çocukları ile hergün yüzyüze görüşen yaşlıların oranı %64.7'dir ($\bar{x}$:6.24). Yüzyüze görüşmenin ardından telefonla görüşme gelmektedir. Çocukları ile hergün telefonda görüşen yaşlıların oranı %48.5 iken, haftada birkaç kez telefonla görüşenlerin oranı %28.8 olarak belirlenmiştir. Yaşıların çocukları ile görüşmek için mektup (%95.3) ya da internet seçeneklerini (%90.8) neredeyse hiç kullanmadıkları görülmektedir (Tablo 59).

Tablo 59. Yaşlıların Son 6 Ayda En Sık Görüştükleri Çocuğu İle Görüşme Şekli ve Sıklığı

	Hiç Görüşmedim (1)	Yılda birkaç kez (2)	Ayda Bir (3)	Ayda birkaç kez (4)	Haftada Bir (5)	Haftada birkaç kez (6)	Her gün (7)	
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	$\bar{x}$
Yüzyüze	12 0.6	72 3.8	48 2.5	77 4.0	125 6.6	332 17.4	1232 64.7	6.24
Telefon	117 6.1	20 1.1	29 1.5	78 4.1	175 9.2	548 28.8	923 48.5	5.92
Mektup	1814 95.3	4 0.2	2 0.1	4 0.2	5 0.3	5 0.3	14 0.7	1.08
İnternet	1728 90.8	7 0.4	10 0.5	15 0.8	17 0.9	34 1.8	0 0.0	1.28

Tablo 60. Yaşlıların İlişkisel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

İlişkisel Dayanışma	Hiçbir zaman (1)	Bazen(2)	Çoğu zaman(3)	Her zaman(4)	Cevapsız	
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	$\bar{x}$
Dini bayramlarda çocuklarınız sizi ziyaret eder mi?	7 0.4	63 3.3	293 15.4	1534 80.6	6 0.3	3.77
Doğum günü ve özel günlerde (yıldönümü, yılbaşı vs.) çocuklarınız sizi ziyaret eder mi?	140 7.4	317 16.7	420 22.1	1014 53.3	12 0.6	3.22
Çocuklarınızla birlikte aktivite (alış-veriş, pikniğe gitme, tatile gitme, komşu ve akraba gezmesi) yapar mısınız?	184 9.7	527 27.7	416 21.9	770 40.5	6 0.03	2.93
Çocuklarınıza ve torunlarınıza yaşlı ebeveynlerin aile içindeki öneminden, saygı ve sevgiye dayalı bir ilişki kurulması gerektiğinden bahseder misiniz?	52 2.7	300 15.8	528 27.7	1015 53.3	8 0.4	3.32

İlişkisel dayanışma kapsamında yaşlıların çocukları ile birlikte aktivite (alış-veriş, pikniğe gitme, tatile gitme, komşu ve akraba gezmesi) yapma düzeylerinin diğer aktivitelere göre daha az olduğu görülmektedir ($\bar{x}$:2.93). Çocukların yaşlı ebeveynlerini dini bayramlarda ziyaret ettikleri belirlenmiştir (%80.6; $\bar{x}$:3.77).

Yaşlıların çocukları ile etkileşimleri esasına dayanan ilişkisel dayanışma bölümünden toplam olarak alabilecekleri en düşük puan 4, en yüksek puan 16'dır. Araştırma kapsamına alınan yaşlıların ilişkisel dayanışma ile ilgili değerlendirmelerinden 16 üzerinden 13.25 puan almışlardır. Diğer bir deyişle yaşlılar ile çocuklar arasında ilişkisel dayanışmanın gerçekleşme oranı % 82.81 olarak bulunmuştur.

Yaşlıların değerlendirmelerine göre ilişkisel dayanışma düzeyinin illere göre dağılımı incelendiğinde; en düşük ilişkisel dayanışmanın Erzurum'da ($\bar{x}$:10.22), en yüksek ilişkisel dayanışmanın ise İstanbul'da ($\bar{x}$:14.18) ve Adana'da ($\bar{x}$:14.10) ortaya çıktığı belirlenmiştir (F:25.407;p<0.001).

Yaşlı kadınlar ve erkeklerin ilişkisel dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinin aynı düzeyde olduğu bulunmuştur (F:2.236; p>0.05). 65-70 yaş grubundaki yaşlıların ilişkisel dayanışma ile ilgili değerlendirmelerinin 71 ve daha büyük yaştaki yaşlılara kıyasla daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç yapılan t-testi analizine göre anlamlıdır (F:16.647; t:4.443; p<0.001). Yaşlıların gelir düzeyi yükseldikçe çocukları ile ilişkisel dayanışma düzeyleri de yükselmektedir. Geliri 2001 TL ve daha yüksek olan yaşlılar ($\bar{x}$:13.92) ilişkisel dayanışma düzeyini diğer gelir gruplarına (<1000 TL-$\bar{x}$:11.68; 1001-1500 TL-$\bar{x}$:13.16; 1501-2000 TL-$\bar{x}$:13.76) kıyasla daha olumlu olarak değerlendirmektedirler (F:46.169; p<0.001). Yaşlıların öğrenim düzeyi ilişkisel dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerini etkilemektedir. Lisansüstü öğrenim mezunu olan yaşlıların çocukları ile ilişkisel dayanışma düzeyi diğer öğrenim düzeyindeki yaşlılara kıyasla daha düşüktür ($\bar{x}$:11.71).Ön lisans mezunu olan($\bar{x}$:14.35) yaşlıların ilişkisel dayanışma düzeyi diğer öğrenim düzeylerindeki yaşlılara kıyasla daha yüksektir (F:9.991; p<0.001). Boşanmış ($\bar{x}$:12.61) ve eşini kaybetmiş olan ($\bar{x}$:12.83) yaşlıların ilişkisel dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri diğer evli olan ($\bar{x}$:13.46) yaşlılara kıyasla daha olumsuzdur. Bu sonuç istatistiksel açıdan anlamlıdır (F:5.977;p<0.001).

5.2.6.6.2. Yetişkin Çocukların İlişkisel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocuklar ile ebeveynleri arasındaki ilişkisel dayanışma düzeyleri değerlendirilmiştir. Öncelikle yetişkin çocukların yaşlı ebeveynleri ile görüşme şekli ve sıklığı incelenmiştir.

Tablo 61. Yetişkin Çocukların Son 6 Ayda Ebeveynleri İle Görüşme Şekli ve Sıklığı

	Hiç Görüşmedim (1)	Yılda birkaç kez (2)	Ayda Bir (3)	Ayda birkaç kez (4)	Haftada Bir (5)	Haftada birkaç kez (6)	Her gün (7)	
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	$\bar{x}$
Yüzyüze	28 1.3	229 10.4	131 6.0	140 6.4	195 8.9	369 16.8	1089 49.5	5.62
Telefon	140 6.4	18 0.8	33 1.5	78 3.5	235 10.7	671 30.5	961 43.7	5.86
Mektup	2114 96.1	11 0.5	9 0.4	8 0.4	10 0.5	8 0.4	25 1.1	1.13
İnternet	1819 82.7	23 1.0	31 1.4	44 2.0	45 2.0	35 1.6	66 3.0	1.47

Yetişkin çocukların ebeveynleri ile en çok telefonla görüşme yaptıkları ($\bar{x}$:5.86), hergün (%43.7) ya da haftada birkaç kez (%30.5) ebeveynleri ile telefonda görüştükleri belirlenmiştir. Yetişkin çocukların %49.5'i hergün ebeveynleri ile yüzyüze görüştüklerini belirtmektedirler. Yaşlılarda olduğu gibi yetişkin çocuklarda da

Mektup ve internet ebeveynler ile görüşmek için tercih edilen bir yöntem değildir. Mektup (%96.1) ve interneti (%82.7) kullanarak ebeveynleri ile hiç iletişim kurmayanların oranı yüksektir (Tablo 61). İlişkisel dayanışmada yüzyüze görüşme en etkili olan iletişim şeklidir.

Tablo 62. Yetişkin Çocukların İlişkisel Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

İlişkisel Dayanışma	Hiçbir zaman(1)	Bazen(2)	Çoğu zaman(3)	Her zaman(4)	Cevapsız	
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	$\bar{x}$
Dini bayramlarda ebeveynlerinizi ziyaret eder misiniz?	17 0.8	72 3.3	350 15.9	1737 79.0	23 1.0	3.75
Doğum günü ve özel günlerde (yıldönümü, yılbaşı vs.) ebeveynlerinizi ziyaret eder misiniz?	206 9.4	337 15.3	497 22.6	1132 51.5	27 1.2	3.18
Ebeveynlerinizle birlikte aktivite (alış-veriş, pikniğe gitme, tatile gitme, komşu ve akraba gezmesi) yapar mısınız?	172 7.8	577 26.2	585 26.6	839 38.2	26 1.2	2.96
Çocuklarınıza yaşlı ebeveynlerin aile içindeki öneminden, saygı ve sevgiye dayalı bir ilişki kurulması gerektiğinden bahseder misiniz?	23 1.0	98 4.5	345 15.7	1158 52.7	1041 47.3	3.47

İlişkisel dayanışma kapsamında yetişkin çocukların ebeveynleri ile birlikte aktivite (alış-veriş, pikniğe gitme, tatile gitme, komşu ve akraba gezmesi) yapma düzeylerinin diğer aktivitelere göre daha az olduğu görülmektedir ($\bar{x}$:2.96). Yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerini dini bayramlarda çoğunlukla ziyaret ettikleri belirlenmiştir (%79.0; $\bar{x}$:3.75). Yetişkin çocukların ilişkisel dayanışma ile ilgili değerlendirmeleri yaşlıların değerlendirmeleri ile aynı doğrultudadır.

Yaşlılar ile çocuklarının iletişimi, paylaştıkları aktiviteler gibi esaslara dayanan ilişkisel dayanışma bölümünden toplam olarak alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek puan 16'dır. Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocuklar ilişkisel dayanışma ile ilgili değerlendirmelerinden 16 üzerinden 13.29 puan almışlardır. Diğer bir deyişle yetişkin çocuklar ile ebeveynleri arasında ilişkisel dayanışmanın gerçekleşme oranı % 83.06 olarak bulunmuştur.

Yetişkin çocukların değerlendirmelerine göre ilişkisel dayanışma düzeyinin illere göre dağılımı incelenmiştir. Yaşlılarda olduğu gibi yetişkin çocuklarda da en düşük ilişkisel dayanışmanın Erzurum'da ($\bar{x}$:9.88), en yüksek ilişkisel dayanışmanın ise İstanbul'da ($\bar{x}$:13.69) ve Adana'da ($\bar{x}$:14.39) ortaya çıktığı belirlenmiştir (F:12.740; p<0.001).

Kadın yetişkin çocukların ve erkek yetişkin çocuklara kıyasla ilişkisel dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinin daha olumlu olduğu olduğu bulunmuştur (F:0.086; t:2.192 p<0.05). 46—54 yaş grubundaki yetişkin çocukların ($\bar{x}$:13.01) ilişkisel dayanışma ile ilgili değerlendirmelerinin 20-32 yaş grubundaki ($\bar{x}$:13.33) ve 33-45 yaş grubundaki yetişkin çocuklara ($\bar{x}$:13.45) kıyasla daha olumsuz olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç istatistiksel açıdan da anlamlıdır (F:4.306; p<0.01). Yetişkin çocukların gelir düzeyi yükseldikçe ebeveynleri ile ilişkisel dayanışma düzeyleri de yükselmektedir. Geliri 1500 TL ve daha az olan yetişkin çocuklar ($\bar{x}$:12.88) ilişkisel dayanışma düzeyini diğer gelir gruplarına (1501-2500 TL-$\bar{x}$:13.22; 2501-3500 TL-$\bar{x}$:13.33; 3501+ TL-$\bar{x}$:13.79) göre daha olumsuz olarak değerlendirmektedirler (F:6.680;p<0.001). Yetişkin çocukların öğrenim düzeyi ilişkisel dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerini etkilemektedir. Lisansüstü öğrenim mezunu olan yetişkin çocukların ebeveynleri ile ilişkisel dayanışma düzeyi diğer öğrenim düzeyindeki yetişkin çocuklara kıyasla daha yüksektir ($\bar{x}$:14.00). Okur yazar olmayan yetişkin çocukların ise ebeveynleri ile ilişkisel dayanışma düzeyi diğer öğrenim düzeylerindeki yaşlılara kıyasla daha düşüktür ($\bar{x}$:10.44) (F:7.841; p<0.001). Yetişkin çocukların ilişkisel dayanışma düzeyleri medeni durumlarına göre farklılık göstermemektedir (F:0.349;p>0.05).

5.2.7.Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi ve Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenler

Bu araştırmada kuşaklararası dayanışmanın altı boyutu incelenmiş, hem yaşlı ebeveynlerin hem de yetişkin çocukların bakış açısı ile elde edilen bulgular açıklanmıştır. Bunun yanısıra araştırma kapsamına alınan yaşlı ebeveynler ile yetişkin çocukların modern toplumda geniş aileden çekirdek aileye geçiş sürecinde kuşaklararasındaki dayanışmanın mevcut durumuna ve kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlere ilişkin değerlendirmeleri incelenmiştir.

5.2.7.1. Yaşlıların Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmaya ve Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenlere İlişkin Değerlendirmeleri

Yaşlıların modern toplumda geniş aileden çekirdek aileye geçiş sürecinde Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili değerlendirmeleri incelenmiştir. Araştırma kapsamına alınan yaşlıların kuşaklararasındaki bağların gün geçtikçe azalmasından endişelendikleri belirlenmiştir ($\bar{x}$:2.15). Yaşlılar özellikle torunlar ve yaşlı büyükler arasında önemli bir iletişim kopukluğu yaşandığını ($\bar{x}$:2.22) ve yetişkin çocuklar ve torunlar ile yaşlılar arasındaki bağların gün geçtikçe azaldığını ($\bar{x}$:2.22) düşünmektedirler. Ayrıca yaşlılar "yetişkin çocuklar ve yaşlı ebeveynleri arasında güçlü bir dayanışma vardır" görüşüne de orta düzeyde katılmaktadırlar ($\bar{x}$:3.25).

Yaşlıların Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın değerlendirilmesi ile ilgili görüşleri altı cümle ile ortaya konulmuştur (Tablo 63). Kuşaklararası dayanışma açısından olumlu ve olumsuz ifadelerden oluşan bu bölümde olumsuz anlamlı cümleler olumlu olanlara göre tersi şekilde puanlanmıştır. Bu bölümden toplam olarak alınabilecek en düşük puan 6, en yüksek puan ise 26'dır.Yaşlıların kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili değerlendirmelerinden 15.61 puan aldıkları görülmektedir. Buna göre yaşlıların Türkiye'de kuşaklararası dayanışmayı olumlu değerlendirme oranı %60.03 olarak bulunmuştur.

Tablo 63. Yaşlıların Modern Toplumda Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Döneminde Kuşaklararası Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi	Kesinlikle katılmıyorum(1)	Katılmıyorum (2)	Ne katılıyorum ne katılmıyorum(3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle katılıyorum(5)	
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	$\bar{x}$
Çekirdek aile modeli hem yetişkin çocukların hem de yaşlıların işlerini yürütmelerini zorlaştırmaktadır	72 3.8	222 11.7	349 18.3	1106 8.1	153 8.0	3.55
Yetişkin çocuklar ve torunlar ile yaşlılar arasındaki bağlar gün geçtikçe azalmaktadır (-)	26 1.4	177 9.3	293 15.4	1091 57.3	315 16.6	2.22
Yetişkin çocukların günümüz koşullarında yaşlı ebeveynlerine bakması güçleşmektedir(-)	21 1.1	158 8.3	332 17.4	1138 59.8	253 13.3	2.24
Özellikle torunlar ve yaşlı büyükler arasında önemli bir iletişim kopukluğu yaşanmaktadır(-)	18 0.9	174 9.1	291 15.3	1137 59.7	282 14.8	2.22
Yetişkin çocuklar ve yaşlı ebeveynleri arasında güçlü bir dayanışma vardır	38 2.0	506 26.6	488 25.6	672 35.3	192 10.1	3.25
Kuşaklararasındaki bağların gün geçtikçe azalması beni endişelendirmektedir (-)	12 0.6	143 7.5	296 15.6	1127 59.2	324 17.0	2.15

Modern toplumda geniş aileden çekirdek aileye geçiş sürecinde yaşlıların Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili değerlendirmeleri illere göre incelendiğinde; Kuşaklararası ile ilgili en olumsuz değerlendirmenin Balıkesir ($\bar{x}$:14.93) ilinde yaşayan yaşlılar tarafından yapıldığı, Diyarbakır ($\bar{x}$:16.01) ve Trabzon'da ($\bar{x}$:16.07) yaşayan yaşıların ise kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumunu daha olumlu değerlendiridikleri belirlenmiştir. İller arasında ortaya çıkan bu farklılık istatistiksel açıdan da anlamlıdır (F:3.116; p<0.001).

Yaşlı erkeklerin ve yaşlı kadınların kuşaklararası dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinde bir farklılık olmadığı bulunmuştur (F:3.509; t:0.584; p>0.05). Yaşlıların yaş grubu kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile değerlendirmelerini etkilememiştir (F:5.117;t:-,154; p>0.05). Yaşlıların gelir düzeyi yükseldikçe kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili değerlendirmelerinin de daha olumlu olduğu görülmektedir. Geliri 2001 TL ve daha fazla olan yaşlıların ($\bar{x}$:15.82) kuşaklararası dayanışmaya ilişkin değerlendirmeleri diğer gelir gruplarındaki yaşlılara (<1000 TL-$\bar{x}$:15.81; 1001-1500-$\bar{x}$:15.45; 1501-200-$\bar{x}$: 15.51) kıyasla daha olumludur (F:2.693; p<0.05).

Yaşlılar arasında kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili en olumsuz değerlendirmeyi lisansüstü mezunu olanlar yapmıştır ($\bar{x}$:14.75). Bu konudaki en olumlu değerlendirme ise okur yazar olup bir okul mezunu olmayan yaşlılarda ($\bar{x}$:16.23) ortaya çıkmıştır (F:2.340;p<0.05). Yaşlıların Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili değerlendirmelerinin medeni duruma göre farklılık göstermediği belirlenmiştir (F:1.701;p>0.05).

Tablo 64. Yaşlıların Modern Toplumda Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Döneminde Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenlere İlişkin Değerlendirmeleri

Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenler	Kesinlikle katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Ne katılıyorum ne katılmıyorum (3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle katılıyorum(5)	
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	$\bar{x}$
Ailelerin ekonomik koşullarının yetersizliği kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	20 1.1	144 7.6	305 16.0	1209 63.5	224 11.8	3.77
Coğrafik olarak mesafelerin fazla olması kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	19 1.0	132 6.9	302 15.9	1106 58.1	343 18.0	3.85
Yetişkin çocuklar ile yaşlı ebeveynleri arasında değerler, gelenekler arasındaki uyuşmazlık kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	10 0.5	160 8.4	393 20.7	1092 57.4	247 13.0	3.74

Televizyon, bilgisayar gibi teknolojilerin ailede fazla kullanılması kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	10 0.5	88 4.6	269 14.1	1108 58.2	427 22.4	3.97
Yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerin sorunlarına yeterince ilgi göstermemeleri kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	10 0.5	123 6.5	314 16.5	1165 61.2	290 15.2	3.84
Yaşlı ebeveynlerin etkin rollerini yitirerek, pasif duruma gelmeleri kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	27 1.4	135 7.1	323 17.0	1119 58.8	298 15.7	3.80

Araştırma kapsamına alınan yaşlılara kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenler hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Yaşlılar en çok televizyon, bilgisayar gibi teknolojilerin ailede fazla kullanılmasının kuşaklar arası dayanışmayı engellediğini düşünmektedirler ($\bar{x}$:3.97).Ayrıca coğrafik olarak mesafelerin fazla olmasının ($\bar{x}$:3.85) ve yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerinin sorunlarına yeterince ilgi göstermemelerinin ($\bar{x}$:3.84) kuşaklar arası dayanışmayı engellediğini söylemektedirler (Tablo 64).

Kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenler 1- Kesinlikle katılmıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlanan 6 Likert tipi cümle ile değerlendirilmiştir. Bu bölümde yaşlıların değerlendirmelerinden alınabilecek en düşük puan 6, en yüksek puan 30'dur. Puanın yükselmesi kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin fazla olduğu anlamına gelmektedir. Bu bölümde yaşlılar kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlere ilişkin değerlendirmelerinden 22.98 puan almışlardır. Bu sonuç yaşlıların kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin arttığını düşündükleri şeklinde açıklanabilir.

Samsun ($\bar{x}$:20.98) ve Malatya ($\bar{x}$:22.32) illerinde yaşayan yaşlıların diğer illerde yaşayan yaşlılara kıyasla kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin daha az olduğunu düşündükleri görülmektedir. Kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin fazla olduğunu düşünen yaşlılar ise Erzurum'da ($\bar{x}$:25.63) yaşamaktadırlar. İller arasında ortaya çıkan bu farklılık istatistiksel açıdan da anlamlıdır ($F:7.083;p<0.001$).

Yaşlı kadınlar ve erkeklerin kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlere ilişkin değerlendirmelerinin benzer olduğu, bu nedenle yapılan t testine göre cinsiyetin kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlere ilişkin görüşler üzerinde etkili olmadığı belirlenmiştir ($F:3.042$; $t: 0.637;p>0.05$). 65-70 yaş grubundaki yaşlıların ($\bar{x}$:23.12) 71 ve daha büyük yaştakilere ($\bar{x}$:22.74) kıyasla kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin arttığını düşündükleri bulunmuştur ($F:0.00$; $t:2.29$; $p<0.05$).

Yaşlılarda gelir düzeyi yükseldikçe kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin arttığını daha çok düşündükleri görülmektedir (F:4.924;p<0.05). Geliri 1000 TL ve daha az olan yaşlıların ($\bar{x}$:22.54) diğer gelir gruplarındaki yaşlılara kıyasla kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin ortaya çıkması konusunda daha olumlu değerlendirmelerde bulundukları anlaşılmaktadır.

Yaşlıların kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlere ilişkin değerlendirmelerini öğrenim düzeyi (F:0.647;p>0.05) ve medeni durum (F:0.536;p>0.05) değişkenlerinin etkilemediği anlaşılmaktadır.

5.2.7.2. Yetişkin Çocukların Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmaya ve Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenlere İlişkin Değerlendirmeleri

Araştırma bulgularının bu bölümünde yetişkin çocukların modern toplumda geniş aileden çekirdek aileye geçiş sürecinde Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili değerlendirmeleri açıklanmıştır. Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların kuşaklararasındaki bağların gün geçtikçe azalmasından endişelendikleri belirlenmiştir ($\bar{x}$:2.06). Yetişkin çocuklar özellikle torunlar ve yaşlı büyükler arasında önemli bir iletişim kopukluğu yaşandığını ($\bar{x}$:2.18) ve yetişkin çocuklar ve torunlar ile yaşlılar arasındaki bağların gün geçtikçe azaldığını ($\bar{x}$:2.21) düşünmektedirler. Ayrıca yetişkin çocuklar "yetişkin çocuklar ve yaşlı ebeveynleri arasında güçlü bir dayanışma vardır" görüşüne de orta düzeyde katılmaktadırlar ($\bar{x}$:3.32). Yetişkin çocukların bu değerlendirmelerinin yaşlılar ile benzer olduğu görülmektedir.

Yetişkin çocukların Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın değerlendirilmesi ile ilgili görüşleri yaşlılarda olduğu gibi altı cümle ile ortaya konulmuştur (Tablo 65).Kuşaklararası dayanışma açısından olumlu ve olumsuz ifadelerden oluşan bu bölümde olumsuz anlamlı cümleler olumlu olanlara göre tersi şekilde puanlanmıştır. Bu bölümden toplam olarak alınabilecek en düşük puan 6, en yüksek puan ise 26'dır.Yetişkin çocukların kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili değerlendirmelerinden 15.43 puan aldıkları görülmektedir. Buna göre yetişkin çocukların Türkiye'de kuşaklararası dayanışmayı olumlu değerlendirme oranı %59.34 olarak bulunmuştur.

Tablo 65. Yetişkin Çocukların Modern Toplumda Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Döneminde Kuşaklararası Dayanışmaya İlişkin Değerlendirmeleri

Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi	Kesinlikle katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Ne katılıyorum ne katılmıyorum(3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle katılıyorum (5)	
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	$\bar{x}$
Çekirdek aile modeli hem yetişkin çocukların hem de yaşlıların işlerini yürütmelerini zorlaştırmaktadır	121 5.5	357 16.2	455 20.7	1033 47.0	232 10.6	3.41
Yetişkin çocuklar ve torunlar ile yaşlılar arasındaki bağlar gün geçtikçe azalmaktadır (-)	55 2.5	189 8.6	332 15.1	1204 54.8	418 19.0	2.21
Yetişkin çocukların günümüz koşullarında yaşlı ebeveynlerine bakması güçleşmektedir(-)	46 2.1	198 9.0	412 18.7	1198 54.5	344 15.6	2.27
Özellikle torunlar ve yaşlı büyükler arasında önemli bir iletişim kopukluğu yaşanmaktadır(-)	38 1.7	162 7.4	367 16.7	1211 55.1	420 19.1	2.18
Yetişkin çocuklar ve yaşlı ebeveynleri arasında güçlü bir dayanışma vardır(-)	73 3.3	472 21.5	611 27.8	773 35.2	269 12.2	3.32
Kuşaklararasındaki bağların gün geçtikçe azalması beni endişelendirmektedir (-)	25 1.1	116 5.3	362 16.5	1156 52.6	539 24.5	2.06

Modern toplumda geniş aileden çekirdek aileye geçiş sürecinde yetişkin çocukların Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili değerlendirmeleri illere göre incelendiğinde; kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili en olumsuz değerlendirmenin Kayseri ($\bar{x}$:14.82) ve Erzurum ($\bar{x}$:14.85) illerinde yaşayan yaşlılar tarafından yapıldığı; İstanbul ($\bar{x}$:15.71) ve Samsun'da ($\bar{x}$:15.74) yaşayan yaşıların ise kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumunu daha olumlu değerlendirdikleri belirlenmiştir. İller arasında ortaya çıkan bu farklılık istatistiksel açıdan da anlamlıdır (F:2.535; $p<0.01$).

Erkek yetişkin çocuklar ve kadın yetişkin çocukların kuşaklararası dayanışmaya ilişkin değerlendirmelerinde bir farklılık olmadığı bulunmuştur (F:1.662; t:-0.733; $p>0.05$). Yetişkin çocukların yaşı yükseldikçe kuşaklararsı dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili daha olumlu değerlendirmeler yaptıkları belirlenmiştir (F:3.535; $p<0.05$). 46-54 yaş grubundaki yetişkin çocukların ($\bar{x}$:15.25) 20-32 yaş grubundaki ($\bar{x}$:15.39) ve 33-45 yaş grubundaki ($\bar{x}$:15.65) yetişkin çocuklara kıyasla Türkiye'de mevcut kuşaklararası dayanışmanın durumunu daha olumlu değerlendirdikleri görülmektedir.

Yetişkin çocukların gelir düzeyi (F:1.070;p>0.05) ve öğrenim düzeyi (F:1.481;p>0.05) kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili değerlendirmelerini etkilememektedir. Yetişkin çocukların Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın mevcut durumu ile ilgili değerlendirmeleri medeni duruma göre farklılık göstermektedir (F:3.232;p<0.05). Boşanmış ($\bar{x}$:14.85) ve ayrı yaşayan ($\bar{x}$:14.94) yetişkin çocuklar evli ($\bar{x}$:15.39) ve eşini kaybetmiş ($\bar{x}$:16.22) olanlara kıyasla kuşaklararası dayanışmanın durumuna ilişkin daha olumlu değerlendirmelerde bulunmuşlardır (F:3.232;p<0.05).

Tablo 66. Yetişkin Çocukların Modern Toplumda Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Döneminde Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenlere İlişkin Değerlendirmeleri

Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenler	Kesinlikle katılmıyorum(1)	Katılmıyorum(2)	Ne katılıyorum ne katılmıyorum (3)	Katılıyorum(4)	Kesinlikle katılıyorum(5)	
	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	Sayı %	$\bar{x}$
Ailelerin ekonomik koşullarının yetersizliği kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	67 3.0	197 9.0	395 18.0	1181 53.7	358 16.3	3.71
Coğrafik olarak mesafelerin fazla olması kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	51 2.3	166 7.5	378 17.2	1178 53.6	425 19.3	3.80
Yetişkin çocuklar ile yaşlı ebeveynleri arasında değerler, gelenekler arasındaki uyuşmazlık kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	20 0.9	144 6.5	456 20.7	1188 54.0	389 17.7	3.81
Televizyon, bilgisayar gibi teknolojilerin ailede fazla kullanılması kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	22 1.0	78 3.5	288 13.1	1152 52.4	658 29.9	4.07
Yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerin sorunlarına yeterince ilgi göstermemeleri kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	18 0.8	105 4.8	381 17.3	1269 57.7	425 19.3	3.90
Yaşlı ebeveynlerin etkin rollerini yitirerek, pasif duruma gelmeleri kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	31 1.4	180 8.2	491 22.3	1098 49.9	398 18.1	3.75

Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocuklara kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenler hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Yetişkin çocuklar en çok televizyon, bilgisayar gibi teknolojilerin ailede fazla kullanılmasının kuşaklararası dayanışmayı engellediğini düşünmektedirler ($\bar{x}$:4.07). Ayrıca

yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerinin sorunlarına yeterince ilgi göstermemelerinin ($\bar{x}$:3.90), yetişkin çocuklar ile yaşlı ebeveynleri arasında değerler, gelenekler arasındaki uyuşmazlığın ($\bar{x}$:3.81) kuşaklararası dayanışmayı engellediğini söylemektedirler (Tablo 66).

Kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenler 1-Kesinlikle katılmıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlanan 6 Likert tipi cümle ile değerlendirilmiştir. Yetişkin çocukların değerlendirmelerinden alınabilecek en düşük puan 6, en yüksek puan 30'dur. Puanın yükselmesi kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin fazla olduğu anlamına gelmektedir. Bu bölümde yetişkin çocuklar kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlere ilişkin değerlendirmelerinden 23.04 puan almışlardır. Bu sonuç yetişkin çocukların kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin arttığını düşündükleri şeklinde açıklanabilir.

Samsun ($\bar{x}$:21.84) ve Kayseri ($\bar{x}$:21.87) illerinde yaşayan yetişkin çocukların diğer illerde yaşayanlara kıyasla kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin daha az olduğunu düşündükleri görülmektedir. Kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin fazla olduğunu düşünen yetişkin çocuklar ise Erzurum'da ($\bar{x}$:25.00) yaşamaktadırlar. İller arasında ortaya çıkan bu farklılık istatistiksel açıdan da anlamlıdır (F:4.325; $p<0.001$).

Kadın yetişkin çocuklar ve erkek yetişkin çocukların kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlere ilişkin değerlendirmelerinin benzer olduğu, bu nedenle yapılan t testine göre cinsiyetin kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlere ilişkin görüşler üzerinde etkili olmadığı belirlenmiştir (F:2.143; t: 1.405;$p>0.05$). Aynı şekilde yetişkin çocukların yaşı da kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlere ilişkin değerlendirmelerini etkilememektedir (F:0.046; $p<0.05$).

Yetişkin çocukların kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlere ilişkin değerlendirmelerini gelir düzeyi (F:2.015; $p>0.05$) ve medeni durum (F:1.588;$p>0.05$) değişkenlerinin etkilemediği anlaşılmaktadır.

Yetişkin çocukların öğrenim düzeyi kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlere ilişkin değerlendirmelerini etkilemektedir (F:3.768;$p<0.01$). Lisanüstü öğrenim görmüş olan yetişkin çocuklar kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin daha az olduğunu ($\bar{x}$:21.64) düşünürlerken, okur yazar olup bir okul mezunu olmayanların kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerin daha çok ortaya çıktığını belirttikleri görülmetedir. Bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlıdır.

5.2.8. Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmayı Etkileyen Faktörler: İleri Analiz Sonuçları

Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın değerlendirilmesi amacıyla yürütülen bu projede, kuşaklararası dayanışmayı etkileyen faktörleri açık bir şekilde ortaya koyabilmek amacıyla CHAD (Chi-squared Automatic Interaction Detection) analizi yapılmıştır. CHAD analizi karar ağaçları modeline dayanmaktadır. Bağımlı değişkenin nominal, kategorik, ordinal kategorik veya sürekli; bağımsız değişkenin ise sürekli, kategorik veya nominal olduğu durumlarda kullanılabilir. Sınıflama ve Regresyon Modelleri'nin bir yöntemi olan Karar Ağaçları (Decision Tree) sınıflandırma ve tahmin için kullanılabilir. Karar Ağaçlarının; kök, dallar ve yapraklardan oluşan ağaca benzeyen bir yapısı vardır, bu nedenle karar ağaçları olarak adlandırılmıştır. Veri setinin çok karmaşık olduğu durumlarda bile, bağımlı değişkeni etkileyen değişkenleri ve bu değişkenlerin modeldeki önemini basit bir ağaç yapısı ile görsel olarak sunabilmektedir (Akt: Elkonca, 2013). Bu şekilde, bağımlı değişken ile bir ya da birden fazla sayıdaki bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin ayrıntılı olarak incelenmesi, bağımlı değişkene ait değerlerin en iyi şekilde tahmin edilmesinde önemlidir. Buradan hareketle, yeterli büyüklüğe sahip bir örneklemde, ilgilenilen bir olayı bazı bağımsız değişkenlerle olası alt gruplara göre ayırarak ayrıntılı biçimde incelemek, olayla ilgili doğru karar vermeyi sağlayacağı söylenebilir (Doğan ve Özdamar, 2003).

Chaid Analizi'nin diğer bir işlevi de sürekli ve kategorik verileri aynı anda modele alabilmeye olanak tanımasıdır. Bu nedenle, Chaid Analizi parametrik ve parametrik olmayan ayırımını ortadan kaldırmakta, yöntem algoritmasında istatistiksel olarak yarı parametrik (semiparametric) özellik taşımaktadır (Kayri ve Boysan, 2007). Chaid Analizinin pratikte en çok tercih edilen ağaç diyagramı olmasının gerekçeleri arasında; geniş örneklemlerden yararlanma yeteneğinden dolayı potansiyel olarak çok güvenilir tahminler sunması, bağımsız değişkenlerdeki kayıp gözlemleri tahmin edebilmesi, modelin gerçek yapısal formunda belirlenen varsayımları dikkate almadığı için ikili (binary) ve multinominal lojistik regresyon modellerine alternatif bir parametrik olmayan ağaç diyagramı olarak kullanılabilmesi sayılabilir (Doğan ve Özdamar, 2003).

5.2.8.1. Yaşlılarda Kuşaklararası Dayanışmayı Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: İleri Analiz Sonuçları

Bu bölümde, araştırma kapsamına alınan yetişkin çocuğa sahip olan 65 ve daha büyük yaştaki yaşlıların kuşaklararası dayanışmanın farklı boyutlarına

ilişkin değerlendirmelerini etkileyen faktörler CHAİD analizi sonuçlarına göre açıklanmıştır. Kuşaklararası dayanışma boyutlarını etkileyen faktörler öncelikle yaşlı bireyler için CHAİD analizi sonuçlarına göre değerlendirilmiştir.

5.2.8.1.1.Yaşlılarda Yapısal Dayanışmayı Etkileyen Faktörler

Yaşlılarda yapısal dayanışmayı etkileyen değişkenleri beliremek üzere CHAİD analizine dayalı olarak ağaç yapısı oluşturulmuştur. Buna göre yapısal dayanışma ortalamasının 36.183 ve standart sapmasının 8.024 olduğu görülmektedir. Yapısal dayanışma üzerindeki en etkili değişken "Öz bakım kapasitesi" olarak belirlenmiştir (F= 228,912; p=0,000). Yapısal dayanışma ortalamaları öz bakım kapasitesi düzeyine göre 4 dala ayrılmıştır. Öz bakım kapasite düzeyi en yüksek olan (6: Node 3) olan yaşlıların yapısal dayanışma puanları ortalaması 38.692 ve standart sapması 5.586'dır. Öz bakım kapasite düzeyi en yüksek olan yaşlıların yapısal dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişkenin "il : bölgeler" olduğu görülmektedir (F= 37.070; p=0.000). Malatya, İzmir, Kocaeli, Balıkesir ve Diyarbakır'da yaşayan yaşlılarda yapısal dayanışma düzeyi daha yüksektir. Benzer şekilde öz bakım kapasitesi ikinci derecede yüksek olan (5: Node 2) yaşlı bireylerin yapısal dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişkenin sağlık durumlarına ilişkin değerlendirmeleri olduğu ve öz bakım kapasitesi üçüncü derecede yüksek olan (4: Node 4) yaşlı bireylerin yapısal dayanışma düzeyine etkileyen en önemli değişkenin "il : bölgeler" olduğu belirlenmiştir. Bu grupta yaşlıların değerlendirmelerine göre Malatya, İzmir, Kocaeli, Diyarbakır,Kayseri ilerinde yapısal dayanışma daha güçlüdür.

Özel olarak incelendiğinde, yapısal dayanışma puan ortalaması en yüksek olan öz bakım kapasite düzeyi en yüksek (6: Node 3) yaşlıların yapısal dayanışmalarını etkileyen en önemli değişken "il: bölgeler" olarak belirlenmiştir. Yapısal dayanışma ortalamaları bölgelere göre 3 dala (Node 8, Node 9 ve Node 10) ayrılmıştır.

Yapısal dayanışma ortalaması en yüksek olan yaşlıların hastalık ve ağrılarının daha az olduğu, hastalık ve ağrılar nedeniyle yapmak istedikleri şeyleri yapamadıkları görüşüne katılmadıkları ve devletten Alzheimer-demans gibi hastalıkları olnlar için bakım merkezi açmasını bekledikleri görülmektedir. Devletten büyük oranda böyle bir beklentiye sahip (Node 21) yaşlıların ise yaşam biçimi yapısal dayanışma düzeyinde etkili olarak belirlenmiştir. Devletten büyük oranda bu yönde bir beklentiye sahip yaşlıların yapısal dayanışmalarında etkili değişkenin ise "yaşam biçimi" olduğu ortaya çıkmıştır. Yaşam biçimi ortalamaları yüksek olan (>22) yaşlı

bireylerin yapısal dayanışma ortalamalarının da (ort. = 41,859) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Node 8 bölgelerinde yer alan yaşlılar için, hastalık ve ağrıları yüzünden istedikleri şeyleri yapamadıklarına yüksek oranda katılan yaşlıların yapısal dayanışma puan ortalaması katılmayanlara göre daha düşük olup, yapısal dayanışma puan ortalamasında en etkili değişkenin ise "İzlenilen Tv program içeriği: Yarışma programı" değişkeninin olduğu belirlenmiştir. Bu grup yaşlılar içerisinde yarışma programı izlemeyenlerin yapısal dayanışma puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapısal dayanışma ortalaması ikinci derecede yüksek olan Node 9 bölgeleri için yapısal dayanışmada en etkili değişken "Cinsiyet" tir. Yapısal dayanışma ortalaması ikinci yüksek olan bu bölgeler grubu için (Node 9), erkek yaşlıların yapısal dayanışma ortalamalarının (ort. = 39,54) kadın yaşlılarınkinden (ort. 36,589) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Node 9 bölgeler grubunda yer alan erkek yaşlıların yapısal dayanışmalarında en etkili değişken ise "coğrafik olarak mesafalerin uzak olması yapısal dayanışmayı engellemektedir" dir. Coğrafik uzaklığın kuşaklar arası dayanışmayı engellediğini düşünen erkek yaşlıların yapısal dayanışmalarında en etkili değişken ise yaşlılık dönemine ilişkin düşüncelerden "uğraşlarım var" görüşüne katılanlar olup, bu görüşe katılan erkek yaşlıların yapısal dayanışma puan ortalamalarının (ort. 39,746) katılmayanlara (ort. 41,135) göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Son olarak Node 9 bölgesinde yer alan erkek yaşlılardan coğrafik mesafelerin kuşaklar arası dayanışmayı engellediğini düşünenler ve uğraşları olduğu belirten yaşlıların yapısal dayanışmalarında "toplam çocuk sayısı" değişkeninin etkili olduğu belirlenmiştir. Toplam çocuk sayısı 4 ve üzerinde olanların yapısal dayanışma ortalamaları, çocuk sayısı 0-3 olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Node 9 bölgeler grubunda yer alan kadın yaşlıların yapısal dayanışmalarında en etkili değişken sağlık durumudur. Son 6 ay içerisinde sağlık durumunun iyi olduğunu belirten (>3) kadın yaşlıların yapısal dayanışma ortalamaları sağlık durumunun iyi olmadığını belirten kadın yaşlılara göre daha yüksektir. Sağlık durumunun genel olarak iyi olmadığını belirten kadın yaşlıların yapısal dayanışmalarında en etkili değişken ise şu anda bakım ve ihtiyacıyla en çok ilgilenen kişinin "oğlum" değişkeni olup, erkek çocuklarının ilgisi daha yüksek olan kadın yaşlıların yapısal dayanışma ortalamalarının da daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yapısal dayanışma ortalaması üçüncü derecede yüksek olan Node 10 bölgeleri için yapısal dayanışmada en etkili değişken yaşlılık dönemine ilişkin düşüncelerden "uğraşlarım var" dır. Yapısal dayanışma ortalaması üçüncü yüksek olan bu bölgeler grubu için (Node 10), uğraşlarım var görüşüne büyük oranda katılmayan yaşlıların yapısal dayanışma

ortalamalarının (ort. = 35.025) bu görüşe katılan yaşlılarınkinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Uğraşı olmayan yaşlı grup için yapısal dayanışmada en etkili değişken ise kuşaklararası dayanışmayı "Yetişkin çocuklar ve yaşlı ebeveynleri arasında güçlü bir dayanışma vardır" şeklinde değerlendirildiği değişkendir. Bu görüşe katılanların yapısal dayanışma ortalamalarının (ort. = 37.216) katılmayanlarınkinden (ort.3.429) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapısal dayanışma ortalaması üçüncü yüksek olan bu bölgeler grubu için (Node 10), uğraşlarım var görüşüne büyük oranda katılan (Node 18) yaşlıların yapısal dayanışmalarında en etkili değişkenin ise "reklamlar" olduğu belirlenmiştir. Reklam izlemeyenlerin yapısal dayanışma puan ortalamalarının (ort. =39.846) izleyenlere göre (ort. = 37.365) daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Özel olarak yapısal dayanışma puan ortalaması ikinci yüksek olan öz bakım kapasite düzeyi ikinci yüksek (5: Node 2) yaşlıların yapısal dayanışmalarını etkileyen en önemli değişken ise sağlık durumu olarak belirlenmiştir. Yapısal dayanışma ortalamaları yüksek olan yaşlıların sağlık durumları da daha iyidir (>3) Yapısal dayanışma puan ortalaması ve öz bakım kapasite düzeyi üçüncü derecede yüksek olan (4: Node 4) yaşlıların yapısal dayanışmalarını etkileyen en önemli değişken "İl " olarak belirlenmiştir (Şekil 27).

5.2.8.1.2.Yaşlılarda Duygusal Dayanışmayı Etkileyen Faktörler

Yaşlılar için duygusal dayanışmayı etkileyen değişkenlere ilişkin ağaç yapısı incelendiğinde (Şekil 28), duygusal dayanışma ortalamasının 8.287 ve standart sapmasının 1.194 olduğu görülmektedir. Duygusal dayanışma üzerinde en etkili değişkenin yaşlılık dönemine ilişkin düşüncelerden "Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir" olduğu görülmektedir (F= 181.774; p=0.000). Yaşlıların duygusal dayanışma ortalamaları "Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir" düşüncesine katılma düzeyine göre 4 dala ayrılmıştır. "Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir" düşüncesine katılma düzeyinin en yüksek (Node 4) olan yaşlıların duygusal dayanışma puanları ortalamasının 9.075 ve standart sapması 1.141'dir. Çocuklarının sözünü dinlediğini ve saygı gösterdiğini düşünen yaşlıların duygusal dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişken ise aileden beklentiler noktasında yaşlı bakımında tüm çocukların eşit sorumluluk almasıdır (F= 43.252; p=0.000). Yaşlı ebeveynlerin bakımında tüm çocukların eşit sorumluluk alması gerektiği yönündeki yüksek beklentiye sahip (>9 puan) yaşlıların duygusal dayanışma puanları, düşük beklentiye (<9) sahip olanlara göre daha yüksektir. Ayrıca yaşlı ebeveynlerin bakımında tüm çocukların

eşit sorumluluk alması gerektiği yönündeki yüksek beklentiye sahip (>9 puan) yaşlılar için duygusal dayanışmayı etkileyen değişken, "telefon" la görüşme sıklığı olup, telefonla görüşme sıklığı haftada bir'in üzerinde olan yaşlıların duygusal dayanışma puanlarının telefonla daha az görüşenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Telefonla haftada birden fazla görüşen yaşlıların duygusal dayanışmasında en etkili değişken erkek çocukların ilgi düzeyidir. Ayrıca bakıma ihtiyacı olan eşi bulunan yaşlıların duygusal dayanışma puanlarının, olmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

"Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir" düşüncesine katılma düzeyine ne katılıyorum ne katılmıyorum ve katılıyorum şeklinde görüş belirten (Node 3) yaşlıların duygusal dayanışma puanları ortalamasının 8.177 ve standart sapmasının 0.861 olduğu görülmektedir. Çocuklarının sözünü dinlediğini ve saygı gösterdiğini düşünen ya da kararsız yaşlıların duygusal dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişkeninin ise "il" olduğu görülmektedir (F= 43.096; p=0.000). Yaşlıların duygusal dayanışma puan ortalamaları, il değişkenine göre 4 dala (Node7, 8, 9 ve 10) ayrılmıştır. Node 7 bölgesi için duygusal dayanışmayı etkileyen en etkili değişkenin "Reklamlar" olduğu, reklam izlemeyenlerin duygusal dayanışmalarının izleyenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çocukları ile aynı şehirde; aynı apartmanda yaşayan yaşlıların farklı şehirde yaşayan yaşlılara kıyasla duygusal dayanışma puanları daha yüksektir. Reklam izleyen node 7 bölgelerindeki yaşlılar için evlilik programı izleyenlerin duygusal dayanışmalarının izlemeyenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Node 8 bölgesi için duygusal dayanışmayı etkileyen en etkili değişken yaşlıların "Yetişkin çocuklar ve yaşlılar arasında güçlü bir dayanışma vardır" görüşüne sahip olmalarıdır. Dayanışmanın güçlü olduğuna katılan yaşlıların duygusal dayanışma puan ortalamalarının (ort. = 8.442) katılmayanlara (ort. = 8.082) göre daha yüksektir. Node 9 bölgesi için duygusal dayanışmayı etkileyen en etkili değişkenin "Yalnızım" olduğu belirlenirken, yalnız olmadığını düşünenlerin duygusal dayanışma puan ortalamaları, yalnız olduğunu düşünenlere göre daha yüksektir. Yalnız olmadığını düşünen yaşlılar için duygusal dayanışmada etkili olan değişken ise "cinsiyet" olup, kadınların duygusal dayanışma puan ortalamaları erkeklerden daha yüksektir. Kadınlar içinde de duygusal dayanışma puan ortalamalarını, "yaş grubu" değişkeni etkilemekte olup yaş grubu 65-70 olanların duygusal dayanışmalarının 71 ve daha büyük yaşta olan yaşlılara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. "Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir" düşüncesine katılmayan yaşlıların duygusal dayanışma puanları ortalamalarının da düşük olduğu belirlenmiştir (Şekil 28).

5.2.8.1.3.Yaşlılarda Normatif Dayanışmayı Etkileyen Faktörler

Yaşlılarda normatif dayanışma ortalaması 44.504 ve standart sapması 4.233'dür. Yaşlılarda normatif dayanışma üzerinde en etkili değişken kuşaklararası dayanışmayı etkileyen nedenlerden "Coğrafik mesafelerin fazla olması kuşaklararası dayanışmayı engellemektedir" görüşüdür (F= 83.124; p=0.000). Yaşlıların normatif dayanışma ortalamaları bu görüşe katılma düzeyine göre 3 dala ayrılmıştır. "Coğrafik mesafelerin fazla olması kuşaklararası dayanışmayı engellemektedir" düşüncesine katılma düzeyinin en yüksek (Node 3) olan yaşlıların normatif dayanışma puan ortalamasının 47.020 ve standart sapmasının 4.218 olduğu görülmektedir. Coğrafik mesafelerin kuşaklararası dayanışmayı engellediğini düşünen yaşlıların normatif dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişken ise "Yaşlı ebeveynlerin bakımında tüm çocuklar eşit sorumluluk almalıdır" görüşüdür (F= 33.850; p=0.000). Yaşlı ebeveynlerin bakımında tüm çocukların eşit sorumluluk alması gerektiği yönündeki yüksek beklentiye sahip (>9 puan) yaşlıların normatif dayanışma puanları, düşük beklentiye (<9) sahip olanlara göre daha yüksektir. Ayrıca yaşlı ebeveynlerin bakımında tüm çocukların eşit sorumluluk alması gerektiği yönündeki yüksek beklentiye sahip (>9 puan) yaşlılar için normatif dayanışmayı etkileyen değişken, ekonomik durum olarak ortaya çıkmıştır. Ekonomik durumunun iyi olduğunu düşünenlerin normatif dayanışmalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaşlı ebeveynlerin bakımında tüm çocukların eşit sorumluluk alması gerektiği yönünde düşük beklentiye sahip (<9 puan) yaşlılar için normatif dayanışmayı etkileyen değişken yaşlılık döneminde yardıma muhtaç olmaktır. Yardıma muhtaç durumda olmadığını düşünenlerin normatif dayanışma puan ortalamalarının (ort.= 46.115) muhtaç durumda olduğunu düşünenlere (ort.= 44.558) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Coğrafik mesafelerin kuşaklararası dayanışmayı engellediği konusunda kararsız olan ve bu görüşe katılan (Node 2) yaşlıların normatif dayanışma puanları ortalamasının 44.105 ve standart sapmasının 3.557 olduğu görülmektedir. Bu grupta normatif dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişkeninin ise "il" olduğu görülmektedir (F= 57.819; p=0.000). Yaşlıların normatif dayanışma puan ortalamaları, il değişkenine göre 3 dala (Node7, 8, 9) ayrılmıştır. İstanbul, Malatya, Koceaeli, Ankara, Diyarbakır, Trabzon'da normatif dayanışma açısından yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerin sorunlarına yeterince ilgi göstermemeleri kuşaklararası dayanışmayı engellemektedir görüşü etkilidir. Bu düşünceye kesinlikle katılanların normatif dayanışmalarının katılmayanlara göre daha yüksektir. İzmir ve Samsun illerinde cinsiyet değişkeni normatif dayanışma için etkili olmuştur. Kadın yaşlıların normatif dayanışma puan ortalamaların erkek yaşlılara göre daha yüksektir.

Coğrafik mesafelerin kuşaklararası dayanışmayı engellemediğini düşünen (Node 1) yaşlıların normatif dayanışma puanları ortalamasının 43.572 ve standart sapmasının 4.990 olduğu görülmektedir. Coğrafik mesafelerin kuşaklararası dayanışmayı engellemediğini düşünen yaşlıların normatif dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişkeninin ise yaşlılık dönemine ilişkin düşüncelerden "Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir" olarak ortaya çıkmıştır (F=17.895; p=0.000). Çocuklarının sözlerini dinlediği ve saygı gösterdiğini düşünen yaşlıların normatif dayanışma düzeylerinin katılmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu düşünceye katılanların normatif dayanışma puan ortalamalarını etkileyen en önemli değişken ise sağlık durumudur. Sağlığı iyi olan yaşlıların normatif dayanışma puan ortalamaları sağlığı iyi olmayanlara göre daha yüksektir. Çocuklarının sözünü dinlediğini ve saygı gösterdiğini düşünen yaşlıların normatif dayanışmalarını etkileyen bir diğer değişken "Devlet ailelere evde bakım desteği vermelidir" görüşüne katılmalarıdır. Devletin ailelere evde bakım desteği vermesi gerektiğini düşünen yaşlıların bu görüşe öncelik vermeyenlere göre normatif dayanışma düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Şekil 29).

5.2.8.1.4.Yaşlılarda Uzlaşımsal Dayanışmayı Etkileyen Faktörler

Yaşlılar için uzlaşımsal dayanışmayı etkileyen değişkenlere ilişkin ağaç yapısı incelendiğinde, uzlaşımsal dayanışma ortalamasının 7.887 ve standart sapmasının 1.214 olduğu görülmektedir. Uzlaşımsal dayanışma üzerinde en etkili değişkenin yaşlılık dönemine ilişkin düşüncelerden "Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir" olduğu görülmektedir (F= 89.248; p=0.000). Uzlaşımsal dayanışma ortalamaları "Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir"" düşüncesine katılma düzeyine göre 4 dala ayrılmıştır. "Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir" düşüncesine katılma düzeyi en yüksek (Node 4) olan yaşlıların uzlaşımsal dayanışma puanları ortalaması 8.486 ve standart sapması 1.138'dir. Çocuklarının sözünü dinlediğini ve saygı gösterdiğini düşünen yaşlıların uzlaşımsal dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişken ise en sık görüştüğü çocuğunun yaşadığı yerdir (F= 23.243; p=0.000). En sık görüştüğü çocuğuyla aynı evde yaşayan yaşlıların uzlaşımsal dayanışma puan ortalamaları diğer durumlara (aynı şehir, yurt dışında) göre daha yüksektir. Aynı evde yaşayan yaşlıların normatif dayanışmalarında en etkili değişken ise aileden beklenti açısından "yaşlı ebeveynlere kendi evlerinde bakıcı bakmalıdır ve gerektiğinde çocuklar ilgilenmelidir" görüşüdür. Aileden bu yönde beklentiye sahip olan yaşların uzlaşımsal dayanışmasında ise yaşlılık dönemine ilişkin düşüncelerden "Eşime bakarım" düşüncesi etkili olmaktadır. Eşine

bakacağını düşünen yaşlıların uzlaşımsal dayanışmaları bu görüşe katılmayanlara göre daha yüksektir. En sık görüştüğü çocuğuyla aynı evde yaşamayan yaşlıların uzlaşımsal dayanışmalarında en etkili değişken ise yaşlılık ölüme hazırlıktır görüşünü benimseme düzeyidir. Çocuğuyla aynı evde yaşamayan ve yaşlılığın ölüme hazırlık olmadığını düşünen yaşlıların uzlaşımsal dayanışma puanları yaşlılığın ölüme hazırlık olduğunu düşünenlere göre daha yüksektir. Uzlaşımsal dayanışma puan ortalamalarını etkileyen diğer bir değişken "cinsiyet" tir. Kadınların uzlaşımsal dayanışma puanları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur.

Çocuklarının sözünü dinlediğini ve saygı gösterdiği konusunda kararsız olan ve bu görüşe katılan (Node 2) yaşlıların uzlaşımsal dayanışma puanları ortalaması 7.802 ve standart sapmasının 1.015'tir. Coğrafik mesafelerin kuşaklararası dayanışmayı engellediğini düşünen ya da bu konuda kararsız olan yaşlıların uzlaşımsal dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişkenin ise "il" dir (F= 43.689; p=0.000). İstanbul, Kayseri, Erzurum, Balıkesir, Diyarbakır, Adana, Kocaeli, Ankara ve Samsun illerinde uzlaşımsal dayanışma için ailelerin ekonomik koşullarının yetersizliği kuşaklararası dayanışmayı engellemektedir görüşü uzlaşımsal dayanışma açısından etkili iken, Malatya ve İzmir'de huzurlu ve mutlu olma görüşü yaşlılar arasında uzlaşımsal dayanışma açısından daha etkili olarak belirlenmiştir.

Çocuklarının sözünü dinlemediğini ve saygı göstermediğini düşünen yaşlıların (Node 2) uzlaşımsal dayanışma puanları ortalaması 7.411 ve standart sapması 1.370'dir. Çocuklarının sözünü dinlemediğini ve saygı göstermediğini düşünen yaşlıların uzlaşımsal dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişken ise yaşlı ebeveynler tüm çocuklarında eşit sürelerde kalmalıdır görüşüdür (F= 19,056; p=0,000). Yaşlı ebeveynlerin sırası ile tüm çocuklarında eşit sürelerde kalması gerektiğini düşünen yaşlıların uzlaşımsal dayanışma puan ortalamaları diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur (Şekil 30).

5.2.8.1.5.Yaşlılarda İşlevsel Dayanışmayı Etkileyen Faktörler

Yaşlılar için işlevsel dayanışmayı dayanışma ortalaması 15.979 ve standart sapması 17.992'dir. Yaşlılar için işlevsel dayanışmayı etkileyen en önemli değişken çocuğukları ile "yüzyüze" görüşme sıklığıdır (F= 82.030; p=0.000). İşlevsel dayanışma ortalamaları "yüzyüze" görüşme sıklığına göre 4 dala ayrılmıştır. Yüzyüze görüşme sıklığı en yüksek olan (Node 4) yaşlıların işlevsel dayanışma puan ortalaması 17.882 ve standart sapması 8.396'dır. En az haftada birkaç kez yüzyüze çocuğuyla görüşen yaşlıların

işlevsel dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişken ise "İl" dir (F= 44.746; p=0.000). İstanbul, Kayseri, Kocaeli, Erzurum ve Ankara'da yaşlılar arasında toruna bakma sıklığı, Malatya, Balıkesir ve Diyarbakır'da yaşlıların eşlerinin öğrenim durumu, İzmir ve Samsun'da en sık görüşülen çocuğun nerede yaşadığı, Adana ve Trabzon'da ise yaşam biçimi işlevsel dayanışma üzerinde etkilidir. Torunların bakma sıklığı arttıkça işlevsel dayanışma artmaktadır. Ortaokul ve üzerinde öğrenim durumunda olanların işlevsel dayanışma puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. En sık görüştüğü çocuğu ile aynı evde yaşayanların diğerlerine göre işlevsel dayanışma düzeyleri daha yüksektir.

Yüzyüze görüşme sıklığı haftada birkaç kez ya da ayda birkaç kez olan yaşlıların (Node 3) işlevsel dayanışma puanları ortalamasının 13.296 ve standart sapmasının 5.649 olduğu görülmektedir. Görüşme sıklığı haftada birkaç kez ya da ayda birkaç kez olan yaşlıların işlevsel dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişken ise "Yaşlı bireylerin torunlarına bakma sıklığı" dır (F= 14.787; p=0.000) (Şekil 31).

5.2.8.1.6.Yaşlılarda İlişkisel Dayanışmayı Etkileyen Faktörler

Yaşlılar için ilişkisel dayanışma ortalamasının 13.251 ve standart sapmasının 2.565 olduğu bulunmuştur. Yaşlılar için ilişkisel dayanışma üzerinde en etkili değişken, yaşlının en sık görüştüğü çocuğuyla "Telefon" görüşme sıklığıdır (F= 112.019; p=0.000). İlişkisel dayanışma ortalamaları "telefon" görüşme sıklığına göre 4 dala ayrılmıştır. Telefonla görüşme sıklığı en yüksek olan (Node 4) yaşlıların ilişkisel dayanışma puanları ortalaması 14.118 ve standart sapması 2.160'tır. En az haftada birkaç kez telefonla çocuğuyla görüşen yaşlıların ilişkisel dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişken "İl" olarak belirlenmiştir (F= 70.197; p=0.000). Haftada bir ya da birkaç kez çocukları ile görüşen yaşlılar için ilişkisel dayanışma açısından eşinin onlara bakması, günde ortalama televizyon izeme saati, devletin ailelere ekonomik destek sağlaması, yaşlıların öz bakım kapasitesi ve yaşlıların uğraşlarının olması etkilidir.

Devletin ailelere ekonomik destek sağlamasını önemli bulan yaşlılar için yardıma muhtaç olma değişkeninin önemli olduğu belirlenmiştir. Yardıma muhtaç durumda olmadığını düşünen yaşlıların ilişkisel dayanışmalarının diğerlerine oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İlişkisel dayanışmada etkili olan diğer değişken ,"Yaşlıların torunlarına bakma sıklığı" dır. Torunlarına bakma sıklığı en az haftada bir iki gün olan yaşlıların ilişkisel dayanışmalarının diğerlerine oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Node 13 bölgesi için Telefonla görüşme sıklığı haftada bir ya da haftada birkaç kez olan yaşlıların (Node 3) ilişkisel dayanışma puanları ortalamasının 13.072 ve standart sapmasının 2.386 olduğu görülmektedir. Haftada bir ya da haftada birkaç kez telefonla çocuğuyla görüşen yaşlıların, ilişkisel dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişkenin "İl" olduğu bulunmuştur (F= 64,403; p=0,000). İlişkisel dayanışma puan ortalamalarında farklı değişkenlerin etkili olduğu belirlenmiştir. İstanbul'da, yaşlılık dönemine ilişkin "Eşim bana bakar" düşüncesi en etkili değişken olurken, bu yönde düşüncesi yüksek olan yaşlıların ilişkisel dayanışma ortalamaları da yüksektir. Kayseri, Ankara, Balıkesir, Adana, Trabzon ilişkisel dayanışmada etkili olan değişken,"öz bakım kapasitesi" dir. Öz bakım kapasitesi yüksek olan yaşlıların ilişkisel dayanışmaları daha yüksek olup, ilişkisel dayanışmalarında etkili değişken "Yaşlı ebeveynlerin bakımında tüm çocuklar eşit sorumluluk almalıdır" görüşüne dayanmaktadır. Bu yönde bir beklentisi olan yaşlıların ilişkisel dayanışmalarının da daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Malatya, Erzurum, İzmir, Kocaeli, Samsun, Diyarbakır illerinde ilişkisel dayanışmada etkili olan değişken ise günde ortalama olarak kaç saat televizyon izledikleridir.

Telefonla görüşme sıklığı ayda bir ya da haftada bir olan yaşlıların (Node 2) ilişkisel dayanışma puanları ortalaması 11.691 ve standart sapması 2.426 dır. Ayda bir ya da haftada bir telefonla çocuğuyla görüşen yaşlıların, ilişkisel dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişken uğraşlarının olmasıdır (F= 29.147; p=0.000). Ayda bir ya da haftada bir telefonla çocuğuyla görüşen yaşlılardan uğraşları olduğunu düşünenlerin ilişkisel dayanışmalarında etkili değişken "yabancı filmler" izleme durumu olarak ortaya çıkmıştır. Yabancı film izleyenlerin ilişkisel dayanışmalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Telefonla görüşme sıklığı ayda bir ve ayda birden az olan yaşlıların (Node 1) ilişkisel dayanışma puanları ortalaması 11.390 ve standart sapması 3.161'dir. Ayda bir ya da ayda birden az telefonla çocuğuyla görüşen yaşlıların, ilişkisel dayanışma düzeyini etkileyen en önemli değişken yaşlıların evlerinde birlikte yaşadıkları kişi sayısıdır (F= 20,239; p=0,000). Ayda bir ya da ayda birden az telefonla çocuğuyla görüşen yaşlıların, birlikte yaşadıkları kişi sayısı 3'ün üzerinde olanların ilişkisel dayanışma düzeyleri diğerlerine oranla daha yüksek bulunmuştur (Şekil 32).

5.2.8.2. Yetişkin Çocuklarda Kuşaklararası Dayanışmayı Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: İleri Analiz Sonuçları

Bu bölümde, araştırma kapsamına alınan yaşlı ebeveyne sahip olan yetişkin çocukların kuşaklararası dayanışmanın farklı boyutlarına ilişkin değerlendirmelerini etkileyen faktörler CHAİD analizi sonuçlarına göre açıklanmıştır. Kuşaklararası dayanışma boyutlarını etkileyen faktörler yetişkin çocuklar için CHAİD analizi sonuçlarına göre değerlendirilmiştir.

5.2.8.2.1. Yetişkin Çocuklarda Yapısal Dayanışmayı Etkileyen Faktörler

Yapısal dayanışma kapsamında "ebeveynlerinizin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ne sıklıkta ilgilenirsiniz?" sorusuna yetişkin çocukların %26.4 'ünün her gün, %26.3 'ünün haftada birkaç kez olmak üzere sıklıkla ilgilendikleri, %21.2'sinin ayda birkaç kez, %17.8 'inin çok az sıklıkla ilgilendikleri, %8,1 'inin ise hiç ilgilenmedikleri belirlenmiştir. Yapısal dayanışmayı temsil eden "ebeveynlerinizin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ne sıklıkta ilgilenirsiniz?" sorusuna verilen cevabı etkileyen, en önemli değişkenin yetişkin çocukların son 6 ayda ebeveynleri ile "yüzyüze" görüşme yapması olarak belirlenmiştir (p=0,000). Ebeveyni ile haftada birkaç kez den daha sık olarak yüzyüze görüşen yetişkin çocukların %47 'si her gün ebeveynlerinin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenmekte olup; en yüksek yapısal dayanışma oranına sahiptir. Haftada birkaç kez den daha fazla olarak ebeveyni ile yüzyüze görüşen yetişkinlerin yapısal dayanışmalarında en etkili değişken ise "il" dir. Yetişkinlerin yapısal dayanışma düzeyleri başka bir ifadeyle ebeveynlerinin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenme sıklığı, illere göre 3 gruba (Node 11, 12, 13) ayrılmıştır. Yapısal dayanışma düzeyleri incelendiğinde; İzmir, Balıkesir ve Erzurum'da en az haftada birkaç kez ebeveyni ile yüzyüze görüşen yetişkinlerin %76.5 'i ebeveynlerinin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenerek, en yüksek yapısal dayanışma oranına sahiptir. Diğer illerde ise yapısal dayanışmada en etkili değişken "annenin bakıma ihtiyacı olma durumu" olarak belirlenmiştir. Annesi bakıma muhtaç olan İstanbul, Kayseri, Adana, Samsun, Malatya, Diyarbakır, samsun ve İstanbul'da yaşayan yetişkin çocukların yapısal dayanışma oranlarının, bakıma muhtaç olmayanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. En az haftada birkaç kez ebeveyni ile yüzyüze görüşen yetişkinlerin yapısal dayanışma düzeylerinde ikinci en yüksek bölge grubu Ankara ve Kocaeli olup, yetişkin çocukların %62.8'si her gün ebeveynlerinin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenmektedirler. Bu illerde yapısal dayanışmada en etkili değişken ise kuşaklarası dayanışmayı "çekirdek aile modeli hem yetişkin çocukların hem de yaşlıların işlerini yürütmelerini zorlaştırmaktadır" görüşü olarak belirlenmiştir. Bu görüşe katılmayanların yapısal dayanışma düzeyleri katılanlara oranla daha yüksektir.

Ebeveyni ile haftada bir ya da haftada birkaç kez yüzyüze görüşen yetişkin çocukların %47.3 'ü haftada birkaç kez ebeveynlerinin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenmektedirler. Haftada bir ve haftada birkaç kez olarak ebeveyni ile yüzyüze görüşen yetişkinlerin yapısal dayanışmalarında en etkili değişken ise yetişkin çocukların yaşıdır. Yetişkinlerin yapısal dayanışma düzeyleri başka bir ifadeyle ebeveynlerinin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenme sıklığı, yetişkin çocukların yaş grubuna göre 2 gruba (Node 9, 10) ayrılmıştır. Yapısal dayanışma düzeyleri incelendiğinde; 46-54 yaş grubunda olan yetişkin çocukların %57.8 'i ebeveynlerinin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile haftada birkaç kez ilgilenerek, yüksek yapısal dayanışma oranına sahiptir. Ayrıca bu gruptaki yetişkinlerin yapısal dayanışma düzeylerinde en etkili değişken yetişkin çocukların gelir düzeyidir. Geliri 3500+ ve 1501-2500 arasında olan yetişkin çocukların %64.5'i haftada birkaç kez ebeveynlerinin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenmektedirler. Yaşları 20-32 ve 33-45 arasında olanların ise %43.2 'si ebeveynlerinin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile haftada birkaç kez ilgilenmektedirler. Bu yaş grubundaki yetişkin çocukların yapısal dayanışmalarında en etkili değişken ise yaşlılık döneminde yalnız olacaklarını düşünmeleridir. Haftada bir ya da birkaç kez ebeveyni ile yüzyüze görüşen, 20-32 ya da 33-45 yaşları arasındaki yetişkinlerden yalnız olacağını düşünmeyenlerin % 49.7'si hafta birkaç kez ve %8.9'u her gün ebeveyninin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenmekte olup, yapısal dayanışma düzeyleri yüksek bulunmuştur.

Ebeveyni ile ayda bir ya da ayda birkaç kez olarak yüzyüze görüşen yetişkinlerin %45.8 'i ayda birkaç kez ebeveynlerinin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenmektedirler. Ayda bir ya da ayda birkaç kez olarak ebeveyni ile yüzyüze görüşen yetişkinlerin yapısal dayanışmalarında en etkili değişken yaşlandıklarında eşlerine bakacağını düşünmeleridir. Eşime bakarım düşüncesine kesinlikle katılanların %47.5 'i ayda birkaç kez ebeveynin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenmektedirler. Böylece yapısal dayanışma düzeyi yüksek bulunmuştur. Bu düşünceye katılanların ve katılmayanların ise %45 'i ayda birkaç kez ebeveynin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenmektedir. Bu grupta yapısal dayanışmada en etkili değişken ise "Yetişkin çocukların çocuklarını büyütürken ebeveynlerinden çocuk bakımı konusunda yardım alma sıklığı" olarak belirlenmiştir.

Son olarak yapısal dayanışma oranı en düşük olan ebeveyni ile yılda birkaç kez den daha az olarak yüzyüze görüşen yetişkinlerin % 54.9 'u çok az sıklıkta ebeveynlerinin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenmektedirler. Ebeveyni ile yılda birkaç kez den daha az yüzyüze görüşen yetişkinlerin yapısal dayanışma düzeyinde en etkili değişken ise "yaşam memnuniyeti " olarak belirlenmiştir (Şekil 33).

5.2.8.2.2. Yetişkin Çocuklarda Duygusal Dayanışmayı Etkileyen Faktörler

Yetişkin çocuklar için duygusal dayanışma ortalamasının 8.269 ve standart sapmasının 1.414 olduğu görülmektedir. Duygusal dayanışma üzerinde en etkili değişkenin yaşlılık dönemine ilişkin düşüncelerden "Çocuklarım bana bakar" olduğu görülmektedir (F= 100.695; p=0.000). Duygusal dayanışma ortalamaları "Çocuklarım bana bakar" düşüncesine katılma düzeyine göre 4 dala ayrılmıştır. "Çocuklarım bana bakar" düşüncesine katılma düzeyinin en yüksek olduğu (Node 4) olan yetişkinlerin duygusal dayanışma puanları ortalamasının 8.988 ve standart sapmasının 1.185 olduğu bulunmuştur. Çocuklarının kendilerine kesinlikle bakacağını düşünen yetişkinlerin duygusal dayanışmalarını etkileyen en önemli değişkenin kuşaklararası dayanışmayı engelleyen nedenlerden "Yaşlı ebeveynlerin etkin rollerini yitirerek, pasif duruma gelmeleri kuşaklararası dayanışmayı engellemektedir" görüşünden etkilendiği belirlenmiştir (F= 61.238; p=0.000). Yaşlı ebeveynlerin etkin rollerini yitirerek, pasif duruma gelmelerinin kuşaklararası dayanışmayı engellediğini düşünen yetişkinlerin duygusal dayanışma puanları, bu düşünceye katılmayanlara göre daha yüksektir. Ayrıca bu düşünceye katılan yetişkin çocukların duygusal dayanışma puanlarında en etkili faktörün ise "ailelerin ekonomik koşullarının yetersizliği kuşaklararası dayanışmayı engellemektedir" görüşü olduğu bulunmuştur. Ailelerin ekonomik koşullarının kuşaklararası dayanışmayı engellediği görüşüne katılanların duygusal dayanışma puan ortalamaları katılmayanlara oranla daha yüksek bulunmuştur. Yaşlı ebeveynlerin etkin rollerini yitirerek, pasif duruma gelmelerinin kuşaklararası dayanışmayı engellediğini düşünmeyen yetişkinlerin duygusal dayanışma puanlarını ise yaşam kalitesi düzeylerinden etkilenmektedir. Yaşam kalitesini iyi ya da çok iyi olarak değerlendiren yetişkinlerin duygusal dayanışma puanları, diğerlerine oranla daha yüksektir. Ayrıca son altı aydaki yaşam kalitesini genel olarak kötü olarak değerlendiren yetişkin çocukların duygusal dayanışmalarını etkileyen değişken ise "yetişkin çocukların günümüz koşullarında ebeveynlerine bakması güçleşmektedir" görüşü olup, bu görüşe katılanların duygusal dayanışmalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çocuklarının kendilerine bakacağını düşünen ya da kararsız olan yetişkin çocukların duygusal dayanışmalarını etkileyen en önemli değişken "İl" dir (F= 30.062; p=0.000). Yetişkin çocukların duygusal dayanışma puan ortalamaları il gruplarına göre 3 dala ayrılmıştır. Ayrılan il gruplarına göre duygusal dayanışmada etkili olan değişkenler de farklılaşmaktadır. İstanbul, Adana, Balıkesir, Erzurum, Diyarbakır, Trabzon illeri duygusal dayanışma ortalamaları en yüksek olan gruptur. Ankara, Kayseri, Malatya (node 9) illeri duygusal dayanışma ortalamaları ikinci yüksek olan gruptur. Bu grupta yetişkin çocukların duygusal dayanışmalarında annelerinin bakıma ihtiyacının olması en etkili değişken olarak belirlenmiştir. Anneleri bakıma ihtiyacı

olmayan yetişkinlerin duygusal dayanışma ortalamaları daha yüksektir. Ayda birkaç kez den daha sık olarak ebeveyninin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ilgilenen yetişkinlerin duygusal dayanışmalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İzmir, Samsun, Kocaeli (node 11) illeri duygusal dayanışma ortalamaları en düşük olan gruptur. Yaşlılık döneminde çalışmayacağını düşünen bu ilerdeki yetişkin çocukların duygusal dayanışma ortalamaları, çalışacağını düşünenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çocuklarının kendilerine bakacağını konusunda kararsız olan yetişkin çocukların duygusal dayanışmalarını etkileyen en önemli değişkenin huzurlu ve mutlu olma durumu olduğu belirlenmiştir (F= 26.926; p=0.000). Yaşlılık döneminde huzurlu ve mutlu olacağını düşünen yetişkin çocukların duygusal dayanışmaları, bu düşünceye katılmayanlara oranla daha yüksek bulunmuştur. Yaşlılık döneminde huzurlu ve mutlu olmayacağını düşünen yetişkin çocukların duygusal dayanışmaları ise, yaş gruplarından etkilenmektedir.

Çocuklarının kendilerine bakacağını düşünmeyen yetişkin çocukların duygusal dayanışmalarını etkileyen en önemli değişken en sık hangi ebeveyni ile görüştükleridir (F= 15,142; p=0,000). En sık annesi ile görüşen yetişkin çocukları duygusal dayanışma düzeyleri diğer yetişkinlere oranla daha yüksektir (Şekil 34).

5.2.8.2.3. Yetişkin Çocuklarda Normatif Dayanışmayı Etkileyen Faktörler

Yetişkin çocuklar için normatif dayanışma ortalaması 41.801 ve standart sapması 4.731 olarak belirlenmiştir. Normatif dayanışma üzerinde en etkili değişkenin yaşlılık döneminde eşime bakma düşüncesidir (F= 172.273; p=0.000). Normatif dayanışma ortalamaları "Eşime bakarım" düşüncesine katılma düzeyine göre 3 dala ayrılmıştır. "Eşime bakarım" düşüncesine kesinlikle katılan yetişkin çocukların normatif dayanışma puanları ortalaması 43.778 ve standart sapması 4.290'dır. Eşine kesinlikle bakacağını düşünen yetişkin çocukların normatif dayanışmalarını etkileyen en önemli değişken "Yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerin sorunlarına yeterince ilgi göstermemeleri kuşaklararası dayanışmayı engellemektedir" görüşüdür (F= 46,881; p=0,000). Bu görüşe katılan yetişkin çocukların normatif dayanışmalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu grupta "Yaşlı ebeveynler sırası ile tüm çocuklarında eşit sürelerde kalmalıdır" görüşü de normatif daynışmada etkilidir. Bu görüşe katılmayan (<9) yetişkin çocukların normatif dayanışmalarında en etkili değişken ise yaşam kalitesi düzeyidir. Yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerin sorunlarına yeterince ilgi göstermemelerinin kuşaklararası dayanışmayı engellemediğini düşünen ve bu yönde kararsız olan yetişkinlerin normatif dayanışmalarında en etkili

değişken ise "Devlet ailelere evde bakım desteği vermelidir" yönündeki devletten beklenti konusudur. Devletin ailelere evde bakım desteği vermesi yönünde beklentisi yüksek olan yetişkinlerin normatif dayanışma puan ortalamaları, bu yönde beklentisi düşük olanlara göre daha yüksek olup, bu beklentiye sahip yetişkinlerin normatif dayanışmalarında "Yaşlı ebeveynler evli çocukları ile birlikte oturmalıdır" görüşü etkilidir. Devletin ailelere evde bakım desteği vermesi yönünde beklentisi görece daha düşük olan yetişkinlerin, normatif dayanışma puan ortalamalarında ise "Çekirdek aile kuşaklararası dayanışmayı zorlaştırmaktadır" görüşünden etkilenmektedir.

"Eşime bakarım" düşüncesine katılan ve kararsız kalan yetişkinlerin normatif dayanışma puanları ortalaması 40.938 ve standart sapması 3.935'dir. Eşine bakacağını düşünen ya da kararsız olan yetişkinlerin normatif dayanışmalarını etkileyen en önemli değişken ise "İl" olarak belirlenmiştir(F= 76.894; p=0.000). İstanbul, Adana, Balıkesir, Erzurum, Diyarbakır, Trabzon (node 5) illerinde normatif dayanışmanın yüksek olduğu belirlenirken normatif dayanışmayı etkileyen en önemli değişkenin ise "Televizyon, bilgisayar gibi teknolojlerin ailede fazla kullanılması kuşaklararası dayanışmayı engellemektedir" görüşü olarak ortaya çıkmıştır. Bu düşünceye katılan node 5 bölgesindeki yetişkinlerin normatif dayanışmalarının katılmayanlara oranla daha yüksektir. Bu düşünceye katılanların normatif dayanışmalarını etkileyen en önemli değişken ise ebeveyni ile daha çok telefonla görüşmek olarak belirlenmiştir. Son altı ayda ebeveyni ile telefonda her gün görüşen yetişkinlerin normatif dayanışmalarının diğerlerine oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ankara, Kayseri, İzmir, Malatya, Samsun, Koceeli (node 4) illerinde, normatif dayanışmayı etkileyen en önemli değişken ise kuşaklararası dayanışmanın "Kuşaklararasındaki bağların gün geçtikçe azalması beni endişelendirmektedir" görüşüdür. Bu görüşe kesinlikle katılanların normatif dayanışma ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Televizyon, bilgisayar gibi teknolojileirn aile içinde kullanılmasının kuşaklararası dayanışmayı engellediğini düşünen yetişkinlerin normatif dayanışmalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Şekil 35).

5.2.8.2.4. Yetişkin Çocuklarda Uzlaşımsal Dayanışmayı Etkileyen Faktörler

Yetişkin çocuklar için uzlaşımsal dayanışma ortalaması 7.880 ve standart sapması 1.423 olarak belirlenmiştir. Uzlaşımsal dayanışma üzerinde en etkili değişken "Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir" görüşü olarak belirlenmiştir (F= 98.987; p=0.000). Uzlaşımsal dayanışma ortalamaları "Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir" düşüncesine katılma düzeyine göre 3 dala ayrılmıştır. "Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir" düşüncesine kesinlikle katılan yetişkinlerin uzlaşımsal dayanışma puanları ortalaması 8.589 ve standart sapması 1.396'dır. Çocuklarının sözünü dinleyeceğini ve saygı

göstereceği düşüncesine kesinlikle katılan yetişkinlerin uzlaşımsal dayanışmalarını etkileyen en önemli değişken "Yaşlı ebeveynlerin etkin rollerini yitirerek pasif duruma gelmeleri kuşaklararası dayanışmayı engellemektedir." Görüşüdür (F= 55.222; p=0.000). Bu görüşe kesinlikle katılan yetişkinlerin uzlaşımsal dayanışmalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu görüşe sahip yetişkinlerin uzlaşımsal dayanışmalarında en etkili değişken ise yaşlılık döneminde uğraşlarılarının olacağını düşünmeleridir. Yaşlı ebeveynlerin etkin rollerini yitirerek, pasif duruma gelmelerinin kuşaklararası dayanışmayı engellediğini düşüncesine katılan ve katılmayan yetişkinlerin uzlaşımsal dayanışmalarında en etkili değişken "Yetişkinler çocuklar ve yaşlı ebevynleri arasında güçlü bir dayanışma dayanışma vardır" görüşüne ilişkin değerlendirmeleridir. Yetişkin çocuklar ve yaşlı ebeveynleri arasında güçlü bir dayanışma olduğuna katılmayan yetişkin çocukların, uzlaşımsal dayanışmalarında en etkili değişkenin "Yaşlı ebeveynlere kendi evlerinde bakıcı bakmalıdır, gerektiğinde çocukları ilgilenmelidir" görüşü olduğu belirlenmiştir.

Çocuklarının sözünü dinleyeceği ve saygı göstereceği düşüncesine katılan yetişkinlerin uzlaşımsal dayanışmasında en etkili değişken, "il" dir. İstanbul, Adana, Diyarbakır ve Samsun (node 7) illeri için, uzlaşımsal dayanışmada en etkili değişken ise "Yetişkin çocuklar ve torunlar ile yaşlılar arasındaki bağlar gün geçtikçe azalmaktadır" görüşüne ilişkin değerlendirmelerdir. Ankara, Kayseri, Erzurum, Kocaeli (node 6) illeri için uzlaşımsal dayanışmada en etkili değişkenin "Hastalık ve ağrılarım nedeniyle yapmak istediğim şeyleri yapamam" görüşüne ilişkin değerlendirmelerdir. Bu düşünceye katılanların uzlaşımsal dayanışmaları katılmayanlara göre daha yüksektir.

Çocuklarının sözünü dinleyeceğini ve saygı göstereceği düşüncesine katılmayan yetişkinlerin uzlaşımsal dayanışmasında en etkili değişken yine "il" olarak belirlenmiştir. Ankara, İstanbul, Malatya, Balıkesir, Erzurum, Diyarbakır, Kocaeli (node 4) illerinde uzlaşımsal dayanışma Kayseri, izmir, Samsun, Trabzon (node 5) bölgesinden daha yüksektir. Node 4 bölgesinde eşinin kendilerine bakacağını düşünen yetişkinlerin uzlaşımsal dayanışmaları diğerlerine göre daha yüksektir (Şekil 36).

5.2.8.2.5. Yetişkin Çocuklarda İşlevsel Dayanışmayı Etkileyen Faktörler

Yetişkin çocuklar için işlevsel dayanışma ortalaması 11.143 ve standart sapma 1.423'tür. İşlevsel dayanışma üzerinde en etkili değişken en sık görüşülen ebeveynin yaşadığı yerdir (F= 83.211; p=0.000). Yetişkin çocukların işlevsel dayanışma ortalamaları en sık görüşülen ebeveyninin yaşadığı yere göre 4 dala ayrılmıştır. İşlevsel dayanışmada en etkili değişken son 6 ayda ebeveyni ile "yüzyüze" görüşme sıklığı olarak belirlenmiştir.

Ebeveyni ile yüzyüze görüşme sıklığı ayda bir ve daha az olan yetişkinlerin işlevsel dayanışması daha yüksek bulunmuştur. İşlevsel dayanışmayı "Devlet ailelere evde bakım desteği vermelidir" görüşü etkilemektedir. Devletten ailelere evde bakım desteği vermesi yönünde bir beklentisi olan yetişkinlerin işlevsel dayanışmasında etkili değişken ise "Yetişkin çocuklar ve yaşlı ebeveynleri arasında güçlü bir dayanışma vardır" görüşüne ilişkin değerlendirmel olarak belirlenmiştir. Bu değerlendirmeye katılmayanların işlevsel dayanışması katılanlara oranla daha yüksektir.

Ebeveyni ile aynı apartmanda yaşayan yetişkinlerin işlevsel dayanışmalarında "Yaşlı ebeveynler evli olan oğulları ile birlikte oturmalıdır" şeklindeki beklenti önemli bir değişken olarak belirlenmiştir. Aileden bu yönde bir beklentisi olmayan yetişkin çocukların işlevsel dayanışmasının olanlara oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ebeveyni ile aynı şehirde ya da aynı mahallede yaşayan yetişkinlerin işlevsel dayanışmalarında en etkili değişken yardıma muhtaçlık olarak belirlenmiştir. Yaşlılık döneminde yardıma muhtaç durumda olacağını düşünen yetişkinlerin işlevsel dayanışma puan ortalamaları diğerlerine oranla daha düşüktür. Kuşaklararası dayanışmayı "Çekirdek aile modeli hem yaşlıların hem de yetişkin çocukların işlerini yürütmelerini zorlaştırmaktadır" görüşüne ilişkin değerlendirmeler etkilemektedir. Yaşlılık döneminde yardıma muhtaç durumda olacağı konusunda kararsız olan yetişkinlerin işlevsel dayanışma puan ortalamaları diğerlerine oranla daha yüksek olup, bu grup için "yaşam memnuniyeti" işlevsel dayanışmada en etkili değişken olarak belirlenmiştir. Yaşam memnuniyeti yüksek olan yetişkin çocuklarda işlevsel dayanışmayı etkileyen en önemli değişken ise yaşlılık dönemine ilişkin eşe bakma düşüncesi yer almaktadır. Yaşam memnuniyeti görece daha düşük olan yetişkin çocuklarda ise işlevsel dayanışmayı etkileyen en önemli değişken son 6 ayda ebeveynleri ile "Yüzyüze" görüşme sıkılığıdır. Yaşlılık döneminde yardıma muhtaç durumda olacağı düşüncesine katılmayan yetişkinlerin işlevsel dayanışmalarında çocuk sahibi olma en etkili değişken olarak belirlenmiştir. Yetişkin çocuklardan çocuğu olanların işlevsel dayanışmaları daha yüksek bulunmuştur.

Ebeveyni aynı evde yaşayan yetişkinlerin işlevsel dayanışmalarında en etkili değişken "İl" olarak belirlenmiştir. İl gruplarına göre işlevsel dayanışmada etkili değişkenler farklılık göstermekte olup, işlevsel dayanışma ortalamasının en düşük olduğu Ankara, İzmir, Balıkesir, Samsun, Kocaeli (node 5) grubunda en etkili değişken kayınvelidenin bakıma ihtiyacı olma durumu olarak belirlenmiştir. Node 5 bölge grubunda kayınvalidesi bakıma ihtiyacı olan yetişkin çocukların işlevsel dayanışma düzeyi bakıma ihtiyacı olmayanlara göre daha yüksek olarak belirlenmiştir (Şekil 37).

5.2.8.2.6. Yetişkin Çocuklarda İlişkisel Dayanışmayı Etkileyen Faktörler

Yetişkin çocuklar için ilişkisel dayanışma ortalaması 5.598 ve standart sapman 1.922'dir. İlişkisel dayanışma üzerinde en etkili değişken "Yetişkin çocukların çocuklarını büyütürken yaşlı ebeveynlerinden yardım alma sıklığı" dır (F= 3147.337; p=0.000). Yetişkin çocukların ilişkisel dayanışma ortalamaları bu değişkene göre 3 dala ayrılmıştır. Yetişkin çocukların çocuklarını büyütürken ebeveynlerinden çocuk bakımı konusunda yardım alma sıklığı arttıkça, ilişkisel dayanışma puan ortalamalarının da arttığı belirlenmiştir. Haftada bir-iki günden daha fazla yardım alanlar için ilişkisel dayanışma düzeylerinde en etkili değişken yaşlılık döneminde yalnız olma fikridir. Yaşlılıkta yalnız olmayacağını düşünen yetişkin çocukların ilişkisel dayanışmaları daha yüksektir. Yalnız olacağını düşünen ve kararsız olan yetişkinler için ilişkisel dayanışmada en etkili değişken, "Kuşaklararasındaki bağların gün geçtikçe azalması beni endişelendirmektedir" görüşüne ilişkin değerlendirmelerdir. Bu değerlendirmeye büyük oranda katılmayanların ilişkisel dayanışmasında en etkili değişken ise "yetişkin çocukların günümüz koşularında yaşlı ebeveynlerine bakması güçleşmektedir" değerlendirmesi yer almaktadır.

Haftada bir-iki gün ve daha az sıklıkta çocuk bakımı için yardım alanlar için ilişkisel dayanışmada en etkili değişken "Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir" görüşüne ilişkin değerlendirmelerdir. Bu düşünceye kesinlikle katılan yetişkinlerin ilişkisel dayanışmaları daha yüksektir. Ayrıca çocuklarının sözünü dinleyeceği ve saygı göstereceğine kesinlikle katılan yetişkinlerin ilişkisel dayanışmalarında en etkili değişken yaşlılık döneminde huzurlu ve mutlu olma düşüncesidir. Çocuklarının sözünü dinleyeceği ve saygı göstereceğine katılan ya da kararsız olan yetişkinlerin ilişkisel dayanışmalarında en etkili değişken ise yaşlılık döneminde yardıma muhtaç olma durumu ile ilgili değerlendirmelerdir. Yardıma muhtaç durumda olmayacağını düşünen yetişkinlerin ilişkisel dayanışmaları diğerlerine göre daha yüksektir. Bu şekilde düşünen yetişkinlerin ilişkisel dayanışmalarında en etkili değişken "öğrenim durumu" olarak belirlenmiştir. Öğrenim durumu en az ortaokul olan yetişkinlerin ilişkisel dayanışma ortalamaları diğerlerine oranla daha yüksek bulunmuştur.

Yetişkin çocuklardan çocuklarını büyütürken ebeveynlerinden çocuk bakımı konusunda hiç yardım almayanların ilişkisel dayanışma düzeylerinde en etkili değişken son 6 ayda ebeveyni ile "yüzyüze" görüşme sıklığı olmuştur. Yetişkin ebeveyni ile yılda birkaç kez ya da hiç görüşmeyen yetişkinlerin ilişkisel dayanışmalarının diğerlerine oranla daha düşük olduğu belirlenmiştir.

6. Sonuç

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de doğum oranları azalmakta, yaşam süresi ise uzamaktadır. Bu süreçte ortaya çıkan en önemli demografik dönüşüm yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranının artmasıdır. Yaşlı nüfusun artması refah devletleri açısından sosyal, ekonomik ve kültürel bazı konuların yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Ekonomik anlamda çalışan nüfusun azalması ve çalışan nüfusun desteklediği emekli sayısının artması makro düzeyde ekonomi açısından ve kuşaklararası dayanışma yönü ile dikkate alınması gereken bir durum haline gelmektedir. Diğer yandan yaşlılıkla birlikte sağlığın bozulması sağlık harcamalarındaki artışı da beraberinde getirmektedir. Özellikle uzun süreli bakım ihtiyacının arttığı yaşlılık döneminde bakım verecek nitelikli elemanların bulunması ve bu elemanların finansmanının sağlanması hem refah devleti, hem yaşlı birey, hem de aile açısından önemli bir konudur.

Demografik değişikliklerle birlikte makro düzeydeki bu etkilerin yanı sıra mikro düzeyde geleneksel olarak aile bireylerinin karşılıklı olarak bakım ve psiko-sosyal destek sağladığı aile kurumu da değişime uğramaktadır. Doğum hızlarının azalması ile birlikte çocuk sayısı azalmakta, böylece hane boyutu küçülmektedir. Ayrıca Türkiye'de gerçekleşen kırdan kente göç olgusu geniş ailelerin azalmasına ve çekirdek aile yapısının en yaygın hane tipi haline gelmesine neden olmaktadır. Çocuk sayısının azalması ve hanenin daralması hem finansal, hem de fiziksel olarak bakım gücü potansiyelinin de azalmasına yol açmaktadır. Yaşlı anne babalara destek olacak veya bakacak çocuk sayısı giderek azalmaktadır. Nicel olarak gözlemlenen bu azalmanın yanı sıra, nitelik olarak da azalma görülmektedir. Bireyselleşme kültürü tüm dünyada olduğu gibi, küreselleşmenin de etkisiyle Türk toplumunu da etkilemeye başlamaktadır. Bağımsız ve bireyci kültürlerde yaşlı anne babaya destek olmanın bireysel özgürlükleri kısıtladığı, bireyin kendisinin ya da devletin yaşlı bakımını üstlenmesi ve yaşlı ebeveynlere destek olması konusundaki görüşler yaygınlaşmaktadır. Sorumluluk duygusunun azalması, kuşaklararasındaki bağı ve desteği azaltan bir olgudur. Aile kurumu tüm bireyler için en önemli psiko-sosyal destek sistemidir. Ailede bağların ve uzlaşma atmosferinin azalması hem aileyi hem de bireyleri güçsüzleştirmektedir. Günümüzde "aileye güven" kavramı "kuşaklararası dayanışma" kavramının doğal bir açıklaması olmaktadır. Ancak bu kavramlar artık aile normlarındaki çeşitlilik, aile yapısı ve kompozisyonundaki değişiklikler gibi konular ile mücadele etmektedir. Bu durumda aile ve toplum içinde incinebilirliği en fazla olan gruplardan biri olan yaşlıların mikro düzeydeki bakım ve destek sistemi de zayıflamaktadır.

Demografik dönüşüm sürecinin ve değişen aile yapısının Türkiye'de kuşaklararası dayanışmaya etkisinin belirlenmesi önemli hale gelmektedir. Türkiye'de kuşaklararasındaki dayanışmanın boyutlarının belirlenmesi sosyal politikalara yön vermek açısından büyük önem arz etmektedir. Hem yaşlı bireylerin artan ihtiyaçlarının karşılanması, hem de devletin yaşlı bireylere sunulacak hizmetlere yön vermesi açısından demografik değişimin kuşaklararası dayanışmayı nasıl etkilediği önemli bir araştırma konusu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu proje sonuçlarının kuşaklararasında karşılıklı destek ve bakım esasına dayanan süreçte hem yaşlıları, hem de aileyi güçlendirecek sosyal politikalara yansıyacağı ve referans olacağı düşünülmektedir.

Kuşaklararası dayanışma hem mikro düzeyde ailedeki farklı yaş grupları arasındaki dayanışmayı, hem de makro düzeyde toplumdaki yaşlıların ve diğer dezavantajlı grupların yaşam düzeylerini korumak ve geliştirmek için başta gelir olmak üzere kaynakların yeniden dağıtımını sağlama anlamına gelmektedir. Bu noktada yaşlıların kaliteli bir yaşam sürdürebilmeleri için güçlü aile ve güçlü toplum yapısı içinde bireylerin eşitliğine dayanan, hak ve sorumluluklara sahip olunan bir sistemde kuşaklararası dayanışma arzu edilmektedir. Kuşaklararası dayanışma her yaştan insanın kendi ihtiyaçları ve kapasiteleri doğrultusunda önemli bir yere sahip olduğu bir toplumu oluşturmak için farklı yaş grupları arasında karşılıklı destek ve işbirliğini sağlamak ve eşitlik temeline dayalı olarak toplumun ekonomik ve sosyal olarak süreçlerinden bu bireyleri yararlandırmaktır.

"Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi"nde kuşaklararası dayanışma; ilişkisel dayanışma (kuşaklararasındaki ilişkilerin sıklığı ve niteliği), duygusal dayanışma (kuşaklararasında ilişkiler hakkındaki duygular ve değerlendirmeler), uzlaşmaya dayalı dayanışma (kuşaklararasında fikirler, değerler ve yönelimler konusunda fikir birliğinin sağlanması), işlevsel dayanışma (kuşaklararasında karşılıklı bakım ve destek), normlara dayalı/normatif dayanışma (aile değerlerinin önemi konusunda benimsenen normlara bağlılık kadar çocuk olma ve ebeveyn olmanın gerektirdiği sorumlulukları gerçekleştirme ile ilgili beklentiler), yapısal dayanışma (aile üyeleri arasındaki coğrafik yakınlığın kuşaklararasında sunulan fırsatlara yansıması "fırsatların yapısı") olmak üzere altı boyutta incelenmiştir.

Projede nitel yöntem ve nicel yöntem kullanılarak veriler toplanmıştır. Projede Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi kapsamında yapılacak olan nicel çalışmanın öncesinde Türkiye'deki kuşaklararası dayanışmanın kültürel ve sosyal boyutlarını belirlemek amacıyla öncelikle nitel çalışma yapılmıştır. Nitel çalışmada coğrafi bölge, cinsiyet ve yerleşim yeri (kır-kent) kriterleri kullanılarak NUTS bölgelerinden 10 ilde (Afyon, Niğde, İstanbul, Ankara, Bingöl, Kastamonu, Adana, Adıyaman, Manisa, Artvin) 58 çocuk sahibi yaşlı birey ve 58 yaşlı ebeveyni olan yetişkin çocuk olmak üzere 116 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Nicel araştırmada TÜİK' in benimsediği istatistik bölge sınıflandırmasına göre NUTS-1 düzeyindeki tüm iller (12 il; İstanbul, Balıkesir, İzmir, Kocaeli, Ankara, Adana, Kayseri, Samsun, Trabzon, Erzurum, Malatya, Diyarbakır) araştırmanın kapsamına dahil edilmiştir. Anketin uygulanması %77 kent, %23 kır olarak gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırmada 1902 yaşlı ile (65 ve daha büyük yaşta olup; yetişkin çocuk sahibi olan anne ve babalar) 2198 yetişkin çocuk (20-54 yaş grubuna olup, 65 ve daha büyük yaşta anne ve babaya sahip çocuklar) olmak üzere 4000 kişiden elde edilen veriler toplanmıştır.

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların yaklaşık yarısı kadın, yarısı erkektir. Yaşlı bireyler ortalama 70.59 yaşındadır. Yaşlı bireylerin %65.9'u evlidir. Yaşlıların yaklaşık üçte birinin (%30.3) eşini kaybetmiş oldukları görülmektedir. Boşanmış olanların oranı ise düşüktür (%3.0). Evli olan yaşlı erkeklerin oranı (%80.6) yaşlı kadınlara (% 50.8) göre daha yüksektir. Kadınların % 44.8'i eşini kaybettiklerini belirtirlerken, eşini kaybeden erkeklerin oranı %15.9 olarak belirlenmiştir. Yaşlılık döneminde eşin kaybı kadınlar için yalnızlık ve dezavantajlı durumunu pekiştiren ve yaşlılığın bir kayıplar dönemi olarak algılanmasına neden olan bir durum olmaktadır. Boşanmış ya da eşini kaybetmiş olan yaşlıların %90.6'sının yeniden evlenmeyi düşünmedikleri, evlenmeyi düşünenlerin oranının yalnızca %9.4 olduğu belirlenmiştir. Yeniden evlenmeyi düşünenler arasında kadınların oranı yalnızca %3.2 iken, bu oran erkeklerde %25.8'e yükselmektedir.

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların büyük çoğunluğunun (%92.9) anadili Türkçe'dir. Yaşlı bireylerin öğrenim durumu incelendiğinde; yarısından biraz fazlasının (%54.4) ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. Okur yazar olmayan yaşlı kadınların oranı %22.3 iken, erkekler arasında okur yazar olmayanların oranı azalmaktadır (%5.4).

Tek başına yaşayan yaşlı kadınların oranı % 22.6 iken, yaşlı erkeklerde yalnız yaşama oranı %9.7'ye kadar düşmektedir. Eşi ile birlikte yaşayan kadınların oranı %30.6 iken, eşi ile birlikte yaşayan erkeklerin oranı %47.2'ye yükselmektedir. Evli çocukları ile birlikte yaşayan yaşlı kadınların oranı (%14.6), evli çocukları ile birlikte yaşayan yaşlı erkeklerin (%5.4) yaklaşık üç katı fazladır. Yaşlı kadınların yaklaşık yarısının (%50.3) eşi varken, yaklaşık yarısının (%49.7) eşi yoktur. Eşi olan yaşlı erkeklerin oranı ise %81.7'dir. Erkeklerin %63.1'inin eşlerinin yaşı 65 ve daha küçük iken kadınların %74.4'ünün eşlerinin yaşı 66-75 yaş grubundadır. Kadınların eşlerinin yaşı 76 ve daha büyük olanların oranı %15.0 iken bu oran erkeklerin eşlerinin yaşı açısından %6.1'e düşmektedir.

Yaşlıların sahip oldukları çocuk sayısı ortalama 3.69'dur. Araştırma kapsamına alınan 1902 yaşlıdan 1637'si kız çocuk sahibidir. Kız çocuk sayısı 1-3 arasında olan yaşlıların oranı %87.5, 4-6 arasında olanların oranı %11.5 olarak saptanmıştır. Araştırma kapsamına alınan 1902 yaşlıdan 1725'i erkek çocuk sahibidir.

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların aile tipi incelendiğinde, çoğunlukla eşi ve bekar çocukları ile yaşayan çekirdek aile modelinin ortaya çıktığı görülmektedir (%58.5). Eşini kaybetmiş ve bekar çocukları ile yaşayan tek ebeveynli çocuklu aile modeli %19.5 oranındadır. Üç kuşağın bir arada yaşadığı geniş aile modeli ise %13.8 oranında ortaya çıkmıştır. Üç kuşağın bir arada yaşadığı geniş aile modelinin daha çok Kayseri (%40.0), Erzurum (%36.7) ve Diyarbakır (%31.5) illerinde yaygın olduğu belirlenmiştir.
Araştırma kapsamına alınan yaşlıların ağırlıklı olarak emekli oldukları (%57.1), gelir getiren herhangi bir işle uğraşmayanların ve ev kadını olanların oranının %35.4 olduğu belirlenmiştir. Henüz emekli olmayan ve tam zamanlı bir işle uğraşanların oranı %3.8 iken, emekli olduğu halde çalışanların oranı %2.1 olarak belirlenmiştir.

Yaşlıların gelirlerinin 1001-1500 TL arasında yoğunlaştığı ve ortalama gelirin 2086,24 TL olduğu ortaya çıkmıştır. Geliri 1000 TL ve daha az olan yaşlıların Diyarbakır (%41.5), Erzurum (%32.5), Malatya'da (%28.0) yaşadıkları bulunmuştur. Geliri 2001 TL ve daha fazla olanlar arasında yaşlıların İstanbul (%36.5), Balıkesir (%14.8), İzmir (%24.2), Kocaeli (%26.8), Ankara (% 23.4), Adana (%21.9), Kayseri (%17.9), Samsun (%17.2),Trabzon (%10.1) illerinde yaşadıkları görülmektedir.

Yaşlıların %39.5'inin satın alma yaparken dikkatli olmaları gerektiğini belirttikleri, yaklaşık dörtte birinin (%25.6) ise ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektikleri görülmektedir. Her beş yaşlıdan biri (%20.8) ekonomik durumunun rahat olduğunu söylerlerken, %12.8'i ihtiyaçlarını karşılamakta çok güçlük çektiklerini belirtmektedirler. Ekonomik olarak ihtiyaçlarını karşılamakta çok güçlük çeken yaşlıların ağırlıklı olarak Diyarbakır'da (%48.1) yaşadıkları belirlenmiştir. Ekonomik durumunun rahat olduğunu ifade eden yaşlılar ise daha çok Trabzon (%44.3), Balıkesir (%43.9), Kayseri (%31.7), Samsun (%27.7) illerinde yaşamaktadırlar.

Yaşlıların ana gelir kaynağının emekli maaşı olduğu (%83.3) olduğu görülmektedir. Yaşlıların gelir kaynağı açısından ikinci sırada çocuklarının yer aldığı anlaşılmaktadır (%11.2).

Yaşlı aylığı, bakım parası, sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonu gibi devlet yardımlarından yararlanan yaşlıların oranı %6.6'dır. Kendi birikimleri ile geçimini sağlayan yaşlıların oranının ise %7.2 olduğu bulunmuştur.

Araştırma kapsamına alınan ve İstanbul (%21.1), İzmir (%21.2), Ankara (%21.4) gibi illerde yaşayan yaşlıların en önemli gelir kaynağı SGK'ya bağlı olarak emekli maaşı olduğu görülürken, yine İzmir'de devlet yardımlarından yararlanan yaşlıların oranının %30.4, Diyarbakır'da ise %28 olduğu belirlenmiştir. Yaşlı aylığı, bakım parası, sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonu gibi devlet yardımlarından yararlanan yaşlı kadınların oranı %67.2 iken, bu

yardımlardan yararlanan yaşlı erkeklerin oranı %32.8'e düşmektedir. Aynı şekilde çocuklarından ekonomik destek alan yaşlı kadınların oranı %64.8 iken, çocuklarından ekonomik destek alan yaşlı erkeklerin oranı yaklaşık yarısı kadardır (%35.2). Ayrıca bireysel emeklilik gibi özel sigorta yaptıran yaşlı kadınların oranı (%61.5) yaşlı erkeklerden fazladır (%38.5).

Projede araştırma kapsamına alınan yaşlı ebeveyni olan yetişkin çocuklara ilişkin bilgiler aşağıdaki gibi belirlenmiştir. Yetişkin çocuklar ortalama 37.79 yaşında olup %65.4'ü evlidir.

Yetişkin çocukların yaklaşık üçte birinin (%33.5) lise mezunu oldukları görülmektedir. İlkokul mezunu olanların oranı %22.1'dir. Her beş yetişkin çocuktan biri (%20.7) lisans mezunudur. Okur yazar olmayan ya da okur yazar olup bir okul mezunu olmayanların oranı araştırma kapsamına alınan yaşlı bireylerin aksine yetişkin çocuklar arasında oldukça düşüktür.

Yetişkin çocukların yarısından fazlasının (%53.2) eşi ve bekar çocukları ile birlikte yaşadıkları, ağırlıklı olarak çekirdek aile tipi (%69.0) ortaya koydukları belirlenmiştir. Yaklaşık olarak her dört çocuktan birinin (%24.0) ebeveynleri ile birlikte yaşadıkları belirlenmiştir.

Araştırma kapsamına alınan yetişkin çocukların ağırlıklı olarak tam zamanlı çalıştıkları, gelir getiren herhangi bir işle uğraştıkları (%57.3), gelir getiren herhangi bir işle uğraşmayan ve ev kadını olanların oranının %30.3 olduğu belirlenmiştir.

Yetişkin çocukların gelirlerinin düzeyinin 100TL-2500 TL arasında yoğunlaştığı ve ortalama gelirin 2691,72 TL olduğu ortaya çıkmıştır. Yetişkin çocukların %41.7'sinin satın alma yaparken dikkatli olmaları gerektiğini belirttikleri, yaklaşık dörtte birinin (%23.2) ise ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektikleri görülmektedir. Yaklaşık olarak her beş yetişkin çocuktan biri (%22.0) ekonomik durumunun rahat olduğunu söylerken, %11.7'si ihtiyaçlarını karşılamakta çok güçlük çektiklerini belirtmektedirler. Yetişkin çocuklardan kadın olanların erkeklere kıyasla daha fazla ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektikleri ve ekonomik durumlarını kötü olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Yetişkin çocukların ana gelir kaynağının maaş/ücret (%40.9) olduğu görülmektedir. Yetişkin çocukların yaklaşık dörtte birinin (%24.5) emekli maaşı aldığı, %19.4'ünün kendi birikimleri/fon ile geçindikleri anlaşılmaktadır.

Yaşlıların %62'si, yetişkin çocukların %60.8'i yaşamlarından memnuniyet duymaktadırlar. Hem yaşlılarda hem de yetişkin çocuklarda kadınlar, erkeklere kıyasla yaşamdan daha az memnuniyet duymaktadırlar. Ayrıca evli olmak, gelir düzeyinin yüksek olması hem yaşlılar hem de yetişkin çocuklar

için yaşam memnuniyetini artıran belirleyicilerdir. İstanbul, İzmir ve Ankara illerinde yaşlıların ve yetişkin çocukların yaşam memnuniyeti daha yüksek iken Erzurum, Malatya, Trabzon ve Diyarbakır gibi illerde yaşayan yaşlıların yaşamdan duydukları memnuniyetin az olduğu bulunmuştur.

Yaşlıların %65.4'ü, yetişkin çocukların %67.6'sı yaşam kalitesini iyi olarak değerlendirmektedirler.

Araştırma kapsamına alınan yaşlılardan eşleri olanların %61.5'i eşlerine baktıklarını/bakacaklarını, belirtmektedirler. Eşlerinin kendilerine bakmaları ile ilişkili kanaatleri de yüksektir. Yaşlıların %57.9'u eşlerinin kendilerine düşünmektedirler. Çocuklarının kendilerine baktıklarını/bakacaklarını (%82.4) ve sözlerini dinleyip saygı gösterdiklerini (%85.7) düşünen yaşlıların oranı daha yüksektir. Yaşlılar genellikle huzurlu ve mutlu (%76.1) olduklarını ifade etmişlerdir. Yaşlıların yarısından fazlası (%57.7) yaşlılığın ölüme hazırlık olduğunu düşünmektedirler.

Yetişkin çocuklardan eşleri olanların %85.5'i eşlerine baktıklarını/ bakacaklarını belirtmektedirler. Yetişkin çocukların eşlerinin de kendilerine baktığı/bakacağı ile ilgili kanaatleri yüksektir (%78.8). Yetişkin çocukların kendi çocuklarının da gerektiğinde bakım verecekleri ile ilgili değerlendirmeleri olumludur(%71.4).

Yaşlıların %82.2'sinin hiç sinema ya da tiyatroya gitmedikleri, %46.6'sının hiç gazete okumadıkları, %47.2'sinin ailece ya da restoranda yemek yemedikleri, %65.7'sinin kahvehaneye, %83.7'sinin lokal, kulüp, dernek gibi yerlere hiç gitmedikleri, % 87.5'inin hiç internet kullanmadıkları, % 88.9'unun konser ya da diğer müzikli gösterilere hiç gitmedikleri, %69.7'sinin hiç kitap okumadıkları, %53.4'ünün dikiş, nakış, örgü ya da tamirat, marangozluk gibi işler ile hiç ilgilenmedikleri, %77.3'ünün gönüllü aktivitelerde hiç bulunmadıkları ve %43'ünün memlekete ya da tatile hiç gitmedikleri belirlenmiştir.

Diğer yandan yaşlıların %87.5'i her gün ortalama 4.16 saat televizyon izlemektedirler. Yaşlıların %22.6'sının her gün gazete okudukları, %14.6'sının arkadaşlarıyla bir araya gelip sohbet ettikleri görülmektedir. Yaşlılar televizyonda en çok haberleri izlemektedirler (%94.6). Bunu yerli diziler (%69.4) ve yerli filmler (%51.9) izlemektedir.

Ebeveynleri hayatta olan yetişkin çocukların %21.4'ünün kayınvalidesinin, %20.2'sinin annesinin, %16.2'sinin kayınpederinin, %12.1'inin babasının bakıma ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır.

Yaşlıların son altı ayı düşünerek sağlık durumlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre yaşlıların % 41.8'inin sağlık durumlarını iyi, %40.01'inin ise ne iyi ne kötü olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Sağlık

durumunu kötü olarak değerlendiren yaşlıların oranı %14.77 iken, çok kötü olarak değerlendirenlerin oranı %1.8'dir. Yaşlı kadınların, 71 ve daha büyük yaştaki bireylerin ve gelir düzeyi düşük olanların sağlık durumu daha kötüdür.

Yaşlıların yüksek tansiyon (%55.1), romatizma (%38.6) ve kireçlenme (%33.8) gibi kronik hastalıklara sahip oldukları görülmektedir. Yaşlıların %31.1'i diyabet hastasıdır. Yaşlıların yaklaşık dörtte biri (%25.9) kalp ve damar hastalıkları ile eklem hastalıklarına, yaklaşık beşte biri (%20.6) ise kemik erimesi hastalığına sahiptir. Görme kaybı olan yaşlıların oranı %26.1 iken işitme kaybı yaşayanların oranı biraz daha düşmektedir (%18.4). 71 ve daha büyük yaşta olan yaşlıların, 65- 70 yaş grubundaki yaşlılara kıyasla kronik hastalıklara sahip olma sıklığı daha fazladır. Malatya, Samsun ve Erzurum illerinde yaşlılarda kronik hastalıkların görülme sıklığının fazla olduğu belirlenmiştir. Diğer illere göre yaşlılarda kronik hastalıkların en az görüldüğü il ise Balıkesir olarak ortaya çıkmıştır. Yaşlı kadınlarda kronik hastalıkların görülme sıklığı erkeklere göre daha fazladır. Yaşlılarda gelir düzeyi ve öğrenim düzeyi yükseldikçe kronik hastalıkların görülme sıklığı azalmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan yaşlıların %73.5'inin sigara vb. tütün ürünlerini, %85.2'sinin ise alkolü hiçbir kullanmadıkları belirlenmiştir. Yaşlıların %33.4'ünün hiçbir zaman düzenli egzersiz ya da spor yapmadıkları, hareketli bir gün geçirmedikleri, düzenli spor ya da egzersiz yapanların oranının ise %26.4 olduğu bulunmuştur.

Araştırma kapsamına alınan her beş yaşlıdan biri (%20.3) ev işlerini hiçbir şekilde kendisi yapamamaktadır. Ayrıca yaşlıların % 17.0'sinin kendi yemeklerini hiçbir şekilde yapamadıkları ve % 10.7'sinin hiçbir şekilde telefon kullanamadıkları belirlenmiştir. Yürüme mesafesinde olmayan yerlere gitme (%7.3; %22.6), yürüme (%4.8; %19.8), kendi paralarını idare etme (%3.9; %12.0) gibi konularda zorlandıkları anlaşılmaktadır. Yaşlı erkeklerin, 65-70 yaş grubunda olan yaşlıların, geliri yüksek olanların bu konulardaki öz bakım kapasitesi kadınlara göre daha iyidir. Diyarbakır, Samsun ve Malatya illerinde diğer illere kıyasla öz bakım kapasitesi daha düşük olan yaşlılar yaşamaktadırlar. İzmir, Adana ve Balıkesir illeri ise diğerlerine kıyasla öz bakım kapasitesi daha yüksek yaşlıların yaşadıkları iller olarak belirlenmiştir.

Yaşlıların öz bakım kapasitesi ile doğru orantılı olarak ilgi ve desteğe ihtiyaç duydukları konularda biçimlenmektedir. Yaşlıların yaklaşık beşte biri her gün yemek yapma (%21.0) ve ev işleri yapma (%20.4) konularında desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Yaşlılar faturaların yatırılması (%20.4; %9.8), doktora ve hastaneye gitme (%13.6;%9.3) gibi konularda ilgi ve desteğe ayda bir ya da birkaç kez ihtiyaç duymaktadırlar.

Yapısal dayanışma kapsamında, yaşlıların daha çok oğulları ile görüştükleri (%54.8), kız çocukları ile daha az sıklıkta görüştükleri (%44.6) belirlenmiştir. Yaşlı kadınların kızları, yaşlı erkekler ise oğulları ile daha fazla görüşmektedirler. Yaşlıların en sık görüştükleri çocukları ile ağırlıklı olarak aynı evde oturdukları (%38.92), aynı şehirde yaşadıkları (%33.33) belirlenmiştir. Dolayısıyla görüşme sıklığı ile coğrafik mesafe arasında önemli bir ilişki olduğu, yakın mesafenin yaşlılar ve çocukları arasında önemli bir bağ oluşturduğu görülmektedir. Yetişkin çocukların ise en sık görüştükleri ebeveynlerinin anneleri olduğu görülmektedir (%48.36).En sık olarak annesi ve babası ile birlikte görüşenlerin oranı ise %31.85'dir. En sık görüştüğü ebeveyni babası olan yetişkin çocukların oranı %8.92'dir. En sık olarak kayınvalidesi ile görüşenlerin oranı %5.19 olup; kayınvalide ve kayınpeder ile birlikte görüşenlerin oranı ise %3.7'dir. Yetişkin çocuklar en sık görüştükleri ebeveynleri ile aynı şehirde (%32.31) ve aynı evde (%31.04) yaşamaktadırlar.

Yaşlıların çözülmesi gereken bir sorunları olduğunda ağırlıklı olarak kendilerinin sorunlarını çözdükleri (%33.5) ya da eşlerine başvurdukları (%33.7) görülmektedir. Yaşlılar sorunları olduğunda kendileri ve eşlerinden sonra ilk olarak oğullarına (%19.2) daha sonra kızlarına (%11.6) başvurmaktadırlar. Yaşlıların bir sorunları olduğunda torunlarına başvurma oranı ise %6.3'tür. Yaşlıların bir sorunları olduğunda gelinlerine (%1.2) ve damatlarına (%0.1) başvurma oranları çok düşüktür.

Yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanmasında ve bakımları ile ilk sırada (%34.8) eşleri ilgilenmektedirler. Kendi ihtiyaçları ve bakımları ile ilgilenen yaşlıların oranı %26.6'dır. olarak belirlenmiştir. Kendileri ve eşleri dışında yaşlıların bakımları ve ihtiyaçlarının karşılanması ile ilk olarak erkek çocuklarının ilgilendikleri (%35), daha sonra kız çocuklarının bunu izlediği (%29.2 bulunmuştur. Gelinler ve damatların yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımları ile ilgilenme oranı oldukça düşüktür.. Yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımları ile ilgili destek aldıkları kişiler olarak erkek ve kız çocuklarını belirtmiş olmaları ve gelin ile damadın rolünün daha az olduğunun ortaya çıkması, yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımları ile ilgili olarak kendi çocuklarını muhatap olarak görmeleri ile açıklanabilir.

Yetişkin çocukların %26.43'ü her gün ebeveynlerinin ihtiyaçlarının karşılanması ve bakımları ile ilgilenmektedirler. Haftada 2-3 kez ebeveynlerinin ihtiyaçlarını karşılanması ile ilgilenen yetişkin çocukların oranı %15.83, haftada bir kez ilgilenenlerin oranı %9.51'dir.

Yaşlıların duygusal dayanışma açısından çocukları ile güçlü ilişkilere sahip oldukları görülmektedir. Yaşlıların çocuklarına saygılı ve adil davrandıkları, çocuklarına güvendikleri ve çocuğu ile yakın ilişkileri olduğu belirlenmiştir. Yaşlıların çocuğunu anlama ve çocuğunun kendine güvenmesi ile ilgili yapmış oldukları değerlendirmeler de olumludur. Yaşlıların değerlendirmelerine göre çocukları ile %83.84 oranında duygusal dayanışmanın gerçekleştiği

bulunmuştur. İzmir ve Kocaeli illerinde duygusal dayanışmanın diğer illere göre daha az olduğu, İstanbul ise duygusal dayanışmanın en yüksek olduğu il olarak ortaya çıkmıştır. Yaşlılarda yaş ilerledikçe çocukları ile duygusal dayanışma düzeylerinin de azaldığı görülmektedir. 65-70 yaş grubundaki yaşlıların çocukları ile duygusal dayanışma düzeyi 71 ve daha büyük yaştaki yaşlılara kıyasla daha yüksektir. Burada yaş ilerledikçe yaşlıların incinebilirliği artmaktadır. Ancak diğer yandan çocukları ile de duygusal dayanışma düzeyi azalmaktadır. Duygusal dayanışmanın yaş ilerledikçe azalması yaşlıların incinebilirliğini daha da artıracak bir unsurdur. Araştırma kapsamına alınan yaşlıların gelir düzeyi yükseldikçe duygusal dayanışma düzeyi de yükselmektedir. Yetişkin çocukların da ebeveynlerine saygı duydukları ve adil davrandıkları, ebeveynlerine güvendikleri ortaya çıkmıştır.

Yaşlıların çoğunluğu (%77.8) yaşlılar kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikli sorumluluğun aileye ait olduğunu düşünmektedirler. Yaşlılar kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikli sorumluluğun devlete ait olduğunu belirtenlerin oranı %14.8'dir. Yetişkin çocukların da çoğunluğu (%83.8) yaşlılar kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikli sorumluluğun aileye ait olduğunu söylemektedirler. Yaşlılar kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde öncelikli sorumluluğun devlete ait olduğunu belirtenlerin oranı %11.4'tür.

Yaşlılar kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde onlara en çok oğullarının bakması gerektiğini düşünmektedirler (%43.5). Yaşlıların yaklaşık üçte biri kendilerine eşlerinin (%30.3) ve kızlarının (%32.7) bakması gerektiğini belirtmektedirler. Bakım konusunda evde bakıcı (%12.0) ve huzurevi (%7.6) seçeneklerini belirtenlerin oranı diğerlerine göre daha düşüktür. Ancak bakım konusunda gelinin bakması gerektiğini söyleyenlerin oranı evde bakıcı ve huzurevi seçeneklerine göre dahi düşüktür. En düşük oran olarak gelin seçeneği (%5.4) belirlenmiştir. Yetişkin çocuklar da yaşlı ebeveynler de olduğu gibi kendilerine bakamayacak duruma geldiğinde yaşlı ebeveynlere oğullarının bakması gerektiğini (%45.6) söylemişlerdir. Yetişkin çocukların %34.1'i yaşlı ebeveynlere eşlerinin, %32.9'u ise kız çocuklarının bakması gerektiğini belirtmektedirler. Bakım konusunda evde bakıcı (%12.5) ve huzurevi/bakımevi (%2.4) seçeneklerini belirtenlerin oranı diğerlerine göre daha düşüktür. Ancak bakım konusunda gelinin bakması gerektiğini söyleyen yetişkin çocukların oranı evde bakıcı seçeneğine göre daha düşüktür. Yaşlı ebeveynlere gelinin bakması gerektiğini söyleyen yetişkin çocukların oranı %5.1 olarak belirlenmiştir.

Yaşlılar kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde onlara oğullarının bakmalarını istedikleri (%35) anlaşılmaktadır. Bunu kız çocukları (%30.2) ve eşleri (%29.6) izlemektedir. Evde bakıcının kendilerine bakmasını isteyenlerin oranı %13.5'tir. Huzurevi ya da bakımevi seçeneğini

söyleyenlerin oranı ise %8.2 olarak belirlenmiştir. Gelininin kendisine bakmasını isteyen yaşlıların oranı en düşüktür (%4.9). Diğer bir deyişle gelin yaşlı bakımında evde bakıcı ve huzurevi seçeneklerinden sonra en son seçenek olarak görülmektedir. Yetişkin çocukların da öncelikli olarak eşlerinin kendilerine bakmalarını istedikleri (%44.9), bunu erkek çocuklarının (%28.9) izlediği belirlenmiştir. Yetişkin çocukların yaklaşık beşte biri (%22.4) kız çocuklarının kendilerine bakmalarını istemektedirler. Burada da gelininin kendisine bakmasını isteyen yetişkin çocukların oranı yaşlılarda olduğu gibi en düşüktür (%2.6).

Yetişkin çocuklara normatif dayanışma kapsamında yaşlı ebeveynlerine neden baktıkları/ bakacakları sorulmuştur. Yetişkin çocuklardan ağırlıklı olarak annem/babam oldukları için (%73.7) ve onları sevdiğim için (%64.3) cevabı alınmıştır. Yetişkin çocukların %45.6'sı o(nlar) bakıp büyüttükleri için ebeveynlerine baktıklarını/bakacaklarını belirterek karşılıklılık etiğine vurgu yapmışlardır. Yetişkin çocukların %41.5'i ebeveynlerine saygı duydukları, %38'i vicdanlı oldukları, %30.4'ü ise dinimiz böyle emrettiği için ebeveynlerine baktıkları/bakacaklarını belirtmektedirler.

Yetişkin çocuklara yaşlı ebeveynlerine bak(a)mama nedenleri sorulduğunda ilk sırada çalışıyordum/çalışıyorum vaktim yok cevabının olduğu görülmektedir (%41.2). Yetişkin çocukların %38.8'i maddi olanakları olmadığı için anne/babasına bakamadıklarını belirtmektedirler. İlişkisi iyi olmadığı, kendini sorumlu hissetmediği ve sağlık sorunları olduğu için engelli ya da küçük çocuğu olduğu için yaşlı ebeveynlerine zaman ayıramama, ekonomik yetersizlikler, coğrafik olarak uzakta olma gibi nedenlerle ebeveynlerine bakamayan yetişkin çocuklar vardır.

Diğer yandan yaşlılar aileden kendilerinin evi olmasını ve çocuklarının ziyaret ederek tüm ihtiyaçları ile ilgilenmelerini beklemektedirler. Ayrıca yaşlılar aileden ebeveynlerinin bakımında tüm çocukların eşit sorumluluk almalarını beklemektedirler. Yaşlılar bundan sonra evde bakıcı seçeneğini tercih etmektedirler ve aileden ebeveynlere kendi evlerinde bakıcı bakmasını, gerektiğinde çocukları ilgilenmesini istemektedirler. Yaşlılar oğulları-gelinleri, kızları-damatları ile birlikte onların evinde oturmayı ve huzurevine gitmeyi istememektedirler. Yetişkin çocuklar da yaşlı bakımı konusunda ailenin sağlayabileceği bakım seçenekleri arasında en çok ebeveynlerin bakımında tüm çocukların eşit sorumluluk almaları gerektiği görüşünü benimsemektedirler. Bunu yaşlıların kendi evlerinin olması ve çocuklarının ziyaret ederek tüm ihtiyaçları ile ilgilenmeleri görüşü izlemektedir.

Yaşlıların bakım konusunda devletin sunduğu/sunacağı hizmetlere çok önem vermektedirler ve beklentileri yüksektir. Yaşlılar devletten en çok ailelere ekonomik destek sağlamasını beklemektedirler. İkinci olarak yaşlılar devletten evde bakım desteği sağlanmasını beklediklerini belirtmektedirler. Devletin

Alzheimer-Demans gibi hastalıkları olanlar için ayrıca bakım merkezleri açması, yaşlıların gündüz gidebileceği mekanlar oluşturması, devletin yaşlıya bakan kişilere psiko-sosyal destek vermesi, evde bakıcı sağlaması önem verilen ve destek beklenen diğer konulardır. Devletin huzurevlerinin sayısını artırması ise en az önem verilen konu olarak ortaya çıkmıştır. Yetişkin çocuklar yaşlı ebeveynlere benzer olarak devletten en çok ailelere ekonomik destek sağlamasını ve evde bakım desteği sağlanmasını beklemektedirler. Devletin huzurevlerinin sayısını artırması ise en az önem verilen konu olarak ortaya çıkmıştır. Hem yaşlıların hem de yetişkin çocukların devletten normatif dayanışma kapsamındaki beklentilerinin ve önceliklerinin kurumda bakım yerine evde bakımın desteklenmesi olduğu, en çok ekonomik desteğe ihtiyaç duydukları, ancak Alzheimer-demans gibi durumlarda ihtisaslaşmış olan kurumların olması gerektiğini belirttikleri anlaşılmaktadır.

Hem yaşlıların hem de yetişkin çocukların dini bayramlarda çocuklar ve yaşlıların biraraya gelmesini çok önemli buldukları, ihtiyaç doğrultusunda karşılıklı olarak maddi yardım ve bakım yardımı/desteği verilmesi gerektiği görüşünü önemle vurguladıkları ortaya çıkmıştır. Bu süreçte devletin aileye maddi yardım ve evde bakım hizmetleri ile destek sağlamasını beklemektedirler.

Aile bireyleri arasında geleneksel normlar, değerler, fikirler arasında dayanışmayı ifade eden uzlaşımsal dayanışma açısından yaşlı kadınların çocukları ile uzlaşımsal dayanışma düzeyi yaşlı erkeklere kıyasla daha yüksektir. 65-70 yaş grubundaki yaşlıların, 71 ve daha büyük yaştakilere kıyasla çocukları ile uzlaşımsal dayanışma düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yaşlıların gelir düzeyi yükseldikçe çocukları ile uzlaşımsal dayanışma düzeyleri de yükselmektedir. İzmir'de yaşayan yetişkin çocuklar diğer illerde yaşayanlara kıyasla ebeveynleri ile en düşük uzlaşımsal dayanışmaya sahip iken, İstanbul'da yaşayan yetişkin çocuklar ise diğer illere kıyasla ebeveynleri ile en yüksek uzlaşımsal dayanışmaya sahiptir.

Yaşlıların son 6 ay içinde çocuk(lar)ı ile az sıklıkta karşılıklı hediye alış verişinde bulundukları ve son 6 ay içinde çocuk(lar)ına az sıklıkla maddi yardımda bulundukları belirlenmiştir. İşlevsel dayanışma kapsamında en çok son 6 ay içinde çocuk(lar)ının sıklıkla ev işleri, ulaşım gibi konularda yaşlı ebeveynlerine yardımda bulundukları belirlenmiştir. Yaşlılar çocuklarına maddi yardımda bulunmasa bile torun bakımı gibi konularda destek sağladıkları görülmektedir. Araştırma kapsamına alınan yaşlıların %89.49'unun torun sahibidir. Torun sahibi olan yaşlıların %43.97'si ise hergün torunlarına bakmaktadırlar. Yetişkin çocukların ebeveynlerine daha sık hediye aldıkları belirlenmiştir. İşlevsel dayanışma kapsamında yetişkin çocukların etkin oldukları görülmektedir. Yetişkin çocukların %65.06'sının çocuk sahibi olduğu ve çocuk sahibi olanlar arasında %35.68'inin çocuk bakımı için yaşlı ebeveynlerinden hergün bakım desteği aldıkları belirlenmiştir.

İlişkisel dayanışma kapsamında çocukları ile hergün yüzyüze görüşen yaşlıların oranı %64.7'dir. Yüzyüze görüşmenin ardından telefonla görüşme gelmektedir. Çocukları ile hergün telefonda görüşen yaşlıların oranı %48.5 iken, haftada birkaç kez telefonla görüşenlerin oranı %28.8 olarak belirlenmiştir. Yaşlıların çocukları ile birlikte aktivite (alış-veriş, pikniğe gitme, tatile gitme, komşu ve akraba gezmesi) yapma düzeylerinin diğer aktivitelere göre daha az olduğu, ancak çocukların yaşlı ebeveynlerini dini bayramlarda ziyaret ettikleri belirlenmiştir. 65-70 yaş grubundaki yaşlıların ilişkisel dayanışma ile ilgili değerlendirmelerinin 71 ve daha büyük yaştaki yaşlılara kıyasla daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Yaşlıların gelir düzeyi ve öğrenim düzeyi yükseldikçe çocukları ile ilişkisel dayanışma düzeyleri de yükselmektedir.

Yaşlılar kuşaklararasındaki bağların gün geçtikçe azalmasından endişelenmektedirler. Yaşlılar özellikle torunlar ve yaşlı büyükler arasında önemli bir iletişim kopukluğu yaşandığını ve yetişkin çocuklar ve torunlar ile yaşlılar arasındaki bağların gün geçtikçe azaldığını düşünmektedirler. Hem yaşlılar hem de yetişkin çocuklar en çok televizyon, bilgisayar gibi teknolojilerin ailede fazla kullanılmasının kuşaklar arası dayanışmayı engellediğini belirtmektedirler. Ayrıca coğrafik olarak mesafelerin fazla olmasının ve yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerinin sorunlarına yeterince ilgi göstermemelerinin kuşaklar arası dayanışmayı engellediğini söylemektedirler.

Yetişkin çocuklar kuşaklararasındaki bağların gün geçtikçe azalmasından endişelenmektedirler. Yetişkin çocuklar özellikle torunlar ve yaşlı büyükler arasında önemli bir iletişim kopukluğu yaşandığını ve yetişkin çocuklar ve torunlar ile yaşlılar arasındaki bağların gün geçtikçe azaldığını düşünmektedirler.

Tablo 67. Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Mevcut Durumu

	Yaşlılar Ortalama puan ($\bar{x}$)	%	Yetişkin çocuklar Ortalama puan ($\bar{x}$)		%	Minimum Maksimum puan
Yaşam memnuniyeti	15.53	62.0	15.20		60.8	5-25
Yapısal dayanışma						
Yaşam kalitesinin iyiliği	3.27	65.40	3.38		67.6	1-5
Sağlık durumunun iyiliği	3.27	65.40	3.65		73	1-5
Sağlıklı yaşam biçimini benimseme düzeyi	23.16	82.71	Ebeveynlerin bakıma muhtaç olmama durumu	3.45	86.45	1-5
Öz bakım kapasitesinin iyiliği	32.57	90.47				12-36
Duygusal dayanışma	41.92	83.84	42.26		84.52	10-50
Normatif dayanışma	51.22	78.80	52.11		80.16	13-60
Uzlaşımsal dayanışma	23.64	78.80	23.49		78.3	6-30
İşlevsel dayanışma	18.74	38.24	37.09		75.69	7-49
İlişkisel dayanışma	13.25	82.81	13.29		83.06	4-16
Mevcut Kuşaklararası dayanışmayı olumlu değerlendirme durumu	15.61	60.03	15.43		59.34	6-26

KAYNAKÇA

Alıçlı-Mottram, S., & Hortaçsu, N. (2005). The effects of social change on relationships between older mothers and daughters in Turkey: A qualitative study. Ageing & Society, 25, 675-691.

ASPB (2011). Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler. T. C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Atalay, B., Kontaş, Y.M., Beyazıt, S. & Madenoğlu, K. (1992). Türk Aile Yapısı Araştırması. Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara.

Avrupa Birliği Bakanlığı, 2011. 2012 Avrupa Aktif Yaşlanma ve Nesillerarası Dayanışma Yılı Hakkında Bilgi Notu. Avrupa Birliği Bakanlığı Sosyal Bölgesel ve Yenilikçi Politikalar Başkanlığı, Ankara.

Bengtson, V.L. (2001). Beyond the nuclear family: The increasing importance of multigenerational relationships in American society. The 1998 Burgess Award Lecture. *Journal of Marriage and the Family, 63*(1), 1-16.

Bengtson, V.L., Giarrusso, R., Mabry, B., & Silverstein,M. (2002). Solidarity, conflict and ambivalence: Complimentary or competing perspectives on intergenerational relation- ships? *Journal of Marriage and the Family , 64*, 568-576.

Bengtson, Vern L., Oyama, Petrice S. (2007). Intergenerational solidarity: Strengthening economic and social ties. Expert Group Meeting Report, UN Department of Economic and Social Affairs Division for Social Policy and Development.

Bengtson, V. L., & Roberts, R. E. (1991). Intergenerational solidarity in aging families: An example of formal theory construction. *Journal of Marriage and the Family, 53*, 856-870.

Bengtson, V. L., & Schrader, S. (1982). Parent-child relations. In D. Mangen and W. A. Peterson (Eds.), Research instruments in social gerontology (Vol. 2), (pp. 115-186). Minneapolis: University of Minnesota Press.

Bhat, A. K. & Dhruvarajan, R. (2001). Ageing in India: drifting intergenerational relations, challenges and options. *Ageing and Society, 21*, 621-640.

Canatan, Ayşe (2008). Toplumsal Değerler Ve Yaşlılar. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 1, 62-71.

Clarke, E., Preston, M., Raksin, J., Bengtson, V.L. (1999). Types of conflict and tensions between older parents and adult children. *The Gerontologist, 39*, 261–270.

Connidis, I. A. & McMullin, J. A. (2002). Sociological ambivalence and family ties: a critical perspective. *Journal of Marriage and Family*, *64*, 558–567.

Cooney, T. M., & Dykstra, P. A. (2011). Family obligations and support behaviour: A United States – Netherlands Comparison. Ageing & Society, 31(6), 1026-1050.

Cropley, A. J. & Dave, R. H. (1978). Lifelong Education and the Training of Teachers. Oxford: Pergamon Press Ltd.

Cruz-Saco, M. & Zelenev, S. (2010). Intergenerational Solidarity: Strengthening Economic and Social Ties. Palgrave & MacMillan, UK.

Daatland, S.O., & Lowenstein, A. (2005) Intergenerational Solidarity and the Family-Welfare State Balance. *European Journal of Ageing, 2*, 174-182.

Da Roit, B. (2007) Changing Intergenerational Solidarities Within Families in a Mediterrenean Welfare State. *Current Sociology, 55* (2), 251-26.

Deindl, C., & Brandt, M. (2011). Financial support and practical help between older parents and their middle-aged children in Europe. *Ageing & Society, 31*, 645–662.

Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (2005). "Introduction: Entering the field of qualitative research." In NK Denzin and YS Lincoln (Eds.)*Handbook of Qualitative Research* (pp. 1-17). Thousand Oaks: Sage Publications.

Doğan, N. & Özdamar, K. (2003). CHAİD Analizi Ve Aile Planlaması İle İlgili Bir Uygulama. *Turkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences,* 23(5), 392-397.

Elkonca, F. (2013). *Ortaokul Öğrencilerinin Matematiğe Yönelik Tutumlarının Chaid Analizi İle İncelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

Fors, S., Lennartsson, C. (2008) Social mobility, geographical proximity and intergenerational family contact in Sweden. *Ageing & Society, 28*(02), 253-270.

Gal, J. (2010). Is There an Extended Family of Mediterranean Welfare States? Journal of European Social Policy, 20, 283-300.

Goerres, A., Tepe, M. (2010). Age-based self-interest, intergenerational solidarity and the welfare state: A comparative analysis of older people's attitudes towards public childcare in 12 OECD countries. *European Journal of Political Research, 49*(6), 818-851.

Grundy, E., & Henretta, J. C. (2006). Between elderly parents and adult children: a new look at the intergenerational care provided by the 'sandwich generation'. *Ageing & Society, 26(*05), 707-722.

Güven, S. And Şener, A. (2010). Family Relations in Aging. International Journal of Business and Social Science, 1(3),47-52.

Hatton-Yeo, A. (2016). Reflections on policies and programmes relating to active ageing and intergenerational sol di arity for community and the family in the European context. Beth Johnson Foundation. Erişim: http://www.fas. nus.edu.sg/health/publications/Alan%20Hatton-Yeo.pdf, 15.6.2016.

Heider, F. (1958) *The psychology of interpersonal relations*, New York: Wiley

Henretta, J., Grundy, E. & Harris, S. (2002). The influence of socio-economic and health differences on parents' provision of help to adult children: a British-United States comparison. *Ageing & Society, 22*, 441–458.

Işık, A. (1998) Intergenerational Living Arrangements' , Journal of Cross-Cultural Gerontology 13(3): 241–264.

Izuhara, M. (2005). Residential property, cultural practices and the "generational contract" in England and Japan. International Journal of Urban and Regional Research, 29(2), 327–340

Kalaycıoğlu, S. & Rittersberger-Tılıç, H. (2000) Intergenerational Solidarity Networks of Instrumental and Cultural Transfers in a Sample of Migrant Families in Turkey. Ageing and Society, 20, 523 – 542.

Kalmijn, Matthijs (2005), Intergenerational solidarity: A review of three theories and their evidence. Netspar Pension Day, Tilburg University, November 24, 2005.

Kalmijn, M., & Saraceno, C. (2008) A Comparative Perspective On Intergenerational Support. European Societies, 10 (3), 479-508.

Kapar, R. (2005). Kuşaklararası Sosyal Dayanışma. TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, S.24 (Ekim, Kasım, Aralık 2005).

Kayri, M. & Boysan, M. (2007). Araştırmalarda Chaid Analizinin kullanımı ve baş etme stratejileri ile ilgili bir uygulama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(2):133-149.

Kerns, M.D.A. (2009). Post-Solidarity and Postmodern Intergenerational Relationships: Changes in Patterns and Values of Contemporary Intergenerational Relationships. VDM Verlag Dr. Müller Aktiengesselschaft & Co. KG, Germany.

King Baudouin Foundation (2012). Intergenerational Solidarity The Way Forward: Proposals from the NGO Coalition for a 2012 European Year for Active Ageing and Intergenerational Solidarity. King Baudouin Foundation.

Kinsella, K., He, W., 2009. An Aging World: 2008, U.S. Census Bureau, International Population Reports, Washington, DC, Government Printing Off ice, P95/09-1.

Kohli, M. & Albertini, M. (2009) Childlessness and intergenerational transfers: What is at stake? *Ageing & Society, 29*, 1171-1183.

Lowenstein, A., and Daatland, S. O. (2006) Filial norms and family support in a comparative cross-national context: evidence from the OASIS study. *Ageing and Society, 26,* 203-223.

Lowenstein, A., & Katz, R**.** (2005). Living arrangements, family solidarity and life satisfaction of two generations of immigrants. *Ageing and society, 25*, 1-19.

Luescher, K. & Pillemer, K. (1998). Intergenerational ambivalence: a new approach to the study of parent–child relations in later life. *Journal of Marriage and the Family*, *60* (2), 413–425.

Maxwell, J. A. (2005). Qualitative research design: An interactive approach. (2nd Ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

McChesney, Kay Young; Bengtson, Vern L. Mangen, David J. (Ed); Bengtson, Vern L. (Ed); Landry Jr., Pierre H. (Ed). (1988). "Solidarity, integration, and cohesion in families: Concepts and theories". Measurement of intergenerational relations. Sage focus editions, Vol. 92. (pp. 15-30). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.

Menteş, A.(19930.)Elazığ İl Merkezinde Yaşayan 60+ Yaş Grubundaki Yaşlıların

Sorunları.Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi,Elazığ.

Merz, E.M., Consedine, N.S., Schulze, H.J., & Schuengel, C. (2009) Wellbeing of adult children and ageing parents: associations with intergenerational support and relationship quality. *Ageing & Society, 29* (5), 783-802.

Merz, E. M., Ozeke-Kocabas, E., Oort, F. J., Schuengel, C. (2009). Intergenerational family solidarity: Value differences between immigrant groups and generations. Journal of Family Psychology, 23(3), 291-300.

Merz, E.M., Schuengel, C., & Schulze, H.J. (2007). Intergenerational solidarity: An attachment perspective. *Journal of Aging Studies, 21*, 175-186.

Nauck, B. and Suckow, J. (2006): Intergenerational Relationships in Cross-Cultural Comparison: How Social Networks Frame Intergenerational Relations Between Mothers and Grandmothers in Japan, Korea, China, Indonesia, Israel, Germany, and Turkey. *Journal of Family Issues 27*, 1159 – 1185.

Neuman, W.L. (2003). Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches. Fifth Edition. Allyn and Bacon: Boston, United States.

Öztop, H., Şener, A. Güven, S., Doğan, N., 2009. Influences of Intergenerational Support on Life Satisfaction of the Elderly: A Turkish Sample. *Social Behavior and Personality. 37*(7), 957-970.

Öztop, H., Telsiz, M. (2001). Yaşlı Ana-Babaların Çocuklarıyla İlişkileri Ve Bu Konudaki Beklentiler: Kuşaklararası Bir Değerlendirme.

Saraceno, C(ed.). (2008). Families, Ageing and Social Policy: Intergenerational Solidarity in European Welfare States. Cheltenham: Edward Elgar.

Schans, J. M. D., & Komter, A. E. (2010) Ethic differences in intergenerational solidarity in the Netherlands. *Journal of Aging Studies, 24* (3), 194-203.

Scharf, T. (2001). Ageing and intergenerational relationships in rural Germany. *Ageing and Society, 21*, 547-566.

Schröder-Butterfill, E. (2004). Inter-generational Family Support Provided by Older People in Indonesia. *Ageing and Society 24*(4), 1-34.

Silverstein, M. & Bengtson, V. L. (1997). Intergenerational solidarity and the structure of adult child-parent relationships in American families. *American Journal of Sociology, 193*(2), 429-460.

Straus, M. A. (1964). "Measuring families." Chapter 10 in Harold T. Christenson (ed.), Handbook of Marriage and the Family. Chicago: Rand McNally.

Strauss, A. & Corbin, J. (2015). Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory, 4th Edition. SAGE Publications: California, USA.

Şenyürekli, A.R. and Detzner, D.F. (2008) Intergenerational Relationships in a Transnational Context: The Case of Turkish Families. Family Relations, 57(4), 457–467.

Tamer, M.G. (2014). Kuşaklararası Dayanışma ve İşbirliği Çerçevesinde Gençlerin Yaşlı ve Yaşlılık ALgısının Değerlendirilmesi. *Toplum Bilimleri Dergisi, 8* (15), 7-28.

TAYA (2006). Türkiye Aile Yapısı Araştırması. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Türkiye İstatistik kurumu Matbaası, Ankara.

TAYA (2011). Türkiye Aile Yapısı Araştırması. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.

Teo, P., Graham, E., Yeoh, B.S.A. &, Levy S. (2003) Values, change and inter-generational ties between two generations of women in Singapore. *Aging & Society, 23*, 327–347.

The European Housing Forum. (2012). Actıve Ageing and Intergenerational Solidarity: The role of housing. European Housing Forum.

Tufan, İ.,& Yazıcı,S. (2009) "Yaşlılıkta Kuşaklararası İlişkiler", Toplum ve Sosyal Hizmet, 20 (1) 47-52.

Vandervan, K. (2011). The Road to Intergenerational Theory is Under Construction: A Continuing Story. *Journal of Intergenerational Relationships, 9* (1), 22-36.

Yener ,A.(1980). Ankara,İstanbul ve İzmir'de Yaş Haddi Nedeniyle 1978-80 Yıllarında

Emekliye Ayrılan Memurların Yaşamlarını Etkileyen Sosyal ve Ekonomik Faktörler. H.Ü Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi,Ankara.

Walker, A. (Ed.) (1996). The new generational contract: Intergenerational relations, old age, and welfare. London: UCL Press.

WHO. (2014). *Active ageing: A policy framework.* Retrieved June 1st, 2016, from http://www.who.int/hpr/NPH/docs/hp_glossary_en.pdf.

Willis, J.W. (2007). Foundations of qualitative research: Interpretive and critical approaches. Thousand Oaks, CA: Sage.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (1999). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara, sf. 19.

Zaidi, A., Gasior,K. & Sidorenko,A. (2010). Intergenerational Solidarity: Policy Challenges and Societal Responses. Conference on "Active and healthy ageing", Logrono (La Rioja), Spain, 29-30 April 2010.

EKLER

Ek-1

YAŞLI BİREY NİTEL ÇALIŞMA-KONU KILAVUZU

Ad/Soyad:

Yaşam yeri: Kır/Kent

Yaş:

Cinsiyet:

Öğrenim Durumu:
□ Okuma yazma yok (hiç okula gitmemiş)
□ Okuma yazma var (hiç okula gitmemiş)
□ İlkokul
□ Ortaokul
□ Lise
□ Üniversite
□ Master
□ Doktora

Çalışma durumu:
□ Çalışmıyor (İşsiz)
□ Çalışmıyor (Emekli)
□ Yarı zamanlı çalışıyor
□ Tam zamanlı çalışıyor
□ Emekli çalışıyor

Meslek:
□Mavi yaka
□Beyaz yaka

Aylık gelir durumu:
□Asgari ücretten az
□ 1000-1500
□ 1500-2000
□ 2000-2500
□ 2500-3000
□ 3000-5000
□ 5000'den fazla

Medeni durumu:
□ Bekar
□ Evli
□ Boşanmış
□ Dul
□ Partneri var

Çocuk Sayısı:

Torun Sayısı:

Hane halkı birey sayısı:

Yaşayan ebeveynler ve yaşları: (anne, baba, üvey anne, üvey baba, kayınvalide, kayın baba)

1.İşlevsel dayanışma

1.1- Günlük aktivitelerde yardım

Çocuklarınıza yemek yapma, temizlik, alış-veriş, faturaları ödeme, ulaşım gibi günlük konularda yardım ediyor musunuz? Ayrıntılı olarak açıklayınız.

Yardım ediyorsanız hangi sıklıkta bu yardım(lar)ı sağlıyorsunuz?

Bu yardım(lar)ı verme sebebiniz nedir?

Bu yardım(lar)ı sağlamak çocuklarınızla olan ilişkinizi nasıl etkiliyor ?

Çocuklarınız size bu tür pratik yardımlar (yemek yapma, temizlik, alış-veriş, faturaları ödeme, ulaşım gibi) sağlıyor mu?

Çocuklarınız size bu tür yardım(lar) sağlıyorlarsa hangi sıklıkta bu yardım(lar)ı sağlıyorlar?

Bu yardım(lar)ı verme sebepleri ne olabilir?

Onların bu yardım(lar)ı sağlamaları çocuklarınızla olan ilişkinizi nasıl etkiliyor?

Torunlarınız size yemek yapma, temizlik, alış-veriş, faturaları ödeme, ulaşım gibi günlük konularda yardım ediyor musunuz

1.2-Maddi destek

Çocuklarınıza maddi yardımda bulunuyor musunuz? Bulunuyorsanız hangi sıklıkta ve ne kadar bulunuyorsunuz? Yardımda bulunmanızın sebebi nedir?

Çocuklarınıza eşya, yiyecek, içecek, giysi gibi şeyler alıyor musunuz? Alıyorsanız hangi sıklıkta ve hangi miktarlarda alıyorsunuz? Alma sebebiniz nedir?

Çocuklarınıza hediye alıyor musunuz? Alıyorsanız hangi sıklıkta ve hangi miktarlarda alıyorsunuz? Alma sebebiniz nedir?

Onlara maddi ya da ayni yardımda bulunmanız çocuklarınızla olan ilişkinizi nasıl etkiliyor?

(Varsa)Torunlarınıza maddi yardımda bulunuyor musunuz?

Çocuklarınız size maddi yardımda bulunuyor mu? Bulunuyorlarsa hangi sıklıkta ve ne kadar bulunuyorlar? Yardımda bulunmalarının sebebi nedir?

Çocuklarınız size eşya, yiyecek, içecek, giysi gibi şeyler alıyor mu? Alıyorlarsa hangi sıklıkta ve hangi miktarlarda alıyorlar? Alma sebepleri nedir?

Çocuklarınız size hediye alıyor mu? Alıyorlarsa hangi sıklıkta ve hangi miktarlarda alıyorlar? Alma sebepleri nedir?

Size maddi ya da ayni yardımda bulunmaları çocuklarınızla olan ilişkinizi nasıl etkiliyor?

1.3. Uzun süreli bakım

(Varsa) Torunlarınıza bakıyor musunuz ya da hiç baktınız mı? Neden?

2-Yapısal Dayanışma

Çocuklarınız nerede yaşıyor?

Çocuklarınızın daha yakında yaşamalarını ister miydiniz?

Çocuklarınızın uzaklığı/yakınlığı ilişkinizi nasıl etkiliyor? Yakında olsalar hangi problemlerin çözümü kolaylaşırdı?

3-İlişkisel Dayanışma

Çocuklarınızla hangi sıklıkla yüzyüze görüşüyorsunuz? Daha çok siz mi çocuklarınızı yoksa onlar mı sizi ziyaret ediyor? Sizi en çok ziyaret eden çocuğunuz hangisi?

Çocuklarınızla ne sıklıkta telefon, internet gibi yollarla konuşuyorsunuz?

Bir araya geldiğinizde çocuklarınızla birlikte ne gibi aktiviteler yapıyorsunuz?

Bayramları, yeni yıl gibi özel günleri çocuklarınız ile birlikte geçiriyor musunuz?

(Varsa) Torunlarınızla ne sıklıkla görüşüyorsunuz?

4-Normatif Dayanışma

Sizce yaşlı ebeveynler yetişkin çocuklarını maddi olarak desteklemeli midir? Neden?

Siz çocuklarınıza karşı maddi sorumluluk hissediyor musunuz?

Sizce yetişkin çocuklar yaşlı ebeveynlerini maddi olarak desteklemeli midir? Neden?

Sizce yaşlı ebeveynler yetişkin çocuklarına günlük ev işlerinde yardımcı olmalı mıdır? Neden?

Siz çocuklarınıza karşı günlük ev işleri konusunda yardım etme sorumluluğu hissediyor musunuz?

Sizce yetişkin çocuklar yaşlı ebeveynlerine günlük ev işlerinde yardımcı olmalı mıdır? Neden?

Sizce yaşlı ebeveynler uzun süreli bakıma ihtiyaç duyduklarında yetişkin çocukları onlara bakmalı mıdır ? Neden?

Sizce devletin vatandaşları için bakım zorunluluğu var mıdır?Devletten bakım konusunda beklentileriniz nelerdir?

5-Uzlaşımsal Dayanışma

Sizce aile sorumlulukları konusunda çocuklarınız sizinle aynı görüşte mi?

6- Duygusal Dayanışma

Çocuklarınızla iyi geçinir misiniz? Neden?

Çocuklarınızla sorun yaşar mısınız? Evet ise ne gibi sorunlar? Neden?

Çocuklarınıza karşı ne hissediyorsunuz?

Çocuklarınızın sizi ihmal ettiğini düşünüyor musunuz?

7-Kurumsal bakım

Siz bağımlı/bakıma muhtaç hale gelir iseniz kim(ler) tarafından bakılmayı tercih edersiniz? Bakımevi veya huzurevine gitmek ister misiniz? Neden?

Devletin verdiği bakım hizmetlerinden haberdar mısınız? Evet ise ne gibi hizmetler verdiğini sıralayabilir misiniz?

EK -2

YETİŞKİN ÇOCUK NİTEL ÇALIŞMA-KONU KILAVUZU

Ad/Soyad:

Yaşam Yeri: Kır/Kent

Yaş:

Cinsiyet:

Öğrenim durumu:
Okuma yazma yok (hiç okula gitmemiş)
Okuma yazma var (hiç okula gitmemiş)
İlkokul
Ortaokul
Lise
Üniversite
Master
Doktora

Çalışma durumu:
Çalışmıyor (İşsiz)
Çalışmıyor (Emekli)
Yarı zamanlı çalışıyor
Tam zamanlı çalışıyor
Emekli çalışıyor

Meslek:
Mavi yaka
Beyaz yaka

Aylık gelir durumu:
□ Asgari ücretten az
□ 1000-1500
□ 1500-2000
□ 2000-2500
□ 2500-3000
□ 3000-5000
□ 5000'den fazla

Medeni durumu:
Bekar
Evli
Boşanmış
Dul
Partneri var

Çocuk Sayısı:

Hane halkı birey sayısı:

Yaşayan ebeveynler ve yaşları: (anne, baba, üvey anne, üvey baba, kayınvalide, kayın baba)

1.İşlevsel dayanışma

1.2- Günlük aktivitelerde yardım

Ebeveynlerinize yemek yapma, temizlik, alış-veriş, faturaları ödeme, ulaşım gibi günlük konularda yardım ediyor musunuz? Ayrıntılı olarak açıklayınız.

Yardım ediyorsanız hangi sıklıkta bu yardım(lar)ı sağlıyorsunuz?

Bu yardım(lar)ı verme sebebiniz nedir?

Bu yardım(lar)ı sağlamak ebeveynlerinizle olan ilişkinizi nasıl etkiliyor?

Ebeveynleriniz size bu tür pratik yardımlar (yemek yapma, temizlik, alış-veriş, faturaları ödeme, ulaşım gibi) sağlıyor mu?

Ebeveynleriniz size bu tür yardım(lar) sağlıyorlarsa hangi sıklıkta bu yardım(lar)ı sağlıyorlar?

Bu yardım(lar)ı verme sebepleri ne olabilir?

Onların bu yardım(lar)ı sağlamaları ebeveynlerinizle olan ilişkinizi nasıl etkiliyor?

1.2-Maddi destek

Ebeveynlerinize maddi yardımda bulunuyor musunuz? Bulunuyorsanız hangi sıklıkta ve ne kadar bulunuyorsunuz? Yardımda bulunmanızın sebebi nedir?

Ebeveynlerinize eşya, yiyecek, içecek, giysi gibi şeyler alıyor musunuz? Alıyorsanız hangi sıklıkta ve hangi miktarlarda alıyorsunuz? Alma sebebiniz nedir?

Ebeveynlerinize hediye alıyor musunuz? Alıyorsanız hangi sıklıkta ve hangi miktarlarda alıyorsunuz? Alma sebebiniz nedir?

Onlara maddi ya da ayni yardımda bulunmanız ebeveynlerinizle olan ilişkinizi nasıl etkiliyor?

Ebeveynleriniz size maddi yardımda bulunuyor mu? Bulunuyorlarsa hangi sıklıkta ve ne kadar bulunuyorlar? Yardımda bulunmalarının sebebi nedir?

Ebeveynleriniz size eşya, yiyecek, içecek, giysi gibi şeyler alıyor mu? Alıyorlarsa hangi sıklıkta ve hangi miktarlarda alıyorlar? Alma sebepleri nedir?

Ebeveynleriniz size hediye alıyor mu? Alıyorlarsa hangi sıklıkta ve hangi miktarlarda alıyorlar? Alma sebepleri nedir?

Size maddi ya da ayni yardımda bulunmaları ebeveynlerinizle olan ilişkinizi nasıl etkiliyor?

1.3-Uzun süreli bakım

Herhangi bir ebeveyninize uzun süreli bakmak zorunda kaldınız mı? Evet ise ebeveyninizin rahatsızlığı neydi? Ne kadar bakmak zorunda kaldınız?

Bakım sorumluluğunu neden siz üstlendiniz?

Bu durum ebeveyninizle olan ilişkinizi nasıl etkiledi?

2.Yapısal Dayanışma:

Ebeynleriniz nerede yaşıyor?

Ebeveynleriniz uzakta yaşıyorsa daha yakında yaşamalarını ister miydiniz?

Ebeveynlerinizin uzaklığı/yakınlığı ilişkinizi nasıl etkiliyor?

Ebeveynlerinizin sağlık durumu nasıl?

3.İlişkisel Dayanışma

Ebeveynlerinizle hangi sıklıkla yüzyüze görüşüyorsunuz? Daha çok siz mi yoksa ebeveynleriniz mi sizi ziyaret ediyor?

Ebeveynlerinizle ne sıklıkta telefon, internet gibi yollarla konuşuyorsunuz?

Bir araya geldiğinizde ebeveynlerinizle birlikte ne gibi aktiviteler yapıyorsunuz?

Bayramları, yeni yıl gibi özel günleri ebeveynleriniz ile birlikte geçiriyor musunuz?

4.Normatif Dayanışma

Sizce yaşlı ebeveynler yetişkin çocuklarını maddi olarak desteklemeli midir? Neden?

Sizce yetişkin çocuklar yaşlı ebeveynlerini maddi olarak desteklemeli midir? Neden?

Ebeveynlerinize karşı maddi sorumluluk hissediyor musunuz?

Sizce yaşlı ebeveynler yetişkin çocuklarına günlük ev işlerinde yardımcı olmalı mıdır? Neden?

Sizce yetişkin çocuklar yaşlı ebeveynlerine günlük ev işlerinde yardımcı olmalı mıdır? Neden?

Ebeveynlerinize karşı günlük ev işleri konusunda yardım etme sorumluluğu hissediyor musunuz?

Sizce yaşlı ebeveynler uzun süreli bakıma ihtiyaç duyduklarında yetişkin çocukları onlara bakmalı mıdır? Neden?

Ebeveynlerinize karşı uzun süreli bakım sorumluluğu hissediyor musunuz?

Sizce devletin vatandaşları için bakım zorunluluğu var mıdır? Devletten yaşlı bakımı konusunda beklentileriniz nelerdir?

5-Uzlaşımsal Dayanışma

Sizce aile sorumlulukları konusunda ebeveynleriniz sizinle aynı görüşte mi?

6- Duygusal Dayanışma

Ebeveynlerinizle iyi geçinir misiniz? Neden?

Ebeynlerinizle sorun yaşar mısınız? Evet ise ne gibi sorunlar? Neden?

Ebeveynlerinize karşı ne hissediyorsunuz?

Ebeveynlerinizi ihmal ettiğinizi düşünüyor musunuz?

7-Kurumsal bakım

Ebeveynleriniz yaşlanıp bağımlı hale gelirler ise onlara sizce kim bakar? Onları bakımevi veya huzurevine göndermek ister misiniz? Neden?

Siz yaşlanıp bağımlı/bakıma muhtaç hale gelir iseniz kim(ler) tarafından bakılmayı tercih edersiniz? Bakımevi veya huzurevine gitmek ister misiniz? Neden?

Devletin verdiği bakım hizmetlerinden haberdar mısınız? Evet ise ne gibi hizmetler verdiğini sıralayabilir misiniz?

Evde bakımda nasıl bir desteğe ihtiyaç duyuyorsunuz/duyarsınız?

EK- 3

TÜRKİYE'DE KUŞAKLARARASI DAYANIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ PROJESİ

YETİŞKİN ÇOCUKLAR BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sizi **TÜBİTAK** tarafından desteklenen **"Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi"** başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz. Bu bilimsel araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama ya da katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen formlardaki soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen bilimsel araştırma amacı ile gizlilik esasına dayalı olarak kullanılacaktır.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

1.Araştırmanın amacı: Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın değerlendirilmesidir.
2.Araştırmanın içeriği: Türkiye'de yetişkin çocuğu olan 65+ yaşlı bireyler ile 65+ yaşta ebeveyne sahip yetişkinler ile görüşülecektir.
3.Araştırmaya katılması beklenen katılımcı/gönüllü sayısı:4 bin kişidir.
4.Araştırmanın yapılacağı yer(ler): TÜİK'e göre NUTS 12 bölgedir.

Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.
Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Adı Soyadı:.....
İmzası:……..

EK 4

TÜRKİYE'DE KUŞAKLARARASI DAYANIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ PROJESİ

(YETİŞKİN ÇOCUKLAR ANKET FORMU)

1- İl

KOD	İL	KOD	İL	KOD	İL	KOD	İL
1	İstanbul	4	Kocaeli	7	Kayseri	10	Erzurum
2	Balıkesir	5	Adana	8	Samsun	11	Malatya
3	İzmir	6	Ankara	9	Trabzon	12	Diyarbakır

2- İlçe/Mahalle/Köy

İlçe	Mahalle	Köy
…	…	…

3- Kır/Kent

Kır	Kent
1	2

BÖLÜM 1: SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER

4.Yaş (Bitirilen) : _____
(ANKETÖR DİKKAT: 20 ile 54 YAŞ ARASI İSE ANKETE DEVAM ET)

5. 65 ve üzerinde anne ve babanız var mı?
(1) Evet, var (2) Hayır, yok
(ANKETÖR DİKKAT: Cevap "Evet" İSE ANKETE DEVAM ET)

6. Cinsiyet:
(1) Kadın (2) Erkek

7. Anadiliniz:
(1) Türkçe (2) Kürtçe (3) Zazaca (4) Lazca (5) Diğer (Belirtin) …….

8. Medeni durumunuz
(1) Hiç evlenmemiş
(2) Evli
(3) Boşanmış
(4) Ayrı yaşıyor
(5) Eşini kaybetmiş
(6) Nikahsız ya da dini nikahla birlikte yaşıyor

9. Çalışma durumunuz
(1) Çalışmıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşmıyor/ev kadını
(2) Emekli
(3) Tam zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor
(4) Yarı zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor
(5) Emekli aynı zamanda çalışıyor

10. Meslek
(1) Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler (CEO, genel müdür, daire başkanı vb.)
(2) Profesyonel meslek mensupları (mühendis, avukat, doktor, vb.)
(3) Yardımcı profesyonel meslek mensupları (sosyal hizmet uzmanı, hemşire, polis, vb.)
(4) Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar (sekreter, memur, vb.)
(5) Hizmet ve satış elemanları (satış temsilcileri, mümessiller, vs.)
(6) Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları (çiftçi, vb.)
(7) Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (ressam, müzisyen, zanaatkâr, vb.)
(8) Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları (torna, tasfiye, vb.)
(9) Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar (inşaat ve temizlik işçileri, vb.)

11. Öğrenim durumunuz
(1) Okur-yazar değil
(2) Okur-yazar ama okula gitmemiş
(3) İlkokul
(4) Ortaokul
(5) Lise
(6) Ön Lisans
(7) Lisans (Üniversite)
(8) Yüksek Lisans/Doktora

12. Gelir durumunuz (aylık hane geliri):…….

13. Ekonomik durumunuzu değerlendirir misiniz?
(1) İhtiyaçlarımı karşılamakta çok güçlük çekiyorum
(2) İhtiyaçlarımı karşılamakta güçlük çekiyorum
(3) Satın alma yaparken dikkatli olmalıyım
(4) Ekonomik durumum rahat
(5) Ekonomik durumum çok rahat

14. Aşağıdakilerden hangisi gelirinizi oluşturan öğelerdir?
(BİRDEN ÇOK SEÇENEK İŞARETLENEBİLİR)
(1) Emekli aylığı (SGK)
(2) Bireysel emeklilik (özel sigorta)
(3) Kendi birikimlerim/fon
(4) Gayrimenkul gelirleri (kira/dükkân/ arsa)
(5) Devlet yardımları (yaşlı aylığı, bakım parası, Sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonu, vb.)
(6) Çocuklarım
(7) Diğer (Belirtiniz) _____

15. Kiminle birlikte yaşıyorsunuz?
(1) Tek başına
(2) Eşimle
(3) Eşim ve bekar çocuklarımla
(4) Sadece ben bekar olan çocuklarımla
(5) Diğer akrabalarımla
(6) Eşimle birlikte evli olan çocuklarımın yanında
(7) Sadece ben evli olan çocuklarımın yanında
(8) Ebeveynlerimle birlikte
(9) Diğer (Belirtiniz)

16. Evinizde sizinle birlikte toplam kaç kişi yaşamaktadır? _____ kişi.

17. Kaç çocuğunuz var?

(1) Çocuğum yok
(2) 2 çocuk
(3) 3 çocuk
(4) 4 çocuk
(5) 5 çocuk
(6) 6 ve daha fazla

18. Aile tipi

(1) Tek kişilik aile
(2) Çocuksuz çekirdek aile
(3) Çocuklu çekirdek aile
(4) Geniş aile (3 kuşak)
(5) Tek ebeveynli çocuklu aile

1.2. EŞE AİT SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER

(EŞİ OLANLAR İÇİN BU BÖLÜM DOLDURULACAKTIR)

19. Eşiniz varsa, kaç yaşında? (1) Evet, var …… yaşında (bitirilen) (2) Hayır, yok (SORU 27'YE ATLA)

20. Eşinizin çalışma durumu

(1) Çalışmıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşmıyor/ev kadını
(2) Emekli
(3) Tam zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor
(4) Yarı zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor
(5) Emekli, aynı zamanda çalışıyor

21. Eşinizin mesleği

(1) Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler (CEO, genel müdür, daire başkanı vb.)
(2) Profesyonel meslek mensupları (mühendis, avukat, doktor, vb.)
(3) Yardımcı profesyonel meslek mensupları (sosyal hizmet uzmanı, hemşire, polis vb.)
(4) Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar (sekreter, memur, vb.)
(5) Hizmet ve satış elemanları (satış temsilcileri, mümessiller, vs.)
(6) Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları (çiftçi, vb.)
(7) Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (ressam, müzisyen, zanaatkâr, vb.)
(8) Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları (torna, tasfiye, vb.)
(9) Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar (inşaat ve temizlik işçileri, vb.)

22. Eşinizin öğrenim durumu

(1) Okur-yazar değil
(2) Okur-yazar ama okula gitmemiş
(3) İlkokul
(4) Ortaokul
(5) Lise
(6) Ön Lisans
(7) Lisans (Üniversite)
(8) Yüksek Lisans/Doktora

BÖLÜM 2: YAŞAM MEMNUNİYETİ

Yaşam Memnuniyeti	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
23. Yaşamımdaki birçok şey ideallerime yakındır	1	2	3	4	5
24. Yaşam koşullarım mükemmeldir	1	2	3	4	5
25. Yaşamımdan memnunum	1	2	3	4	5
26. Yaşamımda istediğim birçok önemli şeyi yapmaktan uzağım (-)	1	2	3	4	5
27. Yeniden bu hayatı yaşasaydım, hiçbir şeyi değiştirmezdim	1	2	3	4	5

28. Son altı ayı düşünerek genel olarak yaşam kalitenizi değerlendirir misiniz?
(1) Çok kötü (3) Ne kötü, ne iyi (5) Çok iyi
(2) Kötü (4) İyi

29. Kendinizi yalnız hisseder misiniz?
(1) Her zaman (3) Bazen (5) Asla
(2) Sıklıkla (4) Nadiren

BÖLÜM 3: YAŞLILIK DÖNEMİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELER

Yaşlılık Dönemine İlişkin Düşünceler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
30. Eşime bakarım	1	2	3	4	5
31. Eşim bana bakar	1	2	3	4	5
32. Çocuklarım bana bakar	1	2	3	4	5
33. Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir	1	2	3	4	5
34. Huzurlu ve mutlu olurum	1	2	3	4	5
35. Uğraşlarım olur	1	2	3	4	5
36. Çalışmam (-)	1	2	3	4	5
37. Sağlığım iyi olur	1	2	3	4	5
38. Hastalık ve ağrılarım yüzünden yapmak istediğim şeyleri yapamam (-)	1	2	3	4	5
39. Zevk aldığım şeylerden eskisi kadar keyif alamam (-)	1	2	3	4	5
40. Yaşlılık ölüme hazırlıktır (-)	1	2	3	4	5
41. Yardıma muhtaç durumda olurum (-)	1	2	3	4	5
42. Yalnız olurum (-)	1	2	3	4	5

BÖLÜM 4: KUŞAKLARARASI DAYANIŞMA BOYUTLARI
4.1.YAPISAL DAYANIŞMA

43. En sık hangi ebeveyniniz ile görüşüyorsunuz?

(1) Anne
(2) Baba
(3) Kayınvalide
(4) Kayınpeder
(5) Anne ve baba birlikte
(6) Kayınvalide ve kayınpeder birlikte
(7) Hiç biriyle görüşmüyorum

44. En sık görüştüğünüz ebeveyniniz nerede yaşıyor?

(1) Yurt dışında
(2) Farklı şehirde
(3) Aynı şehirde
(4) Aynı mahallede
(5) Aynı apartmanda
(6) Aynı evde

45. Son 6 ayı düşündüğünüzde sağlık durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

(1) Çok kötü
(2) Kötü
(3) Ne iyi/ne kötü
(4) iyi
(5) Çok iyi

Ebeveynlerin hayatta olma durumu

Ebeveynleriniz	**Hayatta**	**Vefat etmiş**	**Yok**
46. Anne	(1)	(2)	-
47. Baba	(1)	(2)	-
48. Kayınvalide	(1)	(2)	(3)
49. Kayınpeder	(1)	(2)	(3)

Ebeveynlerinizin bakıma ihtiyacı var mı?

Ebeveynleriniz	Var	Yok
50. Anne	(1)	(2)
51. Baba	(1)	(2)
52. Kayınvalide	(1)	(2)
53. Kayınpeder	(1)	(2)

54.Yaşlı ebeveynlerinizin bakıma muhtaçlık durumunu (VARSA) değerlendirir misiniz?

(1) Bakıma çok ihtiyacı var, işlerini yaparken ve yaşamını yönetirken her zaman yardıma ihtiyaç duyuyor
(2) Bakıma ihtiyacı var, işlerini yaparken ve yaşamını yönetirken sıklıkla yardıma ihtiyaç duyuyor
(3) Bakıma ihtiyacı kısmen yok, işlerini yaparken ve yaşamını yönetirken kısmen yardıma ihtiyaç duyuyor
(4) Bakıma ihtiyacı hiç yok, tüm işlerini yapıyor ve yaşamını kendisi yönetebiliyor

55. Ebeveynlerinizin bakımı ve tüm ihtiyaçları ile ne sıklıkta ilgilenirsiniz?

(1) Hiç ilgilenmem
(2) Çok az sıklıkta
(3) 6 ayda bir kez
(4) Ayda bir kez
(5) On beş günde bir kez
(6) Haftada bir kez
(7) Haftada 2-3 kez
(8) Her gün

4.2.DUYGUSAL DAYANIŞMA

Aile İlişkileri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
56. Ebeveynim beni anlar	1	2	3	4	5
57. Ebeveynim bana güvenir	1	2	3	4	5
58. Ebeveynim bana karşı adil davranır	1	2	3	4	5
59. Ebeveynim bana karşı saygılıdır	1	2	3	4	5
60. Ebeveynimin benimle yakın bir ilişkisi vardır	1	2	3	4	5
61. Ebeveynim beni anlar	1	2	3	4	5
62. Ebeveynime güvenirim	1	2	3	4	5
63. Ebeveynime karşı adil davranırım	1	2	3	4	5
64. Ebeveynime saygı duyarım	1	2	3	4	5
65. Ebeveynimle yakın bir ilişkim vardır	1	2	3	4	5

4.3.NORMATİF DAYANIŞMA

66. Yaşlı bireyler kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde sizce öncelikli sorumluluk kime aittir?

(1) Kişinin kendisi (2) Aile (3) Devlet

67. Yaşlı anne-babalar kendilerine bakmayacak duruma geldiklerinde onlara kim bakmalıdır?

(1) Eşleri
(2) Kızları
(3) Oğulları
(4) Gelinleri
(5) Evde bakıcı
(6) Huzurevi/Bakımevi

68. Kendinize bakamayacak duruma geldiğinizde size kimin bakmasını istersiniz?

(1) Eşim
(2) Kızım
(3) Oğlum
(4) Gelinim
(5) Evde bakıcı
(6) Huzurevi/Bakımevi

69. Eğer yaşlı ebeveynlerinize (anne-baba)bakım verdiyseniz ya da bakım vermek zorunda kalırsanız bakım verme sebebiniz ne olabilir? (Birden çok cevap verilebilir)

(1) Annem/babam olduğu için
(2) O(nlar) bana bakıp büyüttükleri için
(3) Onları sevdiğim için
(4) Onları saydığım için
(5) Dinimiz böyle emrettiği için
(6) Vicdanım olduğu için
(7) Bırakacakları mirası hak edebilmek için

70. Eğer ihtiyaç durumunda yaşlı ebeveynlerinize bakım vermediyseniz ya da vermeyi düşünmezseniz bakmama sebebiniz ne olabilir? (Birden çok cevap verilebilir)

(1) Çalışıyordum/Vaktim yoktu
(2) Maddi olanaklarım yoktu
(3) İlişkimiz iyi değildi/ kötüydü
(4) Sorumlu hissetmedim
(5)Diğer (Belirtin)

Yaşlı bakımı ve yaşlı ebeveynlerin ihtiyaçlarının karşılanması için diğer aile üyelerinden beklentileriniz nelerdir?

Açıklama: Aşağıdaki cümlelerin önem ve öncelik sırasına göre 1-10 arasında puan verir misiniz? Yüksek puan konunun önemli ve öncelikli, düşük puan önemsiz ve önceliksiz olduğunu ifade etmektedir.

Aileden Beklentiler	PUAN 1-10
71. Yaşlı ebeveynlerin bakımında tüm çocuklar eşit sorumluluk almalıdır	
72. Yaşlı ebeveynlerin kendine ait evi olmalıdır ve çocukları ziyaret ederek tüm ihtiyaçları ile ilgilenmelidir	
73. Yaşlı ebeveynler sırası ile tüm çocuklarında eşit sürelerde kalmalıdır	
74. Yaşlı ebeveynler evli olan oğulları ve gelinleri ile birlikte oturmalıdır	
75. Yaşlı ebeveynler evli olan kızları ve damatları ile oturmalıdır	
76. Aile karar vererek yaşlı ebeveynleri huzurevine yerleştirmelidir	
77. Yaşlı ebeveynlere kendi evlerinde bakıcı bakmalıdır, gerektiğinde çocukları ilgilenmelidir	

Yaşlı bakımında <u>devletten</u> beklentileriniz nelerdir?

Devletten Beklentiler	PUAN 1-10
78. Devlet ailelere ekonomik destek sağlamalıdır	
79. Devlet ailelere evde bakım desteği vermelidir	
80. Yaşlıya bakan kişilere psiko-sosyal destek vermelidir	
81. Huzurevlerinin sayısını artırmalıdır	
82. Yaşlıların gündüz gidebileceği mekanlar oluşturmalıdır	
83. Evde bakıcı sağlamalıdır	
84. Alzheimer-demans gibi hastalıkları olanlar için ayrıca bakım merkezleri açmalıdır	

Normatif Dayanışma	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
85. Yetişkin çocuklar Anne-babalarına maddi destek sağlamalıdır	1	2	3	4	5
86. Yetişkin çocuklar Anne-babalarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardımcı olmalıdır	1	2	3	4	5
87. Yetişkin çocuklar Anne-babalarına yaşlandıklarında bakmalıdır.	1	2	3	4	5
88. Anne-babalar çocuklarının ihtiyacı olduğunda onlara maddi yardım sağlamalıdır	1	2	3	4	5
89. Anne-babalar **ç**ocuklar ihtiyaç duyduklarında ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardım sağlamalıdır	1	2	3	4	5
90. Anne-babalar çocuklarının engellilik, hastalık gibi nedenlerle bakıma ihtiyacı olduğunda bakmalıdır	1	2	3	4	5
91. Dini bayramlarda büyükler ile çocukların bir araya gelmesi önemlidir	1	2	3	4	5
92. Doğum günleri ve özel günlerde büyükler ile çocukların bir araya gelmesi önemlidir.	1	2	3	4	5
93. Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın geleceğinden kaygı duymuyorum.	1	2	3	4	5
94. Huzurevleri Türk kültürüne ve aile yapısına uygun değildir	1	2	3	4	5
95. Huzurevleri kimsesiz ve muhtaç yaşlıların gittiği bir yerdir	1	2	3	4	5
96. Devlet yaşlıların bakımından sorumlu olmalıdır	1	2	3	4	5
97. Evde bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.	1	2	3	4	5

4.4.UZLAŞIMSAL DAYANIŞMA

Uzlaşımsal Dayanışma	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
98. Yetişkin çocukların yaşlı anne-babalarına maddi destek sağlaması konusunda ebeveynlerim benimle aynı fikirdedir.	1	2	3	4	5
99. Yetişkin çocukların yaşlı anne-babalarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardımcı olması konusunda ebeveynlerim benimle aynı fikirdedir.	1	2	3	4	5
100. Yetişkin çocukların ihtiyaç olduğunda yaşlı anne-babalarına bakması konusunda ebeveynlerim benimle aynı fikirdedir.	1	2	3	4	5
101.İhtiyaç duyduklarında yaşlı anne-babaların çocuklarına maddi destek sağlaması konusunda çocuğum ebeveynlerim aynı fikirdedir.	1	2	3	4	5
102.İhtiyaç duyduklarında yaşlı anne-babaların çocuklarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardım sağlaması konusunda ebeveynlerim benimle aynı fikirdedir.	1	2	3	4	5
103. Hastalık gibi durumlarda yaşlı anne-babaların çocuklarına bakım yardımı sağlaması konusunda ebeveynlerim benimle aynı fikirdedir.	1	2	3	4	5

4.5.İŞLEVSEL DAYANIŞMA

İşlevsel Dayanışma	Her gün	Haftada birkaç kez	Haftada bir kez	İki haftada bir	Ayda bir	Ayda birden az	Hiç
104. Son 6 ay içinde ebeveyninize hangi sıklıkla maddi yardımda bulundunuz?	1	2	3	4	5	6	7
105. Son 6 ay içinde ebeveyninize hangi sıklıkla ev işleri, ulaşım gibi konularda yardımda bulundunuz?	1	2	3	4	5	6	7
106. Son 6 ay içinde ebeveyninize hangi sıklıkla bakım sağladınız?	1	2	3	4	5	6	7
107. Son 6 ay içinde ebeveyniniz hangi sıklıkla size maddi yardımda bulundu?	1	2	3	4	5	6	7
108. Son 6 ay içinde ebeveyniniz size hangi sıklıkla ev işleri, ulaşım gibi konularda yardımda bulundu?	1	2	3	4	5	6	7
109. Son 6 ay içinde ebeveyniniz size hangi sıklıkla bakım yardımında bulundu?	1	2	3	4	5	6	7
110. Ebeveyninize hangi sıklıkta hediye alırsınız?	1	2	3	4	5	6	7

111. Çocuklarınızı büyütürken ebeveynlerinizden çocuk bakımı konusunda ne sıklıkla yardım aldınız?
(0) Çocuğum yok
(1) Hiç
(2) 3-6 ayda bir
(3) Ayda bir
(4) On beş günde bir
(5) Haftada bir-iki gün
(6) Her gün

4.6.İLİŞKİSEL DAYANIŞMA

Son 6 Ayda Ebeveynleriniz İle Ne Şekilde Ve Ne Sıklıkta Görüştünüz?

	Hiç görüşmedim	Yılda birkaç kez	Ayda bir	Ayda birkaç kez	Haftada bir	Haftada birkaç kez	Her gün
112. Yüzyüze	1	2	3	4	5	6	7
113. Telefon	1	2	3	4	5	6	7
114. Mektup	1	2	3	4	5	6	7
115. İnternet	1	2	3	4	5	6	7
116. Diğer…	1	2	3	4	5	6	7

İLİŞKİSEL DAYANIŞMA	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
117. Dini bayramlarda ebeveynlerinizi ziyaret eder misiniz?	1	2	3	4
118. Doğum günü ve özel günlerde (yıldönümü, yılbaşı vs.) ebeveynlerinizi ziyaret eder misiniz?	1	2	3	4
119. Ebeveynlerinizle birlikte aktivite (alış-veriş, pikniğe gitme, tatile gitme, komşu ve akraba gezmesi) yapar mısınız?	1	2	3	4
120. Çocuklarınıza yaşlı ebeveynlerin aile içindeki öneminden, saygı ve sevgiye dayalı bir ilişki kurulması gerektiğinden bahseder misiniz?	1	2	3	4

Modern Toplumda Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Döneminde Kuşaklararası Dayanışmayı Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
121. Çekirdek aile modeli hem yetişkin çocukların hem de yaşlıların işlerini yürütmelerini zorlaştırmaktadır	1	2	3	4	5
122. Yetişkin çocuklar ve torunlar ile yaşlılar arasındaki bağlar gün geçtikçe azalmaktadır	1	2	3	4	5
123. Yetişkin çocukların günümüz koşullarında yaşlı ebeveynlerine bakması güçleşmektedir	1	2	3	4	5
124. Özellikle torunlar ve yaşlı büyükler arasında önemli bir iletişim kopukluğu yaşanmaktadır	1	2	3	4	5
125. Yetişkin çocuklar ve yaşlı ebeveynleri arasında güçlü bir dayanışma vardır	1	2	3	4	5
126. Kuşaklararasındaki bağların gün geçtikçe azalması beni endişelendirmektedir	1	2	3	4	5

Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenler	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
126. Ailelerin ekonomik koşullarının yetersizliği kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	1	2	3	4	5
127. Coğrafik olarak mesafelerin fazla olması kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	1	2	3	4	5
128. Yetişkin çocuklar ile yaşlı ebeveynleri arasında değerler, gelenekler arasındaki uyuşmazlık günümüzde kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	1	2	3	4	5
129. Televizyon, bilgisayar gibi teknolojilerin ailede fazla kullanılması kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	1	2	3	4	5
130. Yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerin sorunlarına yeterince ilgi göstermemeleri kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	1	2	3	4	5
131. Yaşlı ebeveynlerin etkin rollerini yitirerek, pasif duruma gelmeleri kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	1	2	3	4	5

ANKETİMİZE KATILDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ

ANKETÖR
NOTU:_____

_____

İLETİŞİM BİLGİLERİ TABLOSU

Soru formunu cevaplayan kişinin adı soyadı:				
Sokak adı ve no:		D. 1		
Mahalle/Semt adı:		D. 2		
İlçe adı:		D. 3		
İl adı:		D. 4		
Telefon no	Alan Kodu: 0……	D.5	No: ……..	D.7
Cep telefon no	Alan kodu: 0……..	D.6	No: ……..	D.8
Varsa e-posta adresi:		D.9		

Anketör	D.10		
Anketin yapıldığı tarih	D.11		
Anketin başladığı saat	D.12	dakika …..	D.13
Anketin bittiği saat	D.14	dakika …..	D:15
Süpervizör	D.16		
Kontrol eden	D.17		
Edit yapanın adı soyadı	D.18		
Edit tarihi	D.19		
Kodlama yapanın adı soyadı	D.20		
Kodlama tarihi	D.21		
Veri Girişçi	D.22		

EK 5

TÜRKİYE'DE KUŞAKLARARASI DAYANIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ PROJESİ

YAŞLI BİREY BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sizi TÜBİTAK tarafından desteklenen "Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi" başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz. Bu bilimsel araştırmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama ya da katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkına sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz biçiminde yorumlanacaktır.** Size verilen formlardaki soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen bilimsel araştırma amacı ile gizlilik esasına dayalı olarak kullanılacaktır.

1. <u>Araştırmayla İlgili Bilgiler:</u>

2. Araştırmanın amacı: Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın değerlendirilmesidir.
3. Araştırmanın içeriği: Türkiye'de yetişkin çocuğu olan 65+ yaşlı bireyler ile 65+ yaşta ebeveyne sahip yetişkinler ile görüşülecektir.
4. Araştırmaya katılması beklenen katılımcı/gönüllü sayısı:4 bin kişidir.
5. Araştırmanın yapılacağı yer(ler): TÜİK'e göre NUTS 12 bölgedir.

2. <u>Çalışmaya Katılım Onayı:</u>

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **<u>Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.</u>** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

<u>Katılımcının (Kendi el yazısı ile)</u> Adı Soyadı:.....

İmzası:

EK 6

TÜRKİYE'DE KUŞAKLARARASI DAYANIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ PROJESİ

(YAŞLI BİREY ANKET FORMU)

Adı Soyadı:.....
İmzası:……..

1- İl

KOD	İL	KOD	İL	KOD	İL	KOD	İL
1	İstanbul	4	Kocaeli	7	Kayseri	10	Erzurum
2	Balıkesir	5	Adana	8	Samsun	11	Malatya
3	İzmir	6	Ankara	9	Trabzon	12	Diyarbakır

2- İlçe/Mahalle/Köy

İlçe	Mahalle	Köy
…	…	…

3- Kır/Kent

Kır	Kent
1	**2**

4- Mini Mental Test

(Her soru 1 puandır. Toplam 10 puan üzerinden en az 6 puan alan yaşlı birey ile ankete devam edilebilir.

Sorular	Puan
1- Hangi yıl içindeyiz?	
2- Hangi mevsimdeyiz?	
3- Hangi aydayız?	
4- Bugün ayın kaçı?	
5- Hangi gündeyiz?	
6- Hangi ülkede yaşıyoruz?	
7- Şu an hangi şehirde bulunmaktasınız?	
8- Şu an bulunduğunuz semt neresidir?	
9- Şu an bulunduğunuz bina neresidir?	
10- Şu an bu binada kaçıncı kattasınız?	
Toplam puan	

BÖLÜM 1: SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER

5. Yaş (Bitirilen) :
(ANKETÖR DİKKAT: 65 ve ÜZERİ YAŞ İSE ANKETE DEVAM ET)

6- Yetişkin çocuğunuz (20-54 yaş arası) var mı?
(1) Evet, var (2) Hayır, yok
(ANKETÖR DİKKAT: Cevap "Evet" İSE ANKETE DEVAM ET)

7. Cinsiyet:
(1) Kadın (2) Erkek

8. Anadiliniz:
(1) Türkçe (2) Kürtçe (3) Zazaca (4) Lazca (5) Diğer (Belirtiniz) …….

9. Medeni durumunuz
(1) Hiç evlenmemiş
(2) Evli
(3) Boşanmış
(4) Ayrı yaşıyor
(5) Eşini kaybetmiş
(6) Nikahsız ya da dini nikahla birlikte yaşıyor

10. Bir üstteki soruya verilen cevap 3 ya da 5 ise, tekrar evlenmeyi düşünür müsünüz?
(1) Evet (2) Hayır

11. Çalışma durumunuz
(1) Çalışmıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşmıyor/ev kadını
(2) Emekli
(3) Tam zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor
(4) Yarı zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor
(5) Emekli aynı zamanda çalışıyor

12. Meslek
(1) Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler (CEO, genel müdür, daire başkanı vb.)
(2) Profesyonel meslek mensupları (mühendis, avukat, doktor, vb.)
(3) Yardımcı profesyonel meslek mensupları (sosyal hizmet uzmanı, hemşire, polis, vb.)
(4) Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar (sekreter, memur, vb.)
(5) Hizmet ve satış elemanları (satış temsilcileri, mümessiller, vs.)
(6) Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları (çiftçi, vb.)
(7) Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (ressam, müzisyen, zanaatkâr, vb.)
(8) Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları (torna, tasfiye, vb.)
(9) Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar (inşaat ve temizlik işçileri, vb.)

13. Öğrenim durumunuz

(1) Okur-yazar değil
(2) Okur-yazar ama okula gitmemiş
(3) İlkokul
(4) Ortaokul
(5) Lise
(6) Ön Lisans
(7) Lisans (Üniversite)
(8) Yüksek Lisans/Doktora

14. Gelir durumunuz (aylık hane geliri):…….

15. Ekonomik durumunuzu değerlendirir misiniz?

(1) İhtiyaçlarımı karşılamakta çok güçlük çekiyorum
(2) İhtiyaçlarımı karşılamakta güçlük çekiyorum
(3) Satın alma yaparken dikkatli olmalıyım
(4) Ekonomik durumum rahat
(5) Ekonomik durumum çok rahat

16. Aşağıdakilerden hangisi gelirinizi oluşturan öğelerdir?

(BİRDEN ÇOK SEÇENEK İŞARETLENEBİLİR)

(1) Emekli aylığı (SGK)
(2) Bireysel emeklilik (özel sigorta)
(3) Kendi birikimlerim/fon
(4) Gayrimenkul gelirleri (kira/dükkân/ arsa)
(5) Devlet yardımları (yaşlı aylığı, bakım parası, Sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonu, vb.)
(6) Çocuklarım
(7) Diğer (Belirtiniz) _____

17. Kiminle birlikte yaşıyorsunuz?

(1) Tek başına
(2) Eşimle
(3) Eşim ve bekar çocuklarımla
(4) Sadece ben bekar olan çocuklarımla
(5) Diğer akrabalarımla
(6) Eşimle birlikte evli olan çocuklarımın yanında
(7) Sadece ben evli olan çocuklarımın yanında
(8) Diğer (Belirtiniz) _____

18. Evinizde sizinle birlikte toplam kaç kişi yaşamaktadır? _____ kişi.

19. Kaç çocuğunuz var?

Kız:_____ Erkek:--------- Toplam:----------

20. Yaşanılan Konutun Tipi

(1) Müstakil
(2) Gecekondu
(3) Apartman Dairesi
(4) Villa
(5) Diğer (Belirtin) …..

21. Aile tipi

(1) Tek kişilik aile
(2) Çocuksuz çekirdek aile
(3) Çocuklu çekirdek aile
(4) Geniş aile (3 kuşak)
(5) Tek ebeveynli çocuklu aile

1.2. EŞE AİT SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER *(EŞİ OLANLAR İÇİN BU BÖLÜM DOLDURULACAKTIR)*

22. Eşiniz varsa, kaç yaşında? (1) Evet, var …… yaşında (bitirilen) (2) Hayır, yok (SORU 38'E ATLA)

23. Eşinizin çalışma durumu

(1) Çalışmıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşmıyor/ev kadını
(2) Emekli
(3) Tam zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor
(4) Yarı zamanlı çalışıyor/gelir getiren herhangi bir işle uğraşıyor
(5) Emekli aynı zamanda çalışıyor

24. Eşinizin mesleği

(1) Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler (CEO, genel müdür, daire başkanı vb.)
(2) Profesyonel meslek mensupları (mühendis, avukat, doktor, vb.)
(3) Yardımcı profesyonel meslek mensupları (sosyal hizmet uzmanı, hemşire, polis vb.)
(4) Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar (sekreter, memur, vb.)
(5) Hizmet ve satış elemanları (satış temsilcileri, mümessiller, vs.)
(6) Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları (çiftçi, vb.)
(7) Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (ressam, müzisyen, zanaatkâr, vb.)
(8) Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları (torna, tasfiye, vb.)
(9) Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar (inşaat ve temizlik işçileri, vb.)

25. Eşinizin öğrenim durumu

(1) Okur-yazar değil
(2) Okur-yazar ama okula gitmemiş
(3) İlkokul
(4) Ortaokul
(5) Lise
(6) Ön Lisans
(7) Lisans (Üniversite)
(8) Yüksek Lisans/Doktora

BÖLÜM 2: YAŞAM MEMNUNİYETİ

Yaşam Memnuniyeti	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
26. Yaşamımdaki birçok şey ideallerime yakındır	1	2	3	4	5
27. Yaşam koşullarım mükemmeldir	1	2	3	4	5
28. Yaşamımdan memnunum	1	2	3	4	5
29. Yaşamımda istediğim birçok önemli şeyi yapmaktan uzağım	1	2	3	4	5
30. Yeniden bu hayatı yaşasaydım, hiçbir şeyi değiştirmezdim	1	2	3	4	5

BÖLÜM 3: YAŞLILIK DÖNEMİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELER

Yaşlılık Döneminde; **Şu anda**	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
31. Eşime bakarım	1	2	3	4	5
32. Eşim bana bakar	1	2	3	4	5
33. Çocuklarım bana bakar	1	2	3	4	5
34. Çocuklarım sözümü dinler ve saygı gösterir	1	2	3	4	5
35. Huzurlu ve mutluyum	1	2	3	4	5
36. Uğraşlarım var	1	2	3	4	5
37. Çalışmam **(-)**	1	2	3	4	5
38. Sağlığım iyi	1	2	3	4	5
39. Hastalık ve ağrılarım yüzünden yapmak istediğim şeyleri yapamıyorum **(-)**	1	2	3	4	5
40. Zevk aldığım şeylerden eskisi kadar keyif alamıyorum **(-)**	1	2	3	4	5
41. Yaşlılık ölüme hazırlıktır (-)	1	2	3	4	5
42. Yardıma muhtaç durumdayım **(-)**	1	2	3	4	5
43. Yalnızım **(-)**	1	2	3	4	5

44. Son altı ayı düşünerek genel olarak yaşam kalitenizi değerlendirir misiniz?

(1) Çok kötü (3) Ne kötü, ne iyi (5) Çok iyi
(2) Kötü (4) İyi

BÖLÜM 4: YAŞAM BİÇİMİ

Aktivite Türleri	Hiç	6 ayda bir	Ayda bir	On beş günde bir	Haftada bir kez	Haftada birkaç kez	Her gün
45. Sinema ya da tiyatroya gitmek	1	2	3	4	5	6	7
46. Televizyon seyretmek	1	2	3	4	5	6	7
47. Gazete okumak	1	2	3	4	5	6	7
48. Ailece ya da arkadaşlarla restoranda yemek yemek	1	2	3	4	5	6	7
49. Arkadaşlarla bir araya gelip sohbet etmek	1	2	3	4	5	6	7
50. Komşuları ya da akrabaları ziyarete gitmek	1	2	3	4	5	6	7
51. Pikniğe gitmek	1	2	3	4	5	6	7
52. Kahveye gitmek	1	2	3	4	5	6	7
53. Lokal, kulüp, dernek gibi yerlere gitmek	1	2	3	4	5	6	7
54. İnternette gezinmek	1	2	3	4	5	6	7
55. Konser veya diğer müzikli gösterilere gitmek	1	2	3	4	5	6	7
56. Kitap okumak	1	2	3	4	5	6	7
57. El işleri yapmak (dikiş, nakış, örgü, marangozluk, tamirat vb.)	1	2	3	4	5	6	7
58. Alışverişe gitmek	1	2	3	4	5	6	7
59. Memlekete ya da tatile gitmek	1	2	3	4	5	6	7
60. Gönüllü aktivitelerde bulunmak	1	2	3	4	5	6	7

61. Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz? _____ saat.

İzlediğiniz Televizyon Programlarının İçeriği Nedir?

Programlar	**İzliyor**	**İzlemiyor**
62. Haberler	1	2
63. Spor programları	1	2
64. Evlilik programları	1	2
65. Yarışma programları	1	2
66. Magazin programları	1	2
67. Moda programları	1	2
68. Belgeseller	1	2
69. Yerli filmler	1	2
70. Yabancı filmler	1	2
71. Yerli diziler	1	2
72. Yabancı diziler	1	2
73. Reklamlar	1	2

BÖLÜM 5: KUŞAKLARARASI DAYANIŞMA BOYUTLARI

5.1. YAPISAL DAYANIŞMA

Ebeveynlerin hayatta olma durumu

Ebeveynleriniz	**Hayatta**	**Vefat etmiş**	**Yok**
74. Anne	(1)	(2)	-
75. Baba	(1)	(2)	-
76. Kayınvalide	(1)	(2)	(3)
77. Kayınpeder	(1)	(2)	(3)

Ailede bakıma ihtiyacı olan biri var mı? ***(SADECE HAYATTA OLANLAR İÇİN DOLDURULACAKTIR)***

Aile üyeleri	**Var**	**Yok**
78. Anne	(1)	(2)
79. Baba	(1)	(2)
80. Kayınvalide	(1)	(2)
81. Kayınpeder	(1)	(2)
82. Eş	(1)	(2)
83. Çocuk	(1)	(2)
84. Kardeş	(1)	(2)
85. Diğer akraba…	(1)	(2)

86. Son 6 ayı düşündüğünüzde sağlık durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

(1) Çok kötü (3) Ne iyi/ne kötü (5) Çok iyi
(2) Kötü (4) iyi

Aşağıdaki Kronik Hastalıklardan Hangilerine Sahipsiniz?

Hastalıklar	**Evet**	**Hayır**
87. Yüksek tansiyon	1	2
88. Diyabet (şeker)	1	2
89. Kalp ve damar hastalıkları	1	2
90. Göğüs hastalıkları	1	2
91. Eklem hastalıkları	1	2
92. Böbrek hastalıkları	1	2
93. Görme kaybı	1	2
94. İşitme kaybı	1	2
95. Karaciğer hastalıkları	1	2
96. Astım	1	2
97. Kemik erimesi	1	2
98. Kireçlenme	1	2
99. Romatizma	1	2

Sağlıklı Yaşam	Hiçbir zaman	Bazen	Sıklıkla	Her zaman	Fikrim yok
100. İlaçlarınızı düzenli olarak kullanıyor musunuz?	1	2	3	4	5
101. Düzenli olarak besleniyor musunuz?	1	2	3	4	5
102. Düzenli olarak su içiyor musunuz?	1	2	3	4	5
103. Düzenli olarak spor ya da fiziksel egzersiz yapıyor musunuz, hareketli bir gün geçiriyor musunuz?	1	2	3	4	5
104. Sigara ve benzeri tütün ürünleri tüketiyor musunuz?	1	2	3	4	5
105. Alkol tüketiyor musunuz?	1	2	3	4	5
106. Düzenli uyku uyuyabiliyor musunuz?	1	2	3	4	5

ÖZ BAKIM KAPASİTESİ

Bu bölüm günlük yaşam ve günlük yaşamımızın bir parçası olan aktiviteleri kapsamaktadır. Lütfen her soru için belirtilen seçeneklerden birini işaretleyiniz.

Aktiviteler	**Hiçbir şekilde, Hayır**	**Biraz**	**Evet**
107. Telefon kullanabiliyor musunuz?	1	2	3
108. Yürüme mesafesinde olmayan yerlere gidebiliyor musunuz?	1	2	3
109. Market ya da giyim alış verişinizi yapabiliyor musunuz? (Gidebilecek aracınızın olduğunu düşünün)	1	2	3
110. Kendi yemeğinizi yapabilir misiniz?	1	2	3
111. Ev işlerinizi yapabilir misiniz?	1	2	3
112. İlaçlarınızı kendi başınıza alabilir misiniz?	1	2	3
113. Kendi paranızın idaresini yapabiliyor musunuz?	1	2	3
114. Yemeğinizi kendi başınıza yiyebilir misiniz?	1	2	3
115. Kendi başınıza üstünüzü değiştirip, giyinebiliyor musunuz?	1	2	3
116. Kendi öz bakımınızı (banyo, tırnak kesme, vb.) yapabiliyor musunuz (örneğin erkekler için saç ve sakal tıraşı olabiliyor musunuz (erkekler için)?	1	2	3
117. Zorlanmadan yürüyebilir misiniz?	1	2	3
118. Kendi başınıza yataktan kalkabilir ya da yatağa yatabilir misiniz?	1	2	3

En Çok Hangi Konuda İlgiye Ve Desteğe Hangi Sıklıkta İhtiyaç Duyarsınız?

Aktiviteler	Her gün	Haftada birkaç kez	Haftada bir	Ayda birkaç kez	Ayda bir	Yılda birkaç kez	İhtiyaç duymam
119. Faturaların yatırılması ve diğer banka işleri	1	2	3	4	5	6	7
120. Ziyaretlere gidip gelmede birinin beni bırakıp almasına	1	2	3	4	5	6	7
121. Doktora, hastaneye giderken birinin yanımda olmasına	1	2	3	4	5	6	7
122. İlaçlarımı almada	1	2	3	4	5	6	7
123. Yemek yapmada	1	2	3	4	5	6	7
124. Ev işleri ve temizlik yapmada	1	2	3	4	5	6	7
125. Alışveriş yapmada	1	2	3	4	5	6	7
126. Kişisel bakımımda	1	2	3	4	5	6	7

127. En sık hangi çocuğunuz ile görüşüyorsunuz?
(1) Oğlum/oğullarım (2) Kızım/kızlarım

128. En sık görüştüğünüz çocuğunuz nerede yaşıyor?
(1) Yurt dışında (3) Aynı şehirde (5) Aynı apartmanda
(2) Farklı şehirde (4) Aynı mahallede (6) Aynı evde

129. Çözmeniz gereken sorunlar olduğunda ilk kime başvurursunuz? (ÇOK CEVAP. CEVAPLARI SIRALI OLARAK AL)
130. Şu anda ihtiyaçlarınız ve bakımınızla en çok kim ilgileniyor? (ÇOK CEVAP. CEVAPLARI SIRALI OLARAK AL)

Başvurulan kişi	**Soru 129 Sıra No**	**Soru 130 Sıra No**
(1) Kendim/kimseye başvurmam		
(2) Eşim		
(3) Oğlum		
(4) Kızım		
(5) Gelinim		
(6) Damadım		
(7) Akrabalarım		
(8) Arkadaşlarım		
(9) Komşularım		
(10) Bakıcı		
(11) Diğer (açıklayınız)		

5.2.DUYGUSAL DAYANIŞMA

Bu bölüm yetişkinler ile ebeveynler arasındaki ilişkileri içermektedir. Lütfen sorulara görüşmemiz için seçtiğiniz çocuğunuzu temel alarak cevap veriniz.

Aile İlişkileri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
131. Çocuğum beni anlar	1	2	3	4	5
132. Çocuğum bana güvenir	1	2	3	4	5
133. Çocuğum bana karşı adil davranır	1	2	3	4	5
134. Çocuğum bana karşı saygılı davranır	1	2	3	4	5
135. Çocuğumun benimle yakın bir ilişkisi vardır	1	2	3	4	5
136. Çocuğumu anlarım	1	2	3	4	5
137. Çocuğuma güvenirim	1	2	3	4	5
138. Çocuğuma adil davranırım	1	2	3	4	5
139. Çocuğuma saygılı davranırım	1	2	3	4	5
140. Çocuğumla yakın bir ilişkim vardır	1	2	3	4	5

5.3.NORMATİF DAYANIŞMA

141. Yaşlı bireyler kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde sizce öncelikli sorumluluk kime aittir?

(1) Kişinin kendisi
(2) Aile
(3) Devlet
(4) Özel kurumlar

142. Yaşlı anne-babalar kendilerine bakmayacak duruma geldiklerinde onlara kim bakmalıdır?

(1) Eşleri
(2) Kızları
(3) Oğulları
(4) Gelinleri
(5) Evde bakıcı
(6) Huzurevi/Bakımevi

143. Kendinize bakamayacak duruma geldiğinizde size kimin bakmasını istersiniz?

(1) Eşim
(2) Kızım
(3) Oğlum
(4) Gelinim
(5) Evde bakıcı
(6) Huzurevi/Bakımev

Aşağıdaki Cümlelerin Her Birine Önem Ve Öncelik Sırasına Göre 1-10 Arasında Puan Verir Misiniz? Yüksek Puan Konunun Önemli Ve Öncelikli, Düşük Puan İse Konunun Önemsiz Ve Önceliksiz Olduğunu İfade Etmektedir.

Aileden Beklentiler	PUAN
144. Yaşlı ebeveynlerin bakımında tüm çocuklar eşit sorumluluk almalıdır	
145. Yaşlı ebeveynlerin kendine ait evi olmalıdır ve çocukları ziyaret ederek tüm ihtiyaçları ile ilgilenmelidir	
146. Yaşlı ebeveynler sırası ile tüm çocuklarında eşit sürelerde kalmalıdır	
147. Yaşlı ebeveynler evli olan oğulları ve gelinleri ile birlikte oturmalıdır	
148. Yaşlı ebeveynler evli olan kızları ve damatları ile oturmalıdır	
149. Aile karar vererek yaşlı ebeveynleri huzurevine yerleştirmelidir	
150. Yaşlı ebeveynlere kendi evlerinde bakıcı bakmalıdır, gerektiğinde çocukları ilgilenmelidir	

Aşağıdaki Cümlelerin Her Birine Önem Ve Öncelik Sırasına Göre 1-10 Arasında Puan Verir Misiniz? Yüksek PuanKonunun Önemli Ve Öncelikli, Düşük Puan ise Konunun Önemsiz ve Önceliksiz Olduğunu İfade Etmektedir.

Devletten Beklentiler	**PUAN**
151. Devlet ailelere ekonomik destek sağlamalıdır	
152. Devlet ailelere evde bakım desteği vermelidir	
153. Devlet yaşlıya bakan kişilere psiko-sosyal destek vermelidir	
154. Devlet huzurevlerinin sayısını artırmalıdır	
155. Devlet yaşlıların gündüz gidebileceği mekanlar oluşturmalıdır	
156. Devlet evde bakıcı sağlamalıdır	
157. Devlet alzheimer-demans gibi hastalıkları olanlar için ayrıca bakım merkezleri açmalıdır	

Normatif Dayanışma	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
158. Yetişkin çocuklar Anne-babalarına maddi destek sağlamalıdır	1	2	3	4	5
159. Yetişkin çocuklar Anne-babalarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardımcı olmalıdır	1	2	3	4	5
160. Yetişkin çocuklar Anne-babalarına yaşlandıklarında bakmalıdır.	1	2	3	4	5
161. Anne-babalar çocuklarının ihtiyacı olduğunda onlara maddi yardım sağlamalıdır	1	2	3	4	5
162. Anne-babalar çocuklar ihtiyaç duyduklarında ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardım sağlamalıdır	1	2	3	4	5
163. Anne-babalar çocuklarının engellilik, hastalık gibi nedenlerle bakıma ihtiyacı olduğunda bakmalıdır	1	2	3	4	5
164. Dini bayramlarda büyükler ile çocukların bir araya gelmesi önemlidir	1	2	3	4	5
165. Doğum günleri ve özel günlerde büyükler ile çocukların bir araya gelmesi önemlidir.	1	2	3	4	5
166. Türkiye'de kuşaklararası dayanışmanın geleceğinden kaygı duymuyorum.	1	2	3	4	5
167. Huzurevleri Türk kültürüne ve aile yapısına uygun değildir	1	2	3	4	5
168. Huzurevleri kimsesiz ve muhtaç yaşlıların gittiği bir yerdir	1	2	3	4	5
169. Devlet yaşlıların bakımından sorumlu olmalıdır	1	2	3	4	5
170. Evde bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.	1	2	3	4	5

5.4.UZLAŞIMSAL DAYANIŞMA

Uzlaşımsal Dayanışma	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
171. Yetişkin çocukların yaşlı anne-babalarına maddi destek sağlaması konusunda çocuğum benimle aynı fikirdedir.	1	2	3	4	5
172. Yetişkin çocukların yaşlı anne-babalarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardımcı olması konusunda çocuğum benimle aynı fikirdedir.	1	2	3	4	5
173. Yetişkin çocukların ihtiyaç olduğunda yaşlı anne-babalarına bakması konusunda çocuğum benimle aynı fikirdedir.	1	2	3	4	5
174. İhtiyaç duyduklarında yaşlı anne-babaların çocuklarına maddi destek sağlaması konusunda çocuğum benimle aynı fikirdedir.	1	2	3	4	5
175. İhtiyaç duyduklarında yaşlı anne-babaların çocuklarına ev işleri, ulaşım gibi günlük işlerde yardım sağlaması konusunda çocuğum benimle aynı fikirdedir.	1	2	3	4	5
176. Hastalık gibi durumlarda yaşlı anne-babaların çocuklarına bakım yardımı sağlaması konusunda çocuğum benimle aynı fikirdedir.	1	2	3	4	5

5.5.İŞLEVSEL DAYANIŞMA

İşlevsel Dayanışma	Her gün	Haftada birkaç kez	Haftada bir kez	İki haftada bir	Ayda bir	Ayda birden az	Hiç
177. Son 6 ay içinde çocuk(lar)ınıza hangi sıklıkla maddi yardımda bulundunuz?	1	2	3	4	5	6	7
178. Son 6 ay içinde çocuk(lar)ınıza hangi sıklıkla ev işleri, ulaşım gibi konularda yardımda bulundunuz?	1	2	3	4	5	6	7
179. Son 6 ay içinde torunlarınıza ya da çocuklarınıza hangi sıklıkta bakım sağladınız?	1	2	3	4	5	6	7
180. Son 6 ay içinde çocuk(lar)ınız hangi sıklıkla size maddi yardımda bulundu/lar?	1	2	3	4	5	6	7
181. Son 6 ay içinde çocuk(lar)ınız size hangi sıklıkla ev işleri, ulaşım gibi konularda yardımda bulundu/lar ?	1	2	3	4	5	6	7
182. Son 6 ay içinde çocuk(lar)ınız size hangi sıklıkla uzun süreli bakım yardımında bulundu/lar?	1	2	3	4	5	6	7
183. Son 6 ay içinde Çocuk(lar)ınızla hangi sıklıkta karşılıklı hediye alış verişinde bulundunuz?	1	2	3	4	5	6	7

184. Varsa torunlarınız büyürken çocuklarınıza torun bakımı konusunda ne sıklıkla yardım ettiniz?
(0) Torunum yok
(1) Hiç
(2) 3-6 ayda bir
(3) Ayda bir
(4) On beş gün de bir
(5) Haftada bir-iki gün
(6) Her gün

5.6.İLİŞKİSEL DAYANIŞMA

Son 6 Ayda En Sık Görüştüğünüz Çocuğunuzla Ne Şekilde Ve Ne Sıklıkta Görüştünüz?

	Hiç görüşmedim	Yılda birkaç kez	Ayda bir	Ayda birkaç kez	Haftada bir	Haftada birkaç kez	Her gün
185. Yüzyüze	1	2	3	4	5	6	7
186. Telefon	1	2	3	4	5	6	7
187. Mektup	1	2	3	4	5	6	7
188. İnternet	1	2	3	4	5	6	7
189. Diğer…	1	2	3	4	5	6	7

İlişkisel Dayanışma	Hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
190. Dini bayramlarda çocuklarınız sizi ziyaret eder mi?	1	2	3	4
191. Doğum günü ve özel günlerde (yıldönümü, yılbaşı vs.) çocuklarınız sizi ziyaret eder mi?	1	2	3	4
192. Çocuklarınızla birlikte aktivite (alış-veriş, pikniğe gitme, tatile gitme, komşu ve akraba gezmesi) yapar mısınız?	1	2	3	4
193. Çocuklarınıza ve torunlarınıza yaşlı ebeveynlerin aile içindeki öneminden, saygı ve sevgiye dayalı bir ilişki kurulması gerektiğinden bahseder misiniz?	1	2	3	4

Modern Toplumda Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Döneminde Kuşaklararası Dayanışmayı Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
194. Çekirdek aile modeli hem yetişkin çocukların hem de yaşlıların işlerini yürütmelerini zorlaştırmaktadır	1	2	3	4	5
195. Yetişkin çocuklar ve torunlar ile yaşlılar arasındaki bağlar gün geçtikçe azalmaktadır	1	2	3	4	5
196. Yetişkin çocukların günümüz koşullarında yaşlı ebeveynlerine bakması güçleşmektedir	1	2	3	4	5
197. Özellikle torunlar ve yaşlı büyükler arasında önemli bir iletişim kopukluğu yaşanmaktadır	1	2	3	4	5
198. Yetişkin çocuklar ve yaşlı ebeveynleri arasında güçlü bir dayanışma vardır	1	2	3	4	5
199. Kuşaklararasındaki bağların gün geçtikçe azalması beni endişelendirmektedir	1	2	3	4	5

Kuşaklararası Dayanışmayı Engelleyen Nedenler	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
200. Ailelerin ekonomik koşullarının yetersizliği kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	1	2	3	4	5
201. Coğrafik olarak mesafelerin fazla olması kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	1	2	3	4	5
202. Yetişkin çocuklar ile yaşlı ebeveynleri arasında değerler, gelenekler arasındaki uyuşmazlık kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	1	2	3	4	5
203. Televizyon, bilgisayar gibi teknolojilerin ailede fazla kullanılması kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	1	2	3	4	5
204. Yetişkin çocukların yaşlı ebeveynlerin sorunlarına yeterince ilgi göstermemeleri kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	1	2	3	4	5
205. Yaşlı ebeveynlerin etkin rollerini yitirerek, pasif duruma gelmeleri kuşaklar arası dayanışmayı engellemektedir	1	2	3	4	5

Çocuklarınızdan biri ile bu çalışma için görüşebilir miyiz?
(1) Evet (2) Hayır

***Cevabınız evet ise,* Lütfen bir çocuğunuzu seçerek bana aşağıdaki bilgiler için yardımcı olunuz.**

Çocuğunuzun adı: ……

İletişime geçmemiz için neden bu çocuğunuzu seçtiğinizi açıklar mısınız?.....
……..…

Telefon Numarası: ……..… E-mail adresi: ……..……

ANKETİMİZE KATILDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ

ANKETÖR NOTU: ……..……
……..

İLETİŞİM BİLGİLERİ TABLOSU

Soru formunu cevaplayan kişinin adı soyadı:				
Sokak adı ve no:		D. 1		
Mahalle/Semt adı:		D. 2		
İlçe adı:		D. 3		
İl adı:		D. 4		
Telefon no	Alan Kodu: 0……	D.5	No: ……..	D.7
Cep telefon no	Alan kodu: 0……..	D.6	No: ……..	D.8
Varsa e-posta adresi:		D.9		

Anketör	D.10		
Anketin yapıldığı tarih	D.11		
Anketin başladığı saat	D.12	dakika …..	D.13
Anketin bittiği saat	D.14	dakika …..	D:15
Süpervizör	D.16		
Kontrol eden	D.17		
Edit yapanın adı soyadı	D.18		
Edit tarihi	D.19		
Kodlama yapanın adı soyadı	D.20		
Kodlama tarihi	D.21		
Veri Girişçi	D.22		

EK-TÜRKİYE'DE KUŞAKLARASI DAYANIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ-CHAID ANALİZİ TABLOLARI

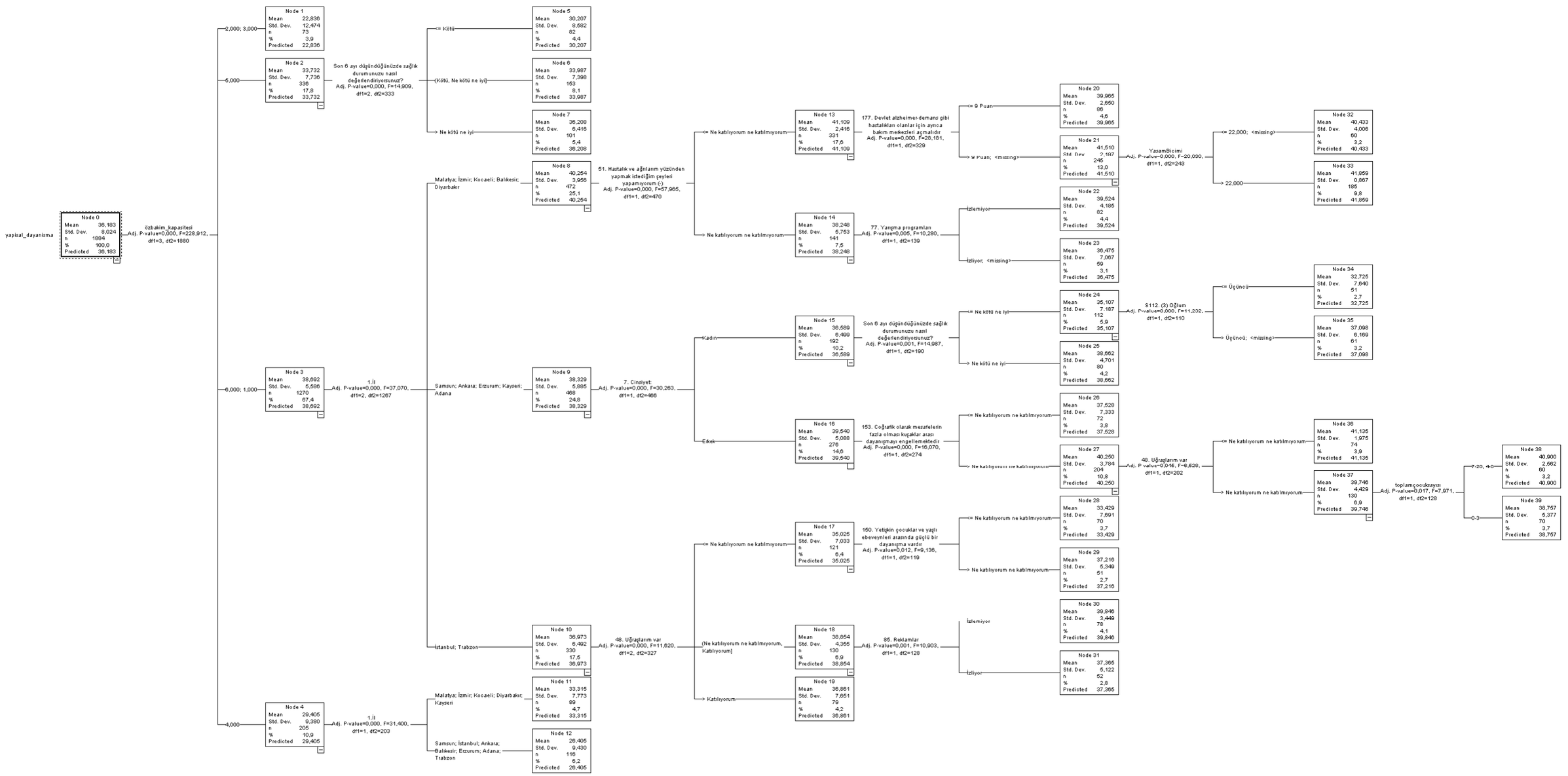

Şekil 27. Yaşlılarda Yapısal Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı

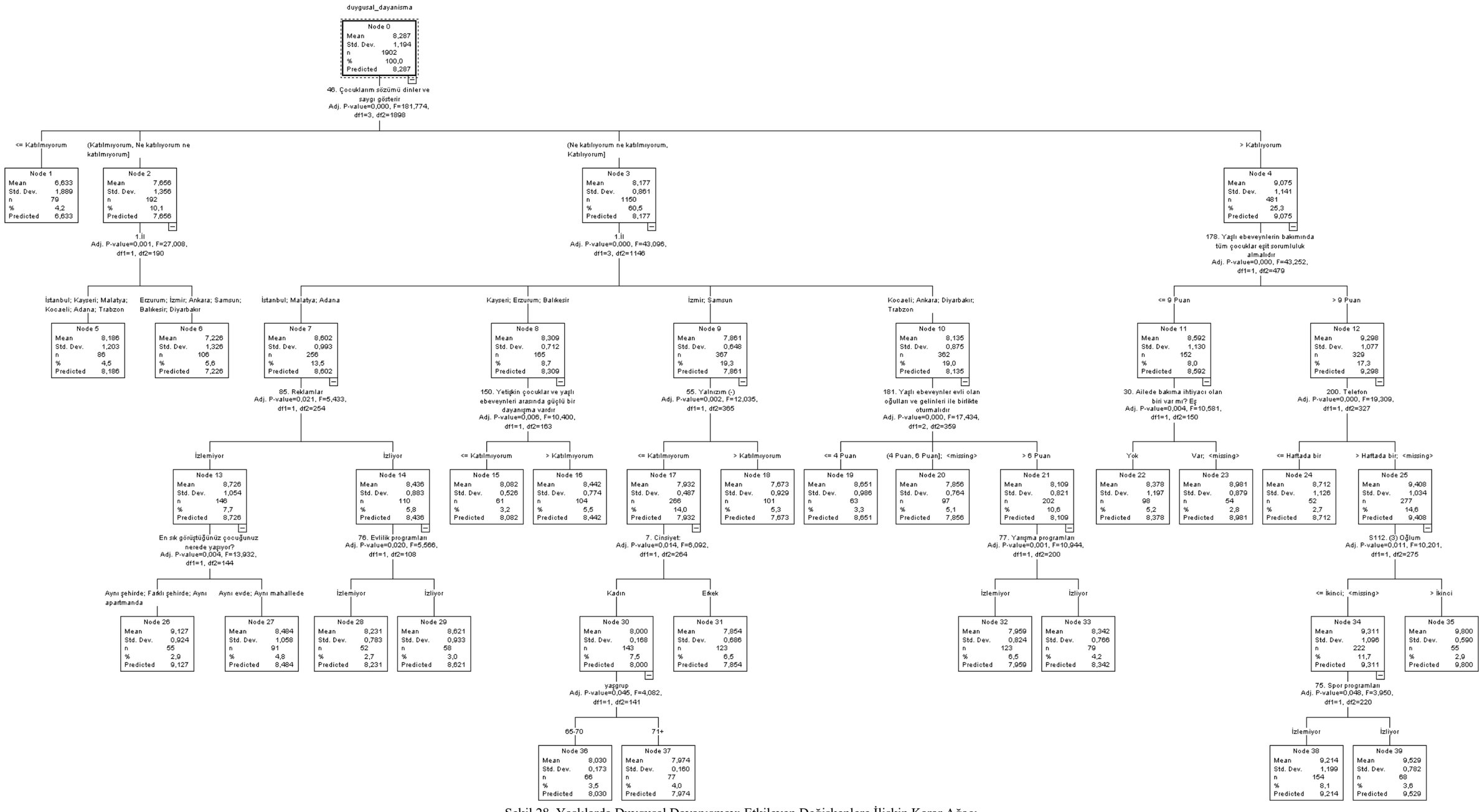

Şekil 28. Yaşlılarda Duygusal Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı

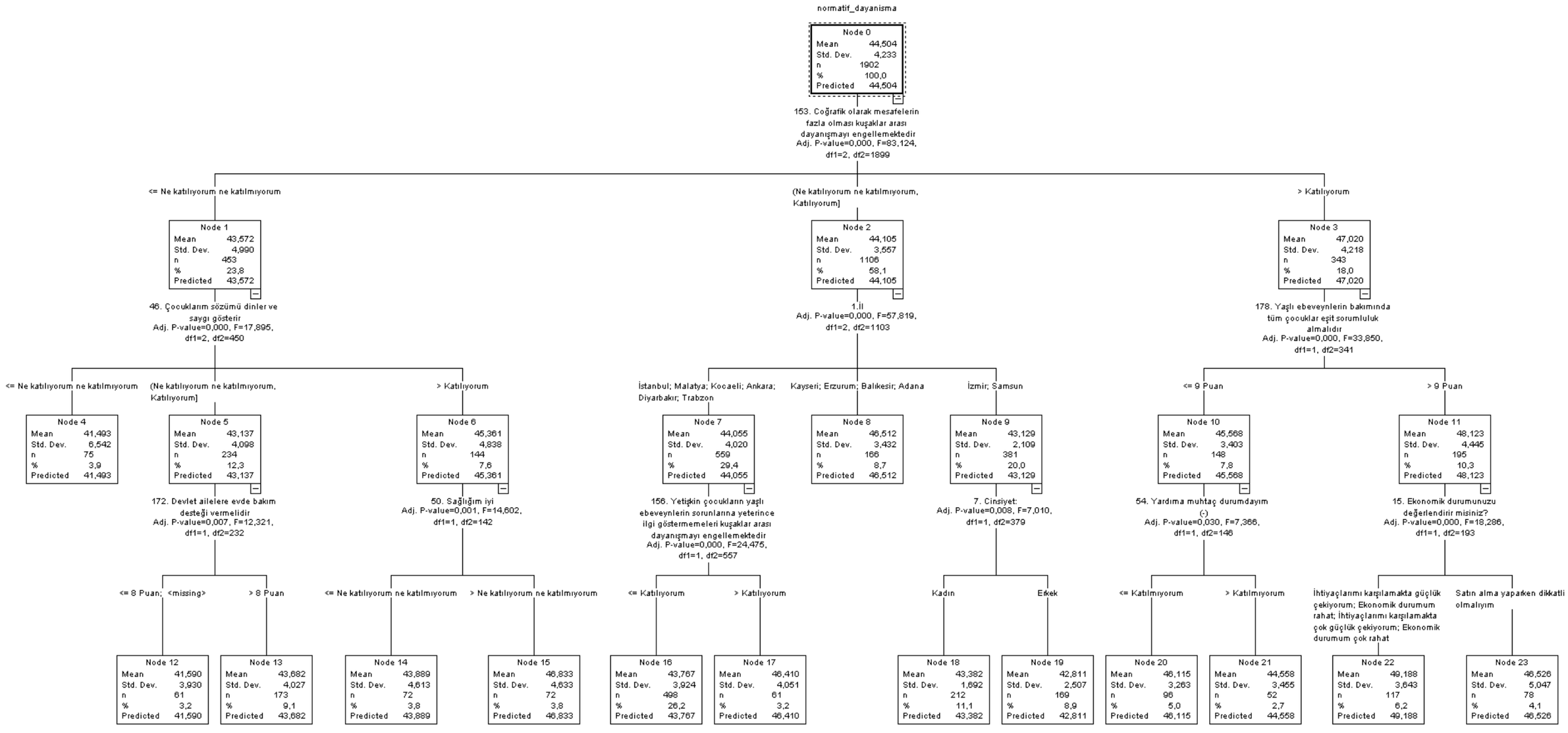

Şekil 29. Yaşlılarda Normatif Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı

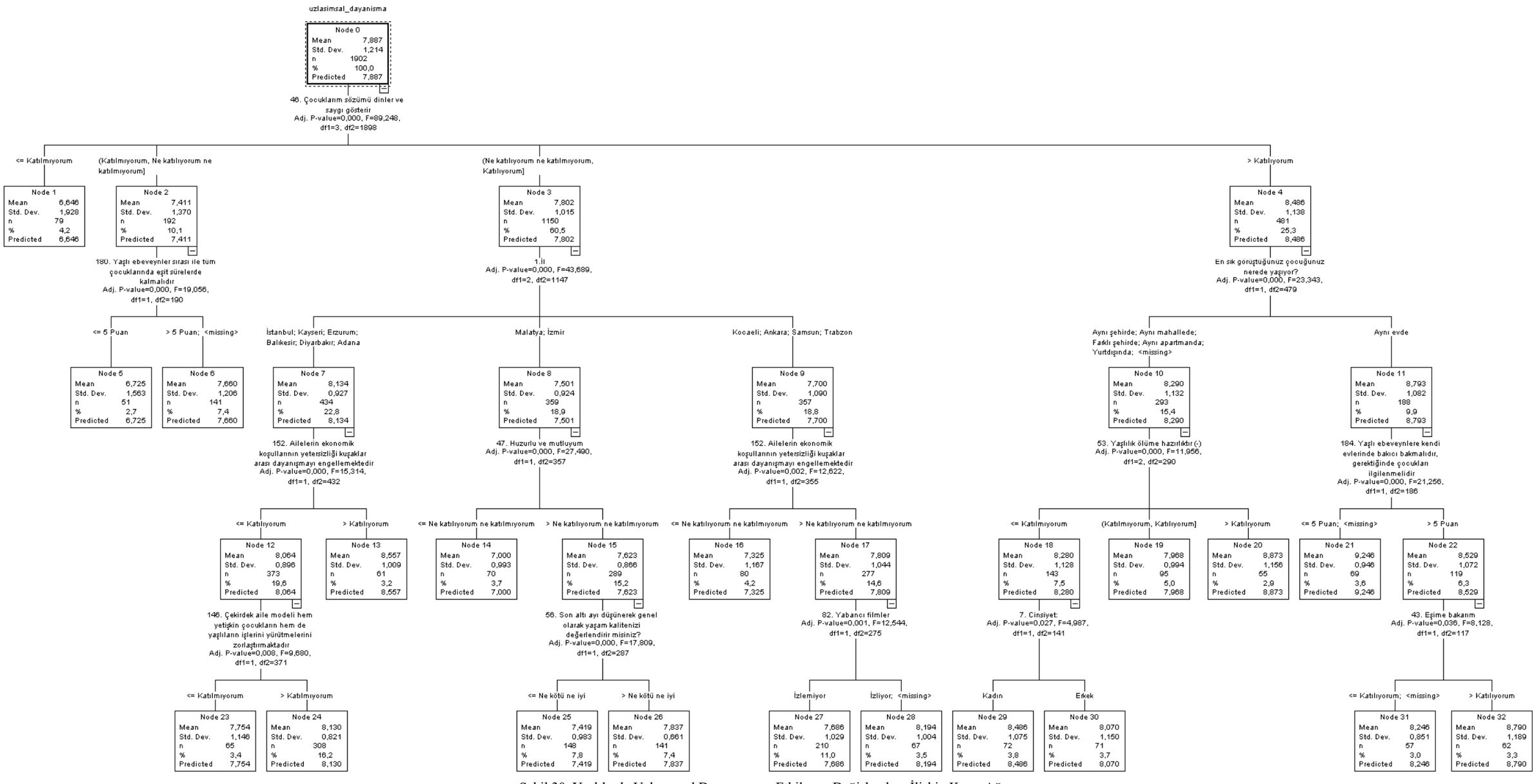

Şekil 30. Yaşlılarda Uzlaşımsal Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı

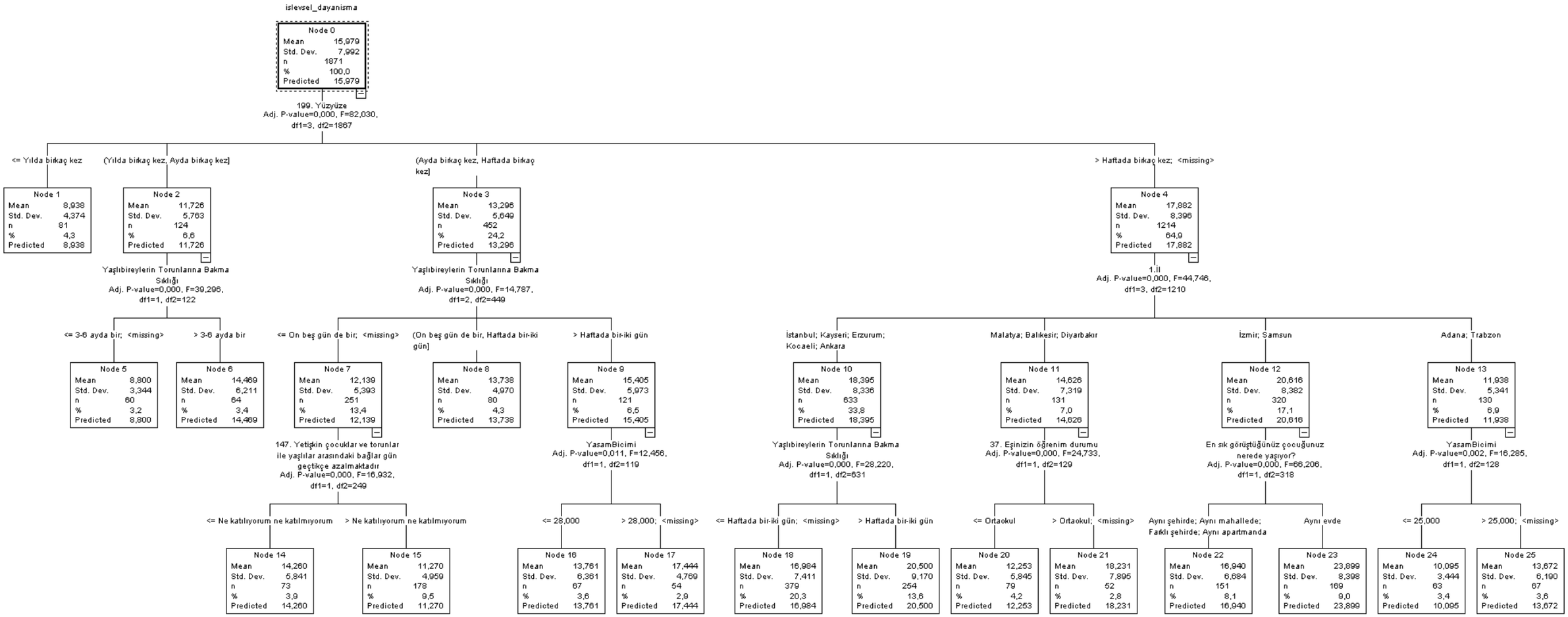

Şekil 31. Yaşlılarda İşlevsel Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı

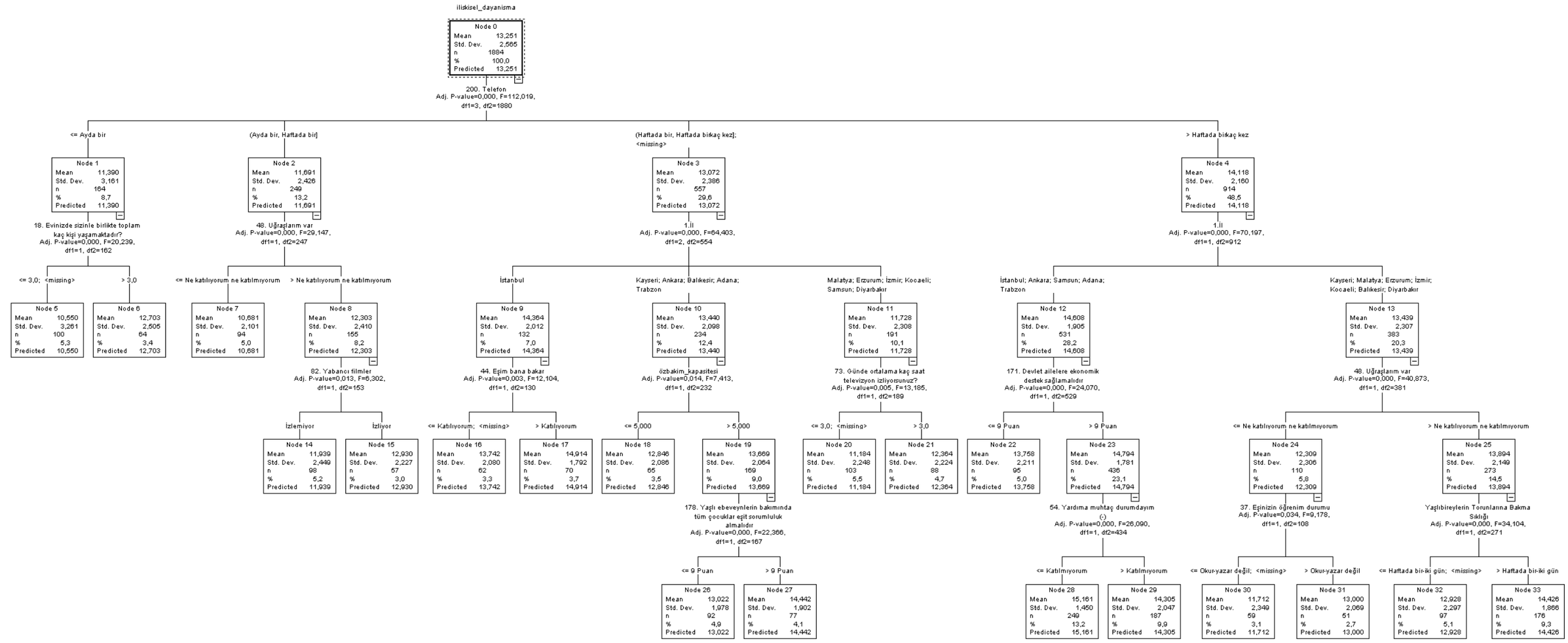

Şekil 32. Yaşlılarda İlişkisel Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı

KUŞAKLARARASI DAYANIŞMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ: YETİŞKİN ÇOCUKLAR –CHAID ANALİZİ SONUÇLARI

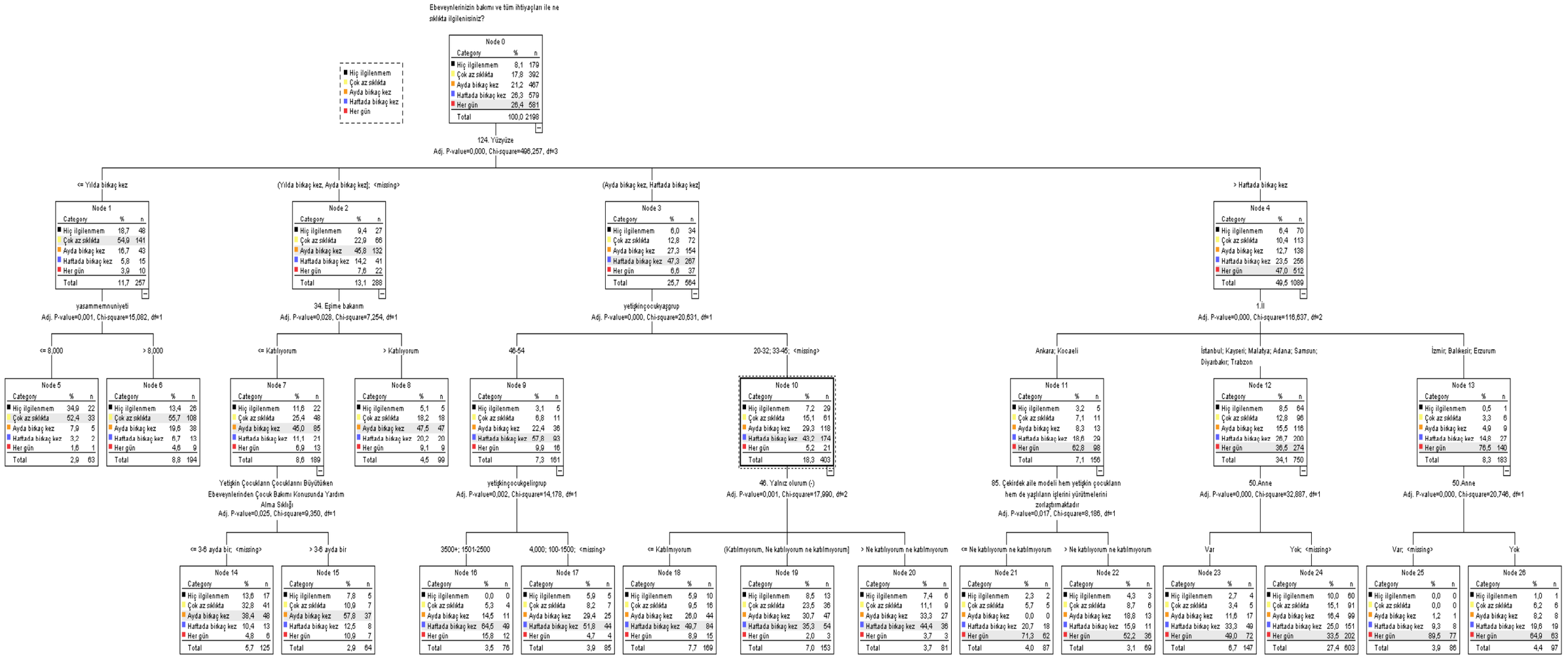

Şekil 33. Yetişkin Çocuklarda Yapısal Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı

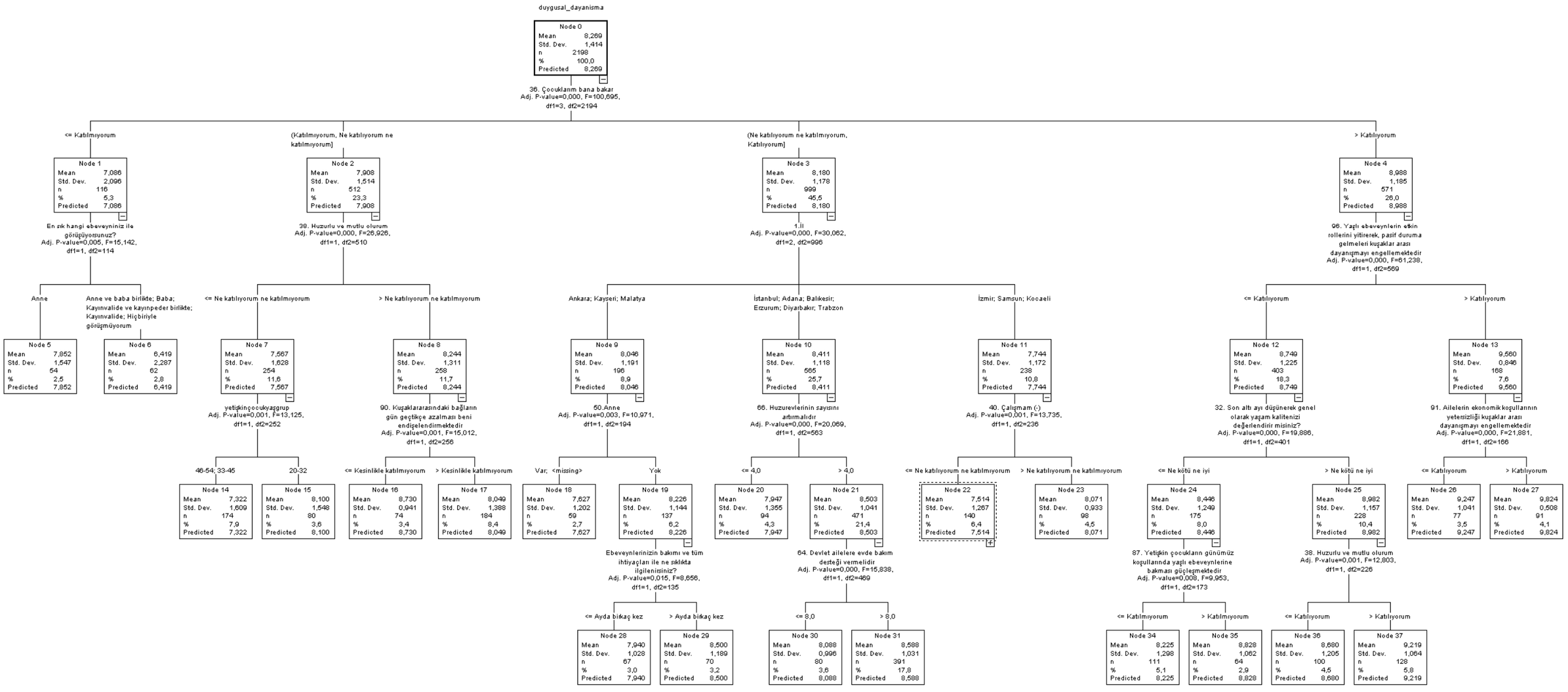

Şekil 34. Yetişkin Çocuklarda Duygusal Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı

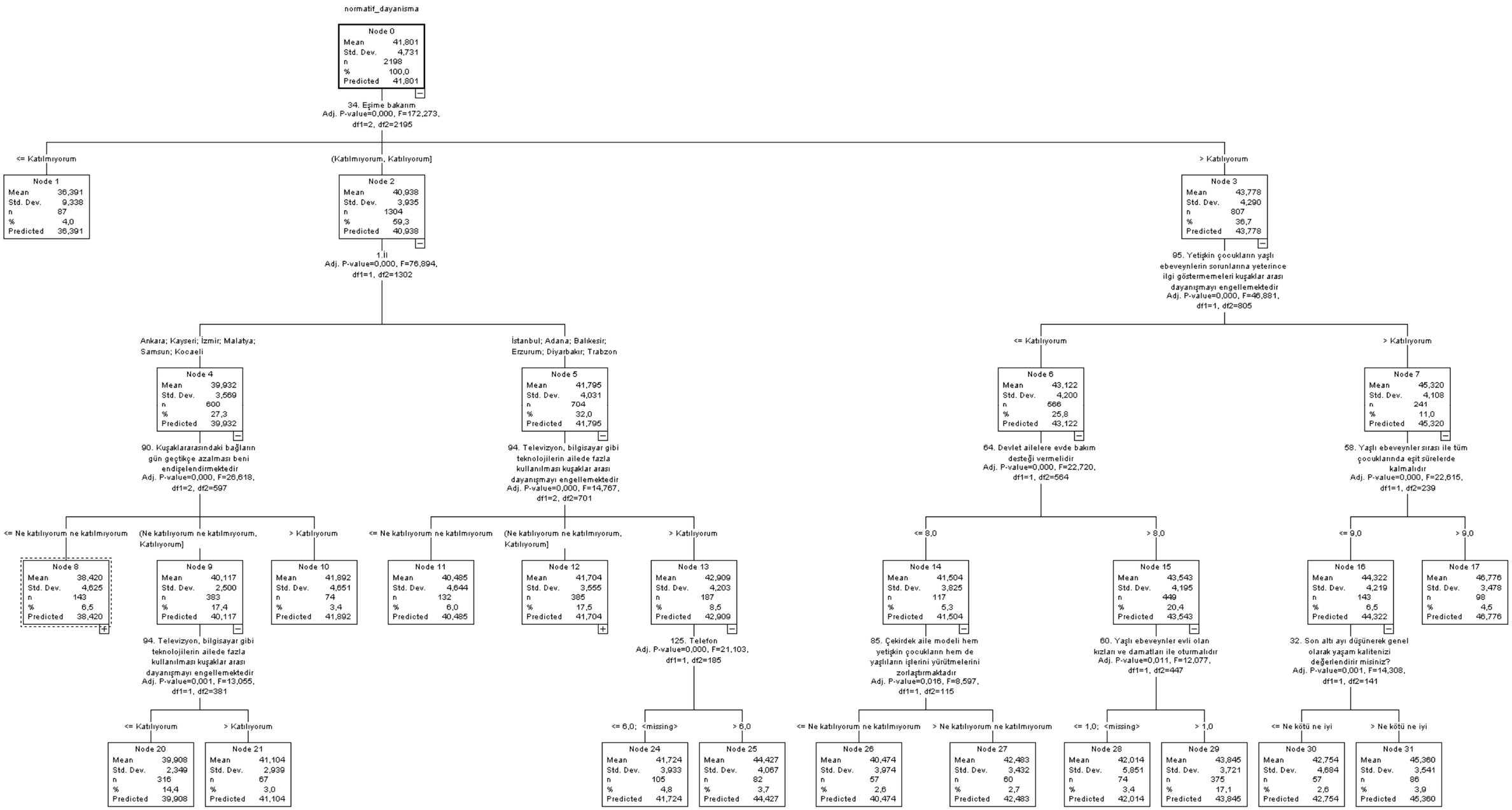

Şekil 35. Yetişkin Çocuklarda Normatif Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı

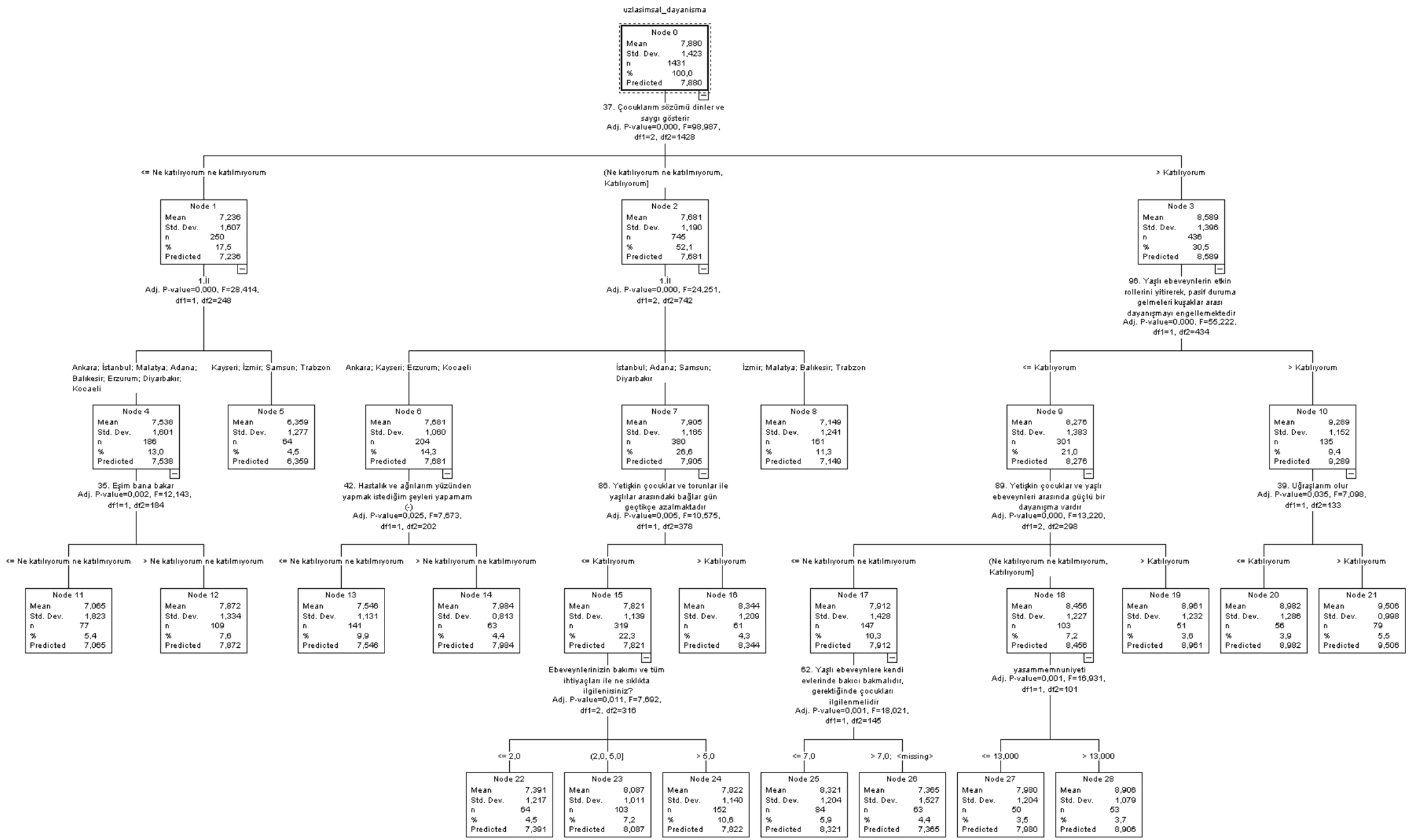

Şekil 36. Yetişkin Çocuklarda Uzlaşımsal Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı

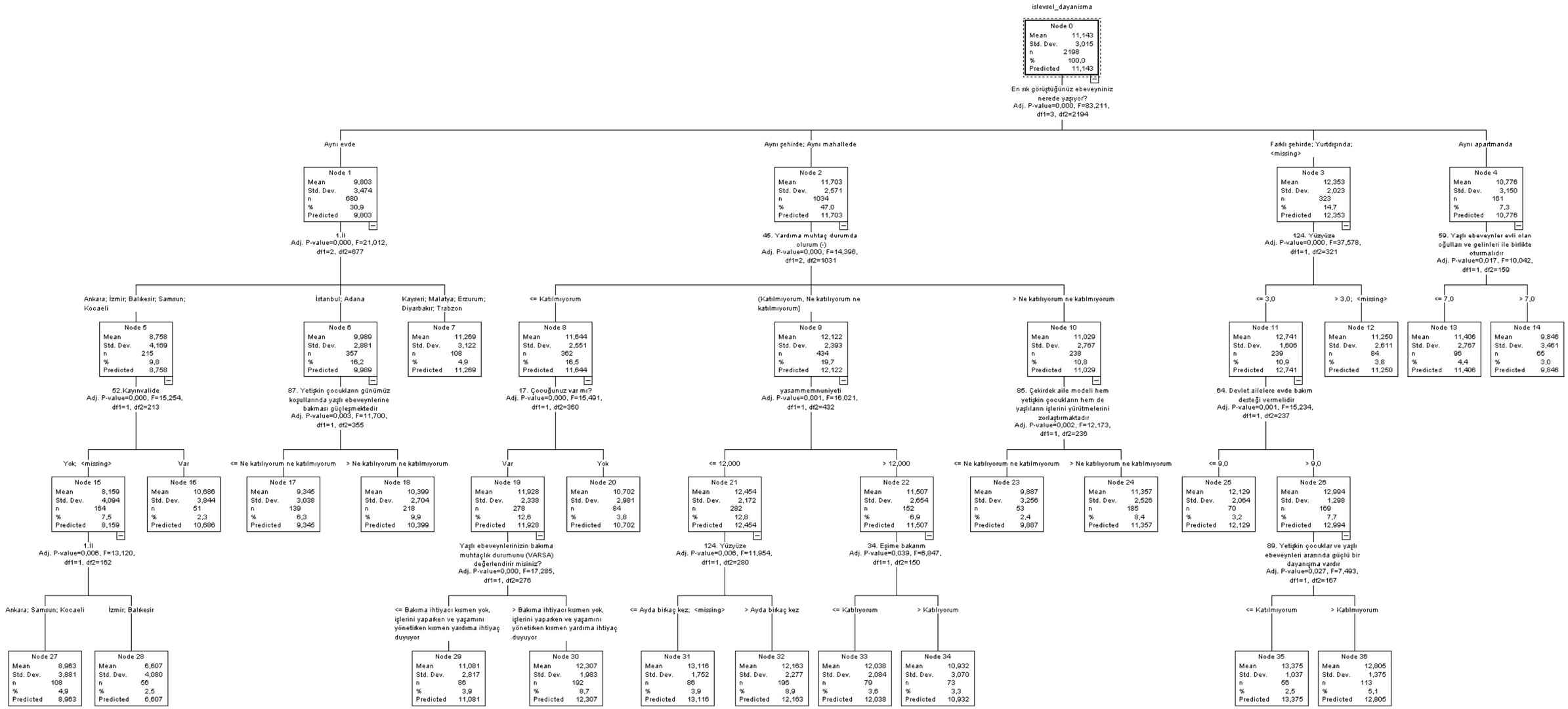

Şekil 37. Yetişkin Çocuklarda İşlevsel Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı

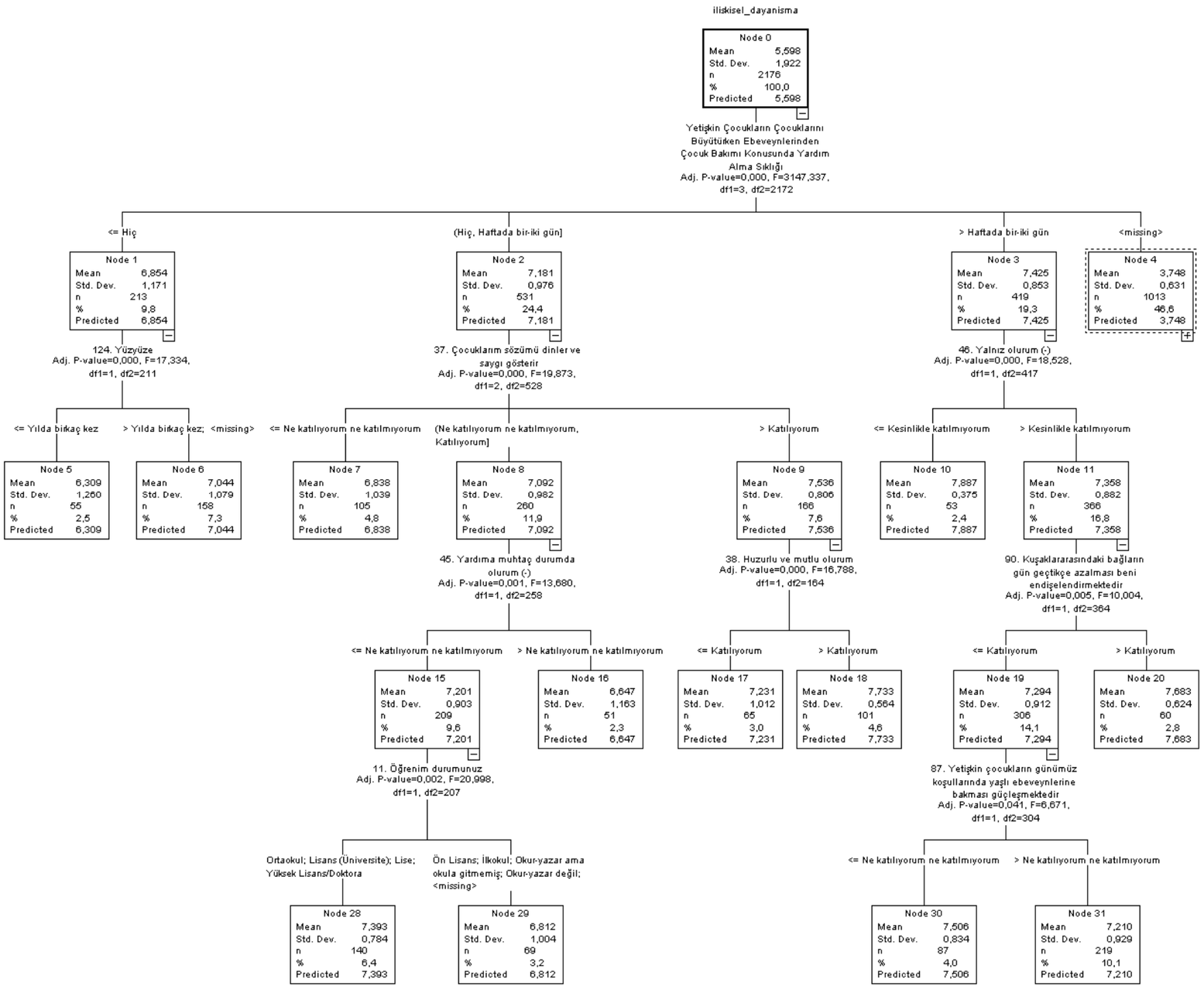

Şekil 38. Yetişkin Çocuklarda İlişkisel Dayanışmayı Etkileyen Değişkenlere İlişkin Karar Ağacı